ב"ה

אין ליכט פון תורה

ספר

חק לישראל אחרי

בלשון הקודש ואידיש

769

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

ספר

חק לישראל

פרשת אחרי

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

א) תורה נדפסת בשלמות עם הטעמים
עם הטעמים
ב) תרגום על התורה
ג) פי' רש"י בשלמות ועם פי' רש"י ישן.
ד) פי' שפתי חכמים הנודע ללומדי תורה.
ה) פי' הרשב"ם ז"ל נכד רש"י ז"ל.
ו) פי' בעל הטורים מרבינו בעל ארבעה טורים.
ז) פי' דעת זקנים מבעלי התוספות ז"ל.
ח) תולדות אהרן מראה מקום כל פסוק בש"ס.
ט) מנין המצות למהר"ם חאגיז ז"ל נדפסו בפנים החומש ע"ם הפסוקים.
י) טעמי הקרבנות בדרך חדש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.
יא) דיני הקרבנות בקצרה
יב) ההפטרות עם לקוטים ומשלים.
יג) עניני הסדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת.
יד) ענין הסדרה על ע"ט לפני כל סדרה.
טו) הפי' ע"ט על התורה הוא כטעם העתקה חדשה בטוב טעם וכן בההפטרה.
טז) ליקוטים יקרים ע"ט מהספרים הנקובים בשמותם לספה (יותר מחמשים בספר).
יז) משלי חכמים נעימים המושכים לב הקורא למוסר וליראת ה'. על התורה והפטרות.
יח) ספר פדר"א עם ספר הישר יחדו נעתק על ע"ט (יעדער זאל וויסען וואס עס איז געוועזען פון וועלט בעשאפונג ביז היינט.
יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אויף ע"ט) יעדער מענטש זאל וויסען די מצות וואס גאט האט געבאטען.
כ) חמש מגלות עם פירש"י (בסוף כל כרך מהחומש נדפסה המגלה השייכה לכרך ההוא). זולת זה

נוספו על חמש מגלות עוד פירושים חדשים להפליא אשר לא בא עוד כבושם הזה מלוקט מגדולי מפרשים והקורא בו יתענג מאד. ולפי פי' העברי העתקנו גם פי' ע"ט (יעדער וואס וועט לייענען וועט גרויס פערגעניגען האבען).
כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה
כב) על ספר רות נקוב בשם יחום דוד.
כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.
כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלי העולם
כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדס.
כו) לקוטים יקרים על ח"מ מגדולים אנשי שם.
כז) משלים ערבים ונעימים על כל הח"מ
כח) תרגום שני על מגלת אסתר
כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בתקון נפלא.
ל) העתק ע"ט מהתרגום שני בהוספות ותקונים.
לא) נדפס בסוף כל כרך סדר התפלה וכו'.
לב) גם הוספנו קצורי הדינים הצרכים לתפלה.
לג) נביאים עם פרש"י ומצודת דוד
לד) כתובים עם פרש"י ומצודת דוד.
לה) המשניות עם ברטנורא ועיקר תוי"ט בנדפס מכבר עם הוספות ותקונים.
לו) גמרא עם פירש"י והעתקה ע"ט ועם איזה דבורי תוספות.
לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע"ט.
לח) המוסר עם ההעתקה ע"ט.
לט) למהדרים ללמד בכל יום התרי"ג מצות כאשר תקנו הקדמונים.
מ) ארחות חיים להרא"ש ז"ל.
מא) הארחות חיים הנ"ל נעתק גם ללשון ע"ט.
מב) אגרת הרמב"ן ז"ל לבנו ז"ל נעתק גם הוא לע"ט.

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות אין קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388-8812

סימן יז דיני ק״ש ובו י״ד סעיפים.

(א) קודם שמתחיל לקרות ק״ש יכוון לקיים מ״ע שצונו הש״י לקרות שמע פעמיים בכל יום:

(ב) לסגור עיניו בידו ימנית ויש בו סוד גדול:

(ג) יאריך באחד וימסור עצמו לד׳ מיתות, בד׳ של אחד:

(ד) ס״ת משמ״ע דהיינו המ׳ והע׳ ׳מישאל ׳עזריה ומאח״ד דהיינו הח והד׳ חנניה ׳דניאל, וימסור עצמו לקידוש השם כמו הם ויכוון בשם יאהדונה״י:

(ה) מואהבת עד סוף הפרשה יכוון כי הם מ״ב תיבות נגד שם של מ״ב, ויכוון שיהיה ראשו מרכבה למ״ב תיבות הללו:

(ו) מוהיה אם שמוע עד ושמתם ע״ב תיבות, יכוון שהם נגד שם של ע״ב ראשון שהוא ישר הפוך וישר, ויכוון לעשות גופו מרכבה לע״ב תיבות אלו:

(ז) מושמתם עד ויאמר נ״ב תיבות כנגד שם ב״ן

(ח) מויאמר עד ה׳ אלהיכם ס״ט תיבות, וג׳ מלות ה׳ אלהיכם אמת משלימים לע״ב תיבות. יכוון שהוא נגד שם של ע״ב השני שהוא ג״כ ישר, ויכוון שיהיה ב׳ ירכותיו וברית קודש מרכבה לע״ב תיבות אלו:

(ט) כשיאמר וזכרתם את כל מצות ה׳ יכוון למצות ציצית ששקולה נגד כל המצות:

(י) כשיאמר פרשת ציצית יזכור יציאת מצרים:

(יא) כשיאמר חיים וקימים ינשק הציצית ויסירם מידו:ן

(יב) צריך לומר תהלות לאל עליון גואלם ויעמוד כא׳ לי״ח. וכן כתב גם כן במהרי״ל:

לפרשת אחרי עניני מוסר

בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה. ווען אַהֲרן האט געדארפט אריין קומען אין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים יום כפור, האט ער געמוזט האבן דעם זְכוּת פון אַבְרָהָם אָבִינוּ, דאס איז דער זְכוּת פון גְמִלוּת חֲסָדִים און הַכְנָסַת אוֹרְחִים וואס אַבְרָהָם אָבִינוּ האט געטאהן, און עס איז ניט גענוג געווען ער זאל זיי געבין עסין אשטיקול ברויט ווי ער האט פריער געזאגט צו די אוֹרְחִים. איך וועל געמען אשטיקול ברויט, און וועל אייך געבין, און דיא אוֹרְחִים האבין ניט מער פערלאנגט, זיי האבין

גֶעזָאגְט צוּ אַבְרָהָם אַזוֹי זָאלְסְטוּ טָאהן וִוי דוּא הָאסְט גֶעזָאגְט, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין הָאט אַבְרָהָם גֶעוָואלְט מְקַיֵים זַיין דִיא מִצְוָה וִויא אַמְהֶעסְטִין, אוּנ אִיז אַלֵיין גֶעלָאפִין אִין פֶעלְד אוּנ הָאט גֶעבְּרֵיינְגְט אֵיין אָקְס [אָדֶער דְרֵיי אָקְסִין] אוּנ הָט זֵיי גֶעגֶעבִּין עֶסִין, דְרִיבֶּער הָאט דֶער כֹּהֵן גָדוֹל גֶענוּמֶען אַאָקְס אוּנ הָאט אִיהם גֶעשָׁאכְטִין, אוּנ מִיט דִיא בְּלוּט אִיז עֶר אַרַיין גֶעגַאנְגֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, הַקָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זָאל גֶעדֵיינְקֶען דֶעם זְכוּת פוּן אַבְרָהָם אָבִינוּ צוּ דִי יוּדִין אִין דֶעם טָאג יוֹם כִּפּוּר עֶר זָאל זֵיי מוֹחֵל זַיין דִי עֲבֵירוֹת, נָאךְ אֵיין זְכוּת הָאט דֶער כֹּהֵן גָדוֹל גֶעדַארְפְט אוֹיף יוֹם כִּפּוּר, דֶעם זְכוּת פוּן דִי עֲקֵדָה פוּן יִצְחָק, דְרִיבֶּער הָט עֶר גֶענוּמֶן אַאַיִל, הקב"ה זָאל גֶעדֵיינְקֶן דֶעם אַיִל וָואס עֶר הָאט בַּשַׁאפִין בַּאלְד וִוי דִיא וֶועלְט אִיז בֶּעשַׁאפִין גֶעוָוארִין, מִיט דֶעם אַיִל זָאל עֶר אוֹיסְלֵייזִין יִצְחָק'ן פוּן טוֹיט. אַזוֹי זָאל הקב"ה אִין דֶעם יוֹם כִּפּוּר אוֹיסְלֵייזֶען אַלֶע יוּדֶען פוּן טוֹיט אוּנ זָאל זֵיי מוֹחֵל זַיין דִיא עֲבֵירוֹת וָואס זֵייא הָאבֶּען גֶעטָאן דֶעם גַאנְצֶען יָאהר. נָאךְ אַדְרִיטֶען זְכוּת הָט דֶר כֹּהֵן גָדוֹל גֶעדַארְפְט, דֶעם זְכוּת פוּן יַעֲקֹב אָבִינוּ, וָוס עֶר הָט זִיךְ מְצַעֵר גִיוֶועזֶן וֶוען מֶען הָט גֶעבְּרֵיינְגְט פַאר אִיהם דִי הֶעמְדִיל פוּן יוֹסֵף אַיינְגֶעטוּנְקְט אִין בְּלוּט, אוּנ דֶעם צַעַר הָאט דָאךְ הקב"ה גֶעבְּרֵיינְגְט אוֹיף אִיהם. דוּרְךְ דֶעם וָואס דִי בְּרִידֶער הָאבִּין פַאר קוֹיפְט יוֹסֵף אִין מִצְרַיִם אִיז יַעֲקֹב מִיט זַיינֶע קִינְדֶער גֶעקוּמֶען אִין מִצְרַיִם, אוּנ דוּרְךְ דֶעם גָלוּת מִצְרַיִם אִיז גְרוֹיס גִיוָוארִין דֶער נָאמֶען פוּן גָאט אוֹיף דֶער וֶועלְט אוּנ דִיא יוּדִין הָאבִּין גֶענוּמֶען דִיא תּוֹרָה, דְרִיבֶּער אִיז דֶער כֹּהֵן גָדוֹל אַרַיין גֶעקוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מִיט אַלֵיינְוֶוענְדֶענֶע הֶעמְד, הקב"ה זָאל גֶעדֵיינְקֶען וָואס פוּן דִיא הֶעמְד אִיז אַלְץ גִיוָוארִין, אוּנ עֶר זָאל מְכַפֵּר זַיין דִי יוּדִין זַייעֶרֶע עֲבֵירוֹת, דֶער מִדְרָשׁ שְׁרַייבְּט רַב חִיָיא בַּר אַבָּא הָאט גִיזָאגְט דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זֶענֶען גִישְׁטָארְבִּין רֹאשׁ חוֹדֶשׁ נִיסָן פַאר וָואס דֶערמָאנְט מֶען זַייעֶר שְׁטַארְבִּין אוּם יוֹם כִּפּוּר, נָאר דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז, אַזוֹי וִויא יוֹם כִּפּוּר אִיז מְכַפֵּר דִיא עֲבֵירוֹת פוּן דִי יוּדִין, אַזוֹי דָאס שְׁטַארְבִּין פוּן דִי צַדִיקִים זֶענֶען אוֹיךְ מְכַפֵּר דִי עֲבֵירוֹת פוּן דִי יוּדִין, נָאר אַזוֹי וִויא יוֹם כִּפּוּר אִיז אַנְדֶערְשׁ נִיט מְכַפֵּר דִיא עֲבֵירוֹת סַיידִין מֶען טוּהְט תְּשׁוּבָה, אַזוֹי דָאס שְׁטַארְבִּין פוּן דִי צַדִיקִים אִיז אוֹיךְ אַנְדֶערְשׁ נִיט מְכַפֵּר דִי עֲבֵירוֹת סַיידִין מֶען טוּהְט תְּשׁוּבָה, דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ דָאס מֵיינְט מֶען מִיט דֶעם זְכוּת פוּן דִי תּוֹרָה וֶועט אַהֲרֹן קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי הַקָדָשִׁים, אַזוֹי לַאנְג וִויא דִי יוּדִין וֶועלִין לֶערְנֶען תּוֹרָה, וֶועט שְׁטֵיין דֶער בֵּית הַמִקְדָשׁ, אוּנ דֶער כֹּהֵן גָדוֹל וֶועט אַרַיין קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, אָבֶּער אַז דִי יוּדִין וֶועלִין אוֹיפְהֶערִין צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה, וֶועט דֶער בֵּית הַמִקְדָשׁ חָרוּב וֶוערֶען, אוּנ עֶס וֶועט שׁוֹין קֵיין כֹּהֵן גָדוֹל זַיין. וָוארוּם הקב"ה מַאכְט נָאר רוּהֶען זַיין שְׁכִינָה וְואוּ דִי תּוֹרָה אִיז דָא, אוּנ אַז דִי תּוֹרָה אִיז נִיטָא אוֹיף דִיא וֶועלְט, אִיז דִיא שְׁכִינָה אוֹיךְ נִיטָא אוֹיף דִיא וֶועלְט, דְרִיבֶּער אַז דִי יוּדִין הָאבִּין אוֹיפְגִיהֶערְט צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה, אִיז חָרוּב גִיוָוארִין דֶער בֵּית הַמִקְדָשׁ, אוּנ דִי שְׁכִינָה אִיז אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען פוּן בֵּית הַמִקְדָשׁ. וָוארוּם יֶעדֶער יוּד דַארְף טָאהְן צְוֵויי זַאכִין, דָאס עֶרְשְׁטֶע דַארְף עֶר זִיךְ הִיטֶען קֵיין עֲבֵירָה צוּ טָאהְן, נָאכְדֶעם דַארְף עֶר זֶעהְן צוּ טָאהְן מִצְוֹת אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים, וָוארוּם דִיא מִצְוֹת אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים בֶּעלֵייטִין דֶעם מֶענְטְשׁ וְואוּ הִין עֶר גֵייט, אוּנ אַז עֶר טוּהְט שׁוֹין מִצְוֹת אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים, דַארְף עֶר זֶעהְן צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה טָאג אוּנ נַאכְט וֶוען עֶר הָאט נָאר צַייט פוּן זַיין הַאנְדִיל אָדֶער פוּן זַיין אַרְבֶּעט. וָוארוּם דִיא מִצְוֹת זֶענֶען גֶעגְלִיכֶען צוּ אַלִיכְט אוּנ דִי תּוֹרָה אִיז גֶעגְלִיכֶען צוּ פַייעֶר, אַזוֹי וִויא דִי לִיכְט קֶענֶען נִיט לַייכְטִין אָן פַייעֶר, אַזוֹי דִי מִצְוֹת קֶענֶען נִיט לַייכְטִין אָן תּוֹרָה, נָאךְ הָאט דִי תּוֹרָה גִיבָּאטִין אִין דִיא סִדְרָה יֶעדֶער יוּד זָאל נִיט עֶסִין בְּלוּט פוּן אַבְּהֵמָה אָדֶער פוּן אַחַיָה אָדֶער פוּן אַעוֹף, אוּנ דֶער יוּד וָואס וֶועט עֶסִין אָדֶער טְרִינְקֶען בְּלוּט וֶועלִין אָפְּגֶעשְׁנִיטֶען וֶוערִין זַיינֶע יָאהרִין פוּן דֶער וֶועלְט דְרִיבֶּער דַארְף יֶעדֶער אִשָׁה זַיין גֶעהִיט זִיא זָאל נִיט בְּרֵיינְגֶען כָּרֵת אוֹיף זִיךְ אוּנ נִיט אוֹיף אִיהר מַאן אוּנ נִיט אוֹיף אִירֶע קִינְדֶער, אוּנ דִי וַוייבֶּער וָוס הָאבִּין דִינְסְטִין, אֲפִילוּ יוּדִישֶׁע דִינְסְטִין זָאלִין זִיךְ נִיט פַארְלָאזִין אוֹיף זֵייא מִיט פְלֵיישׁ כָּשֵׁר מַאכִין אוּנ זַאלְצִין, וָוארוּם וֶוער וִויל זִיךְ פַארְלָאזִין אוֹיף אַפְרֶעמְדִין מֶענְטְשׁ אִין אַזַאךְ וָואס גִיהֶער צוּ זַיין לֶעבִּין אָדֶער שְׁטַארְבִּין, נָאךְ הָאט דִי תּוֹרָה גִיבָּאטִין יֶעדֶער מֶענְטְשׁ זָאל זִיךְ דֶער וַוייטֶערִין פוּן אַזוֹי אַאִשָׁה וָואס זִיא אִיז אָסוּר צוּ אִים, אוּנ אֲפִילוּ דֶער מַאן זָאל זִיךְ דֶערְוַוייטֶערִין פוּן זַיין וַוייבּ וֶוען זִיא אִיז אַנִדָה, אוּנ אֲפִילוּ וֶוען זִיא צֵיילְט שׁוֹין אִירֶע רֵיינֶע טֶעג מוּז עֶר אוֹיךְ זַיין דֶערְוַוייטֶערְט פוּן אִיר בִּיז נָאךְ דִיא טְבִילָה, וָוארוּם אוֹיף דִי אַלֶע זַאכִין קוּמְט כָּרֵת, עֶס זֶענֶען דָא כָּרֵת דְרַיי עֶרְלֵיי, עֶס אִיז דָא כָּרֵת וָואס דֶער מֶענְטְשׁ לֶעבְּט נִיט אוֹיס זַיינֶע יָארִין, עֶר שְׁטַארְבְּט פַאר זֶעכְצִיג יָאהר, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין דִיא נְשָׁמָה וֶועט הָאבִּין עוֹלָם הַבָּא, דָאס אִיז כָּרֵת פוּן גוּף. עֶס אִיז דָא כָּרֵת פוּן דִיא נְשָׁמָה, דֶער מֶענְטְשׁ לֶעבְּט לַאנְג מִיט רַייכְקֵייט אוּנ מִיט אַלֶעם גוּטִין

אבער זיין נשמה איז שוין לאנג פארשניטען געווארין פון עולם הבא, זיא וועט קומען גלייך אין גיהנם. אונ עס איז דא כרת פון גוף מיט די נשמה צו זאמען, דער גוף שטארבט פאר דיא צייט, אונ די נשמה איז פארלארען אין גיהנם.

דריבער דארף יעדער יוד לערנען תורה ער זאל וויסען זיך דערווייטערין פון עבירות אונ זאל וויסען צו טאהן מצוות און מעשים טובים, זיין גוף זאל זוכה זיין צום לאנג לעבין מיט רייכקייט אונ די נשמה זאל זוכה זיין צו עולם הבא:

אונקלוס

אחרי יום א תורה

לתמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ד דמילוי יו"ד אי שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

טז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי
מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם
לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ׃ ב וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ

א ומליל יי עם משה בתר
דמיתו תרין בני אהרן
בקרוביהון אישתא
נוכריתא קדם יי ומיתו:
ב ואמר יי למשה מליל
עם אהרן אחוך ולא יהי

ת"א אחרי מות. יומא נג סח מגילה ל לא סוטה מ שבועות יח: דבר אל אהרן. מנחות כז:

בעל הטורים

(א) אחרי מות. כתיב לעיל ולאיש אשר ישכב עם טמאה וסמיך ליה אחרי מות רמז למה שאמרו המשמש עם הטהורה ופירסה נדה חתתיו לא יפרוש כאבר חי אלא ימתין עד שימות האבר ויפרוש. ועוד כתיב לעיל זאת תורת וסמיך ליה אחרי מות. מלמד שמתו על שהורו הלכה בפני רבן. ועוד כתיב לעיל משכני אשר בתוכם וסמיך ליה אחרי מות. רמז למה שנאמר בקרובי אקדש. וסמיך פרשת יוהכ"פ לפ' נדה לומר מה נדה תשב ז' נקיים קודם שתטהר אף ביוהכ"פ מפרישין הכהן ז' ימים קודם שיכנס לפנים: (ב) ויאמר ה' אל משה. והלא כבר נאמר וידבר. אלא הדיבור הא' לו לו מעשה פרה שגם היא צריך פרישת ז' ימים קוד': אחרי

רשב"ם

(א) אחרי מות. הזהיר את אהרן שלא ימות כבניו על

רש"י

(א) וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו'. מה ת"ל (ס"א אין אנו יודעים מה נאמר לו בדבור ראשון) היה ראב"ע מושלו משל לחולה שנכנס אצלו רופא א"ל אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב א בא אחר וא"ל אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני זה זרזו יותר מן הראשון לכך נא' אחרי מות שני בני אהרן: (ב) ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן וגו'. שלא ימות כדרך שמתו בניו:

שפתי חכמים

א פי' שהב כ"מ שהוא מקרר ומצלח ויבוא המקראות כן הוא דקשה לרש"י מה צריך לכתוב וידבר ה' אל משה לא היה לו לכתוב רק ויהי אחרי מות וגו' ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן או היה לו לכתוב וידבר ה' אל משה אחרי מות וגו' דבר אל אהרן וגו' למה צריך לכתוב ויאמר ה' אל משה וגו' וע"ז פרש"י מה ת"ל כו' והביא עליו משל דרבי אלעזר וכו' כלו' כך הוא פי' הקרא דומיא דמשל זה וכו' א"כ השני זירזו יותר מהראשון ופירושו דקרא נמי כן הוא מה דכתיב וידבר ה' אל משה וגו' ר"ל שלא יאמר משה לאהרן רק שלא יבא אל הקודש יתבית לפרוכת ולא יזכיר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) אחרי מות. זש"ה כתוב כחוטא אלו שני בני אהרן שלא מתו אלא מפני שהורו הלכה בפני משה רבן כדאי' ביומא. כחוטא זה קרח ועדתו אלו נשרפו ואלו נשרפו. אמר רבי אחא כל זעירא זהו שאמר איוב אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו לא היו כניג של

ליקוטים על התורה

א וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן. נאכדעם ווי די צוויי קינדער פון אהרן זענען געשטארבין. האט גאט גירעט צו משה, אונ האט צו אים גיזאגט פאר וואס די קינדער פון אהרן זענען געשטארבין בקרבתם לפני ה' וימותו. ווייל זיי זענען גיוועזן נאנט צו גאט. אונ גאט האט גיזאגט בקרובי אקדש, דורך מיינע נאנטע וועל איך געהייליגט ווערין דריבער זענען זיי געשטארבין, אבער זיי זענען נים געשטארבין וועגין א עבירה, נאר ווייל זיי זענען גיוועזן די גרעסטע צדיקים האט מען גידארפט זייערע נשמות מקריב זיין פאר

פירוש לתורת אלהים

(א) וידבר יי אונ גאט האט גירעט צו משה אחרי מות נאך דעם ווי די צוויי קינדער פון אהרן זענען גישטארבין ווייל זיי האבין גינעהנט פרעמד פייער פר גאט דם מיינט מען אין ביהמ"ק אזוי ווי עס איז גישטאנען אין פרשת שמיני וימותו אונ דרום זענען זיי געשטארבען: (ב) ויאמר יי אונ גאט האט געזאגט צו משה דבר רייד צו דיין ברודער

אקרבן אין דעם נייעם משכן וואס איז גימאכט גיווארין אין הימעל. דריבער זענען ארוים זייערע נשמות פון זייערע גופים (קערפערס), אונ האבין זיך באהעפט מיט דעם פייער פון גאט אונ זענען ארויף אין הימעל אזוי ווי מיר געפינען ביי מנוח ווען עס איז ארויס געקומען אפייער פון הימעל צו פארברענען דעם קרבן איז דער מלאך ארויף אין הימעל מיט דעם פייער צו זאמען): (ב) ויאמר ה' אל משה וגו'. גאט האט גיזאגט צו משה זאג דיין ברודער אהרן ער זאל נים קומען צו יעדער צייט אין קדשי קדשים, נאר יום כפור מעג ער אריין קומען אין קדשי קדשים, פרעגט דער אלשיך איז דאך א קשיא מאדאך אנאנג יאהר טאר נים אהרן אריין קומען אין קדשי קדשים ווייל דארט איז די שכינה, יום כפור איז דאך דער טאג הייליגער, איז דאך נאך שטארקער די הייליגקייט אין קדשי קדשים דארף דאך געוויס זיין אז אהרן זאל נים אריין קומען אין קדשי קדשים, נאר דער מדרש זאגט אין דעם יאהר וואס שמעון הצדיק איז געשטארבין, האט ער פריער

וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת׃ ג בְּזֹאת יָבֹא

אונקלוס

עֲלִיל בְּכָל עִדָּן לְקוּדְשָׁא מְגָיו לְפָרוּכְתָּא לָקֳדָם כַּפּוּרְתָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא וְלָא יְמוּת אֲרֵי בַּעֲנָנָא אֲנָא מִתְגְּלֵי עַל בֵּית כַּפּוּרְתָּא׃ ג בְּדָא יְהֵי

ת"א ולא ימות. יומא נג: כי בענן. יומא יט נג: בזאת יבא. יומא ג ד כ:

רשב"ם

(ב) כי בענן אראה על הכפרת. לפי פשוטו כך שהרי מתוך עמוד הענן אני נראה כל שעה על הכפורת כדכתיב ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים ואם יראה הכהן ימות. לפיכך כשנכנס ביוה"כ צוהו הקב"ה להקטיר קטורת בפנים תחלה להחשיך את הבית בענן הקטורת ואח"כ

בעל הטורים

מים בני ר"ח בגימ' פרה אדומה: (ג) בזאת. עולה ס"י. כמו לבית ביאת מקדש שלא בדת:

שפתי חכמים

לו מיתה כדרך שמתו בניו ואח"כ כתיב אחרי מות וגו' ויאמר ה' אל משה וגו' כלו' חזר הקב"ה ואמר למשה שיאמר לאהרן דבור אחר להזהיר אותו פעם שנית שלא יבא למקדש ולהזהיר לו כמי מיתה כדכתיב אחרי מות שני בני אהרן וגו' ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן וגו' ולא ימות כלו' אם לא תבא אל המקדש לא תמות כדרך שמתו בניך אבל אם תבא אל המקדש למו בניך המות ג"כ כמו הם: ב הולך לפרש זה דלפי' רש"י הם משל מב' רופאים והשני הזהירו יזהר שלא ימות כדרך שמת וכו' ובקרא לא כתיב כי אם ולא ימות ולא כתיב שאם יבא ימות אבל באל יבא ולא ימות משמע כדרך שלא באו בניו ולא מתו. לזה פי' שבמלת ולא ימות מלומז כמי שאם יבא ימות כי מכלל לאו אתה שומע הן: ג ולפ"ז כי טעם אל-תעלה לסיבת מיתה למי שנכנס אל הקודש ומלת כי משמש כל' דהא ככל כי שבמקרא ויהיה פי' של בענן ענן ממש ומה שהוסיף לפרש תמיד אני נראה מפני שמלת אראה הוא לשון עתיד ומפרש מלת אראה אני נראה שהוא בינוני שאין סבת המיתה שיראה לעתיד: ד ולפי' רבותינו משמע כי דהכא בל' אלא כלו' אל יבא אל הקדש אלא בענן הקטרת ביוהכ"פ כי ענן הקטרת דומה לענן לאפוקי פירוש עמוד הענן דלעיל שפירושו שהשכינה שורה בו ולא שיכוין רש"י בפי' זה שיבא עם ענן הקטרת מבחוץ שזה הוא דעת לדוקים אלא לאפוקי נמה בפי' תחלה שהוא הענן שהשכינה שורה בו. ומה שפרש"י ביוה"כ

רש"י

ולא ימות. שאם בא ב הוא מת: כי בענן אראה. כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני ג ולפי שגלוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבא זהו פשוטו. ומדרשו לא יבא כי אם בענן הקטרת ד ביוה"כ: (ג) בזאת. גימ' שלו ד' מאות

סדר עבודת כה"ג ביוה"כ

שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פלהדרין, ומסרו לו זקנים מזקני בית דין, וכל שבעת הימים בכל יום קורין לפני הכ"ג סדר יוהכ"פ הכתיב בפרשה אחרי מות, וזקני ב"ד מוסרין אותו לזקני כהונה ומעלין אותו לבית אבטינס ללמד אותו חפינת הקטרת איך יקטיר ביוהכ"פ ואומרים לו אישי כהן גדול אנו שלוחי ב"ד ואתה שלוחנו ושליח בית דין, משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך, הוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין, וכל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשתה. ערב יוהכ"פ שחרית היו מעמידין אותו בשער המזרח ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים כדי שיהא נכיר ורגיל בעבודה. ערב יוהכ"פ עם חשכה לא היו מניחין אותו לאכול הרבה, לפי שהמאכל מביא לשינה

דעת זקנים מבעלי התוספות

אהרן דומין למטה שהרי המטה נכנס לפני ולפנים יבש ויצא לא שנא' ויוצא פרח. וגם עיטוש הרשע נכנס בשלום ויצא בשלום. ובני אהרן נכנסו בשלום ויצאו שרופים. וז"ה בחוריו אכלה אש ובתולותיו לא הוללו למה בחורי בני אהרן אכלה אש לפי שבתולות לא הוללו שהרי כמה בתולות נאות יושבות עגונות וממתינות להם והם אמרו אחי אבינו המלך אבינו כהן גדול אחי אמנו נשיא אנחנו סגני כהונה אי זו אשה ההוגנת לנו ולכך לא נשאו ומתו בלא בנים וכ"ל דהיינו דמהדר קרא וימותו כלו' בלא זכרין: (ג) בזאת. רמז לבית ראשון שיתקיים ת"י שנים בגימטריא של בזא"ת:

פירוש לתורת אלהים

אַהֲרֹן וְאַל יָבֹא עֶר זָאל נִיט קוּמֶען אַלֶע צַייט אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מִבֵּית לַפָּרֹכֶת פוּן אִינְוֶוייִנִיג פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפּוֹרֶת פַר דֶעם כַּפּוֹרֶת אֲשֶׁר וָוס אוֹיף דֶעם אָרוֹן וְלֹא יָמוּת כְּדֵי עֶר זָאל נִיט שְׁטַארְבִּין אַזוֹי וִוי זַיינֶע קִינְדֶער זֶענֶען גֶעשְׁטָארְבִּין וָוארוּם אַז עֶר וֶועט יוֹא קוּמֶען וֶועט עֶר שְׁטַארְבֶּען כִּי וָוארוּם מִיט מַיין וָואלְקֶענְדִינֶע זַייל טוּה אִיךְ מִיךְ בֶּעוַוייזֶען אוֹיף דֶעם כַּפּוֹרֶת אוּנ ווייל אִיךְ בֶּעוַוייז מִיךְ תָּמִיד דָארְטֶען מִיט מַיין שְׁכִינָה זָאל עֶר נִיט אָפְט אַרַיין קוּמֶען אִין דֶעם אָרְט׃ (ג) בְּזֹאת מִיט דֶעם דָאזִיגֶען

ליקוטים על התורה

גִיזָאגְט אַז אִין דֶעם יָאהר וֶועט עֶר שְׁטַארְבִּין, הָאט מֶען גִיזָאגְט צוּ אִים פוּן וַואנֶען וֵוייסְטוּ אַז אִין דֶעם יָאהר וֶועסְטוּ שְׁטַארְבִּין. הָאט עֶר גִיזָאגְט יֶעדֶער יָאהר וֶוען אִיךְ פְלֶעג אַרַיין גֵיין יוֹם כִּפּוּר אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אִיז מִיט מִיר אַרַיין גִיגַאנְגֶען אֵיין אַלְטֶער מַאן גֶעקְלֵיידְט מִיט ווַייסֶע קְלֵיידֶער אוּנ וֶוען אִיךְ בִּין אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פוּן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אִיז עֶר מִיט מִיר אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען, הַיינְטִיגֶען יָאהר אִיז דֶר אַלְטֶר מַאן מִיט מִיר אַרַיין גֶעגַאנְגֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אוּנ אִיז נִיט אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען מִיט מִיר. הָאט רַבִּי אַבָּהוּ גִיזָאגְט פוּן הַיינְט וַוייסֶען מִיר אַז דֶער אַלְטֶער אִיז גִיוֶוען אַמֶענְטְשׁ טָאמֶער אִיז דָאס גִיוֶוען הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אַלֵיין. נָאט אִיז אַרַיין גֶעגַאנְגֶען מִיט אִים אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אוּנ אִיז מִיט אִים אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פוּן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, הָאט רַבִּי אַבָּהוּ גִיזָאגְט דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל אִיז דָאךְ אוֹיךְ גִיוֶוען אַמֶענְטְשׁ, נָאר רַבִּי פִּנְחָס הָאט גִיזָאגְט וֶוען דֶער רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הָאט גֶערוּהְט אוֹיף דֶעם כֹּהֵן גָּדוֹל הָאט זַיין פָּנִים גִיבְּרֶענְט וִוי פְלַאמִין פַייעֶר אוּנ עֶר הָאט אוֹיסְגִיזֶעהְן וִוי אַמַלְאָךְ. זֶעהְן מִיר אַז גָאט אַלֵיין אִיז אַרַיין גֶעגַאנְגֶען מִיט שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק אוֹיךְ יוֹם כִּפּוּר אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים. מִיט אַהֲרֹן אִיז דָאךְ גֶעוֶוען נָאט אַרַיין גֶעגַאנְגֶען יוֹם כִּפּוּר אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, דְרִיבֶּער

מצות השם

(ב) [קסד] (לאו לס) שלא יכנסו הכהנים אל מקומות המקדש אלא כדי לעשות עבודתם בעת שצלמוו בה ולא זולת שנאמר ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארן ולא ימות:

וְאַל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ וגו'. וְדָאס אִיז אַמִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂהוּ כֹּהֲנִים טָארִין נִיט אַרַיין קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, אֲפִילוּ דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל טָאר נִיט אַרַיין קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, נָאר יוֹם כִּפּוּר מֶעג דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל אַרַיין קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים:

עליל אַהֲרֹן לְקוּדְשָׁא בְּתוֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא וּדְכַר לַעֲלָתָא: ד כִּתּוּנָא

אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה: ד כְּתֹנֶת־בַּד

ת"א בפר. יומא סט מנחות טז:
כתונת בד קדש ילבש. יומא לב זבחים יח יט:

רש"י

ועשר ה רמז לבית ראשון: בזאת יבא אהרן וגו'. ואף זו לא בכל עת כי אם ביוה"כ ו כמו שמפורש בסוף הפרשה בחדש השביעי בעשור לחודש: (ד) כתנת בד וגו'. מגיד

שפתי חכמים

כסמוך מפרש רש"י בעלמו דכולה פרשה זו משתעי ביוהכ"פ. ה דק"ל למה לריך למיכתב בזאת הין לו' דקאי הקרבנות שמפורש את"כ דא"כ הל"ל בהלו יבא אהרן ל' רבים דהא שני ק' בנום היו. ועוד זאת ל' נקבה והקרבנות המפורשים את"כ זכרים הן. או לא הל"ל לגמרי בזאת אלא הל"ל כי בענין הראשון על הכפרת ובפר בן בקר לחטאת יבא אהרן וגו' אלא לרמז כמה שנים יש עמידת בית ראשון וא"ת וכי בבית ראשון לבד היו כהנים גדולי' והא אף בבית שני היו כהנים גדולים. וי"ל דכך פירושו של קרא גימ' של בזאת שנים יהיו כהנים דומיא דאהרן שיהיו מושחין אותן בשמן המשחה אבל אחר בית ראשון לא נמלאו שהיו מושחין אותן בשמן המשחה דומיא דאהרן משום דבסוף עמידת הבית הראשון נגנז שמן המשחה מיאשיהו ואילך: ו אע"פ שכבר פי' לעיל גבי בענין הראשון שהיה ביוהכ"פ דלא תימא דקרא ה"ק בענין לבדו אל יבא אלא ביוהכ"פ אבל בהבאת פר לחטאת ואיל לעולה אפי' בשאר

סדר עבודת כה"ג ביה"כ

ויכול לבא לידי קרי. בליל יוהכ"פ לא היו מניחין אותו לישן כלל. אם היה חכם דורש ואם לאו תלמידי חכמים דורשים לפניו, ואם רגיל לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו באיוב ובעזרא ובדברי הימים. משהגיע זריחת השמש שחרית היה הולך לטבול עלמו, פושט בגדי עלמו וטובל ולובש שמנה בגדים מכנסים וכתונת אבנט ומלנפת חשן ואפוד ומעיל ולין, והיה מקדש ידיו ורגליו בכיור והולך לבית השחיטה הביאו לו תמיד של שחר שחטו וקבל דמו וזרק דמו על המזבח העולה. ונכנס להיכל להקטיר קטרת על מזבח הזהב ומטיב נרות המנורה ומקריב את האימורין והמנחה והיין מהתמיד כדרך כל יום. אחר זה עושה קלת ממוסף היום, ר"ל הפר ושבעה כבשים. ואם חל יוהכ"פ להיות בשבת היה עושה גם כן סמוך לזה מוסף השבת שני כבשים ומנחתם ונסכיהם, את"ז היה מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי הזהב עם שאר הבגדים וטובל ולובש בגדי לבן ומקדש עוד ידיו ורגליו, ועיד בא אצל פרו יסמך בשתי ידיו על ראשו ומתודה עליו חטאתו וחטאות ביתו, ומשם היה בא למזרח העזרה ללפון המזבח והסגן מימינו וראש בית אב לשמאלו, ושם היו עומדים שני שעירים, ומטיל עליהם גורלות, ואותו שעלה עליו גורל לה' מעמידו כנגד בית שחיטתו, ואשר עלה עליו הגורל לעזאזל קשר בראשו לשון של זהורית שהוא לגד אדום ומעמידו כנגד בית שלוחו וחוזר מיד אלל פרו וסומך ומתודה עליו בעדו ובעד ביתו ובעד אחיו הכהנים, ושוחט פר ההוא ומקבל דמו במזרק אחד של זהב ונותנו לכהן אחד שימרס אותו על הרובד כדי שלא יקרוש, מיד הביאו לו מחתה אחת של זהב ותותה כ"ג אש ממזבח החילון ונותן על שלפניו ומוליך המחתה בימינו וסכף בשמאלו והולך ליכנס בבית קדש הקדשים, והסגן שהיה בימינו וראש ביה אב שהיה בשמאלו היו מגביהין הפרוכת מלפניו ונכנס הכ"ג בקדש הקדשים ומניח את המחתה בין שני בדי הארון ומשנגנז הארון כהכהן בית ראשון אבן היתה שם בקדש הקדשים גבוה מן הארץ שלש אלבעות ועליה מניח את סמחתה ואוחז שפת הכף בראשי אלבעותיו או בשיניו ומערה הקטרת מהכף בתוך חפניו כאופן שלא יפזר כלום בכף ויתורו חפניו להעלה מהקטרת כבראשונה כי לא היה הכ"ג מערה הקטרת מהכף אל המחתה אלא מהכף אל חפניו ומחפניו אל המחתה ונותן הקטרת ע"ג גחלים שבמחתה והיה ממתין שם עד שימלא הבית עשן ויולא מהלך אחוריית פניו לנגד הארון ואחוריו כלפי הפתח עד לאתו מקדש הקדשים. ובלאת הכ"ג מקדש הקדשים להיכל היה מתפלל תפלה קלרה על תבואת השנה ועל מלכות בית דוד, ואח"כ היה לוקה את הדם מיד הכהן שהיה ממרס אותו ונכנס עם הדם פעם אחרת לבית קדשי הקדשים ושם היה מזה ממנו על הכפרת ולפני הכפרת, ר"ל כלפי מעלה פעם א' וכלפי מטה שבע פעמים, והיה מונה ההזאות כאלו ככה, אחת אחת ואחת אחת ושתים אחת ושלש אחת וארבע אחת וחמש אחת ושש אחת ושבע, ויולא מקדש הקדשים ומניח את מזרק דם הפר אשר הוליא על כן הזהב שהיה בהיכל, ומיד היה שוחט את שעיר יום הכפורים אשר לעם שהניח בבית שחיטתו ולוקח דמו במזרק אחר ונכנס שלישית לקדש הקדשים והזה שם מדם השעיר כאשר הזה מדם הפר ויולא ומניח מזרק דם השעיר ההוא על כן אחד מוזהב שהיה ג"כ בהיכל, ולוקח דם הפר ומזה ממנו בהיכל כנגד הארון

ליקוטים על התורה

זאגט דער פסוק כי בענן אראה על הכפרת, נאט זאגט ווייל יום כפור וועט איך געזעהן מיט אוואלקין אויף דעם כפורת אונ איך וועל אליין אריין גיין מיט דעם כהן גדול אין קדשי קדשים, דריבער אין דעם טאג וועט קענען דער כהן גדול אריין קומען אין קדשי קדשים, אבער אגאנץ יאהר וואס גאט וועט נים אריין גיין מיט דעם כהן גדול, וועט נים קענען דער כהן גדול אריין קומען אין קדשי קדשים:

פירוש לתורת אלהים

נוס ווייטער וועט שטיין יבוא אהרן זאל אהרן קומען אין קדשי קדשים אבער אויך נים אלע צייט נאר אום יום כפור בפר בן בקר מיט איין פר נוס איז איין יונגע רינד פאר אחטאת ואיל אונ אווידר פאר אקרבן עולה: (ד) כתונת בד אהעמד פון ליינען קודש נום

(ג) בזאת יבא אהרן אל הקודש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה. דער מדרש זאגט דער פר בן בקר איז געוועזן צו דער וועקין דעם זכות פון אברהם, וואס ער האט גיטאהן מיט דעם אקס גמילות חסדים ווי עס שטייט אין פסוק ואל הבקר רץ אברהם, אברהם איז גילאפין צו די אקסין צו נעמען אאקס אונ אים געבין עסין צו די אורחים ואונ גמילות חסדים איז דאך אזוי אמצוה וואס די וועלט שטייט אויף איר, אונ דער גמילות חסדים איז דאך גיוועזן פאר אורחים, אונ די מצוה צו געבין עסין אורחים ופדעמדע מענטשין: דאס איז נאך גרעסער ווי צו האבין די שכינה ביי זיך אין שטובו, דער איל איז גיוועזן צו דערוועקין דעם זכות פון יצחק, וואס פון זיינעטוועגין האט מען מקריב גיוועזן אזוי אאיל, וואס גאט האט אים בשאפין אין דעם ערשטין פרייטאג פארין נאכט (ווען ער האט בעשאפין די וועלט) נאר פון יצחקס וועגין, איז דאך די קשיא פאר וואס האט מען נים מקריב גיוועזן אקרבן צו דערוועקין דעם זכות פון יעקב, נאר דער עיקר וואס יום כפור איז מכפר. איז דאך נאר וועגין די תורה צו מכפר זיין וואס די יודין האבין גיטאהן עבירות אונ האבין נים געהאלטין די תורה, ווי האבין נים מקיים גיוועזן די מצות עשה אונ האבין עובר גיוועזן אויף מצות לא תעשה, מצות עשה זענען דא צוויי הונדערט אכט אונ פערציג, ווי עס בעטרעפט דער נאמין אברהם, מצות לא תעשה וואס מען שלאגט אויף ביי מלקות

מצות השם

(ג) [קסה] (עשה ל) שיעשה הכהן גדול כל עבודת יום הכפורים על סדר הכתוב שנאמר בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה וגו':

בזאת יבא אהרן וגו'. ודאס איז אמצות עשה) דער כהן גדול זאל טאהן די עבודה יום כפור אין בית המקדש אזוי ווי עס איז געשריבען אין די סדרה:

קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־בַד יִהְיוּ עַל־
בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת
בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ
בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם: ה וּמֵאֵת
עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי
עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה:

דְּבוּצָא דְקוּדְשָׁא יִלְבַּשׁ
וּמִכְנְסִין דְּבוּץ יְהוֹן עַל
בִּשְׂרֵיהּ וּבְהֶמְיָנָא דְבוּץ
יֵיסַר וּמַצְנֶפְתָּא דְבוּצָא
יַחֵית בְּרֵישֵׁיהּ לְבוּשֵׁי
קוּדְשָׁא אִנּוּן וְיַסְחֵי
בְּמַיָּא יָת בִּשְׂרֵיהּ
וְיִלְבְּשִׁינּוּן: ה וּמִכְּנִשְׁתָּא
דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִסַּב תְּרֵין
צְפִירֵי עִזִּין לְחַטָּאתָא
וּדְכַר חַד לַעֲלָתָא:

ת"א ומכנסי בד. יומא כה סנהדרין עט: בשרו. יומא יב: בגדי קדש הם.
יומא יט זבחים פא: ומאת עדת בני ישראל. יומא ג סב שבועות יד: ואיל אחד. יומא ג ע:

בעל הטורים לבית ראשון שעמד ת"י שנה: (ד) ולבשם. אותיות בלו שם טטעוין

שפתי חכמים

ימות הסנה יבא לפיכך פי' כאן ואף זו לא בכל עת וכו': ז דק"ל והלא כבר מפורש שלבשתן בפרשת ואתה תצוה ל"פ מגיד וכו': ח משמע נמי דהיה קשה לו מה דכתיב דוקא בגדים של הכ"ג: ט דק"ל מה דכתיב קדש ילבש משמע קודם לבישה הן קדש וכי מה קדושה יש בהן קודם לבישה וא"ל דבכבר ביוה"כ שעבר היה לובשן אם יוה"כ שני יהא מיד אחר לבישה טעונים גניזה ולא יעבוד בהן לעולם שהרי כתיב והניחם שם. וע"ז פי' שיהיו משל הקדש כלומר שיקנה אותן במעות של קודש לפי שמצינו שהפר בא משלו הייתי אומר שאף הבגדים יהיו משלו קמ"ל. והטעם שהפר משלו בא לפי שהפר בא לכפרה שנא' וכפר בעדו ובעד ביתו אבל בבגדי' היה מתפלל בעד כל ישראל: י ויהיה בי"ת ובמצנפת נוסף כמו בי"ת בכותו שמים שפרה שהיא ג"כ נוספת כאלו אמר ומצנפת בד יצנף ויתפרש הבי"ת במקום עם כלו' עם מצנפת בד יסבב ראשו. וכן תרגומו ומצנפתא בלא בי"ת ואשר הביאו לזה מפני שאין בל' הארמי צניפה אבל בל' הקרא מצינו צנוף יצנוף ויתפרש הבי"ת בל' עם כמו ובאבנט בד יחגור אף כאן עם מצנפת בד יסבב ראשו והכרח להביא התרגום להודיענו שהצניפה הוא בראש ולא במקום אחר. ואגב זה פי' מלת יחית שהוא ל' יניח: כ וזהו סדר העבודות בי"כ בתחלה טבל ולבש בגדי זהב לתמיד של שחר שהוא עבודת חוץ ואח"כ פשט וטבל ולבש בגדי לבן לעשות עבודת פר ושעיר וקטרת של מחתה בפנים ואח"כ פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודת איל שלו ואיל העם ומקצת המוספין בחוץ ואחר כך פשט בגדי זהב וטבל ולבש בגדי לבן ליכנס לפנים ולהוציא הכף והמחתה ואח"כ פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודת חוץ ושירי המוספין והתמיד של בין הערבים וקטרת הסמים ודו"ק ותמצא. וכדפרש"י לקמן על קרא זה ורחץ במים וגו' משמע שהיה צריך לטבול קודם לבישת בגדי לבן ולקמן ג"כ כתיב שצריך לטבול קודם לבישת בגדי זהב אמרי' דבכל פעם שמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומלבן לזהב שצריך טבילה ומה שפי' עוד שצריך עוד שני קדושי ידים ורגלים דמש"ס הטיל הקרא ורחץ במים בין ופשט ולבש ליתן רחיצה לפשיטה ורחיצה ללבישה ואם אינו ענין

רש"י

שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים ז שהוא משמש בהם בחוץ שיש בהם זהב לפי שאין קטיגור נעשה סניגור (ר"ה כו) אלא בד' ככהן הדיוט ח וכולן של בוץ: קדש ילבש. (ת"כ) שיהיו ט משל הקדש: יצנף. כתרגומו יחית ברישיה י יניח בראשו כמו (בראשית לט) ותנח בגדו ואחתתיה: ורחץ במים. אותו היום טעון טבילה בכל חליפותיו (יומא לב) חמש פעמים היה מחליף כ מעבודת פנים לעבודת חוץ ומחוץ לפנים ומשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב ובכל חליפה טעון טביל' ושני קדושי ידים ורגלים

סדר עבודת כה"ג ביה"כ

על הפרכת ולפני הפרכת אחת למעלה ושבע למטה כמו שהזה לפני ולפנים, וכן היה לוקח דם השעיר ומזה ממנו באותו אופן עצמו על הפרכת ולפני הפרכת, ואחר ההזאות האלה היה מערב מערב היטב דם השעיר לתוך דם הפר ומאותו דם המעורב היה מזה על קרנות מזבח הזהב ד' הזאות וכלן היו מלמטה למעלה חוץ מהאחרונה שהיתה מלמעלה למטה, והיה חותה הדשן שעל מזבח הזהב הילך והילך עד שמגלה זהב גגו של מזבח ושם היה מזה מדם התערובת הסוד שבע פעמים ושאר הדמים ההם היה שופך

פירוש לתורת אלהים

איז הייליג. כלומר עס איז געמאכט געווארען פון בית המקדש געלט ילבש זאל ער אנקליידען ומכנסי בד אונ מכנסים פון ליינען יהיו זאלען זיין אויף זיין לייב ובאבנט אונ מיט אלענדען גארטיל פון ליינען זאל ער זיך ארום גארטלען ובמצנפת בד אונ אהיטול פון ליינען יצנף זאל ער אן טאן אויף זיין קאפ בגדי די קליידער זאלין זיין פון הקדש ורחץ אונ ער זאל וואשען זיין לייב אין וואסער אונ דער נאך זאל ער די קליידער אן קליידען: (ה) ומאת אונ פון די יודין יקח זאל ער נעמען צווייא ציגען פאר אחטאת ואיל אחד אונ איין ווידער זאל ער נעמען

ליקוטים על התורה

זענען דא צוויי האנדערט זיבען. מיט דעם ווארט מלקות צו זאמען איז צוויי הונדערט אכט, ווי עס בטרעפט דער נאמען יצחק, ווייל די מדה פון אברהם איז חסד, אונ חסד קומט פאר מצות עשה, די מדה פון יצחק איז דין, מען זאל שלאגין מלקות אויף לא תעשה. דריבער אז דער כהן גדול האט געדארפט מכפר זיין יום כפור וואס יודין האבין געזינדיגט דעם גאנצין יאהר אין מצות עשה אונ איך מצות לא תעשה, האט ער גיברייינגט איין קרבן אפר צו דערוועקין דעם זכות פון אברהם צו מכפר זיין אויף מצות עשה וואס דאס איז געגין זיין נאמען. אונ אאיל האט ער געברייינגט צו דער וועקין דעם זכות פון יצחק צו מכפר זיין אויף די מצות לא תעשה וואס אויף זיי קומט מלקות וואס דאס איז געגין זיין נאמען:

נאך קענען מיר זאגין די צוויי שעירים וואס דער כהן גדול ווארפט אויף זיי גורל איין שעיר איז צו גאט אונ איין שעיר איז לעזאזל, דאס זענען געגין די צוויי שעירים וואס רבקה האט גיזאגט צו יעקב דוא זאלסט נעמען צוויי גדיי עזים טובים. צוויי ציגען גוטע, זאגט דער מדרש רבקה האט גיזאגט צו יעקב זיי זענען גוט צו דיר, דורך זיי וועסטו נעמען די ברכות, אונ זיי זענען גוט פאר דיינע קינדער, מיט זיי וועלין דיינע קינדער האבין אפגעבונג אויף זייערע זינד אום יום

דער

ו וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ׃

וִיקָרֵב אַהֲרֹן יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִּי לֵיהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵיהּ׃

בעל הטורים

סטמוכין גיזה: (ו) וכפר. בגי' זה בוידוי דברי' שמסור' על פרו:

ולפי הפשט יביאנו בעזרה כדי להקריב אותו לכפרה

רשב"ם

יביא דם הפר ודם השעיר: (ו) והקריב אהרן. בעזרה את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו יתוודה עליו מיד. כמו שמפורש לפנינו ושחט את פר החטאת אשר לו:

רש"י

מן הכיור: (ו) את פר החטאת אשר לו. האמור למעלה ולמדך כאן שמשלו הוא בא ולא משל צבור: וכפר בעדו ובעד ביתו. (ת"כ) מתודה עליו עונותיו ם ועונות ביתו:

שפתי חכמים

לטבילה דבגד למדנו תנהו מנין לקידוש: ל דק"ל ל"ל אשר לו והא אין פר אחר דכבר בפרשה זו אלא של אהרן דכתיב' בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר וגו' משמע להביא מקרבנו' משלו. וגם מדכתי' בסמוך ומאת עדת ב"י יקח שני שעירי עזים וגו' משמע דקרבנו' הכתובי' למעלה בשביל עצמו הביא: ם דכפרה ממש א"א לו' דאין כפר' אלא לאחר זריקת דמים כדכתי' בסמוך וכפר עליו ולקח מדם וגו' ונתן על קרנו' המזבח וזה ענין הי הוא שהרי אח"כ כתי' ושחט את פר החטאת לכן ילפי' מלכפר עליו שפירושו וידוי:

עניני עבודת כה"ג ביה"כ

על יסוד מערבי של מזבח החיצון ומשם היו נשפכים ויוצאים לנחל קדרון, ומיד היה חוזר כ"ג לשעיר המשתלח וסומך שתי ידיו עליו ומתודה עליו עונות בני ישראל ושולחו ביד איש עתי המדברה ושם היה סלע אחד גבוה והעליה דוחהו בשתי ידיו ונעשה אברים אברים, וכששלח הכ"ג את השעיר היה מוציא אימורי הפר והשעיר שהכניס דמם לפני ולפנים ונותן אותם בכלי להקטירם על המזבח והפר והשעיר עצמם היה משלח לבית הדשן לשרפם, כי כמו שהשעיר היה משולח חוץ לחומה כן פר החטאת ושעיר החטאת היו נשרפים חוץ לחומה, והנושא אותם והמשלח את השעיר היו מטמאים וטעונים כבוס בגדים, והבא המגיד להגיד שהגיע השעיר למדבר המדברה היו יודעים זה מהרה עם היותו י"ב מילין מירושלים לפי שהיו בדרך מגדלים וצופים עליהם ומניפים בסודרים זה לזה באופן שבזמן מועט היה נודע הדבר בירושלים, אע"פ שהאיש עתי לא הי' חוזר באותו יום, וגם אחז"ל שהי' לשון של זהורית תלוי בפתחו של היכל וכשהגיע השעיר למדבר הי' מלבין, ושיודע הכ"ג שהגיע השעיר במדבר היה בא לעזרת הנשים ולוקח ספר תורה בחיקו וקורא בפרשת אחרי מות ובאך בעשור לחודש בתורה קרובות זו לזו, וכן היה קורא בפרשת מוסף שבסדר פנחס אבל זה היה קורא על פה כדי שלא לגלגל ס"ת בצבור, ומברך עליו שמונה ברכות, אח"כ היה הולך כ"ג לבית הטבילה ומקדש להפשיט ידיו ורגליו ופושט בגדי לבן וטובל ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו, ועושה מה שנשאר לעשות מהמוסף שהוא שעיר החטאת ואיל הנקרא איל העם ואילו של כ"ג שהיו שניהם עולות, ומיד אח"ז היה עושה קרבן תמיד של בין הערבים שסוף היה אחרון לכל קרבנות היום, והיה עושה כל זה בבגדי זהב. אח"ז בא פעם אחרת לבית הטבילה ומקדש להפשיט ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב מעליו וטובל [ואחר כל טבילה היה מסתפג] והיה לובש בגדי לבן פעם שנית ומקדש ידיו ורגליו ונכנס פעם רביעית לקדש הקדשים כדי להוציא משם את המחתה והכף שנשארו שמה מעת ההקטרה וכשיצא משם היה חוזר לבית הטבילה ומקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי לבן וטובל ומסתפג וחוזר ללבוש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו ומקטיר על מזבח הזהב הקטרת של בין הערבים ומדליק את הנרות במנורה כשאר הימים ואח"ז היה מקדש ידיו ורגליו, וכל קדוש ידים ורגלים הוא מן הכיור, ופושט בגדי זהב ולובש בגדי עצמו של חול. והיו מלוים כל העם את הכ"ג עד ביתו. ויו"ט היה עושה כ"ג בצאתו בשלום מן הקדש:

ליקוטים על התורה

דער יַלְקוּט זָאגְט רַב בִּיבִי הָאט גִיזָאגְט פוּן זַיין פָאטֶערְס וֶועגִין דֶער קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אִיז אַזוֹי וִוי דֶער גַן עֵדֶן, וֶוען דֶער כֹּהֵן גָדוֹל אִיז אַרַיין גֶעגַאנְגֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אִיז נָאר אַרַיין גֶעגַאנְגֶען זַיין נְשָׁמָה אָבֶּער נִיט זַיין גוּף. עֶר הָאט גֶעמוּזְט אַרַיין גֵיין מִיט גְרוֹיס מוֹרָא אוּנ שְׁרֶעק אוּנ צִיטֶערְנִישׁ אוּנ מִיט גְרוֹיס רֵיינְקַייט, דִי כְּרוּבִים וָואס זֶענֶען גִיוֶועזְן אוֹיף דֶעם כַּפּוֹרֶת הָאבִּין זִיךְ כַּהֶעפְּט אֵיינֶער צוּם אַנְדֶערִין, אוֹיב דֶער כֹּהֵן גָדוֹל הָאט זוֹכֶה גִיוֶועזְן אִיז עֶר אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פוּן דָארְטִין בְּשָׁלוֹם, אוּנ אוֹיב עֶר הָאט נִיט זוֹכֶה גִיוֶועזְן אִיז אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען אַפְלַאם פוּן צְווִישֶׁען דִי צְווֵיי כְּרוּבִים אוּנ עֶר אִיז פַארְבְּרֶענְט גִיוָוארִין אוּנ עֶר אִיז גֶעשְׁטָארְבִּין אִינְוֶוייניג, דִי כְּרוּבִים פוּן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים זֶענֶען גִיוֶוען וִוי דִי כְּרוּבִים וָואס שְׁטֵייעֶן בַּיי דִי טוֹיעֶרִין פוּן גַן עֵדֶן, רַבִּי יְהוּדָה הָאט גִיזָאגְט וואהל אִיז גִיוֶוען דֶעם כֹּהֵן גָדוֹל וָואס הָאט זוֹכֶה גִיוֶוען אַרוֹיס צוּ גֵיין פוּן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים בְּשָׁלוֹם:

פירוש לתורת אלהים

פַר אֶעוֹלָה:(ו) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אוּנ אַהֲרֹן זָאל מַקְרִיב זַיין דֶעם פַר חַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וָוס עֶר אִיז צוּ אִיהם דָאס אִיז דֶער פַר וָוס פְרִיעֶר אִיז גֶעשְׁטַאנֶען אִין פָּסוּק ג', אוּנ דְרוּם שְׁטֵייט אֲשֶׁר לוֹ צוּ וַוייזֶען אַז אַהֲרֹן זָאל בְּרֵיינְגֶען דֶעם חַטָּאת פוּן זַיינֶע וֶועלְט נִיט פוּן צִבּוּר וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ אוּנ עֶר זָאל פַרְגֶעבֶּען פַר זִיךְ אוּנ פַר זַיין הויז גֶעזִינְד. (רש"י שְׁרַייבְּט עֶר הָט אוֹיף אִים מִתְוַדֶּה גִיוֶועזֶען זַיינֶע זִינְד אוּנ דִי זִינְד פוּן זַיין הויז גִיזִינְד:

תרגום

נביאים יחזקאל כב

להמשיך מנ"ח דו"א צבאות נפ"ש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה
יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ב וְאַתָּה בֶן־אָדָם הֲתִשְׁפֹּט הֲתִשְׁפֹּט אֶת־עִיר הַדָּמִים וְהוֹדַעְתָּהּ אֵת כָּל־תּוֹעֲבוֹתֶיהָ׃ ג וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה עִיר שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ לָבוֹא עִתָּהּ וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ

(א) וַהֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃ (ב) וְאַתְּ בַּר אָדָם הֲתוֹכַח הֲתוֹכַח יָת קַרְתָּא דְאַשְׁדִי דַם זַכַּאי בְּגַוַהּ וְתַחֲוֵי לַהּ יָת כָּל תּוֹעֲבָתָהָא׃ (ג) וְתֵימַר כִּדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים קַרְתָּא דְאַשְׁדִי דַם זַכַּאי בְּגַוַהּ מְטָא עִדַּן תַּבְרַהּ וּדְפָלְחִין לְטַעֲוָתָא בְּגַוַהּ בְּדִיל לְסָאָבוּתַהּ׃

רש"י

(ב) עיר הדמים. ירושלים: (ג) לבא עתה. יאמר ה'

מצודת דוד

(ב) התשפוט. בה"א השאלה ר"ל האם רוצה אתה להתווכח עם אנשי עיר הדמים השופכת דם אנשים נקיים: והודעתה. אז הודע להם בהוכחות את כל תועבותיה: (ג) עיר שופכת דם. ר"ל זאת העיר שבעבור שהיו אנשים שופכים דם בתוכה [illegible]

לטמאה: ד בדמך אשר־שפכת אשמת ובגלוליך
אשר־עשית טמאת ותקריבי ימיך ותבוא עד־
שנותיך על־כן נתתיך חרפה לגוים וקלסה לכל־
הארצות: ה הקרבות והרחקות ממך יתקלסו־בך
טמאת השם רבת המהומה: ו הנה נשיאי
ישראל איש לזרעו היו בך למען שפך־דם:

(ד) בחובת דם זכאי דאשדת חבת ובפולחן טעותיך די פלחת אסתאבת וקריב יום תברך ומטא עדן בישתך על כן יהבתיך חסודין לעממיא ולעיב לכל מדינתא: (ה) דקריבין ודרחיקין מניך יתלעבון ביך סואבת שמא דסגיאין אתרגושתהא: (ו) הא רברבי ישראל גבר לתוקפיה הוו ביך בדיל למשפך דם זכאי:

מצודת דוד

ספדה לבא עתה וזמן תשלום גמולה: ועשתה. ועוד עשתה עליה דברים הטובים ומאוסים כגלל על רעי למען טמא את העיר הזאת לסרחיקה מעל פני: (ד) אשמת. נעשית בעלת אשמה: טמאת. את העיר: ותקריבי ימיך. בעצמך הקרבת ימי הגמול והתשלומין: ותבא כו'. כפל הדבר במ"ש: על כן. בעבור עונך מסרתיך אל העמים שיחרפו אותך וילעיגו בך: (ה) יתקלסו בך. ילעיגו עליך: טמאת השם. אתה ישראל שטמאת שמך בעשות מעשים כאלה ואתה בעלת רבת המהומה הנשמע מצעקת יללת הנענשים בך: (ו) איש לזרועו. הנשיאים היו בך כ"א לפי כח זרועו ומבלי מעשה היושר: למען שפך דם. עם כח הזרוע:

רש"י

לבא עתה: (ד) עד שנותיך. גזירת ועונתם: קלסה. דבר שהכל נלעגים בך: (ה) יתקלסו בך. זו היא טומאת השם שהיו נקראים עם קדוש וגרמו עצמם להקרות עם טמא שפתים: (ו) לזרועו. כל דאלים גבר:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען ביא דער הפטורה פון דער וואך:

כתובים משלי כה

להמשיך ביסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד ארנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהוָֹה חיה יחידה דמלכות אל שם כ"ן שבעשיה:

א דבש מצאת אכל דיך פן־תשבענו והקאתו: ב הקר רגלך
מבית רעך פן־ישבעך ושנאך: ג מפיץ וחרב וחץ שנון איש־
ענה ברעהו עד שקר: ד שן רעה ורגל מועדת מבטח בוגד

(א) דובשא משכחת אכול סופקנך דלא תשבע ותתבניה: (ב) כלהרגלך מן ביתיה דרחמך דלא נסבעך ימסנך: (ג) איך פריעא וסיפא וגירא שנינא גברא דמסהד על חבריה סהדותא דשקרא: (ד) היך שינא בישתא ורגלא מועדא היכנא סבריה דבזונא ביומא דעקתא:

מצודת דוד

(א) דבש. כמו אם מצאת דבש מהראוי הוא שתאכל ממנו מעט להדי' די לך להשיב הנפש כי כשתאכל הרבה כדי שביעה פן תקיא את הכל ותאבד גם המעט שאכלת בתחלה: (ב) הוקר. כן עשה רגליך יקרים ומעוטים מבלי יבואו תדיר בבית רעך כי פן ישבע מראיית פניך וישנא אותך כי האוהב הנראה לפרקים אהוב ביותר וכשיתמיד להראות תאבד האהבה הראשונה: (ג) מפיץ וגו'. המעיד בחבירו עדות שקר הורגו בלשונו כבכלי קרב: (ד) שן רועה. כמו שן הנשבר בעת יטחון בו המאכל וכמו רגל המועדת ומחלקת בעת ירוץ בדרך כן הוא מבטח הבוגד בבוא עת צרה והיא העת הצריך אל הבטחון והוא בוגד אז בו כשן ורגל הבוגדים

רש"י

(א) דבש מצאת וגו'. כן הוקר רגליך מבית רעך אע"פ שהוא מקרבך פן ישבעך וישנא אותך: (ג) מפיץ. שם כלי מלחמה: (ד) שן רועה. רצוצה: ורגל מועדת. כמו ולא מעדו קרסוליו: מבטח בוגד. מכזב ביום צרתו:

פירוש עברי טייטש

(א) דבש מצאת אכול דיך אויב דוא האסט געפונען האניג וואס דאס איז זיס פון דעסט וועגין דארפסט דוא נאר עסין פון איהם ביז ווי פיל דוא האסט גענוג פן תשבענו והקאותו וואורום טאמער וועסטו זיך איבער זעטין מיט איהם וועסטו אויסברעכין פון דיר אין גאנצען וויא פיל דוא האסט פון איהם געגעסין: (ב) הוקר רגלך מבית רעך מאך טייער דיינע פיס פון דיין חבר'ס הויז דו זאלסט אהין ניט גיין אלע טאג אפילו ווען דיין חבר האט דיך ליב אונ איז דיך מקרב צו זיך פון דעסטוועגין זאלסט דוא וויינג גיין צו אים פן ישבעך ושנאך וואורום טאמער וועט ער זיך איבער זעטין מיט דיר אונ וועט דיך פיינט האבען: (ג) מפיץ וחרב וחץ שנון איש עונה ברעהו עד שקר אהאמער אונ אשווערד אונ אגעשארפטע פייל איז דער מענטש וואס זאגט עדות אויף זיין חבר אפאלש עדות דער מענטש הרגת זיין חבר מיט זיינע פאלשע עדות גלייך ווי מיט די כלי זיין וואס דא שטייט: (ד) שן רועה ורגל מועדת אזוי וויא עס ווערט צו בראכין אצאן אין מיטען עסין אדער די פוס גליטשט זיך אויס אין מיטען לויפין ווערט דאך דעם מענטש שלעכט, אזוי איז שלעכט אז איינער האט געהאט אפארזיכערונג אויף זיין חבר אז ער וועט איהם העלפין, אונ ווען עס איז צו אים געקומען אצרה האט ער גיזעהן אז זיין חבר איז פאלש אונ זיין פארזיכערונג איז נאר נישט,

ביום צרה: ה מַעֲדֶה־בֶּגֶד׀ בְּיוֹם קָרָה חֹמֶץ עַל־נָתֶר וְשָׁר בַּשִּׁרִים עַל לֶב־רָע: ו אִם־רָעֵב שֹׂנַאֲךָ הַאֲכִלֵהוּ לָחֶם וְאִם־צָמֵא הַשְׁקֵהוּ מָיִם:

תרגום

(ה) דְשָׁקִיל מַרְטוּטָא מִן חַבְרֵיהּ בְּיוֹמָא דְקַרְתָּא הֵיךְ הוּא דְרָמֵי חַלָּא עַל נִתְרָא וּמְצָרֵף לְלִבָּא בִּיבָא הֵיךְ קְסָא לְמָאנָא וְאֵיךְ מַלְטִיתָא בְּקִיסָא הֵיכְנָא בְּרִיוּתָא מַחֲרָא לְבֵיהּ דְגַבְרָא: (ו) אִין כָּפִין סַנְאָךְ אוֹכְלֵיהּ לַחְמָא וְאִין צָחֵי אַשְׁקֵי מַיָּא:

רש"י

(ה) מעדה בגד. כלוי ביום קרה: וכחומץ על נתר. מין אדמה: כן שר בשירים וגו'. המלמד תורה לתלמיד רשע:

מצודת דוד

בעת הלוחץ: מעדה. כמו המעלה על גופו בגד מקושט ביום קרס ונחמד היא למראה העין אבל אין בזה שום תועלת להגן מהקור וכמו השופך חומץ על נתר שבעבור רכות הנתר וחוזק החומץ יוסדק סדקים ממעל אבל לא יגביר כח החומץ לחלקו חלקים מפורדים כן הוא השר בשירי שמחה על לב נשבר המלאה לא תוגה כי אף אם יפתח פיו למלא שחוק מ"מ הלער שמור בלבו ולא הלך לו: (ו) האכילהו. ולא תטור לו שנאה:

פירוש ע"ט

(ה) מַעֲדֶה בֶּגֶד בְּיוֹם קָרָה אַזוֹי ווִי אֵיינֶער צִירְט זִיךְ אָן מִיט אַשֵׁיינֶע זוּמֶער קְלֵייד ווִינְטֶער אִין אַקַאלְטִין טָאג, פוּן אוֹיבֶּען אִיז שֵׁיין אָבֶּער אִינְוֵויינִיג אִיז קַאלְט, אָדֶער חֹמֶץ עַל נֶתֶר עֶר גִיסְט עֶסִיג אוֹיף זֵייף אוּנ וַואשְׁט מִיט דִי זֵייף אַקְלֵייד, דָס קְלֵייד ווֶערְט רֵיין אָבֶּער זִיא ווֶערְט אִינְוֵויינִיג קַאלְיֶע. אַזוֹי אִיז וְשָׁר בַּשִּׁרִים עַל לֶב רָע אַז מֶען זִינְגְט פְרֵיילִיךְ פַאר אַ מֶענְטְשׁ ווָאס הָאט אַ פַארְבִּיטֶערְט הַארְץ עֶר ווֶערט דָאךְ נָאךְ מֶעהר טְרוֹיעֶרִיג: (ו) אִם רָעֵב שֹׂנַאֲךָ הַאֲכִילֵהוּ לָחֶם ווֶען דַיין פֵיינְד אִיז הוּנְגֶעריג מַאךְ אִים עֶסֶען בְּרוֹיט וְאִם צָמֵא הַשְׁקֵהוּ מָיִם אוּנ ווֶען עֶר אִיז דָארְשְׁטִיג מַאךְ אִים טְרִינְקֶען ווַאסֶער:

משנה כלאים פרק ה

עיקר תוי"ט　　ברטנורא

כרם שחרב. עשר גפנים לבית סאה. שיש בקרקע של בית סאה י' גפנים לא פחות מכן: ונטועות כהלכתן. דהיינו שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב ואין רחוקות זו מזו ט"ז אמות ולא פחות מד' אמות (א): כרם דל. שגפניו מועטים ואעפ"כ דין כרם יש לו ואין זה קרחת הכרם דאותו הרב מאמלעו וזה נחרב מכל לד: ערבוביא. שאין הגפנים מכוונים כשורה: אם יכול לכוין בכל הכרם שתים כנגד שלש. כגון שיהיא חוס ומותח ומולא הגזע מכוון שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב אע"פ שהגוף אינו מכוון ה"ז כרם אבל אם מולא הגוף מכוון והגזע אינו מכוון אין זה כרם: כתבנית הכרמים ה"ז כרם. ובעי הרחקה ע"ז אמות. ואין הלכה כר"מ: (ב) כרם שהוא נטוע על פחות מארבע אמות. שאין בין שורה לשורה ד"א:

(א)ואליבא דר"ם דמתני' דלקמן דהא לרבנן הוי כרם אפילו בנסועות בפחות מד"א. ועתוי"ט שהארך. ומודה דהגמ' כפ' כלי אמלעי דחסד דמלכות דיליכה אלף למד אלף למד

כרם שחרב אם יש בו ללקט י' גפנים לבית סאה ונטועות כהלכתן ה"ז נקרא כרם דל. כרם דל שהוא נטוע ערבוביא אם יש בו לכוין שתים נגד שלש ה"ז כרם ואם לאו אינו כרם. ר"מ אומר הואיל והוא נראה כתבנית הכרמים ה"ז כרם: (ב) כרם שהוא נטוע על פחות מד"א. ר"ש אומר

פרק ה א כֶּרֶם שֶׁחָרַב. אִם יֵשׁ בּוֹ לְלַקֵּט עֶשֶׂר גְּפָנִים לְבֵית סְאָה וּנְטוּעוֹת כְּהִלְכָתָן. הֲרֵי זֶה נִקְרָא כֶּרֶם דַּל אַוויין גָארְטֶען ווָאס דִיא בּוֹימֶער זֶענֶען פַאר טְרִיקֶענְט גִיוָוארִין, אוֹיבּ מֶען קֶען אוֹים קְלַייבֶּען צֶעהְן ווַיין שְׁטָאקֶען גוּטֶע אִין אַבֵּית סְאָה אוֹיף אַפֶּעלְד פוּן פוּפְצִיג אֵיילִין אוֹיף פוּפְצִיג אֵיילִין אוּנ זֵייא זֶענֶען גִיפְלַאנְצְט ווִי דֶער דִין אִיז צְווַיי ווַיינְשְׁטָאקִין גֶעגִין צְווַיי אוּנ אֵיינֶער בַּיי דֶעם עֶק . . . אוּנ דִי שׁוּרוֹת זֶענֶען נִיט ווַייט אֵיינֶער פוּן אַנְדֶערִין זֶעכְצֶען אֵיילִין אוּנ נִיט ווֵיינִיגֶער ווִי פִיר אֵיילִין, ווֶערְט דָאס גִירוּפִין כֶּרֶם דַּל [אַיין אָרִימֶער ווַיין גָארְטֶען] אוּנ מֶען טָאר דָארְט נִיט זֵייעֶן תְּבוּאָה סַיידִין מֶען זָאל זִיךְ דֶער ווַייטֶערִין פִיר אֵיילִין פוּן דִי ווַיינְשְׁטָאקִין כֶּרֶם דַּל שֶׁהוּא נָטוּעַ עִרְבּוּבְיָא. אִם יֵשׁ בּוֹ לְכַוֵּין שְׁתַּיִם נֶגֶד שָׁלֹשׁ הֲרֵי זֶה כֶּרֶם. וְאִם לַאו אֵינוֹ כֶּרֶם אַוויין גָארְטֶען ווָאס אִיז גִיפְלַאנְצְט צוּ מִישְׁט [דִי ווַיינְשְׁטָאקֶען זֶענֶען נִיט גִיפְלַאנְצְט אִין שׁוּרוֹת], אוֹיבּ מֶען קֶען גֶעפִינֶען פוּן גַאנְצֶען ווַיין גָארְטֶען פִינְף בּוֹימֶער ווָאס זֵיי זָאלִין זַיין צְווַיי ווַיין שְׁטָאקִין גֶעגֶען דְרַייא וְאֲפִילוּ נָאר דִי ווָארְצֶלְן פוּן דִי בּוֹימֶער זָאלִין אַזוֹי זַיין] הֵייסְט דָאס אַווַיין גָארְטֶען אוּנ אוֹיבּ עֶס אִיז נִיטָא אִין ווַיינְגָארְטִין ווַיינְשְׁטָאקִין ווָאס זָאלִין זַיין צְווַיי ווַיינְשְׁטָאקִין גֶעגִין דְרַייא הֵייסְט דָאס נִיט אַווַיין גָארְטֶען רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר הוֹאִיל וְהוּא נִרְאֶה כְּתַבְנִית הַכְּרָמִים הֲרֵי זֶה כֶּרֶם רַבִּי מֵאִיר זָאגְט ווִי בַּאלְד עֶס זֶעהְט נָאר אוֹים ווִיא אַווַיין גָארְטֶען הָאט דָאס דֶעם דִין פוּן אַווַיין גָארְטֶען: ב כֶּרֶם שֶׁהוּא נָטוּעַ עַל פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אֵינוֹ כֶּרֶם אַווַיין גָארְטִין ווָאס אִיז גֶעפְלַאנְצְט אוֹיף ווֵיינִיגֶער ווִי פִיר אֵיילִין עֶס אִיז נִיטָא פוּן אֵיין שׁוּרָה בִּיז דִיא אַנְדֶערֶע פִיר אֵיילִין זָאגְט רַבִּי שִׁמְעוֹן דָאס הֵייסְט נִיט אַווַיין גָארְטֶען, ווַייל עֶס אִיז נִיטָא פִיר אֵיילִין צְווִישֶׁען דִי שׁוּרוֹת קֶען מֶען נִיט אַקֶערִין אַרוּם דִי בּוֹימֶער וַחֲכָמִים

אינו כרם. ומרחיק שם טפחים וזורע את השאר דכיון שאין יכול (ב) להרוס בשורים ביניהם אין שם כרם עליו: וחכ"א כרם. דרואין את האמצעיות כאלו אינם ומצטרפים החיצונים אם יש ביניהם ריוח הראוי להם לפי שדרך בני אדם ליטע שורות רצופות הרבה ביחד ואותן שראויין להתקיים ולהעשות כרם ישארו כרם והשאר יהיו לעצים לכך אלו האמצעיות הנטועים בתוך הריוח הראוים להיות בין שורה לשורה רואים אותם כאלו הם עצים בעלמא והחיצונים מצטרפים להיות כרם:

ספינה מודה דכן הלכה: (ב) כדלעיל רפ"ג (כ"ל דל"ל כפ"ד): (ג) וכתב הר"ב דהיינו דאר"י בס"ד מ"ג אם ערסן ודלל היינו הוא שהיה לשוכו ושמא ערסן בידי אדם וכותש ממילא: (ד) ותימא דא"כ לריך שיהיה יותר מד"א דלריך שיהיה רחוק ד"א וכ"מ דאה"כ אין זה כמשמע ל' הר"ב ועי' בתוי"ט פי' הר"מ

אומר אינו כרם וחכ"א כרם ורואין את האמצעיות כאלו אינן: (ג) חריץ שהוא עובר בכרם עמוק י' ורחב ד' ר"א בן יעקב אומר אם היה מפולש מראש הכרם ועד סופו ה"ז נראה כבין ב' כרמים וזורעים בתוכה ואם לאו הרי הוא כגת. והגת שבכרם עמוקה עשרה ורחבה ארבעה ר"א אומר זורעים בתוכה וחכמים אוסרים. שומירה שבכרם גבוה י' ורחבה ד' זורעין בתוכה ואם היה שער כותש אסור: (ד) גפן שהיא נטועה בגת או בנקע נותנין לה עבודתה וזורע את המותר. רבי יוסי אומר אם אין שם

(ג) זורעים לתוכו. דחשיב הפסק ורשות אחרת כיון דעמוק עשרה ורחב ארבעה ומפולש אבל פחות מעשרה או מד' או אפי' עמוק עשרה ורחב ד' ואינו מפולש אלא שהכרם מקיפו מג' רוחות אין זורעים בתוכו שהרי הוא כגת שנחלקו בה ר"א ורבנן לקמן ור"א בן יעקב סבר לה כרבנן דאסרי לזרוע בגת: שומירה שבכרם. תל גבוה שהשומר עומד עליו לשמור הכרם ורואה למרחוק: זורעים בתוכה. וכהא לא פליגי רבנן על ר"א לפי שהיא גבוה ואין אויר הכרם מקיפה אבל בגת שאויר הכרם מקיפה אסרו רבנן. וכן הלכה: ואם היה שער כותש. שהשריגים של הגפנים שהן קרויין שער היו מתערבים ומסתבכים למעלה ע"ג השומירה זע"ז כעלי במכתש (ג): (ד) נקע. בקעים שבשדות כעין גומות: נותנים לה עבודתה. ו' טפחים שזו היא עבודת גפן יחידית: וזורע את המותר. ולא אמרי' דמחזי ככלאים כיון שהגפן והזרעים בתוך הגת או בתוך הנקע: אם אין שם ד"א. אסור כדין מחול הכרם דפרקין דלעיל דנותן ד"א לעבודת הכרם (ד). ואין הלכה כר"י:

אומרים (כרם) ורואה את האמצעיות כאילו אינן און די חכמים זאגען דאס הייסט אוויינגארטין און די מיטעלסטע בוימער זעגען גלייך ווי זיי זעגען נישא (ווארום אזוי איז דער שטייגער פון מענטשין מען פלאנצט דעם וויין גארטען נאענט איין שורה צו דער אנדערער און דערנאך זעהט ער וועלכע שורה בוימער זעגען גוט צו פירות לאזט ער עס זאל אויף זייא וואקסין פירות און וועלכע בוימער עס זעגען ניט גוט צו פירות לאזט ער וואקסען אויף האלץ דעריבער ווערין די מיטעלסטע בוימער גירעכינט אזוי וויא האלץ און דאס איז אגוטער וויינגארטין, און אויב מען וועט פון יעדערע דריי שורות די מיטעלסטע בוימער ארויס נעמען און פון דער ערשטער שורה ביז דער דריטער שורה איז אזוי ווייט ווי עס דארף זיין אין אוויין גארטען, האט דאס דעם דין וויא אוויינגארטין: ג חריץ שהוא עובר בכרם עמוק עשרה ורחב ארבעה. רבי אליעזר בן יעקב אומר אם היה מפולש מראש הכרם ועד סופו הרי זה נראה כבין שני כרמים וזורעים בתוכו אגראבין וואס גייט דורך אין וויין גארטען און ער איז טיף צעהן טפחים און ברייט פיר טפחים זאגט רבי אליעזר בן יעקב אויב דער גראבען גייט דורך דעם וויינגארטין פון אנהייב וויינגארטען ביז צום סוף, ווערט גיזעהן דער גראבין אזוי ווי ער וואלט גיוועזען צווישען צוויי וויינגערטנער (פון דער זייט גראבין הייסט אבאזונדער וויינגארטען און פון דער אנדערע זייט גראבין איז אבאזונדער וויינגארטען און דער גראבין איז אבאזונדער ארט) און מען מעג זייען תבואה אין דעם גראבין ואם לאו הרי הוא כגת און אויב ער איז ניט טיף צעהן טפחים אדער ער איז ניט ברייט פיר טפחים, אדער ער איז אפילו טיף צעהן און ברייט פיר נאר ער גייט ניט דורך דעם גאנצין וויינגארטען דער וויינגארטען איז ארום אים פון אלע פיר זייטען אדער פון דריי זייטען הייסט ניט דער גראבן אבאזונדער רשות נאר עס איז גלייך ווי דאס וואלט גיוועזן אקעלטער (וואס מען טרעט אין אים די ווינטרויבען) און אין אקעלטער קריגט רבי אליעזר מיט די חכמים, אזוי ווי עס שטייט אין דער משנה הגת שבכרם אקעלטער וואס איז אין וויין גארטען עמוקה עשרה ורחבה ארבעה רבי אליעזר אומר זורעים בתוכה אויב ער איז טיף צעהן טפחים און ברייט פיר טפחים זאגט רבי אליעזר מען מעג אין אים זייען תבואה וחכמים אוסרים און די חכמים זאגין מען טאר ניט זייען תבואה אין אים שומרה שבכרם גבוהה עשרה ורחבה ארבעה זורעין בתוכה. ואם היה שער כותש אסור אבארג וואס דער שומר פון דעם וויינגארטען שטייט אויף אים צו היטען דעם וויינגארטען און ער איז הויך צעהן טפחים און ברייט פיר טפחים מעג מען זייען אויף אים תבואה, אבער אז די צווייגען פון די וויין שטאקען בייגען זיך אריבער איבער דעם בארג און פלעכטין זיך איינס אין אנדערין טאר מען ניט זייען תבואה אויף דעם בארג: ד גפן שהיא נטועה בגת או בנקע נותנין לה עבודתה וזורע את המותר אוויינשטאק וואס ער איז גיפלאנצט אין אקעלטער אדער אין אגרוב דארף מען דער ווייטערין זעקס טפחים און זייען תבואה אפילו די תבואה מיט דעם וויינשטאק זעגען ביידע אין איין גרוב אדער אין איין קעלטער פון דעסט וועגין מעג מען רבי יוסי אומר אם אין שם ארבע אמות לא יביא זרע לשם רבי יוסי זאגט אויב אין קעלטער אדער אין גרוב איז נישא פיר איילין טאר מען ניט זייען תבואה אין אים (ווארום עס זעהט אויס צו

שם ד"א לא יביא זרע לשם. והבית שבכרם זורעין בתוכו: (ה) הנוטע ירק בכרם [א] או מקיים ה"ז [ב] מקדש [ג] ארבעי' וחמשה גפנים [ד]. אימתי בזמן שהיו נטועות על ארבע ארבע. או על חמש חמש. [ה] היו נטועות על שש שש [ו] או על שבע שבע [ז] ה"ז מקדש ט"ז אמה לכל רוח עגולות ולא מרובעות: (ו) הרואה ירק בכרם ואמר כשאגיע לו אלקטנו מותר. כשאחזור אלקטנו אם הוסיף [ח] במאתים אסור: (ז) היה עובר בכרם ונפלו ממנו

והבית שבכרם. שסביבות הבית יש גפנים: זורעים בתוכה. ולא אמרי' הואיל והגפנים מקיפים אותו מד' רוחותיו אין המחילות מועילות (ה): (ה) הנוטע ירק בכרם או מקיים. (פי' משנה זו עיין בסוף הסדר): (ו) כשאגיע לו. אע"פ שהוסיף מאתים עד שלא הגיע לו מותר מאחר שאינו מתעלל בכלאים אבל כשאחזור אסור משום דנתעלל ונתייאש ודכוותיה גבי מחילת הכרם שנפרלה (ו) דכשנתייאש ולא גדרה קדש אבל לא נתייאש שמתעסק כל שעה לגדור ולא הספיק עד שהוסיף מאתים לא קדש וכילד משערין אם הוסיף מאתים רואים כשתולשים ירק זה או מין של תבואה זו מן המחובר בכמה זמן יבש שלא תשאר בו לחה הגע עלמך שיבש במאה שעה אם נשתהה בארץ חלי שעה משהגיע לו ולא לקטו הרי הוסיף מאתים ואסור שכשם שהוא יבש מלחותו בכל חלי שעה חלק ממאתים כשהוא בתלוש כך מוסיף בחלי שעה

יהכ"ש: (ס) וכאלו אויר הכרם מקיף הזרע שבבית וגרע משומירה ובירושלמי דריש לה מקרא (ישעיה מב) ובבתי כלאים החבאו בית שמחביאין בו את הכלאים: [א] או מקיים. עד שהוסיף במאתים כדלקמן. וכ"כ הר"מ: [ב] מקדש. מלי פן תקדש: [ג] מ"ה גפנים. סתם כרם נטוע שכל שורה רחוקה מחברתה ד"א. ותנן בסיפא דמקדש ט"ז אמה לכל רוח עגולות. ומפרש בירושלמי והוא שתהא האמצעית עגולה ירק כלומר שסביב הגפן האמצעי נטוע הירק בעגולה ונמצא שכשמקדש ט"ז אמה לכל רוח ובעגול יהיה המקודש מחזיק ל"ב אמה על ל"ב אמה ובמרחק כזה נטועים ט' שורות על ט' שורות וביניהן ח' מרחקים של"א ד"א ומפני שהקידוש בעיגול ולא במרובע ע"כ כל ד' שורות החילונות לא יהיו בתוך הקידוש (וז"ש בירושלמי הדא מסייע לר' זעירא דאמר משנה חוץ ממקום הכרם תנן) ונשארו בתוך העיגול רק ז' שורות על ז' שבין כולם מ"ט גפנים. ולפי שריבוע אלו הז' שורות שביניהם ו' מרחקים של ד"א עולים כ"ד על כ"ד וכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא יהיה האלכסון מזה המרובע ל"ג אמות וג' חומשים נמלא שד' גפני הזויות הם חוץ להעיגול ונשארו מ"ה גפנים (ע' בציורה א'): [ד] אימתי כו' או על ה' ה'. כשנטוע על ה' ה' נמלא ז' שורות שביניהן ז' מרחקים מחזיק בשטח ל' על ל'. וכשתוסיף החומש לא יפלו בתוך העיגול כ"א ל"ז גפנים (ע' בציורה ב') אפ"ה הואיל וסתם כרם הוא על ד' ד' ולמראית העין לא ישפטו בין מטע ד' למטע ה' ואם יראו בכרם מטע על ה' שלא נקדש רק ל"ז גפנים יאמרו שאינו נאסר גם בכרם סתם כ"א ל"ז גפנים כי לא יוכל הבדל בין מטע ד' למטע ה' לפיכך גזרו חכמים והשוו המדה שגם מטע ה' יקדש מ"ה גפנים. כך נראה בעיני: [ה] היו נטועות על שש כו'. דלולי הכי ליכא למיגזר אטו מטע ד'. לפיכך העמידו על הדין דמקדש ט"ז אמה לכל רוח ולא יותר: [ו] או על ז' ז'. וכשהן נטועות על ח' ח' אינו מקדש כלל. ואפי' לת"ק דל"מ ור"ש דס"ם דלעיל דאוסר עד ט"ז אבל אינו מקדש: [ז] ט"ז מקדש כו'. כדאשכחן בקרחת כ"ש דלעיל דכל פחות מט"ז מתבטל לגבי כרם ולפיכך כשזורע באמלע כרם מקדש סביבו כל שיעור המתבטל עם הכרם ונחשב כמוהו. והא דלא תני מה דינו בנטוע בפחות מעל ד' לפי שאינו שכיח. ועכ"פ דינו מבואר שמקדש ט"ז אמה לכל רוח ואפי' יפלו בעגול' כמה גפני' שלא אמרו מ"ה גפנים להקל אלא להחמיר: (ו) בריש כ"ב והטעם משום דכתיב לא תזרע כרמך כלאים דומיא דזריעה דניחא ליה. תוס'. וע"ל מ"ש מ"ז: [ח] במאתים. והטעם כ"ל שכן זה שעורו לענין ביטול כדתנן מ"ב פ"ב דערלה. וע"ש בפי'

מישט די ווייַנשטאקין מיט די תּבוּאָה, אָבער אַז עס איז דאָ אין אים פיר איילין דער ווייטערט ער זעקס טפחים אונ זייט דיא איבעריגע איילין מיט תּבוּאָה. וְהַבַּיִת שֶׁבַּכֶּרֶם זוֹרְעִין בְּתוֹכוֹ אויב אַשטוּב שטייט אין אַווייַנגאָרטען אַפילו אַרום דעם שטוּב זעגען ווייַנשטאָקען פון דעסטוועגען מעג מען זייען תּבוּאָה אין שטוּב: ה הַנּוֹטֵעַ יָרָק בַּכֶּרֶם. אוֹ מְקַיֵּים. הֲרֵי זֶה מְקַדֵּשׁ אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה גְּפָנִים ווען איינער זייט ירק אין אַווייַנגאָרטען, אָדער ער זעהט ווי עס וואַקסט ירק אין זיין ווייַנגאַרטין אונ ער לאָזט עס וואַקסין, קען ווערין אָסוּר פינף אונ פערציג ווייַנשטאָקען אֵימָתַי בִּזְמַן שֶׁהָיוּ נְטוּעוֹת עַל אַרְבַּע אַרְבַּע. אוֹ עַל חָמֵשׁ חָמֵשׁ. הָיוּ נְטוּעוֹת עַל שֵׁשׁ שֵׁשׁ. אוֹ עַל שֶׁבַע שֶׁבַע. הֲרֵי זֶה מְקַדֵּשׁ שִׁשָּׁה עָשָׂר אַמָּה לְכָל רוּחַ. עֲגוּלוֹת וְלֹא מְרוּבָּעוֹת ווען קען ווערען אָסוּר פינף אונ פערציג ווייַנשטאקין, נאָר אַז דיא ווייַנשטאָקען זענען געפלאַנצט אַף גרוּקט איין שוּרָה פון דער אַנדערער פיר אָדער פינף איילין, אָבער אַז די ווייַנשטאקין זענען געפלאַנצט אַף גרוּקט איין שוּרָה פון דער אַנדערער זעקס אָדער זיבען איילין ווערט נאָר אָסוּר זעכצען איילין אין יעדער זייט קיילעכדיג אונ ניט פיר קאַנטיג [דער פּשט פון דער משנה שטייט אין ברטנורא]: ו הָרוֹאֶה יָרָק בַּכֶּרֶם וְאָמַר כְּשֶׁאַגִּיעַ לוֹ אֲלַקְּטֶנּוּ מוּתָּר ווען איינער זעהט ירק וואַקסט אין זיין ווייַנגאַרטען אונ ער זאָגט אַז איך וועל קומען צו די ירק וועל איך זיי אויס רייסען (אַפילו עס איז צו גוואַקסען אַצוויי הונדערט חלק ביז ער איז גקומען צו די ירק אונ אַצווייא הונדערט חלק אַז עס וואַקסט צו בייא כלאים איז אָסוּר פון דעסטוועגין איז דאָ מוּתָּר, ווייל ער וויל דאָך ניט די כלאים ער וואָלט דאָך געוועהן דאס אויס געריסען נאָר ער קען דאָך דאס ניט אויס רייסען פון ווייטען ביז ער וועט דער צו קומען דריבער איז מוּתָּר כְּשֶׁאֶחֱזוֹר אֲלַקְּטֶנּוּ. אִם הוֹסִיף בְּמָאתַיִם אָסוּר אָבער אַז ער זאָגט ווען איך וועל גיין צוריק וועל איך דאס אויס רייסען (איז ער דאך שוין גיוועהן בייא די כלאים אונ האָט זייא געקענט אויס רייסען נאָר ער האָט גיוואָלט די כלאים זאָלין נאך זיין אין די ערד ביז ער וועט גיין צוריק) אויב דער ווייל איז צו גוואַקסען אַצוויי הונדערט חלק איז אָסוּר: ז הָיָה עוֹבֵר בַּכֶּרֶם וְנָפְלוּ מִמֶּנּוּ זְרָעִים אוֹ שֶׁיָּצְאוּ עִם הַזְּבָלִים אוֹ עִם הַמַּיִם ווען איינער איז גגאַנגען אין אַווייַנגאַרטין אונ עס איז אַרויס גפאַלין פון איהם קערנער תּבוּאָה, אָדער אין דיא מיסט וואס ער האָט אַרויף גפירט אויף דעם ווייַנגאַרטין איז גיוועזן קערנער תּבוּאָה אָדער אין די וואַסער וואס ער האָט באַגאָסען דעם ווייַנגאַרטין איז גיוועזן קערנער

זרעים או שיצאו עם הזבלים או עם המים. הזורע וסיערתו הרוח לאחוריו מותר סיערתו הרוח לפניו ר"ע אומר אם עשבים יופך ואם אביב ינפץ ואם הביאה דגן [ט] תדלק: (ח) המקיים קוצים בכרם ר"א אומר קדש וחכ"א לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימין. הארוס והקיסום ושושנת המלך וכל [י] מיני זרעים אינן כלאים בכרם. הקנבוס רט"א

חלק ממאתים כשהוא במחובר: (ז) עם הזבלים או עם המים. כשמזבל כרמו או כשפותח אמת המים להשקות הכרם פעמים יש עמהם זרעים וכל הני שלא בכוונה נזרעו שרי דלא תזרע כרמך בכוונה משמע: סיערתו הרוח. שהיה עומד בשדה וזורע והוליכה רוח סערה את הזרע בכרם: לאחריו מותר. דשלא בכוונה היה (ז) ולא ראה שהוליך הרוח את הזרע לתוך הכרם: ולפניו אסור. אם סיערתו הרוח לפניו וראה אסור: כיצד יעשה אם עשבים יופך. יחרוש ויהפך שרשי העשבים ושוב לא יצמחו: אם אביב. שכבר צמח הזרע אלא שלא הביא שלים: ינפץ. הזרע מן השיבולת והקשין מותרין (ח) והדגן אסור: ואם הביאה דגן תדלק. והכל אסור: ר"א אומר קדש. שכן בערבי"א מקיימין קולים בכרם כדי שירעו גמליהם ומאהר שמקלת ב"א מקיימים אותם בשדותיהם הוי כלאים בכ"מ דשפיר קרינן בו אשר תזרע דמשמע מה שבני אדם נוהגים לזרוע ורוצים בקיומן: לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימים. באותו מקום כגון קולים בערבי"א לפי שלשם מקיימין אותם אבל בשאר מקומות שאין מקיימין אותן מותר. והלכה כחכמים: הארוס. מין ירק שעליו רחבין ונותנים אותו בתבשיל וקורין בערבי"א סוסנב"ר: והקיסום. אדר"א בלע"ז שמדלין אותו על החניות ועל החלונות: ושושנת המלך. רוזי"ן בלע"ז: וכל מין זרעים אינן כלאים בכרם. מן התורה אבל מדרבנן הוי כלאים דהכי מוכח במנחות: קנבוס. קנאפ"ו בלע"ז ובערבי קונ"ב: וחכ"א

כפי' הר"ב. תוי"ט: (ז) וחייב לעקור. כשיראה ואם קיימן ה"ז קידש. הר"מ: (ח) והיינו כרבי אושעיא בירושלמי. אבל הר"מ פסק כהבורו כר' יוחנן דהכל אסור בהנאה ודמגן ינפץ פי' בירו' משום דייתר לאוי לקבורה בעודו אביב ולא משהוא ראוי לשרפה ותנן בפ"ב דתמור' כלאי הכרם שדרכו לשרף ישרף שדרכו ליקבר יקבר: [ט] תדלק. הוא שאמר הכתוב פן תקדש המלאה ותרגומו דלמא תתוקד. הר"מ ואם ראה אותן וקיימן הרי אלו יבערו עם הגפנים הסמוכים להם. הר"מ. ושיעור הביאו דגן היינו שליש: [י] מיני זרעים. דכתיב כרמך כלאים זרעים הדומים לכרם וקנבוס ולוף תולין אשכולות. כמין ענביב להכי הוי כלאים רש"י במנחות. והר"ם בפ"ה נתן טעם שנגמרים עם תבואת הכרם. ופי' הר"מ שכמו שהכרם אינו ניחר עד ג' שנים (משפט ערלה) וקנבים ולוף עושין לג' שנים כדלעיל פ"ב מ"ה ופ"ש מ"ט:

תבואה הזורע וסיערתו הרוח. לאחריו מותר אדער ער איז געשטאנען אין פעלד אונ האט געזייט תבואה אונ דער ווינט האט פאר טריבען דיא קערנער תבואה אין זיין ווייגארטין וואס ער איז געוועזן אינטער איהם אונ ער האט ניט געזעהן וויא דיא קערנער האבין זיך איינגעווארצילט, אונ זענען ארוים געוואקסען אין זיין ווייגארטין איז אלץ מותר, וויל דיא אלע פארזייהונג וואס וואקסען דא אין ווייגארטין האבין זיך אליין פאר זייט אונ ער האט פון דעם ניט געוואוסט, אונ אין דער תורה שטייט דוא זאלסט ניט זייען כלאים, אבער אז עס פאר זייט זיך אליין אונ ער ווייסט ניט פון דעם האט די תורה ניט געאסרת [סיערתו הרוח לפניו] אבער אז דער ווינט האט פאר טריבען די קערנער תבואה אין זיין ווייגארטין וואס ער איז געוועזן פון פארינט אונ ער האט געזעהן די קערנער אין זיין ווייגארטין אונ האט זייא גלאזין וואקסען רבי עקיבא אומר אם עשבים יופך רבי עקיבא זאגט אויב דאס איז נאך גראז זאל ער צו אקערען די ערד אונ אומקערען די גראז מיט דעם אקער וועט עס שוין מער ניט וואקסען ואם אביב ינפץ אונ אויב דאס איז שוין אביב עס איז שוין דא קערנער אין די זאנגען נאר זייא זענען נאך ניט אויף געוואקסען אורדיטעל וויא עס דארף וואקסען) ינפץ זאל ער אויס שאקלען די קערנער פון די זאנגען, אונ די ליידיגע זאנגען זענען מותר, אונ דיא קערנער זענען אסור ואם הביאה דגן תדלק אונ אויב עס איז שוין אויפגעוואקסין פערטיגע קארען איז אין גאנצען אסור די שטרוי אויך אונ מען מוז אלץ פאר ברענגען: ח המקיים קוצים בכרם רבי אליעזר אומר קדש זעץ איינער לאזט וואקסען דערנער (וואס טויגען פאר קעמלען צו עסין) אין זיין ווייגארטין, זאגט רבי אליעזר אז דער ווייגארטין ווערט הייליג (דאס מיינט מען ער ווערט אסור). ווארום אין ערבי"א לאזט מען וואקסין דערנער פאר קעמלען צום עסין, אונ וויל עס זענען דא מענטשין וואס האלטען דערנער אין זייערע ווין גערטנער לייענט מען דאך ביי זיי אשר תזרע וואס איז דער מנהג צו זייען, איז שוין אסור ביא דער גאנצער וועלט אויך טאר שוין קיינער ניט האלטין דערנער אין זיין ווייגארטין וחכמים אומרים לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימין אונ דיא חכמים זאגין אין דעם ארט וואס דער מנהג איז צו לאזען וואקסען דערנער אסר'ן זייא אין דעם ווייגארטין אונ אין דעם ארט וואס עס איז ניט דער מנהג צו לאזען וואקסען דערנער, אונ עס האט ביא איינעם געוואקסען ווערט ניט אסור דער ווייגארטין הארים והקיסום. ושושנת המלך. וכל מיני זרעים. אינן כלאים בכרם ארוס אונ קיסום אונ שושנת המלך אונ אלע מיני זרעים זענען ניט כלאים אין אווייגארטין מן התורה, די תורה האט ניט געזאגט דאס זאל זיין אסור נאר דיא רבנן האבין געזאגט דאס זאל זיין אסור הקנבוס רבי טרפון אומר אינו כלאים. וחכמים אומרים כלאים קאנאפלעס זאגט רבי טרפון דאס הייסט ניט כלאים אין אווייגארטין, אונ דיא חכמים זאגין

דאס

וחכ"א כלאים. והלכה כחכמים: **הקונדס.** בערבי כרפו"ש ובלע"ז קרל"י והוא דרדר האמור בתורה וקוץ ודרדר תצמיח לך:

אינו כלאים וחכ"א כלאים. והקונדס כלאים בכרם:

דָאס אִיז יוא כִּלְאַיִם וְהַקּוֹנְדָס כִּלְאַיִם בְּכֶרֶם קוֹנְדָס אִיז כִּלְאַיִם אִין אַוויינְגָארְטֶען:

רש"י

ברכות דף כו ע"ב

גמרא

כנגד תמידין תקנום. אנשי כנסת הגדולה. ר' יהודה ס"ל שאין תמיד של שחר קרב אלא עד ד' שעות:

הלכה ה' כלה כלי המילין דגבורה דמלכות דבריאה אלף למ"ר

אתמר רבי יוסי בר' חנינא אמר תפלות אבות
אברים
תקנום. ריב"ל אמר תפלות כנגד תמידים
תקנום. תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא ותניא כוותיה דריב"ל. תניא כו:תיה דרבי יוסי בר' חנינא
אברהם תקן תפלת שחרית שנא' וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא
תפלה שנא' ויעמוד פנחס ויפלל. יצחק תקן תפלת מנחה שנא' ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב
ואין שיחה אלא תפלה שנא' תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו. יעקב תקן תפלת ערבית
שנא' ויפגע במקום ואין פגיעה אלא תפלה שנא' ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם
רנה ותפלה ואל תפגע בי. תניא כוותיה דריב"ל מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות שהרי תמיד
של שחר קרב והולך עד חצות. ר"י אומר עד ד' שעות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד ד' שעות.
ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב. ר"י
אומר עד פלג המנחה שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה. ומפני מה אמרו תפלת

אִיתְּמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר מִיר הָאבִּין גִילֶערִינְט רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא הָאט גֶעזָאגְט תְּפִלּוֹת אָבוֹת תִּקְנוּם דִי אָבוֹת [אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב] הָאבֶּען מְתַקֵּן גֶעוֶוען דִי תְּפִלּוֹת, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאגְט תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִים תִּקְנוּם דִי תְּפִלּוֹת הָט מֶען גֶעמַאכְט גֶעגִין דִי קָרְבְּנוֹת הַתְּמִידִים וָוס מֶען הָט מַקְרִיב גִיוֶוען תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא מִיר הָאבִּין גִילֶערִינְט וִוי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא וְתַנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אוּנ מִיר הָאבִּין גִילֶערִינְט וִוי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא מִיר הָאבִּין גִילֶערִינְט וִוי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא אַבְרָהָם תִּקֵּן תְּפִלַּת שַׁחֲרִית אַבְרָהָם הָט גֶעמַאכְט אַתַּקָּנָה מֶען זָאל דַאוֶונֶען אַלֶע טָאג אִין דֶער פְרִיה דִי תְּפִלָּה שַׁחֲרִית שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם אַבְרָהָם אִיז אוֹיפְגֶעשְׁטַאנֶען אִין דֶער פְרִיה אוּנ אִיז גֶעגַאנְגֶען צוּ דֶעם אָרְט וָוס עֶר אִיז דָארְט אַלֶע טָאג גֶעשְׁטַאנֶען וְאֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה וָוס עֶר אִיז גֶעשְׁטַאנֶען, אִיז דָאס גִיוֶוען צוּ תְּפִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיַּעֲמֹד פִּנְחָס וַיְפַלֵּל פִּנְחָס אִיז גֶעשְׁטַאנֶען אוּנ הָט מִתְפַּלֵּל גִיוֶוען יִצְחָק תִּקֵּן תְּפִלַּת מִנְחָה יִצְחָק הָט גֶעמַאכְט אַתַּקָּנָה מֶען זָאל דַאוֶונֶען מִנְחָה שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה לִפְנוֹת עֶרֶב יִצְחָק אִיז אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פַאר'ן נַאכְט אִין פֶעלְד לָשׂוּחַ, וָואס מֵיינְט מֶען לָשׂוּחַ וְאֵין שִׂיחָה אֶלָּא תְּפִלָּה שִׂיחָה מֵיינְט מֶען דַאוֶונֶען שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ דָס אִיז אַתְּפִלָּה פַאר דֶעם אָרֶעמֶען אַז עֶר וִויקְלְט זִיךְ אַיין אִין זַיין קְלֵייד אוּנ פַר גָאט פַאר גִיסְט עֶר זַיין תְּפִלָּה יַעֲקֹב תִּקֵּן תְּפִלַּת עַרְבִית יַעֲקֹב הָט מְתַקֵּן גֶעוֶוען דִי תְּפִלָּה פוּן מַעֲרִיב שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וָוס מֵיינְט מֶען וַיִּפְגַּע, עֶר הָט מִתְפַּלֵּל גִיוֶוען וְאֵין פְּגִיעָה אֶלָּא תְּפִלָּה וָוארוּם פְּגִיעָה מֵיינְט מֶען תְּפִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְאַתָּה אַל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה דוּ זָאלְסְט נִיט מִתְפַּלֵּל זַיין פַאר דֶעם פָאלְק וְאַל תִּשָּׂא בַעֲדָם רִנָּה וּתְפִלָּה אוּנ זָאלְסְט נִיט טְרָאגִין פוּן זַייעֶרְט וֶועגִין קַיין גֶעזַאנְג אוּנ קַיין תְּפִלָּה וְאַל תִּפְגַּע בִּי אוּנ זָאלְסְט מִיךְ נִיט בֶּעטִין, אוּנ דִי תְּפִלָּה פוּן יַעֲקֹב אִיז גֶעוֶוען בַּיי נַאכְט, וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיָּלֶן שָׁם עֶר הָט דָארְט גֶענֶעכְטִיגְט תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִיר הָאבִּין גִילֶערִינְט אַזוֹי וִוי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ תְּפִלַּת הַשַּׁחַר עַד חֲצוֹת פַאר וָוס הָט מֶען גִיזָאגְט אַז דִי תְּפִלָּה פוּן דֶער פְרִיה אִיז נָאר בִּיז הַאלְבִּין טָאג צַייט צוּ דַאוֶונֶען שֶׁהֲרֵי תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד חֲצוֹת וַוייל דֶעם תָּמִיד פוּן דֶער פְרִיה אִיז מֶען אוֹיךְ מַקְרִיב בִּיז הַאלְבִּין טָאג, רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט דִי תְּפִלָּה פוּן דֶער פְרִיה אִיז נָאר צַייט צוּ דַאוֶונֶען בִּיז פִיר שָׁעָה אוֹיפִין טָאג [בִּיז אַדְרִיטוּל טָאג] שֶׁהֲרֵי תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד ד' שָׁעוֹת וָוארוּם דֶעם תָּמִיד פוּן דֶער פְרִיה אִיז מֶען אוֹיךְ מַקְרִיב נָאר בִּיז פִיר שָׁעָה אוֹיפִין טָאג וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ תְּפִלַּת הַמִּנְחָה עַד הָעֶרֶב פַאר וָואס הָט מֶען גֶעזָאגְט אַז מִנְחָה מֶעג מֶען דַאוֶונֶען בִּיז נַאכְט שֶׁהֲרֵי תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד הָעֶרֶב וַוייל דֶעם תָּמִיד פוּן פַאר'ן נַאכְט אִיז מֶען מַקְרִיב בִּיז נַאכְט, רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט עַד פְּלַג הַמִּנְחָה דִי תְּפִלָּה פוּן מִנְחָה אִיז נָאר צַייט צוּ דַאוֶונֶען בִּיז הֶעלְפְט צַייט פוּן מִנְחָה [בִּיז דֶעם לֶעצְטִין אַכְטִיל טָאג פַאר'ן נַאכְט] שֶׁהֲרֵי תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד פְּלַג הַמִּנְחָה וָוארוּם דֶעם תָּמִיד פוּן פַאר'ן נַאכְט אִיז מֶען אוֹיךְ נָאר מַקְרִיב בִּיז הֶעלְפְט צַייט פוּן מִנְחָה [בִּיז דֶעם לֶעצְטִין אַכְטִיל טָאג פַאר'ן נַאכְט] וּמִפְּנֵי

הערב אין לה קבע שהרי איברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבין והולכין כל הלילה. ומפני מה אמרו של מוספין כל היום שהרי קרבן של מוסף קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן של מוסף קרב והולך עד שבע שעות:

אברים. של עולות: ופדרים. של שאר קרבנות שלא נתעכלו מבערב קרבין והולכין כל הלילה וכנגדן תקנו תפלת ערבית:

מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע פאר וואס האט מען געזאגט אז מעריב דאווענען האט ניט קיין אוים גיזעצטע צייט ביז ווי לאנג מען זאל מעגין דאווענען נאר עס איז צייט אגאנצע נאכט שהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבין והולכין כל הלילה ווארום דיא שטיקער פלייש און די חלב פון די קרבנות וואס זענען נים פארברענט גיווארין ביז נאכט מעג מען זיי פארברענען אויף דעם מזבח אגאנצע נאכט ומפני מה אמרו של מוספין כל היום און פאר וואס האט מען געזאגט אז מוסף דאווענען איז צייט אגאנצע טאג שהרי קרבן של מוסף קרב כל היום ווייל דעם קרבן מוסף איז צייט מקריב צו זיין אגאנצין טאג, רבי יהודה זאגט עד שבע שעות דאווענען מוסף איז נאר צייט ביז זיבען שעה אויפין טאג [ביז זייגער איינס] שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות ווארום דעם קרבן מוסף הט מען אויך נאר מקריב גיווען ביז זיבען שעה אויף דעם טאג, ווייל מען פארגלייכט תפלות צו קרבנות, זענען דיא תפלות געמאכט גיווארין געגין קרבנות:

זוהר (אחרי דף סז ע"א) ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

תאנא מכל חטאתיכם לפני יי'. כיון דכתי' מכל חטאתיכם אמאי לפני יי'. אלא א"ר יצחק (שמות קע ב) לפני יי' ממש. דתניא מריש' דירחא ספרין פתיחין ודייני דיינין. בכל יומא ויומא בתי דינין אתמסרן לאתפתחא בדינא עד ההוא יומא דאקרי תשעה לירחא. בההוא יומא סלקין דינין כלהו לאתרי דדינא ומתקני כורסייא עלאה דרחמי למלכא קדישא. בההוא יומא בעאן ישראל לחדאה למחדי בחדוותא לקדמות מאריהון דזמין ליומא אחרא למיתב עלייהו בכורסייא קדישא דרחמי. בכורסייא דוותרנותא. וכל אינון ספרין דפתיחין קמיה וכתיבין קמיה כל אינון חובין הוא מזכי לון ומדכי לון מכלהו. הה"ד מכל חטאתיכם לפני יי' תטהרו. לפני יי' ממש. אינון דאמרין קרא עד הכא אמרין ולא יתיר. ולית רשו לאחרא דלימא תטהרו אלא כהנא רבא דפלח פלחנא וקשר שמא קדישא בפומיה וכד הוה אתקשר ומתברך בפומיה ההוא קלא נחית ובטש ביה ואתהדר מלה בפומיה דכהנא ואומר תטהרו. פלח פולחנא ומתברכין כל אינון עלאין דאשתארו. עד דיתכוון למיעל לאתר אחרא עלאה קדישא. בתר אסחי גופיה וקדש ידוי לאעלא בפולחנא אחרא קדישא. וזקפין ידין עליה בצלותא. וקטרא מכלא. ג' שורין סדרין ליה כהני אחוי וליואי וכל שאר עמא כלהו (ברכאן קמיה) נטיל ג' פסיען דדהבא זקפא ברגליה. נטיל ג' פסיען וכלהו קיימין בקיומייהו ולא נטלין בתריה (הוה אקטיר בקטורת) אחרן (רשימא בלבא) אסחר לדוכתיה: נטיל ג' פסיען אסתים עיינין ואתקשר לעילא. עאל לאתר דעאל שמע קול גדפי דכרוביא מזמרין ואקישן גדפין פרישאן לעילא הוה אקטיר קטורת משתככא קול גדפייהו ובלחישו אתדבקן. אי כהנא זכי דהא לעילא בחידו אשתכח. אוף הכא בההוא שעתא נפיק רעוא דנהורא מתבסמא מריחין לטורי אפרסמונא דכייא לעילא ואזלא בכל ההוא אתר אעיל ריחא בתרי נוקבי דחוטמיה ואתיישבא לבא כדין כלא הוא בלחישו ופטרא לא אשתכח תמן. פתח כהנא פומיה בצלותא ברעותא בחדוותא וצלי צלותיה. בתר דסיים זקפין כרוביא כמלקדמין גדפייהו ומזמרין וכדין ידע כהנא דרעותא הוא ועידן הדוותא לכלא ועמא ידעין דאתקבל צלותיה כמה דכתי' (ישעי' א) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. והוא תב לאחוריה וצלי צלותיה. זכאה חולקיה דכהנא דהא על ידוי הדו על חדו אשתכח ההוא יומא לעילא ותתא על ההיא שעתא כתיב (תהלים קמד) אשרי העם שככה לו אשרי העם שיי' אלהיו:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות איסורי ביאה פ"ב

(א) אין מוסרין תינוק ישראל לארמיים ללמדו ספר וללמדו אומנות. מפני שחשודים על משכב זכר. ואין

(א) אין מוסרין תינוק ישראל לעכו"ם ללמדו ספר וללמדו אומנות מען טאר ניט געבין אקינד וואס איז איוד צו אגעצין דינער ער זאל איהם לערנען שרייבין אדער אמלאכה מפני שכולן חשודין על משכב זכר ווייל אלע געצין דינער זענען אין חשד זייא זאלען מזנה זיין מיט זכרים, האבין מיר מורא באמער וועט דער געצין דינער מיט דעם קינד

יוסף לחק

מוסר

משערי תשובה לר"י דף ה ע"ב

דע כי מעלות ההכנעה רבות וכמה מדרגות בסוג ההכנעה והמדרגה העליונה בהכנעה המחויבת מדרך התשובה שיגדיל ויאדיר עבודת השם ולא יחזיק טובה לעצמו כי יקטן שכל

דע כי מעלות ההכנעה רבות וויים אז דיא מעלות פון הכנעה [אונטערטעניגקייט] זענען פיל ובמה מדרגות בסוג ההכנעה ביי הכנעה איז דא פיל מדרגות והמדרגה העליונה בהכנעה המחויבת מדרך התשובה דיא גרעסטע מדרגה פון אונטערטעניגקייט וואס זיא דארף זיין ביי דעם מענטש וואס טוהט תשובה שיגדיל ויאדיר עבודת השם ולא יחזיק טובה לעצמו ער זאל פארגרעסערן און פארשטארקערן די עבודה צו גאט נאר תורה לערנען מער מצות און מעשים טובים טאהן] און זאל ניט טראכטן אז פאר דעם

בעיניו כנגד מה שהוא חייב בעבודת ה' ע"כ יכנע ויעבוד בהצנע ולא יחמיד כבוד על מעשיו הנכבדים ולא יבקש התפארת אדם על פעליו המפוארים ויסתירם מדעתם כפי היכולת. ובא הענין הזה על עיקר התשובה מבואר בדברי הנביא ע"ה שאמר במה אקדם ה' אכף לאלהי מרום. פי' במה אקדם ה' על רוב חסדיו כי הזכיר למעלה בפ' מחסדי השי"ת ובמה אכף לאלהי מרום על רוב חטאי והזכיר אלהי מרום להורות ולהודיע כמה ראוי אשר יכף ויכנע מי שהמרה את רם על הכל וביאר הענין הזה אחרי כן האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה הירצה ה' באלפי אילים ברבבות נחלי שמן אשר אקדמנו בהם על רוב חסדיו. האתן בכורי פשעי כח על ענין

ואין מעמידין בהמה בפונדקיות של כנענים ואפי' זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות: (ב) ואין מוסרין בהמה חיה ועוף לרועה כנעני אפי' זכרים לנכרי ונקבות לנכרית מפני שכולן חשודין על הרבעת בהמה. וכבר ביארנו שהן אסורין בזכר ובבהמה ונאמר לפני עור לא תתן מכשול: (ג) ומפני מה אין מוסרין בהמה נקבת לכנענים לאשת כנעני מפני שכולן בחזקת נואפים וכשיבא הנואף לשכב עם אשת עכו"ם זו אפשר שלא ימצאנה וישכב עם הבהמה או אפי' אם ימצאנה ישכב עם הבהמה:

קומט איהם אבעלוינונג [אשכר] כי יקטן הכל בעיניו כנגד מה שהוא חייב בעבודת ה' אליץ זאל ביי איהם זיין ווייניג געגין וואס ער איז שולדיג צו דינען גאט על כן יכנע ויעבוד בהצנע דריבער זאל ער ביי זיך זיין נידעריג אונ זאל דינען גאט בעהאלטין ווער זאל ניט ווייזין פאר מענטשין זיינע גוטע מעשים] ולא יחמוד כבוד על מעשיו הנכבדים אונ ער זאל ניט גלוסטין מען זאל איהם געבין כבוד אויף זיינע גוטע מעשים ולא יבקש תפארת אדם על פעליו המפוארים אונ ער זאל ניט וועלען האבין שיינקייט פון מענטשין אויף זיינע שיינע מעשים ויסתירם מדעתם כפי היכולת אונ ער זאל בעהאלטין זיינע גוטע מעשים מען זאל זייא ניט וויסען, וויא ער וועט נאר קענען בעהאלטין ובא הענין הזה על עיקר התשובה מבואר בדברי הנביא עליו השלום אונ דער נביא האט אויך גיזאגט די זעלבינע רייד אויף די ענינים פון תשובה, אז דאס איז אעיקר צו תשובה שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק [מיכה ו'] במה אקדם ה' אכף לאלהי מרום (פירוש) דער פשט פון פסוק איז במה אקדם ה' על רוב חסדיו מיט וואס זאל איך קומען פאר גאט איהם דאנקען אויף זיינע פיל חסדים וואס ער האט מיט מיר גיטאהן כי הזכיר למעלה בפרשה מחסדי השם יתברך ווארום פריער אין די פרשה האט דער נביא דערמאנט די חסדים וואס גאט האט גיטאהן מיט די יודין ובמה אכף לאלהי מרום על רוב חטאי מיט וואס וועל איך זיין איינגעבויגין צו גאט וואס ער איז הויך, אויף מיינע פיל זינד וואס איך האב גיטאהן והזכיר אלהי מרום אונ ער האט דערמאנט די ווערטער אלהי מרום, גאט וואס ער איז הויך להורות ולהודיע כמה ראוי אשר יכף ויכנע מי שהמרה רם על הכל צו לערנען אונ צו מאכען וויסען וויא פיל עס דארף זיין איינגעבויגין אונ אונטערטעניג דער מענטש וואס האט ווידערשפעניגט דעם גאט וואס ער איז העכער איבער אלע וביאר הענין הזה אחרי כן נאכדעם האט דער נביא ווייטער גיזאגט האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה זאל איך קומען פאר גאט מיט קרבנות וואס זענען עולות אונ מיט קעלבער וואס זענען אלט איא הר הירצה ה' באלפי אילים ברבבות נחלי שמן אשר אקדמנו בהם על רוב חסדיו וועט דען גאט וועלען אפילו טויזענדער אילים, אדער צעהן טויזענדער טייכין בוימאייל וועט ער דען וועלען וואס איך זאל קומען פאר אים מיט זייא איב

אויך מזנה זיין ואין מעמידין בהמות בפונדקיות של עכו"ם מען טאר ניט שטעלין בהמות אין אשטאל פון אגעצין דינער ואפילו זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות אפילו צו שטעלין זכרים בייא זכרים אונ נקבות בייא נקבות טאר מען אויך ניט, ווייל די געצין דינער זענען אין חשד מזנה צו זיין מיט בהמות: (ב) ואין מוסרין בהמה חיה ועוף לרועה עכו"ם מען טאר ניט געבין אבהמה אדער אחיה אדער אעוף צו אפאסטוך וואס ער איז אגעצין דינער אפילו זכרים לנכרי בהמה חיה ועוף וואס זענען זכרים זאל מען געבין צו אפאסטוך אזכר ונקבות לנכרית אונ בהמה חיה ועוף וואס זענען נקבות זאל מען געבין צו אפאסטוך אנקבה טאר מען אויך ניט מפני שכולן חשודין על הרבעה בהמה ווייל אלע געצין דינער זענען אין חשד אז זייא וועלען מזנה זיין מיט בהמות וכבר ביארנו שהן אסורין בזכר ובבהמה אונ מיר האבין שוין גילערנט אז די געצין דינער טארין אויך ניט מזנה זיין מיט זכרים אונ ניט מיט בהמות ונאמר ולפני עור לא תתן מכשול אונ עס שטייט אין פסוק פאר אבלינדען זאלסטו ניט געבען אשטרויכלונג, דאס איז אאנזאג מען זאל ניט ברייגען אמענטש צו אעבירה, אז מען ניט צום געצין דינער בהמות, ברייגט מען דאך איהם צו אעבירה. ווארום ער וועט געווים מיט זייא מזנה זיין: (ג) ומפני מה אין מוסרין בהמה נקבה לעכו"ם נקבה פאר וואס טאר מען ניט געבין אבהמה וואס איז אנקבה צו אגעצין דינערין אנקבה מפני שכולן בחזקת נואפים ווייל אלע געצין דינער זענען מזנה וכשיבוא הנואף לשכב עם עכו"ם זו דער וואס וועט קומען צו דיא אשה דיא געצין דינערין ער זאל מיט איהר מזנה זיין אפשר שלא ימצאנה קען אמאהל זיין ער וועט איהר ניט טרעפין אונ ער וועט טרעפין די בהמה וישכב עם הבהמה וועט ער מזנה זיין מיט די בהמה או אפילו ימצאנה ישכב עם הבהמה אדער אפילו ער וועט טרעפין די אשה וועט ער אויך מזנה זיין מיט די בהמה, דריבער טאר מען ניט געבין אפילו בהמות נקבות צו געצין דינערי'ס נקבות:

מ"ש אכף לאלהי מרום יאמר הכהן בכורי פשעי להראות כניעתי וכספיפתי על רוב חטאי וכי אני מכיר עולם פשעי כי ראוי לתת בכורי קרבן בעבור פשעי כי רב וכי עלום מאד פרי בטני חטאת נפשי הזכיר על הפשע בכורי ועל החטאת פרי בטני כי הפשע הוא המרד כאשר אמז"ל והוא יותר מן החטא. והיתה התשובה הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד כי זה נבחר מן העולות והמנחות לקדם בו את ה' על חסדיו. והצנע לכת עם אלהיך זה עיקר כניעתך וכספיפתך לכבוד את ה' בהצנע לכת כי זה יורה על כניעתך שלא תחמוד כבוד על מעשיך הנכבדים אף על המעלות אשר לא יחפוץ בהם היוצר מן יצוריו כי אין להתהלל בהם כמו העושר והגבורה ומיני החכמות זולתי השכל וידוע את השם יתב' כמ"ש אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' ועוד נתחייב בעל התשובה על הכניעה מפני שהוא חייב להסיר מנפשו המדות שגורמות לחטוא ומעוללות הפשעים:

באנקען אויף זיינע פיל חסדים וואס ער האט מיט מיר געטאן הַאֶתֵּן בְּכוֹרִי פִּשְׁעִי בָּא עַל עִנְיַן מַה שֶּׁאָמַר אִכַּף לֵאלֹהֵי מָרוֹם וואס דער נביא זאגט וועל איך דען געבין מיין בכור פאר מיינע זינד, דאס גייט אויף פריער וואס ער האט געזאגט מיט וואס וועל איך זיין איינגעבויגן פאר גאט וְאָמַר הַאֶתֵּן בְּכוֹרִי פִּשְׁעִי לְהַרְאוֹת כְּנִיעָתִי וּכְפִיפָתִי עַל רוֹב חֲטָאַי זאגט דער נביא זאל איך דען געבין מיין בכור פאר מיינע זינד, מיט דעם זאל איך ווייזן מיין אונטערטעניגקייט און מיין איינגעבויגענקייט אויף מיינע זינד וְכִי אֲנִי מַכִּיר עֹצֶם פִּשְׁעִי ווייס איך דען ווי שטארק מיין זינד איז כִּי רָאוּי לָתֵת בְּכוֹרִי קָרְבָּן בַּעֲבוּר פִּשְׁעִי אז איך דארף געבין מיין בכור אקרבן פאר מיינע זינד כִּי רַב מְאֹד וְכִי עָצוּם ווארום זיי זענען זייער פיל און שטארק פְּרִי בִטְנִי חַטַּאת נַפְשִׁי די פרוכט פון מיין בויך (דאס זענען מיינע איבעריגע קינדער) זאל איך געבין פר די זינד וואס איך האב געטאן הִזְכִּיר עַל הַפֶּשַׁע בְּכוֹרִי האט דר נביא געזאגט פר פשעים זאל איך געבין מיין בכור וְעַל הַחַטָּאת פְּרִי בִטְנִי און פאר א חטאת זאל איך געבין מיינע איבעריגע קינדער כִּי הַפֶּשַׁע הוּא הַמֶּרֶד ווארום פשע איז די זינד וואס מען טוט צוא דערצערענען גאט כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה ווי די רבנן האבין געזאגט וְהוּא יוֹתֵר מִן הַחֵטְא דאס איז ערגער ווי חטא, ווארום חטא איז א זינד וואס מען טוט אומגעערין וְהָיְתָה הַתְּשׁוּבָה איז געוועזן די אנטווארט אויף די אלע רייד הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה טּוֹב וּמָה ה' דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ האט דיר אבאל א מענטש געזאגט וואס גוט איז און וואס גאט פארשט פון דיר כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד נאר צו טאן משפט און ליב האבין חסד כִּי זֶה נִבְחָר מִן הָעוֹלוֹת וְהַמְּנָחוֹת לְקַדֵּם בּוֹ אֶת ה' עַל חֲסָדָיו ווארום דאס איז בעסער פון עולות און מנחות, מיט דעם זאל מען קומען פאר גאט אים באנקען אויף זיינע חסדים וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ און אלסט גיין בעהאלטין מיט גאט זֶה עִיקַּר כְּנִיעָתְךָ וּכְפִיפָתְךָ לְכַבֵּד אֶת ה' בְּהַצְנֵעַ לֶכֶת דער עיקר אונטערטעניגקייט און איינגעבויגענקייט דיינער וועט זיין אז דו וועסט דינען גאט בעהאלטין, וועסט ניט ווייזן דיין פרומקייט פאר מענטשין כִּי זֶה יוֹרֶה עַל כְּנִיעָתְךָ דאס ווייזט אז דו ביזט אונטערטעניג שֶׁלֹּא תַחְמוֹד כָּבוֹד עַל מַעֲשֶׂיךָ הַנִּכְבָּדִים אז דו וועסט ניט גילוסטין צו האבין כבוד אויף דיינע ערענטליכע מעשים אַף עַל הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר לֹא יַחְפּוֹץ בָּהֶם הַיּוֹצֵר מִן יְצוּרָיו אֲפִילוּ דוא האסט אזעלכע מעלות וואס גאט פארלאנגט דאס גאר ניט פון מענטשין, זאלסטו אויך ניט וועלין כבוד פאר זיי כִּי אֵין לְהִתְהַלֵּל בָּהֶם כְּמוֹ הָעוֹשֶׁר וְהַגְּבוּרָה וּמִינֵי הַחָכְמוֹת ווארום מיט די מעלות קען מען זיך אויך ניט בערימען ניט מיט רייכקייט ניט מיט שטארקייט און ניט מיט חכמה, ווייל דאס אלץ איז אין די האנט פון גאט זוּלָתִי הַשֵּׂכֶל וְיָדוֹעַ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נאר זיך קליגען און וויסען הקדוש ברוך הוא, דאס איז ביי דעם מענטש אין האנט כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר ווי עס שטייט אין פסוק אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ דער חכם זאל זיך ניט לויבין מיט זיין חכמה וְעוֹד נִתְחַיֵּיב בַּעַל הַתְּשׁוּבָה עַל הַכְּנִיעָה נאך אטעם איז פאר וואס דער בעל תשובה מוז זיין ביא זיך נידערג מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַיָּיב לְהָסִיר מִנַּפְשׁוֹ הַמִּדּוֹת שֶׁגּוֹרְמוֹת לַחֲטוֹא וּמְעוֹלְלוֹת הַפְּשָׁעִים ווייל ער איז מחויב אפ צו טאן פון זיך די מדות וואס ברייננגען דעם מענטש צום זינדיגען אומגעערין און נערין (דאס הייסט בשוגג און במזיד):

אחרי יום ב תורה

אונקלוס

לחמשיך מת"ת דז"א יהוה נפשי יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ד דמלוי יו"ד אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

ז וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃

ז וְיִסַּב יָת תְּרֵין צְפִירִין וִיקִים יָתְהוֹן קֳדָם יְיָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

ת"א ולקח את שני. שבועות יג חולין יא:

בעל הטורים

(ז) וגורל. ב'. הכא ואידך וגורל לבוזזינו דהיינו המן שנאמר בו ויבז בעיניו והפיל גורלות על ישראל ואמר הקב"ה אינני שוה לך בכל הפלתי גורלות וכפל חבלי בישראל מכל ע' אומות וז"ש גורל א' לה' וגורל א' לעזאזל שמכפר עונותם של ישראל דכתיב ונשא עונותם עונות תם הוא מלשר. ג"פ כתיב עזאזל (לריך לו' דלא חשיב דמשלח) כנגד נושא עון ופשע וחטאה שבזכות ג' אבות:

פירוש לתורת אלהים

(ז) וְלָקַח און ער זאל נעמען די צוויי ציגקעליך וְהֶעֱמִיד און ער זאל זיי שטעלען פר גאט פֶּתַח אין דער טיר

ח וְנָתַ֧ן אַהֲרֹ֛ן עַל־שְׁנֵ֥י הַשְּׂעִירִ֖ם גֹּרָל֑וֹת גּוֹרָ֤ל אֶחָד֙ לַֽיהוָ֔ה וְגוֹרָ֥ל אֶחָ֖ד לַעֲזָאזֵֽל׃ ט וְהִקְרִ֤יב אַהֲרֹן֙ אֶת־הַשָּׂעִ֔יר אֲשֶׁ֨ר עָלָ֥ה עָלָ֛יו הַגּוֹרָ֖ל לַֽיהוָ֑ה וְעָשָׂ֖הוּ חַטָּֽאת׃ י וְהַשָּׂעִ֗יר אֲשֶׁר֩ עָלָ֨ה עָלָ֤יו הַגּוֹרָל֙ לַעֲזָאזֵ֔ל יָֽעֳמַד־חַ֛י לִפְנֵ֥י יְהוָ֖ה לְכַפֵּ֣ר עָלָ֑יו לְשַׁלַּ֥ח אֹת֛וֹ לַעֲזָאזֵ֖ל הַמִּדְבָּֽרָה׃

ח וְיִתֵּן אַהֲרֹן עַל תְּרֵין צְפִירִין עַדְבִין עַדְבָא חַד לִשְׁמָא דַיְיָ וְעַדְבָא חַד לַעֲזָאזֵל׃ ט וִיקָרֵב אַהֲרֹן יָת צְפִירָא דִסְלֵיק עֲלוֹהִי עַדְבָא לִשְׁמָא דַיְיָ וְיַעְבְּדִנֵּיהּ חַטָּאתָא׃ י וּצְפִירָא דִּי סְלֵיק עֲלוֹהִי עַדְבָא לַעֲזָאזֵל יִתָּקַם כַּד חַי קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי לְשַׁלָּחָא יָתֵיהּ לַעֲזָאזֵל לְמַדְבְּרָא׃

ת"א ונתן אהרן. יומא לז קידושין ד: לעזאזל. יומא סו: את השעיר. יומא מ: ועשהו חטאת. יומא מ מא קידושין יז חולין כד כריתות כח: והשעיר אשר. יומא לט: יעמד חי. יומא מ מד סה עא: לכפר עליו. יומא מ עט: לעזאזל המדברה. יומא סז:

רשב"ם

(י) לשלח אותו לעזאזל המדברה. לפי פשוטו לשלח אותו חי אל ההרים אשר במדבר כמו שמצינו בצפורי מצורע ושלח את הצפור החיה על פני השדה לטהרו מטומאתו. אף כאן לטהר את ישראל מעונותם משלחו אל המדבר והוא מקום מרעה הבהמות כדכתיב וינהג את הצאן אחר המדבר. ובתלמוד מדבריות בייתות. במס' ביצה: לעזאזל. למ"ד יתירה כלמ"ד בית ארבאל שהוא מל' וארב לו. וכן מ"ם של רוקם וחנם יתירה לתיקון פעולה כמו נו"ן של שגעון ועצבון ועשרון:

רש"י

(ח) ונתן אהרן על שני השעירים גרלות. מעמיד א' לימין וא' לשמאל ג ונותן ב' ידיו בקלפי ונוטל גורל בימין וחברו בשמאל ונותן עליהם את שכתוב בו לשם הוא לשם ואת שכתוב בו לעזאזל משתלח לעזאזל: עזאזל. הוא הר עז וקשה צוק גבוה ד שנא' ארץ גזרה חתוכה: (ט) ועשהו חטאת. (ת"כ) כשמניח הגורל עליו קורא לו שם ואומר לה' חטאת: (י) יעמד חי. כמו יועמד חי על ידי אחרים ותרגומו יתקם כד חי. (ת"כ) מה ת"ל ה לפי שנא' לשלח אותו לעזאזל ואיני יודע שילוחו אם למיתה אם לחיים לכך נא' יעמד חי עמידתו חי עד שישתלח מכאן שלשילוחו למית': לכפר עליו. שיתודה עליו כדכתיב והתודה עליו וגו':

שפתי חכמים

ג מדכתיב ונתן על שני השעירים וגו' דמשמע דנתינה אחת נתן על שניהם גורלות וזה א"א אם לא אחד ביד ימין וא' ביד שמאל: ד דכל' עזאזל כשמעים תרווייהו שהיא מלה מורכבת עז אל ואל ל' חוזק הוא כמו ואת אילי הארץ לקח ומפרש עוד רש"י מנלן דהכי היה שם משום שנא' ארץ גזרה וגזרה ל' חתוכה אם אתה מחתך הרין בארץ ממילא נעשית הר שהרי העומד באותו הרין הרי הוא כמו שעומד בעמק הסר: ה כלו' ועשהו חטאת היינו קורא עליו שם חטאת וא"א מנ"ל לרש"י דלמא הקריבו לשם חטאת כדין חטאת. וי"ל דלקמן בפ' כתיב ושחט את שעיר החטאת וגו' משמע דעדיין לא הקריבו: ו פי' לפי שנא' יעמד ואין עמידה אלא מחיים א"כ מה תלמוד לומר חי כו': ז אבל לא כפרת דמים שהרי השעיר הזה לא היה נקרב ואין בו קבלת דמים שהרי נשתלח לעזאזל:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ח) גורל אחד לה' כו' לעזאזל. כתב הרב אברהם בן עזרא ז"ל כשתגיע לשלשים ושלש תדעהו וה"פ כשתגיע לגלעד שעולה בגימ' ל"ג תמצא לו דומה שאותה תיבה מתחלקת לשנים כלו' גל עד כד כד והכא נמי מחלק האי תיבה לשנים לעז אזל וזהו שעיר המשתלח שהולך לעז לצוק ההר שהוא עז הולך מתרגמינן אזל ואל

פירוש לתורת אלהים

פון דעם אוהל מועד: (ח) וְנָתַן אַהֲרֹן אונ אַהֲרן זָאל געבען עַל אויף די צְוויי ציקעלעך גורלות איין גורל צו גָאט וְגוֹרָל אונ איין גורל צו עֲזָאזֵל, (רש"י שרייבט ער הט געשטעלט איין ציקעלע לעבין זיין רעכטע האנד אונ דם אנדערע ציקעלע לעבין זיין לינקע האנט אונ הט אריין געלייגט אין איין קעסטיל צוויי קוויטלעך אויף איין קוויטעל איז געווען געשריבען לַיְיָ אונ אויף דעם אנדערין קוויטעל איז גיוועז געשריבען לַעֲזָאזֵל אונ דער כהן גדול הט אריין געלייגט זיינע ביידע הענט אין דעם קעסטיל אונ הט גענומען איין קוויטיל אין דער רעכטער האנד אונ דם אנדערע קוויטעל אין דער לינקער האנד אונ הט געלייגט אויף איטליכען ציקעלע איין קוויטעל אונ אויף דעם ציקעלע וום איז געקומען דם קוויטעל וום דרויף איז געשריבען לַיְיָ דם איז גיווען אקרבן צו גאט אונ אויף דעם ציקעלע וום איז געקומען דאס קוויטעל לַעֲזָאזֵל דם הט מען געשיקט צום עזאזל אזוי ווי ווייטער אין אנדערין פסוק וועט שטיין: (ט) וְהִקְרִיב אונ אַהֲרן זאל גענעהמען דעם שעיר אֲשֶׁר וום איז אויף גיגאנגען אויף אים דער גורל וום איז געשריבען לַיְיָ וְעָשָׂהוּ אונ ער זאל איהם מאכין פאר אחטאת. רש"י שרייבט ער הט גערופין צו איהם אנאמען אונ הט גזאגט לַיְיָ חַטָּאת: (י) וְהַשָּׂעִיר אונ דער שעיר אֲשֶׁר וום אויף אים איז אויף גענאנגען דער גורל וום איז געשריבען לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי זאל געשטעלט ווערין לעבעדיגער הייט פאר גאט לְכַפֵּר עָלָיו צוא פאר געבין אויף איהם כלומר ער זאל אויף איהם מתודה זיין דיא זינד לְשַׁלַּח אותו לַעֲזָאזֵל צוא אוועק שיקען איהם צום עזאזל הַמִּדְבָּרָה אין דער מדבר:

נביאים יחזקאל כב

לחמשיך מנ"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח .הוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה יהודה דנצחיְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א אָב וָאֵם הֵקַלּוּ בָךְ לַגֵּר עָשׂוּ בַעֹשֶׁק בְּתוֹכֵךְ יָתוֹם וְאַלְמָנָה הוֹנוּ בָךְ׃ ב קָדָשַׁי בָּזִית וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי חִלָּלְתְּ׃ ג אַנְשֵׁי רָכִיל הָיוּ בָךְ לְמַעַן שְׁפָךְ־דָּם וְאֶל־הֶהָרִים אָכְלוּ בָךְ זִמָּה עָשׂוּ בְתוֹכֵךְ׃ ד עֶרְוַת־אָב גִּלָּה־בָךְ טְמֵאַת הַנִּדָּה עִנּוּ־בָךְ׃

א אַבָּא וְאִמָּא אַקִילוּ בִיךְ לְגִיוֹרָא אֲנִיסוּ אוֹנְסָא בְּגַוִּיךְ יַתְמִין וְאַרְמְלָן אוֹנִיאוּ בִיךְ׃ ב עַל קוּדְשֵׁי בְּסַרְתְּ וְיַת יוֹמֵי שַׁבַּיָא דִילִי אַחֵילְתְּ׃ ג גֻּבְרֵי אָכְלֵי קוּרְצָא הֲווֹ בִיךְ בְּדִיל לְמִשְׁפַּךְ דַּם זַכַּי וּבְטוּרַיָא פְּלַחוּ בִיךְ לְטַעֲווּתָא אֲרֵי עֵיצַת חַטָּאִין עֲבַדוּ בְּגַוִּיךְ׃ ד עֶרְיַת אַבָּא גַלִּיאוּ בִיךְ אִתְּתָא סְאֵבָא עַנִּיאוּ בִיךְ׃

מצודת דוד

(א) לגר עשו בעושק. ר"ל כל עם שעשו עם הגר עשו בעושק ובגזל: (ג) למען שפך דם. כוונת הרכילות היה למען ימית את שנאמר עליו: ואל ההרים. בהסרים אכלו מתקרובות עכו"ם הנעשים שמה: (ד) ערות אב וגו'. ר"ל גלו עם אשת אביהם: טמאת הנדה. ר"ל הנדה בטומאתה אנסו למשכב הזנות:

רש"י

(ג) אל ההרים אכלו בך. ובטוריא פלחו ביך לטעותא: זמה. עצה של רשעים:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך

כתובים משלי כה

לחמשיך מיסוד ומלכות דו"א שין שין דלת שין דלת יוד נפש שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א כִּי גֶחָלִים אַתָּה חֹתֶה עַל־רֹאשׁוֹ וַיהוָה יְשַׁלֶּם־לָךְ׃ ב רוּחַ צָפוֹן תְּחוֹלֵל גָּשֶׁם וּפָנִים נִזְעָמִים לְשׁוֹן סָתֶר׃ ג טוֹב שֶׁבֶת עַל־פִּנַּת־גָּג מֵאֵשֶׁת מִדוֹנִים וּבֵית חָבֶר׃ ד מַיִם קָרִים עַל־נֶפֶשׁ עֲיֵפָה וּשְׁמוּעָה טוֹבָה מֵאֶרֶץ מֶרְחָק׃

א מְטוּל דְגוּמְרֵי דְנוּרָא חָתֵי אַנְתְּ עַל רֵישֵׁיהּ וֶאֱלָהָא נְשַׁלְמֵיהּ לָךְ׃ ב רוּחָא גַרְבִּיתָא בְּטַנָא מִטְרָא הֵיכְנָא אַפֵּי בְנִיסְתָא וְלִישָׁנָא מְטַשְׁיָא׃ ג טָב לְמִיתַב עַל קַרְנָא דְאִגָּרָא מִן דְּלְמֶעֱמַד עִם אִתְּתָא תִגְרָנִיתָא וּבֵיתָא טַרְקָא׃ ד סַיָא קְרִיבֵי עַל נַפְשָׁא מְשַׁלְהֲתָא הֵיכְנָא שְׁמוּעֲתָא טַבְתָא מִן אַרְעָא רְחִיקְתָא

מצודת דוד

(א) כי גחלים. כמה בהאכיל אותו יהא לו כאלו שאתה מהיקוד גחלים לתת על ראשו כי יכוס מאד על אשר תגמול לו טובה על הרעה ועם כי התשוב זה לנקמה מ"מ ישלם לך ה' שכר צדק: (ב) רוח צפון. כמו שרוח צפוני מוליד את הגשם כן לשון הרע שנאמר בסתר מוליד פנים של זעם מן האומר עליו על המאמר: על פנת גג. מבלי מחסה ויחידי מבלי חבורת אנשים: מאשת. מלשבת בית עם אשת מדנים ואף במקום חבורת אנשים: (ד) מים קרים וגו'. כמו שהם הנאמן טוב והם מים קרים הנשפכים על נפש העיפה מרוב החום ושמועה טובה הבאה לאדם ממרחק:

רש"י

(א) חותה. כמו לחתות אש מיקוד: ישלם לך. ישלימנו עמך שלא יתגבר עליך: (ב) תחולל. תוליד ותביא את הגשם: ופנים נזעמים וגו'. לשה"ר גורם שיהיה פנים של הקב"ה נזעמים: (ג) טוב שבת וגו'. על סילוק השכינה נא': מאשת מדינים. כ"י שהרשיעו את מעשיה והקניטו להקב"ה: ובית חבר. בית שחברו לשכינה: (ד) קרים על נפש עיפה. היא משיבת הנפש כן שמועה טובה:

פירוש ע"ט

(א) כִּי גֶחָלִים אַתָּה חֹתֶה עַל רֹאשׁוֹ דֶען דֶער מִיט וָואס דוּא מַאכְסְט אִיהם זָאט דָאס אִיז שׁוֹין דִיא גְרֶעסְטֶע נְקָמָה וָואס דוּא הָאסְט גִיוָואלְט וֶועהן אִין אִיהם אוּנ עֶס אִיז בַּיי אִיהם גְלַייך וִוי דוּא שֶׁעפְּסְט קוֹילִין פוּן פַייעֶר אוּנ לֵייגְסְט אוֹיף זַיין קָאפּ וַה' יְשַׁלֶּם לָךְ אוּנ גָאט וֶועט דִיר נָאךְ בְּצָאהלֶען דַיין שְׂכַר וָוס דוּא הָאסְט גֶעטָאהן צְדָקָה צוּ גֶעבִּין אַ הוּנְגֶערִיגֶען עֶסִין: (ב) רוּחַ צָפוֹן תְּחוֹלֵל גֶּשֶׁם אַזוֹי וִוי דֶער צָפוֹן וִוינְט מַאכְט גֶעוִוינֶען אוּנ בְּרֵיינְגְט רֶעגִין וּפָנִים נִזְעָמִים לְשׁוֹן סָתֶר אַזוֹי מַאכְט אַ פֶערְבָּארְגֶענֶער צוּנְג וָוס אֵיינֶער רֶעט אוֹיף דֶעם אַנְדֶערִין לָשׁוֹן הָרָע אִין דֶער שְׁטִיל אַ צָארִינְדִיג פָּנִים פוּן אֵיינֶעם אוֹיף דֶעם אַנְדֶערִין [עיין מצודות דוד]: (ג) טוֹב שֶׁבֶת עַל פִּנַּת גָּג עֶס אִיז בֶּעסֶער צוּ זִיצֶען אֵייף אֶעק דַאךְ אָן אַצוּהַאלְטֶר אֲפִילוּ עֶס אִיז אַגְרוֹיסֶע סַכָּנָה מֶ'קֶען אַרָאפּ פַאלִין אוּנ גֶעהַרְגֶעת וֶוערִין מֵאֵשֶׁת מִדְיָנִים וּבֵית חָבֶר אֵיידֶער צוּ זִיצֶען מִיט אַ וַוייבּ וָוס זִיא אִיז אַ קְרִינְגֶערִין אֲפִילוּ עֶס אִיז דָא אִין שְׁטוּב מֶענְטְשִׁין, וָוארוּם דִי סַכָּנָה אִיז נָאךְ גְרֶעסֶער, זֵיי קֶענֶען בֵּיידֶע גֶעהַרְגֶעת וֶוערִין: (ד) מַיִם קָרִים עַל נֶפֶשׁ עֲיֵפָה אַזוֹי וִוי קַאלְט וַואסֶער דֶער קְוִויקְט דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס אִיז מִיד וּשְׁמוּעָה טוֹבָה מֵאֶרֶץ מֶרְחָק אַזוֹי דֶערְקְוִויקְט דֶעם מֶענְטְשִׁין אַ גוּטֶע בְּשׂוֹרָה וֶוען עֶר הֶערְט זִיא אַז עֶר אִיז אִין אַוַויטֶע לַאנְד פוּן זַיינֶע פְרֵיינְד׃

(א) ואלכסונו קאי. ול"ד מקרנות שהן קרן זוית אלא ה"ה באמצע: (ב) היינו ד"ה כמ"ש בפ"ב מ"ה: [א] ונשרים. שהן מכוסין מלמעלה ויש לו כותלים מד' רוחותיו אלא שהכיפה חלולה ויש בכותלים פילוש שהמים יעברו תחתיו או ב"א ויש תחתיו דירה למוכס. הר"ב: (ג) וק' הא תנא ליה פ"ד מ"ח ונ"א אותה הי' הר"מ ז"ל כי כשתהיה המדינה עגולה שיעשו לה מרובע דבוק לה ואז ימדדו חוץ למרובע אלפי' אמה לכל רוח ומבויאים אנשי המדינה אותן התוס' שיוסיפו המרובע על העגולה שבתוכו: [ב] טבלא מרובעת. בעיר מרובעת פסקינן שאין בה אלא אלפים על אלפים דהוי נמי תחומין מרובעין ואם אינה מרובעת כגון שהיא יתירה על אלפים לארכה או פחותה מאלפים לא הוו מרובעים דתחומין מרובעים ל"ד שיהא ארכן כרחבן שהרי רחבן למדת העיר היא כו' אלא מרובעים דקתני למעוטי עגולים. כן כ' הש"י: (ד) א"ל כפשוטו שהרי אם נלך אחד מהעיר אלפים כשמעגל כל סביבות העיר ממקום שכלו אותן אלפים אין ספק שלבל לצדי העיר יהיו אלפים אלא היינו נו' שכשהן עגולי' הוא מפסיד הזויות וכשהן מרובעות נשכר הזויות דכל אמתא ברבוע אמתא ותרי חומשי באלכסון נמצא כשיולא כנגד הזויות ללכת באלכסון מהלך אלפים וש"מ אמה ואם היו עגולות לא היה יכול להלך בשום צד יותר מאלפים. ב"י: [ג] קרפף. הוא

כלי אמלאי דגבורה דמלכות דיליכם אלהים

ביצד מעברין את הערים בית נכנס בית יוצא פגום נכנס פגום יוצא. היו שם גדודיות גבוהות עשרה טפחים [א] ונשרים ונפשות שיש בהן בית דירה מוציאין את המדה כנגדן ועושין אותן כמין [ב] טבלא מרובעת כדי שיהא נשכר את הזויות: (ב) נותנין [ג] קרפף לעיר דברי ר"מ. וחכ"א לא אמרו קרפף אלא בין שתי עיירות. אם יש לזו ע' אמה ושירים ולזו ע' אמה ושירים עושה קרפף לשתיהן להיותן כאחת: (ג) וכן ג' כפרים המשולשין

ביצד מעברין. לשון אשה מעוברת שכריסה בולט וה"ק כילד יש לה עיבור לעיר אם בית נכנס בית יוצא כו' כשבא לציין סי' תחום העיר ובא למדוד אלפים חוצה לה אם לא היתה החומה חלק אלא בתים סמוכין ומחוברים ויש בית נכנס לתוך העיר יותר מחבירו ונראית כניסת' פגומה ויש בית בולט ויוצא לחוץ יותר מחבירו: או פגום נכנס פגום יוצא. שיש מגדלים בולטים בחומה פעמים בולטים לפנים פעמים לחוץ: או שהיו שם. לאחת הקרנות (א) של עיר: גדודיות גבוהות. שברי חומה של חרבות בתים וישנן תוך ע' אמה ושירים (ב) לעיר: או נפשות. בנין שעושין על הקבר והוא שיהא בהן בית דירה: מוציאין את המדה כנגדן. אם הבליטות הללו אצל קרן מזרחית לפונית רואים כאלו יש עוד בליטה אחרת כנגדה בקרן מזרחית דרומית והוט מתוח מזו לזו ומודד מן החוט ולחוץ כדי שיהא התחום שוה לשתי הקרנות ולא יהיה כאן ארוך וכאן קצר: ועושין אותן. (ג) התחומין: מרובעים. שיהא אלפים לצדדים כבאמצע ולא עגולים שיהא להן אלפים באמצע ובצדדים הם מתמעטים (ד) כדרך דבר עגול: (ב) נותנים קרפף לעיר. כל הבא למדוד תחומין מניח לעיר אויר של שבעים אמה ושירים שהן ע' אמה ושני שלישי אמה ומשם מתחיל למדוד אלפים אמה שנאמר מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב אמרה תורה תן חוצה ואח"כ מדוד כלו' תן לה קרפף של ע' אמה ושירים ואח"כ מדוד משם והלאה: לא אמרו קרפף אלא בין שתי עיירות. הסמוכות זו לזו ונותנין ע' אמה ושיריים לכל אחת כדי לחברם ע"י קרפיפות הללו להיות כעיר אחת והבא ללכת מאחת מהן דרך חברתה מודדין לו אלפים אמה מחוץ לחברתה מפני ששתיהן כעיר אחת ע"י קרפיפות הללו שמחברין ביניהן. והלכה כחכמים שאין נותנין קרפף לעיר אחת אלא בין שתי עיירות בלבד: (ג) וכן ג' כפרים משולשים. לא משולשים ממש אלא שלישי עומד מרחוק

פרק ה **א** ביצד מעברין את הערים וויא אזוי ווערט גירעכונט אשטאט וויא אאשה וואס איז מעוברת, אויב די מאהערין פון שטאט זענען נית גלייך נאר בית נכנס בית יוצא איין שטוב גייט אריין אין שטאט און איין שטוב גייט ארויס פון שטאט, אדער פגום נכנס פגום יוצא איין זייט מאער גייט אריין אין שטאט און איין זייט מאער גייט ארויס פון שטאט, אדער היו שם גדודיות גבוהות עשרה טפחים עס איז דארט גיוועז שטיקער מאער פון אלטע הייזער און די שטיקער מאהער זענען הויך צעהן טפחים ונשרים ונפשות אדער בריקען אדער די הייזער וואס זענען גיבויט אויף קברים שיש בהן בית דירה וואס מען קען וואהנען אין זייא מוציאין את המדה כנגדן ציהט מען אויס די מאס גלייך פון איין זייט שטאט צו די אנדערע זייט, אויב איינס פון די זאכין זענען למשל אין צפון זייט פון שטאט די צפון זייט גייט ארויס ברייטער וויא די דרום זייט, ציהט מען די מאס פון צפון צו דרום, גלייך וויא אין דרום וואלט אויך אזוי גיוועזן, און פון די מאס און ווייטער מעסט מען צוויי טויזענד איילין צום תחום שבת ועושין אותה כמין טבלא מרובעת און מען מעסט די תחומין אין יעדער זייט פיר קאנטיג אזוי וויא אפיר קאנטיגע ברעט כדי שיהא נשכר את הזויות ער זאל פאר דינען די ווינקלען וואס אפיר קאנטיגע זאך איז מער וויא אקיילעכדיגע אז ער וועט גיין אין דער קרים פון איין ווינקעל צום אנדערין וועט ער האבין מיט אכט הונדערט איילין מעהר פלאץ: **ב** נותנין קרפף לעיר מען גיט צו דער שטאט אליידיגען פלאץ פון זיבעציג איילין מיט צווייא דריטיל אייל. נאכדעם הייבט מען אן צו מעסטין די צווייא טויזענד איילין פון תחום שבת דברי רבי מאיר אזוי זאגט רבי מאיר וחכמים אומרים און די חכמים זאגין לא אמרו קרפף מען האט נית גיזאגט מען זאל געבין אפלאץ צו איין שטאט. אז מען וויל מעסטין פון איין שטאט מעסט מען פון די שטאט אלא בין שני עירות נאר צווישען צווייא שטעט וואס זענען נאנט איינס בייא דאס אנדערע אם יש לזו שבעים אמה ושירים אויב בייא די שטאט איז דא אליידיגער פלאץ פון זיבעציג מיט צוויי דריטיל אייל ולזו שבעים אמה ושירים און בייא די אנדערע שטאט איז אויך דא אליידיגער פלאץ פון זיבעציג מיט צוויי דריטיל אייל, צוזאמען איז פון איין שטאט ביז צו די אנדערע אליידיגער פלאץ פון הונדערט איין און פערציג איילין מיט אדריטיל עושה קרפף לשתיהן להיותן כאחת מאכט דער ליידיגער פלאץ וואס צווישען די שטעט ביידע

אם יש בין ב' החיצונות מאה וארבעים וא' ושליש עשה אמצעי את שלשתן להיות כאחד: (ד) אין מודדין אלא בחבל של [ד] נ' אמה לא פחות ולא יותר ולא ימדוד אלא כנגד לבו. היה מודד והגיע לגיא או לגדר מבליעו וחוזר למדתו. הגיע להר [ה] מבליעו וחוזר למדתו ובלבד שלא יצא חוץ

כנגד בין החיצונים וכל שאלו מכנים אמצעי לביניהן (ה) ואין בין זה לזה אלא קמ"א אמה ושליש שהן שבעים אמה ושני שלישים לזו וע' אמה ושני שלישים לזו וכן לצד העיר החיצונ' האחרת אין בין האמצעית לבינה אלא מאה ומ"א אמה ושליש הרי שלשתן נחשבות כאחת והיוצא מאחת מהן לילך דרך חברתה מונה מחומת חברתה החיצונה. וכמה יהא בין האמצעית לחיצונית אלפים אמה דהואיל ויכולה לבא אמצעית לחיצונה וחיצונה לאמצעית בלא עירוב אמרי' רואין כאלו אמצעית נתונה ביניהן אבל אם רחוקה יותר מאלפים לא אמרי' רואין: (ד) אין מודדין. אלפים אמה של תחום שבת אלא בחבל של פשתן ארוך חמשים אמה: לא פחות. שכשהחבל קצר נמתח הרבה ומאריך המדה: ולא יותר. שכשהוא ארוך הרבה כבדו מכפילו באמצעיתו ומתקצר: אלא כנגד לבו. קבעו לו חכמים מקום לשום ראש החבל כל א' נגד לבו שאם יתן זה כנגד צוארו וזה כנגד רגליו החבל מתקצר והתחומין מתמעטין: לגדר. חומת אבנים שנפלו ונעשית גל גבוה ומשופע: מבליעו. אם אינו רחב חמשים אמה (ו) משפתו אל שפתו מלמעלה אע"פ שיש במדרונו הילוך יותר מאלף (ז) אין אומרים תעלה מדת מדרונו למדת התחום אלא זה יעמוד על שפתו מכאן וזה יעמוד על שפתו מכאן ויבליע מדרונו בחבל א': וחוזר למדתו. מדקתני חוזר למדתו משמע שאם היה רחבו כנגד העיר יותר מחמשים ואינו יכול להבליעו שם בחבל ובא' מראשיו שלא כנגד העיר יכול להבליעו שם הולך ומבליעו שם ומודד והולך שם משפתו והלאה עד כנגד המקום שכלה בו רוחב הגיא כנגד העיר וחוזר למדתו כנגד העיר ומשלים את מדת תחומיו: הגיע להר מבליעו. והוא שלא יהיה הר זקוף הרבה אלא משופע שבהלוך חמש אמות ממנו לא יגבה אלא י' טפחים (ח) אבל אם הוא זקוף עד שבפחות מהלוך חמש אמות זוקף י' טפחים אינו מבליעו אלא אומדו בלבד והולך: והוא שלא יצא חוץ לתחום. כשהולך המודד להבליע ההר או הגיא לא יצא חוץ לתחום להמקום שרואה הגיא קצרים שיכול להבליעם שם כדי שיחזור אח"כ למדתו כנגד העיר גזירה מפני שהרואה אותו מודד והולך שם יאמר שמדת התחומים של צדי העיר באה עד כאן:

הוא ללא מלאות מרובעות מדת בית סאתים וסיא שבעים ושיריים. הר"מ עשאו שם משותף או תוספת דבס"ב מ"ג פי' כהר"ב שם וגלמד מעניינו: (ס) ודקתני בין ב' החיצונים ה"ק אם יש בין שני החיצונים כדי להאמלאות אמצעי ולעמוד אויר שנשאר בין אמצעי לחיצונים על קמ"א ושליש לכאן וקמ"א ושליש לכאן דהיינו ב' קרפיפות לשניהן רואין כו' אבל אם רבה אויר יותר מכאן לא רואין. רש"י: [ד] נ' אמה. בגמרא אסמכוהו אקרא דכתיב באר השמכן ורוחב חמשים בחמשים. ומדלא אמר נ' נ' ילפי' מינים תרתי חד דהכא והא דמ"ה פ"ב: (ו) המכוון אם אינו רחב כי אם נ' אמה: (ז) ר"ל עד אלפים. והכי איתא בגמ' וז"ל הרי"כ ואם רצה לירד בשבת במדרון הגיא יכול לירד שם ואח"כ יוצא משם ומשלים תחומו כאלו לא ירד בגיא: [ה] מבליעו. כמו כהבלעת הגיא שעומדים על שני שפתי הגיא מזה ומזה שנמלא שכמדד השמת הרהב ולא הקצר כו' ודכוותיה בהר כשמבליעו כו' וכילד יעשה זוקף ען גבוה בשפתו מזה וען אחר כנגדו בשפתו מזה ומותח החבל מזה לזה. תוס' ועתוי"ס: (ח) גמ' והטעם משום דניחא תשמישתיה לעלות במדרונו כו'. הרי"כ. ומ"ש אבל כו' אינו מבליע וכו' ה"ע לפי שקשה לעלות עליו למדדו על גבו כפי' הרי"כ ושיעור האומד הוא עד נ' אמה אבל

שטעט פאר איינס, און אז איינער גייט שבת פון איין שטאט אין די אנדערע מעסט ער דעם תחום שבת פון די אנדערע שטאט: ג וכן שלשה כפרים המשולשים און אזוי איז דער דין ביי דריי דערפער וואס זענען בעזאמען אם יש בין שנים החצונים מאה וארבעים ואחת ושליש אונ דער מיטעלסטער דארף וואלט גישטאנען צווישען דיא ביידע דערפער, וואלט גיוועז פון דעם מיטעלסטין דארף ביז צו דעם עקסטין דארף הונדערט איין און פערציג איילין מיט אדריטיל, און פון דעם מיטעלסטין דארף ביז צו דעם אנדערין עקסטין דארף איז אויך הונדערט איין און פערציג איילין מיט אדריטיל עשה אמצעי את שלשתן להיותן כאחד מאכט דער מיטעלסטער דארף די אלע דרייא דערפער פאר איינס, און אז איינער פון איין עקסטין דארף גייט צום אנדערין עקסטין דארף אפילו פון איינעם צום אנדערין איז ווייט צוויי הונדערט צוויי און אכציג איילין מיט צוויי דריטיל, פון דעסטוועגין הייבט ער אן צו רעכענען די צוויי טויזענד איילין צום תחום שבת פון אנדערין דארף: ד אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה די צוויי טויזענד איילין פון תחום שבת מעסט מען ניט אנדערש נאר מיט אשטריק פון פופציג איילין לא פחות ולא יותר ניט ווייניגער פון פופציג איילין און ניט מער וויא

פופציג איילין ולא ימדוד אלא כנגד לבו און ער זאל ניט האלטין דעם שטריק ווען ער מעסט נאר גענין הארץ היה מודד ער האט גימאסטין והגיע לגיא און ער איז גיקומען צו אטאל או לגדר אדער צו אוואנט פון שטיינער וואס איז איין גיפאלין און עס איז גיווארין אבארג מבליעו שלינגט ער איהם איין אין די מאס, אויב דער טאהל אדער דער בארג איז ברייט פופציג איילין אדער ווייניגער שטעלט זיך איינער פון דער זייט טאהל אדער פון דער זייט בארג מיט דעם שטריק און איינער שטייט פון די אנדערע זייט בארג אדער פון די אנדערע זייט טאהל און מעסטין דעם טאהל אדער דעם בארג אזוי וויא עס וואלט גיוועז גלייכע ערד, און וואס עס גייט ארויף און אראפ מעסט מען ניט, און אויב דער טאהל אדער דער בארג איז נעגין שטאט ברייטער וויא פופציג איילין נאר ביי דער זייט פון שטאט איז ער שמעלער און האלט נאר פופציג איילין אדער ווייניגער מעסט ער ביי דער זייט פון שטאט און דער נאך וחוזר למדתו קערט ער זיך צוריק נעגין שטאט ווייטער צו מעסטין הגיע להר אז ער קומט צו אבארג מבליעו שלינגט ער איהם איין אין די מאס וחוזר למדתו און ער קערט זיך אום צו די מאס נעגין שטאט. ודר פשט איז וויא פריער] ובלבד שלא יצא חוץ לתחום נאר ער זאל ניט ארוים

להתחום. אם אינו יכול [ו] להבליעו בזו א"ר דוסתאי בר רבי ינאי משום ר"מ שמעתי שמקדרין בהרים: (ה) אין מודדין אלא מן המומחה ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחד שומעין למקום שריבה. ריבה לאחד ומיעט לאחד שומעין למרובה. אפילו עבד אפי' שפחה נאמנין לומר עד כאן התחום שבת שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא

בזו אמר רבי דוסתאי. בזו למעוטי עיר מקלט ועגלה ערופה הקרובה אל החלל שאין מקדרין בהן (ט): מקדרין. נוקבין רואין כאלו נוקבין אותו ומודדים דרך הנקב (י) למעט מדת מדרונו כדאמרי' בגמ' שמודדין אותו בחבל של ד"א והתחתון מניח את החבל כנגד לבו והעליון כנגד רגליו וכן מודדין אותו כולו ד"א ד"א ומתמעט מדרון של כל ד"א חצי קומת אדם. והלכה כר' דוסתאי: (ה) אין מודדין אלא מן המומחה. אדם הבקי במדידה. וגאון פי' מומחה לשון ומחה אל כתף ים כנרת כלומר שמתכוונים למדוד התחומין להתחלה מן המקום השוה והישר כדי שלא יהא צריך לקדר: ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחד. שבמקצתו סימני תחום זה ארוכים ובולטים מכנגד סימני תחום קרן שכנגדו: שומעין למקום שריבה. ומוציאין מדת הקצרה כנגדה מפני שלא מתח מתחלה החבל כל צרכה ותניא בתוספתא שהוא צריך למתחה בכל כחו: ריבה לאחד ומיעט לאחד. ה"ק ריבה אחד

אבל יותר מכ' מקדרין. טור: [ו] להבליעו. בחבל של נ' אמה. טור. וקאי נמי אגיא וגדר דקדיר נמי שייך בהו ומיהו בגיא לא איכפת לן בין מתלקט י' מתוך ה' או פחות: (ט) וטעמא מפרש בגמ' מפני שכן של תורה: (י) וז"ל רש"י דמשוה מדת החבל כאלו הוא

גיין ביא די זייט פון שטאט ווייטער וויא צוויא טויזענד איילין דארט צו מעסטין דעם טאהל אדער דעם בארג. דהיינו ער האט גימאסטין דעם תחום אין מזרח זייט פון שטאט אונ האט גיטראפין אבארג אדער אטאהל וואס ער איז ברייטער וויא פופציג איילין, נאר דער בארג אדער דער טאהל ציהט זיך אין צפון זייט אדער אין דרום זייט פון שטאט אונ דארט איז ער שמעלער וויא פופציג איילין גייט מען דארט מעסטין, וויא איז אבער אז מען דארף גיין אין צפון זייט אדער אין דרום זייט ווייטר ווי צוויי טויזענד איילין וועט מען קענן מעסטין דעם בארג אדער דעם טאהל, זאל מען ניט גיין דארט מעסטין, ווארום אז מען וועט זעהן דער מעסטער שטייט אין צפון זייט אדער אין דרום זייט אונ מעסט, וועט מען מיינען ער מעסט דעם תחום פון צפון זייט אדער פון דרום זייט אונ דארט וואו דער מעסטער שטייט ענדיגט זיך דער תחום. וועט מען דאך גיין שבת אין צפון זייט אדער אין דרום זייט פון שטאט ווייטער ווי צוויי טויזענד איילין אם אינו יכול להבליעו אויב ער קען ניט איינשלינגען דעם בארג אדער דעם טאהל אין דעם שטריק פון פופציג איילין, דער בארג אדער דער טאהל איז ברייטער. וויא פופציג איילין אין אלע זייטין בזו אמר רבי דוסתאי בר רבי ינאי משום רבי מאיר דער ביא האט רבי דוסתאי דער זיהן פון רבי ינאי גזאגט פון רבי מאירס וועגין שמעתי איך האב גיהערט אז דער דין איז שמקדרין בהרים מען שטעכט אפ דעם בארג, ניט מען שטעכט איהם אין אמת אפ, נאר מען מעסט אזוי גלייך וויא מען וואלט איהם אפ גישטאכין, דהיינו מען מעסט דעם בארג מיט אשטריק פון פיר איילין, דער וואס שטייט נידעריגער האלט דעם שטריק ביא זיין הארץ, אונ דער וואס שטייט העכער האלט דעם שטריק ביי זיינע פים, אונ אזוי מעסט מען אויס דעם גאנצין בארג, באלט אראפ פון די מאס צוא אלע פיר איילין, וויא גרוים עס איז דער האלבער מענטש וואס מעסט: ה אין מודדין אלא מן המומחה עס זאל נישט מעסטין דעם תחום שבת נאר אזעלכער וואס פאר שטייט וויא צו מעסטין ריבה למקום אחד אויב ביא איין זייט שטאט איז דער צייכין פון תחום שבת ווייט ומיעט למקום אחד אונ ביי די אנדרע זייט שטאט איז דער צייכין פון תחום שבת נענטער צום שטאט שומעים למקום שריבה פאלגט מען דעם ארט וואס דארט איז גימאכט דער צייכין פון תחום שבת ווייטער ריבה לאחד ומיעט לאחד אויב צווייא מענטשין האבין גימאסטין אונ איינער האט גימאכט דעם צייכין פון תחום שבת ווייטער ווי דער אנדערער שומעין למרובה פאלגט מען דעם מעסטער וואס האט גימאכט דעם צייכין ווייטער אפילו עבד אקנעכט אכנעני אפילו שפחה אונ אדינסט אכנענית נאמנין לומר זענען בגלויבט צו זאגין מיר גידיינקען עד כאן תחום שבת ביז דעם ארט איז גיוועזן דער צייכין פון התחום שבת שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר די חכמים האבין ניט גיזאגט מען זאל שווער מאכין אויף דעם מענטש דעם דין פון תחום שבת אלא להקל נאר מען זאל אויף איהם גרינג מאכין דריבער זענען אזעלכע עדות אויך גוט: ו דער דין איז אלע בעלי בתים וואס וואהנען אין שטאט דארפין מאכין אעירוב זייא זאלין מעגין טראגין פון גאס אין שטוב אונ פון שטוב אין גאס נאר עס האבין ניט געטארט מאכין דעם עירוב דיא מענטשין פון דיא גאנצע שטאט צו זאמען, ווייל עס וועלין גיבארין ווערין קינדער וואס האבין ניט גיזעהן וויא מען האט געמאכט אעירוב וועלין דיא קינדער נאר ניט וויסען אז דורך דעם עירוב מעג מען טראגען אונ אן דעם עירוב טאר מען ניט טראגין דריבער האבין דיא חכמים גיזאגט מען זאל לאזין עטליכע שטובין אין שטאט זייא זאלין ניט געבין צום עירוב אונ זאלין ניט טראגין וועלין דאך דיא קינדער פרעגין פאר וואס דיא מענטשין מעגין טראגין אונ די מענטשין טארין ניט טראגין וועט

ומיעט אחד שמדדו שני ב"א מומחים וזה ריבה וזה מיעט: (ו) עיר של יחיד. כגון שאדם אחד קנה כולה והוא משכיר כל בתיה לב"א הדרים בה ואח"כ נעשית של רבים: מערבין את כולה. כדרך שהיו מערבין כשהיתה של יחיד שלא היתה צריכה שיור: אין מערבין את כולה. שאסור לערב עיר של רבים אם אין משייר בה בתים ידועים בלא עירוב דההוא שיור הוי היכר דטעמא משום עירוב הוא ולא תשתכח תורת רה"ר וזו הואיל והיתה של רבים והיתה צריכה שיור אע"ג דהשתא הויא של יחיד נדונה כבתחלה (יח): אלא א"כ עשה חוצה לה שיור. שלא ערבו עם שאר העיר ורבותא קמ"ל שאפי' שיור של חוצה לה מועיל לשאר העיר: כעיר חדשה שביהודה. עיר היתה ביהודה ושמה חדשה (יב) ולא היו בה אלא נ' דיורים והיא העיר היותר קטנה שבכל ארץ יהודה והיא היתה שיור לעיר גדולה הסמוכה לה והוא שיעור השיור שצריך לשייר בעיר שלא יערבו עם אחרים משום היכרא: ר"ש אומר ג' חצרות כו'. ופסק הלכה אפי' בית א' בחצר א' הוי שיור. ועיר שאין לה אלא פתח א' בלבד אפי' היתה של רבים אינה צריכה שיור: (ז) מי שהיה במזרח. בשדה וקדש עליו שם היום והוא רחוק מעירובו

[ז] להקל: (ו) עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשי' של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עשה חוצה לה כעיר חדשה שביהודה שיש בה נ' דיורים ד"ר יהודה ר"ש אומר ג' חצרות של ב' בתים: (ז) מי שהיה במזרח ואמר לבנו ערב לי במערב. במערב ואמר [ח] לבנו ערב לי במזרח. אם יש הימנו ולביתו אלפים אמות ולעירובו יותר מכאן מותר לביתו ואסור לעירובו. לעירובו אלפים אמה

נוקב במקום מעמד רגלי העליון. ומלא לבו במקום שרגליו עומדות שם עקביו וכשנותן החבל עקביו כנגד מרגלותיו ה"ל כאלו נותן אותו כנגד לבו בקרקע חלקה כדרך כל המודדין: [ז] להקל. דמדאורייתא לא הוי מיתסרי מידי ואיכא גזרה הילכך אזלינן בתר לקולא. רש"י. ומיהו איכא דס"ל דעד שלשה פרסאות מדאורייתא: (יח) דלמא הדרת ומתעבדת של רבים ואתי לערובי כולה: (יב) כדמפו' בס' יהושע לנן וחדשה ומגדל דוד: [ח] לבנו.

מען זיא זאגין דעם דין פון עירוב, דאס איז נאר אז דיא שטאט האט געקערט צו פיל בעלי בתים. אבער אז דיא שטאט איז גיוועזן פון איין מענטש און ער פלעגט פארדינגען דירות צו בעלי בתים, וייל על פי דין האט מען גאר ניט געדארפט דעם עירוב, האבין גימעגט מאכין אלע מענטשין פון שטאט צו זאמען דעם עירוב און מען האט ניט געדארפט איבערלאזין עטליכע בעלי בתים וואס זאלין ניט געבין צום עירוב, ווארום אפילו פון די שטאט וועט פארגעסין ווערין דער דין עירוב און מען וועט טראגין אן אעירוב וועט אויך ניט זיין אגרויסע עבירה. זאגט דיא משנה: ו עיר של יחיד אשטאט וואס זיא האט גיקערט צוא איין מענטש. און ער פלעגט פארדינגען דיא הייזער צוא בעלי בתים ונעשית של רבים און דער נאך גיהער די שטאט צו פיל מענטשין דהיינו עטליכע מענטשין האבין זיא אפ גיקופט פון דעם איינעם מערבים את כולה מעגין דיא מענטשין פון גאנצען שטאט צו זאמען מאכין אעירוב מען זאל מעגין אין איהר טראגין אזוי וויא מען האט גימעגט פריער ווען זיא האט גיקערט צו איינעם ושל רבים און אשטאט וואס האט גיקערט צו פיל מענטשין ונעשית של יחיד דער נאך איז זיא גיווארין איינעם דהיינו איינער האט איר אפ גיקופט] אין מערבין את כולה טארין ניט מאכין דיא גאנצע שטאט צו זאמען איין עירוב אזוי וויא זייא האבין פריער ניט גימעגט ווען זי האט גיקערט צו פיל מענטשין] אלא אם כן נאר סיידין עשה חוצה לה מען האט נימאכט אוים ווייניג פון שטאט כעיר חדשה שביהודה אזוי וויא דיא שטאט חדשה וואס איז אין יהודה שיש בה חמשים דיורים וואס אין איהר איז דא פופציג איין וואנער דברי רבי יהודה אזוי זאגט רבי יהודה. רבי יהודה זאגט אז פופציג איינוואנער וואס

וואגען צו זאמען אויף איין ארט] דארפין בלייבין וואס זאלין ניט געבין צום עירוב פון שטאט און זאלין ניט מעגין טראגין. נאר דיא פופציג איינ־וואנער דארפין ניט זיין דווקא פון שטאט. זייא מעגין זיין אפילו פון אפארשטאט. כדי עס זאל ניט פאר געסין ווערין דער דין פון עירוב. רבי שמעון זאגט שלש חצרות של שני בתים אויב דרייא הויפין וואס אין יעדער הויף איז דא צוויי הייזער האבין ניט גיגעבין צום עירוב און זייא טארין ניט טראגין. איז אויך גינוג אז דיא איבעריגע שטאט מענטשין זאלין מעגין טראגין דורך דעם עירוב: ז מי שהיה במזרח ווען איינער איז גיוועזן פרייטאג פארין נאכט אין מזרח זייט פון שטאט ווייט פון זיין שטוב צוויי טויזענד איילין ואמר לבנו און ער הט געזאגט צו זיין זוהן ערב לי במערב לייג פון מיינעט וועגין אעירוב אין מערב זייט פון שטאט איך זאל קענען גיין אין מערב זייט פון שטאט נאך צוויי טויזענד איילען במערב אדער ער איז גיוועזן פרייטאג פארין נאכט אין מערב זייט פון שטאט ווייט פון זיין שטוב צווייא טויזענד איילען ואמר לבנו און ער הט געזאגט צו זיין זוהן ערב לי במזרח לייג פון מיינעטוועגין אעירוב אין מזרח זייט פון שטאט איך זאל קענען גיין אין מזרח זייט פון שטאט נאך צווייא טויזענד איילין איז דער דין אם יש הימנו ולביתו אלפים אמה אויב פון אידם ביז צום שטוב איז ווייט צוויי טויזענד איילין ולעירובו יותר מכאן און צו זיין עירוב איז ווייטער ווי צוויי טויזענד איילין, קען ער דאך אין אנהייב שבת גיין צו זיין היים און צו זיין עירוב קען ער ניט גיין, דריבער מותר לביתו מעג ער גיין צו זיין שטוב און פון זיין שטוב מעג ער גיין צוויי טויזענד איילין אין יעדער זייט ואסור לעירובו און צו זיין עירוב טאר ער ניט גיין, אדער עס איז גיוועזן

יותר מאלפים אמה והרי אין עירובו עירוב כיון שאינו יכול לילך וליטלו הויא ליה שביתתו בביתו שהרי בתחום ביתו הוא עומד ומסתמא בביתו ניחא ליה שתהא שביתתו כשאין עירובו עירוב: אסור לביתו. למנות מביתו אלפים לכל רוח: בעיבורה של עיר. כאחד מן הבתים העומדים בתוך ע' אמה ושיריים: לא עשה ולא כלום. שהרי בלא עירוב נמי יש לו מן העיר אלפים לכל רוח וכל העיר עם עיבורה נחשבים לו כד"א: נתנו חוץ לתחום. חוץ לעיבורה של עיר.

אמה [ט] ולביתו יותר מכאן אסור לביתו ומותר לעירובו. הנותן את עירובו בעיבורה של עיר לא עשה ולא כלום. נתנו חוץ לתחום אפי' אמה אחת מה שנשכר הוא מפסיד: (ח) אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה. כיצד מי שהיה בעיר גדולה ונתן את עירובו בעיר קטנה. בעיר קטנה ונתן את עירובו בעיר גדולה. מהלך את כולה והוצה לה אלפים אמה ור"ע אומר אין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה: (ט) א"ל ר"ע אי אתם מודים לי בנותן את עירובו במערה שאין לו (ס"א

והכי מפרש לה בגמ': מה שנשכר. לרוח זה: מפסיד. לרוח שכנגדה שהרי מונה מן העירוב אלפים לכל רוח ואם נתנו בסוף אלף למזרח נמצא שכלות אלפים של מזרח בסוף שלשת אלפים לעיר ונשתכר אלף ואלפים של מערב כלות בסוף אלף של מערב העיר והפסיד אלף וקמ"ל דאין העיר עולה בחשבון אלפים של מערב אלא כולה כד"א וה"מ כשאין כלות אלפים שמן העירוב בצד העיר (יג) אלא בסוף עיר או חוצה לה אבל אם כלות באמצע העיר או באיזה מקום בתוכה אינו יכול לילך בתוך העיר אלא עד מקום בכלות האלפים אמה של העירוב ותו לא כדתנן בסמוך: אנשי עיר גדולה. שהיתה להן עיר קטנה בתוך אלפים ויוצאין מעירן ומונין והולכין דרך הקטנה הסמוכה: מהלכים את כל העיר הקטנה. הסמוכה להן כד"א ומשלימין מדתן חוצה לה (יד). ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את הגדולה. כולה כד"א לפי שמדת תחומין כלה באמצע עיר גדולה לפיכך אין עיר הגדולה נחשבת לה כד"א ואין הולכין בה אלא עד סוף תחומו: כיצד מי שהיה בעיר גדולה. מתני' חסורי מחסרא והכי קתני אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה ביד"א במודד אלפים אמה אבל הנותן עירובו בתוך העיר בין נתנו אנשי עיר גדולה עירובן בקטנה בין נתנו אנשי עיר קטנה עירובן בגדולה מהלכין כל עיר שהעירוב מונח בה כד"א כיצד מי שהיה בעיר גדולה ונתן עירובו בעיר קטנה כו' ור"ע חולק על ת"ק וסבר שאין העירוב עושה אותה העיר שהוא מונח בה כד'

מצפוי'. רש"י: [ס] ולביתו כו'. ובגמ' פריך היכי משכחת לה כגון דקאי ביתו באלכסונו בראובן עומד באמצע ביתו ועירובו מונח למערב יותר מביתו ואע"פ שבאלכסון רב והוי ביתו רחוק ממנו יותר מעירובו: (יג) כלו' למערב העירוב: (יד) כלו' על הד"א אינו משלים דלא כהרי"ב שכתב דאע"ג דכד"א דמיא לא שנחשוב אותן ככל אלא מדכתב ומשלימין ר"ל שנחשוב אותן הד"א:

〰〰〰

לעירובו אלפים אמה צו זיין עירוב צוויי טויזענד איילין ולביתו יותר מכאן און צו זיין שטוב איז געוועזן ווייטער ווי צוויי טויזענד איילען אסור לביתו טאר ער ניט גיין צו זיין שטוב ומותר לעירובו און ער מעג גיין צו זיין עירוב און פון עירוב מעג ער גיין צוויי טויזענד איילען אין יעדער זייט הנותן את עירובו בעיבורה של עיר אז ער הט געלייגט דעם עירוב אין די זיבעציג איילען פון שטאט לא עשה ולא כלום הט ער גאר ניט געטאהן, ער הט גאר ניט פארדינט, ווארום אן דעם עירוב געהערין אויך די זיבעציג איילין צום שטאט און פון די זיבעציג איילין און ווייטער מעסט ער די צוויי טויזענד איילין פון התחום שבת נתנו חוץ לתחום אויב ער האט געלייגט דעם עירוב ווייטער ווי די זיבעציג מיט צוויי דריטיל איל אפילו אמה אחת אפילו נאר איין איל ווייטער מה שנשכר הוא מפסיד וואס ער פארדינט דורך דעם עירוב הט ער שאדין אין די אנדערע זייט שטאט, אויב ער לייגט דעם עירוב אין מזרח זייט ווייט פון שטאט טויזענד איילין, מעג ער גיין אין מזרח זייט דריי טויזענד איילין, אבער אין מערב זייט מעג ער נאר גיין טויזענד איילין, האט ער אין מזרח זייט פארדינט טויזענד איילין, און אין מערב זייט שאדין טויזענד איילין: ח אנשי עיר גדולה מענטשין פון א גרויסע שטאט אז זיי גייען מעסטין זייער התחום שבת די צוויי טויזענד איילין דורך א קליינע שטאט וואס איז נאנט צו זיי אין דיא צוויי טויזענד איילין, ווייל די גאנצע שטאט איז אין די צוויי טויזענד איילין פון די גרויסע שטאט דריבער מהלכין את כל עיר קטנה מעגין זיי גיין דיא גאנצע קליינע שטאט און זיא ווערט גירעכינט נאר ווי פיר איילין ואין אנשי עיר קטנה און די מענטשין פון די קליינע שטאט אז זיי גייען מעסטין זייער התחום שבת די צוויי טויזענד איילין דורך די גרויסע שטאט, ווייל די צוויי טויזענד איילין לאזין זיך אויס אין מיטין שטאט דריבער מהלכין את כל עיר גדולה טארין זיי ניט גיין די גרויסע שטאט אין גאנצען נאר ביז די צווייא טויזענד איילין לאזין זיך אויס כיצד ווי איז אבער דער דין מי שהיה בעיר גדולה ווער עס איז געוועזן פון די גרויסע שטאט ונתן את עירובו בעיר קטנה הט געלייגט זיין עירוב אין די קליינע שטאט אדער בעיר קטנה ונתן את עירובו בעיר גדולה איינער פון דיא קליינע שטאט האט געלייגט זיין עירוב אין די גרויסע שטאט מהלך את כולה גייט ער די גאנצע שטאט ווי פיר איילין והוצה לה אלפים אמה און פון די שטאט גייט ער ווייטער ביז צוויי טויזענד איילין און די גרייס פון די שטאט מאכט אים ניט ווייניגער פון די צוויי טויזענד איילין ורבי עקיבא אומר און רבי עקיבא זאגט אין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה פון דעם ארט וואו דער עירוב ליגט הייבט מען אן צו מעסטין די צוויי טויזענד איילין: ט אמר להם רבי עקיבא הט רבי עקיבא גיזאגט צו דיא חכמים אי אתם מודים לי זענט איר דען ניט מודה צו מיר בנותן עירובו?

ממקום עירובו) אלא אלפים אמה. אמרו לו אימתי בזמן שאין בה דיורין אבל יש בה דיורין מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה נמצא קל תוכה מעל גבה. ולמודד שאמרו נותנין לו אלפים אמה שאפילו סוף מדתו כלה במערה:

אמות ואין מונין אלפים אלא ממקום העירוב. ואין הלכה כר"ע: (ט) אימתי בזמן שאין בה דיורין. שנפרצו מחילותיה ואינה ראויה לדיורין שאם ראויה לדיורין אע"פ שאין בה עכשיו דיורין אינה נחשבת כולה אלא כד"א לדברי חכמים וכן עיר שאין ישוב בה ויש לה חומה סביב שנתן בה עירובו נחשבת כד"א אפי' היא גדולה כאנטוכיא:

נמצא קל תוכה מעל גבה. דאלו גבה של מערה אם נתן שם עירובו אין לו אלא אלפים אמה ממקום עירובו דגבה אינה ראויה לדיורין ותוכה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה: ולמודד שאמרו. אע"פ שחולקים חכמים על ר"ע בנותן עירובו בעיר לומר שכל העיר לו כד"א מודים הן שהבא ממקום שביתתו וכלתה מדתו של אלפים אמה אפי' במערה שיש בה דיורין שאינו נכנס להלן ממדתו כלום:

במערה אז ער ליגט זיין עירוב אין א קעלער וואס אין פעלד שאין לו מקום עירובו אלא אלפים אמה מוז ער רעכענען די צוויי טויזנד איילן פון דעם ארט וואו דער עירוב ליגט אמרו לו האבין די חכמים געזאגט צו רבי עקיבא אימתי ווען מוז ער מעסטין די צוויי טויזנד איילין פון דעם ארט וואו דער עירוב ליגט בזמן שאין בה דיורין אז אין דעם ארט קען מען ניט וואוינען אבל יש בה דיורין אבער אז מען קען וואוינען דארט וואו דער עירוב ליגט מהלך את כולה גייט ער דעם גאנצין ארט ווי פיר איילין וחוצה לה אלפים אמה און פון אויסוויינינג הייבט מען אן מעסטין דיא צווייא טויזינד איילען נמצא קל תוכה מעל גבה ווערט גיפונען עס איז גרינגער (עס איז בעסער) אז דער עירוב ליגט אין דעם קעלער ווי ער וואלט גילעגין אויף דעם קעלער, אז דער עירוב וואלט גילעגין אויף דעם קעלער וואלט ער געדארפט מעסטין דיא צוויי טויזענד איילין פון דעם ארט וואו דער עירוב ליגט, און אז דער עירוב ליגט אין קעלער ווערט דער גאנצער קעלער גיט גערעכינט נאר מען הייבט אן צו מעסטין די צוויי טויזענד איילין פון אויס וויינינג פון קעלער ולמודד שאמרו נותנין לו אלפים און דער מענטש וואס מעסט דעם תחום שבת פון דעם ארט וואו ער האט גערוהט פרייטאג פארין נאכט צווישען טאג און נאכט וואס מען האט גיזאגט אז ער מעסט צוויי טויזענד איילין שאפילו סוף מדתו כלה במערה אפילו די צוויי טויזענד איילין לאזין זיך אוים אין א קעלער וואס מען וואהנט אין אים, פון דעסטוועגין טאר ער ניט גיין אפילו איין טריט נוייטער ווי די צווייא טויזענד איילין:

גמרא עירובין דף נב ע"ב

הנכס ה' כלה כלי המילון דגבורה דמלכות דכריאס אבדטם

אמר ר' אמי מ"ד כי נעים כי תשמרם בבטנך יכונו יחדו על שפתיך. אימתי דברי תורה נעימים בזמן שתשמרם בבטנך. ואימתי תשמרם בבטנך בזמן שיכונו יחדו על שפתיך. ר' זירא אמר מהכא שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב. אימתי שמחה לאיש במענה פיו בזמן שדבר בעתו מה טוב. ר' יצחק אמר מהכא כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו. אימתי קרוב אליך

רש"י

שתשמרם בבטנך. שהן שמורין בידך שאין משתכחין ממך: יכונו יחדיו. שאתה סודרן ומוליאן בפה ולא בגמגום ובלחישה: אימתי שמחה וכו'. בזמן

אמר רבי אמי מאי דכתיב כי נעים כי תשמרם בבטנך. יכונו יחדיו על שפתיך רבי אמי האט גיזאגט וואס מיינט שלמה המלך וואס ער האט גיזאגט די רייד פון די תורה זענען זים אז דו וועסט זיי היטען אין דיין בויך זיי וועלין זיין אנגעברייט צו זאמען אויף דיינע לעפצין אימתי דברי תורה נעימים ווען זענען די רייד פון די תורה זים בזמן שתשמרם בבטנך אז דו וועסט זייא היטען אין דיין בויך, זיי וועלין פון דיר ניט פארגעסין ווערין ואימתי תשמרם בבטנך ווען וועסטו זייא היטען אין דיין בויך, ווען וועלין זיי פון דיר ניט פארגעסין ווערין בזמן שיכונו יחדיו על שפתיך אז די רייד פון די תורה וועלין זיין אנגעברייט אויף דיינע לעפצין, זאלסט ניט לערנען טראכטענדיג, נאר זאלסט ריידין די ווערטער פון די תורה, וועלין זיי פון דיר ניט פארגעסין ווערין, רבי זירא זאגט מהכא פון דאנען, פון דעם פסוק ווייסין מיר אז מען לערינט תורה דארף מען ריידין די ווערטער, ניט לערנען טראכטענדיג, ווארום עס שטייט אין פסוק שמחה לאיש במענה פיו עס איז א שמחה ביי א מענטש אז דער ענטפער איז מיט דעם מויל (אז ער לערינט מיט דעם מויל) ודבר בעתו מה טוב און ווי גוט איז א זאך אין דער צייט אימתי שמחה לאיש במענה פיו ווען האט דער מענטש א שמחה מיט דעם ענטפער וואס זיין מויל האט גיענטפערט בזמן שדבר בעתו מה טוב אז ער האט גיענטפערט א זאך צו דער צייט, ווי גוט איז דאס (אז ער זאגט א זאך צוא דער צייט וואס מען דארף דאס זאגין, איז דאס גוט, למשל איינער זאגט א דרשה פון פסח אום פסח, איז דאס גוט, אבער אז ער זאגט א דרשה פון פסח אום סוכות, אפילו די בעסטע דרשה וויל מען זי אויך ניט הערין), רבי יצחק זאגט מהכא פון דאנען, פון דעם פסוק ווייסין מיר אז מען דארף לערנען תורה ריידענדיג, עס

שיודע נדרים הלכות חג כתג: ארשת שפתיו וכו'. כשנתת בו דעת להוציא בשפתיו: בטשה ביה. בעטה בו ברגליה: והוריך חיי. תאריך הימים: שרף על הצואר. שאינו מלומלם כדוחק סביב הצואר אלא שרפוי בריוח כך הוא נעים ומרוצה לבריות: ונראה ואינו נראה. כשמגביה צוארו נראה מתחת זקנו ורוב פעמים שסנטרו וזקנו מכסין אותו כך אם ת"ח אינו רודף לצאת ולבא בשוק אלא יושב ומחזר על תלמודו מתקיים בידו: שהכל דשין אותו. שאין לו גסות

הדבר בזמן שבפיך ובלבבך לעשותו. רבא אמר מהכא תאות לבו נתת לו וארשת שפתיו בל מנעת סלה. אימתי תאות לבו נתת לו בזמן שארשת שפתיו בל מנעת סלה. ברוריה אשכחיה לההוא תלמידא דהוה קא גריס בלחישא בטשה ביה אמרה ליה לא כך כתיב ערוכה בכל ושמורה אם ערוכה ברמ"ח איברים שלך משתמרת ואם לאו אינה משתמרת. תנא תלמיד אחד היה לר' אליעזר שהי' שונה בלחש לאחר ג' שנים שכח תלמודו. א"ל שמואל לרב יהודה שיננא פתח פומך קארי פתח פומך תני כי היכי דהתקיים בידך והוריך חיי לא כך כתיב כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא אל תקרי למוצאיהם אלא למוציאיהם בפה. א"ר אלעזר מ"ד וענקים לגרגרותיך. אם משים אדם עצמו כענק זה שרף על הצואר ונראה ואינו נראה תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו. וא"ר אלעזר מ"ד לחייו כערוגת הבושם אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשין בה

שטייט אין פסוק כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו די זאך איז נאענט צו דיר, זיא איז אין דיין מויל אונ אין דיין הארץ דו זאלסט דאס טאן אימתי קרוב אליך הדבר ווען איז די זאך צו דיר נאענט בזמן שבפיך ובלבבך לעשותו אז פריער האסטו גילערנט תורה מיט דיין מויל, נאכדעם האסטו די רייד פון די תורה געהיט אין דיין הארץ דו זאלסט אזוי טאן, וועט שוין די תורה זיין ביי דיר אלע מאל נאענט דו זאלסט דאס טאן רבא אמר מהכא רבא זאגט פון דעם פסוק ווייסין מיר אז מען דארף לערנען תורה רייךענדיג, עס שטייט אין פסוק תאות לבו נתת לו וארשת שפתיו בל מנעת סלה די גלוסטונג פון זיין הארץ האסטו אים גיגעבין אונ די רייד פון זיינע לעפצין האסטו אייביג ניט פארמיטען אימתי תאות לבו נתת לו ווען האסטו אים גיגעבין וואס זיין הארץ האט געגלוסט בזמן שארשת שפתיו בל מנעת סלה אז דו האסט קיין מאל ניט פארמיטען פון אים די רייד פון זיינע לעפצין, אז ער האט אייביג גירעט די רייד פון די תורה ברוריה אשכחית להתוא תלמידא דהוה קא גרים בלחישה ברוריה [דאס ווייב פון רבי מאיר האט געהייסין ברוריה] האט אמאל גיטראפין אתלמיד לערינט שטיל בטשה ביה האט זיא אויף אים אטרעט גיטאן אמרת ליה זי האט גיזאגט צו אים לא כך כתיב שטייט דען ניט אין פסוק ערוכה בכל ושמורה אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משתמרת אויב דיא תורה איז אריין געגאנגען אין דיינע אלע צוויי הונדערט אכט אונ פערציג גלידער [אויב דו האסט גילערינט מיט דיין גאנצין כח] וועט די תורה זיין געהיט אין דיר, וועסטו זי ניט פארגעסין ואם לאו אונ אויב דו האסט ניט גילערינט מיט דיין גאנצין כח אינה משתמרת וועט די תורה ניט זיין געהיט אין דיר, דו וועסט זי פארגעסין תנא תלמיד אחד היה לרבי אליעזר שהיה שונה בלחש מיר האבין גילערינט רבי אליעזר האט געהאט אתלמיד וואס האט גילערינט שטיל לאחר ג' שנים שכח תלמודו נאך דריי יאר האט ער פארגעסין זיין לערנען אמר ליה שמואל לרב יהודה שמואל האט גיזאגט צו רב

יהודה שיננא פתח פומך קארי פתח פומך תני דו למדן עפין דיין מויל אונ לערין תורה נביאים כתובים, עפין דיין מויל אונ לערין משניות גמרא כי היכי דתתקיים בידך והוריך חיי דיא תורה זאל בלייבין ביא דיר דוא זאלסט זי ניט פארגעסין אונ דו וועסט לאנג לעבין לא כך כתיב שטייט דען ניט אזוי אין פסוק כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא. אל תקרי למוצאיהם אלא למוציאיהם בפה תורה איז לעבין צו די מענטשין וואס ריידין זי ארוים מיט דעם מויל אונ צו זיין גאנצין לייב איז זיא אהיילונג, ווארום דוא זאלסט ניט לייענען למוצאיהם, נאר דו זאלסט לייענען למוציאיהם, צו די מענטשין וואס ריידין די תורה מיט דעם מויל, ניט זיי טראכטין אין הארצין אמר רבי אליעזר רבי אליעזר האט גיזאגט מאי דכתיב וענקים לגרגרותיך וואס מיינט דער פסוק דיא תורה איז אהאלדז באנד צוא דיין האלדז אם משים אדם עצמו כענק זה שרף על הצואר ונראה ואינו נראה אויב דער מענטש מאכט זיך ווי אהאלדז באנד וואס ער איז לויז ארום האלדז אונ אמאל זעהט מען אים [ווען דער מענטש הייבט אויף דעם קאפ] אונ אמאל זעהט מען אים ניט [ווען דער מענטש בייגט אראפ דעם קאפ] אזויא ווערט דער למדן אמאל יא גיזעהן אין גאס אונ אמאל ניט, דאס הייסט ער גייט ווייניג אין גאס ווייל ער לערינט שטענדיג אונ ער איז לויז צו מענטשין [דאס הייסט ער איז גוט צו אלע מענטשין] תלמודו מתקיים בידו וועט דאס לערנען בלייבין ביי אים, ער וועט ניט פארגעסין ואם לאו אונ אויב ער טוט ניט אזוי, נאר ער גייט שטענדיג אין גאס אונ איז שלעכט צו מענטשין אין תלמודו מתקיים בידו וועט זיין לערנען ניט בלייבין ביי אים, ער וועט פארגעסין אמר רבי אליעזר נאך האט רבי אליעזר גיזאגט מאי דכתיב לחייו כערוגת הבושם וואס מיינט דער פסוק זיינע באקין זענען ווי אבייט מיט בשמים אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשים בה אויב דער מענטש מאכט זיך אזוי ווי די בייט וואס אלע טרעטין אויף איר, ער איז נידעריג ביי זיך וכבושם זה

שהכל

זכבושם זה שהכל מתבסמין בה תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו. רבא בריה דרב יוסף בר חמא ה"ל מלתא לרב יוסף בהדיה כי מטא מעלי יומא דכיפורי אמר איזיל ואפייסיה אזל אשכחיה לשמעיה דקא מזיג ליה כסא א"ל הב לי ואמזגיה אנא יהב ליה מזגיה כד טעמיה אמר דמי האי מזיגא למזיגא דרבא בריה דרב יוסף בר חמא א"ל אנא הוא א"ל לא תתיב אכרעיך עד דמפרשית לי הני קראי מ"ד וממדבר מתנה וגו' א"ל אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בה תורה ניתנה לו במתנה וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל שנ' וממתנה נחליאל וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות ואם מגים לבו הקב"ה משפילו שנ' ומבמות הגיא ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו שנאמר כל גיא ינשא:

נסות: שהכל מתבסמין ממנו. שמלמד תורה לתלמידי': ממדבר מתנה. אם כמדבר הוא התורה נתונה לו במתנה ולא ישכח: כל גיא ינשא. מי שבא לידו גיא שהושפל חוזר ומתנשא:

שהכל מתבסמין בה אונ ער איז אזוי ווי די בשמים וואס אלע שמעקין פון איר, אזוי האבין אלע הנאה פון זיין תורה, ער לערינט תורה מיט תלמידים תלמודו מתקיים בידו וועט זיין לערנען בלייבין ביי אים ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו אונ אויב ער טוט ניט אזוי, וועט זיין לערנען ניט בלייבין ביי אים, רבא דער זוהן פון רב יוסף בר חמא הוה ליה מלתא לרב יוסף בהדיה איז רב יוסף אויף אים ברוגז געוועזען כי מטא מעלי יומא דכפורא אז עס איז געקומען ערב יום כפור אמר איזיל ואפייסיה האט רבא געזאגט איך וועל גיין צו רב יוסף אונ וועל אים איבערבעטין אזל איז רבא געגאנגען צו רב יוסף אשכחית לשמעיה דקא מזיג ליה כסא האט ער געטראפין ווי זיין דינער וויל צו זאמען מישען וויין מיט וואסער צו געבין צו רב יוסף צום טרינקען [וואורום די וויין פון ארץ ישראל איז געוועזען שטארק אונ מען האט די וויין ניט געקענט טרינקען ביז מען האט אריין גיגאסין וואסער] אמר ליה האט רבא געזאגט צום דינער הב לי ואמזגיה אנא גיב מיר דיא וויין מיט דיא וואסער וועל איך זיי צו זאמען מישען יהב ליה מזגיה דער דינער האט גיגעבין צו רבא די וויין מיט די וואסער אונ רבא האט דאס צו מישט, אונ האט גיגעבין צו רב יוסף ער זאל טרינקען [ורב יוסף איז געוועזען בלינד] כד טעמיה ווי רב יוסף האט פארזוכט די וויין אמר דמי האי מזיגא למזיגא דרבא בריה דרב יוסף בר חמא האט ער גיזאגט דאס צו זאמען מישונג פון דעם וויין איז אזוי ווי רבא דער זוהן פון רב יוסף בר חמא פלעגט צו זאמען מישען אמר ליה האט רבא גיזאגט צו רב יוסף אנא הוא איך רבא האב דאס צו זאמען געמישט אמר ליה האט רב יוסף גיזאגט צו רבא לא תיתיב אכרעך זאלסט דיך ניט זעצין אויף דיינע פיס עד דמפרשת לי הני קראי ביז דו וועסט מיר זאגין דעם פשט פון דיא פסוקים מאי דכתיב וואס מיינט דער פסוק וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות אמר ליה האט רבא גיזאגט צו רב יוסף וממדבר מתנה, מיינט מען אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בה אויב דער מענטש מאכט זיך אזוי ווי דער מדבר וואס אלע טרעטין אויף אים, אזוי איז דער מענטש נידעריג ביי זיך וואס אלע טרעטין אויף אים תורה ניתנה לו במתנה שיינקט אים גאט די תורה, וממתנה נחליאל מיינט מען וכיון שנתנה לו במתנה אונ אז די תורה איז אים גיגעבין גיווארין אמתנה נחלו אל וועט גאט זיין די נחלה זיינע שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק וממתנה נחליאל וכיון שנחלו אל עולה לגדולה אונ אז גאט איז זיין נחלה וועט ער גרויס ווערין שנאמר וויא עס שטייט אין פסוק ומנחליאל במות ואם מגיס לבו אונ אויב ער ווערט גרויס ביי זיך הקדוש ברוך הוא משפילו מאכט אים גאט נידעריג שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק ומבמות הגיא פון די הויך גייט ער אין טאל ואם חוזר בו אונ אויב ער האט חרטה, ער ווערט צוריק נידעריג ביי זיך הקדוש ברוך הוא מגביהו הייבט אים גאט אויף שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק כל גיא ינשא יעדער טאל וועט אויפגעהויבין ווערין [יעדער מענטש וואס איז ביי זיך נידעריג וועט אים גאט גרויס מאכין]:

זוהר אחרי דף סז ע"א, ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשותיכם וגו'. ר' חייא פתח (ישעיה כו) נפשי אויתיך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך וגו'. נפשי אויתיך בלילה נפשי אותך בלילה מבעי ליה מאי נפשי אויתיך. אף רוחי בקרבי אשחרך. ישחרך מבעי ליה. אלא הכי תאנא קב"ה רוחא ונפשא דכלא ויש' אמרי נפשי ורוחי אנת. בג"כ אויתיך לאדבק' בך ואשחרך לאשכחא רעותך. ר' יוסי אמר בשעת' דב"נ נאים בערסיה נפקא נפשי' וסלקא ואסהידא ביה בבר נש על כל מה דעבד בכל יומא. גופא אמר לנפשא נפשי אויתיך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך. ד"א נפשי אויתיך אמרה כ"י קמי קב"ה נפשי אויתיך בלילה בעוד דאנא בגלותא ביני עממיא ומניעא נפשי מכל ביטחא (נ"א ורוינא נפשי מכל פיסתא) דקוטרא ביני עממיא. נפשי אויתיך בגין לאתבא לאתרי'. אף רוחי בקרבי אשחרך כלומר אע"ג דאינון משעבדין לבני בכל שעבודא. רוחא קדישא לא אתעדי מנאי בגין למשחר לך ולמעבד פקודיך. רבי יצחק אמר אמרו ישראל קמי קב"ה בעוד דנפשי בי אויתיך בלילה מ"ט בלילה אלא בגין דהאי נפש בהאי שעתא אצטריך לאמדא לך. אף רוחי בקרבי אשחרך. כד אתער בי רוחא קדישא אשחרך באתערותא למעבד רעותך. כי כאשר משפטיך לארץ. בזמנא דמשפט נחית בארעא לבשמא עלמא. כדין צדק למדו יושבי תבל. כלומר יכלין למסבל דינא דצדק ולא ישתני עלמא מניה. אימתי

צדק למדו יושבי תבל. כאשר משפטיך לארץ. ר' חזקיה אמר נפשי אויתיך בלילה. דא כנסת ישראל. אף רוחי בקרבי אשחרך. דא קודשא בריך הוא:

יוסף לחק

מוסר

משערי הקדושה לרח"ו דף ה' ע"ג

הגאוה מסבבת כמה עבירות ומגברת יצר לב האדם עליו שנא' ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך ונא' רום עינים ורחב לב ניר רשעים חטאת. פי' הגאוה ניר הרשעים כי ממנו יפרו החטאים כאשר נא' ורם לבבך ושכחת ונא' בגאות רשע ידלק עני ונא' הדוברות על צדיק עתק בגאוה ונא' אשר נתנו חתיתם בארץ חיים וכמו שעושים בנ"א ניר בשדה כדי לפרות בו הזרע ולאסוף רב תבואות כן עושים הרשעים את הגאוה ניר בלבבם וזורעים בו שמחשבו' הרעות להוליד ולהצמיח העבירו' שהם פרי מחשבות' ועל דרך שאמר הנביא ופרח כראש משפט וגו' ומ"ש ניר רשעים חטאת פי' ניר חטאת וכולל חטאים רבים כמו חטאת יהודה . או

א הגאוה מסבבת כמה עבירות גאוה ברענגט דעם מענטש צו פיל עבירות ומגברת יצר לב האדם עליו דיא גאוה שטארקט דעם יצר הרע אויף דעם מענטש שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך דיין הארץ וועט דערהייבט ווערין וועסטו פארגעסין אן גאט ונאמר נאך זאגט דער פסוק רום עינים ורחב לב ניר רשעים חטאת, פירוש דער מיינונג פון דעם פסוק איז רום עינים דער מענטש וואס זיינע אויגין זענען הויך, ער קוקט אויף די מענטשין וואס זענען העכער פון אים, אונ איז זיי מקנא ורחב לב אונ זיי האבין אברייטע הארץ צו נעמען אלע פערגעניגונגם תאוה די גרויסקייט ניר רשעים דאס איז אאקער פאר רשעים, מיט דעם גרויסקייט אקערט דער רשע אין זיין הארץ אונ פארזייעט דיא זינד כי ממנו יפרו החטאים פון דעם גרויסקייט פרוכטבארין זיך די זינד כאשר נאמר ווי עס שטייט אין פסוק ורם לבבך ושכחת דיין הארץ וועט דער־הייבט ווערין וועסטו פארגעסין אין גאט ונאמר נאך זאגט דער פסוק בגאות רשע ידלק עני דער רשע מיט זיין גרויסקייט יאגט ער דעם ארעם מאן ונאמר נאך זאגט דער פסוק הדוברות על צדיק עתק בגאוה זיי ריידין אויף דעם צדיק שלעכטע רייד מיט גרויסקייט ונאמר נאך זאגט דער פסוק אשר נתנו חתיתם בארץ חיים זיי האבין געגעבין זייער מורא אויף די לעבעדיגע מענטשין וואס זענען אויף דער וועלט וכמו שעושים בני אדם ניר בשדה אזוי ווי מענטשין מאכין א אקער אין א פעלד כדי לפרות בו הזרע צו מאכין פרוכטבארין דאס פארזייהונג ולאסוף רב תבואות מען זאל פאר־זאמלען פיל תבואה כן עושים הרשעים את הגאוה ניר בלבבם. אזוי מאכין די רשעים מיט דיא גרויסקייט זייערע אאקער אין הארצין וזורעים בו המחשבות הרעות אונ זייא פארזייען אין הארצען דיא שלעכטע מחשבות להוליד ולהצמיח העבירות זיי זאלין מאכין געבארין אונ מאכין וואקסין דיא עבירות שהם פרי מחשבותם וואס זייא זענען דיא פרוכט פון זייערע מחשבות ועל דרך המשל שאמר הנביא אזוי וויא דער משל וואס דער נביא האט געזאגט ופרח כראש משפט דער משפט וועט בליהען אזויא וויא ביטערע קרייטער, זאגט מען אויף משפט דאס ווארט בליהען ומה שאמר ניר רשעים חטאת אונ וואס ער זאגט דער אקער פון רשעים איז חטאת פירוש ניר חטאת [illegible]נט מען דער אקער פון חטאת, דיא גרויסקייט איז דער אקער פון די זינד, אונ וואס עס שטייט

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כב

(א) לא תתייחד אשה אחת אפי' עם אנשים הרבה עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם . וכן לא יתייחד איש אחד אפי' עם נשים הרבה . נשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין ליחוד . היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים או האנשים מבפנים והנשים מבחוץ ופירשה אשה אחת לבין האנשים או איש לבין הנשים אסורין משום ייחוד . אפילו איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים אסור לו להתייחד עם הנשים . כיצד יעשה

א לא תתיחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה איין אשה זאל ניט זיין צו זאמען מיט מאנסלייט אין אשטוב, מיט איין זכר געוויס ניט, נאר אפילו מיט פיל זכרים אויך ניט עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם סיידין איינער פון זיי זאל דארט זיין מיט זיין ווייב וכן לא יתייחד איש אחד אפילו עם נשים הרבה איין זכר זאל ניט זיין מיט ווייבער אין איין שטוב מיט איין אשה געוויס ניט, נאר אפילו מיט פיל ווייבער אויך ניט נשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין ליחוד פיל ווייבער מיט פיל מאנסלייט מעגין זיין אין איין שטוב היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים אויב עס איז געווען צווייא שטובין אין דיא ערשטע שטוב זענען געווען דיא מאנסלייט אונ אין דיא אנדערע שטוב זענען געווען דיא ווייבער או האנשים מבפנים והנשים מבחוץ אדער דיא מאנסלייט זענען געווען אין דיא אנדערע שטוב אונ דיא ווייבער זענען געווען אין דיא ערשטע שטוב ופרשה אשה אחת לבין האנשים אונ איין אשה האט זיך אפגעשיידט אונ איז אריין געגאנגען צו דיא מאנסלייט או איש לבין הנשים אדער איין מאנס־פערזאן איז אריין געגאנגען צו דיא ווייבער אסורין משום יחוד דיא ווייבער זענען אסור צוא זייערע מאנען ווייל זייא זענען געווען צו זאמען מיט מאנסלייט אפילו איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים אפילו דער מענטש וואס זיין געשעפט אונ זיין ארבעט איז מיט ווייבער, פון דעסטוועגין אסור לו להתייחד עם נשים טאר ער ניט זיין אליין אין אשטוב מיט ווייבער כיצד יעשה ווי זאל ער טאן יתעסק עמהן ואשתו

מתעסק עמהן ואשתו עמו או יפנה למלאכה אחרת: (ב) מותר להתייחד עם שתי יבמות או עם שתי צרות, או עם אשה וחמותה או עם אשה ובת בעלה או עם אשה ובת חמותה מפני ששונאות זו את זו ואין מחפים זו על זו. וכן מותר להתייחד עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה שאינה מונה בפניה שהרי זו מגלה את סודה:

יהיה פירושו והטאת בחסרון וא"ו כמו שמש ירח. והטעם מלבד כי הגאוה גורמת החטאים המדה עצמה חטאה כמ"ש תועבת ה' כל גבה לב. ובעל הגאוה נמסר ביד יצרו כי אין עוזר השם עמו אחרי אשר הוא תועבת ה'. ועוד חייב בעל התשובה להכניע ולקיים עליו להתנהג כמו שאחז"ל והוי שפל רוח בפני כל אדם. וישיג מזה שלא יכעוס ולא יקפיד על חביריו וגם לכל הדברים אשר ישמע אל יתן לבו ויעבור על מדותיו וזה יועיל לכפר על עונותיו כמו שאחז"ל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו מדה כנגד מדה וזה פתח תקוה נכבד מאד וכא' יתן בעפר פיהו

עמו ווען ער בשעפטיגט זיך מיט זיי זאל זיין ווייב דארט אויך זיין או יפנה למלאכה אחרת אדער ער זאל זיך נעמען צו איין אנדער ארבעט, ניט דיא זעלבעגע ארבעט וואס זיי טוהען: (ב) מותר להתייחד עם שתי יבמות אויב זיין ברודער איז געשטארבין אן קינדער אונ ער הט געלאזין צוויי ווייבער זייא ווערין גערופין יבמות, מעג ער זיין מיט ביידע יבמות אין איין שטוב או עם שתי צרות אונ מען מעג זיין צו זאמען אין איין שטוב מיט צווייא ווייבער וואס זיי זענען ווייבער ביא איין מאן, זיי ווערין גערופין צרות, ווייל זיי האבין פיינט איינע דיא אנדערע או עם אשה וחמותה מען מעג זיין צו זאמען אין איין שטוב מיט צוויי ווייבער, אז זייא זענען אשנור מיט אשווינגער או עם אשה ובת בעלה אדער זיי זענען אווייב מיט איהר מאנס טאכטער פון איין אנדער ווייב או עם אשה ובת חמותה אדער זייא זענען אווייב מיט איהר שווינגערם טאכטער, מיט זיי מעג מען זיין צו זאמען אין איין שטוב מפני ששונאות זו את זו ווייל זייא האבין פיינט איינע דיא אנדערע ואין מחפות זו על זו וועט ניט פארדעקין איינע אויף דיא אנדערע, אז איינע וועט מזנה זיין וועט דיא אנדערע אויסזאגין וכן מותר להתייחד עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה מען מעג זיין אין איין שטוב מיט אאשה וואס זיא האט נעבין זיך א קליינע מיידיל שיודעת טעם ביאה וואס זיא ווייס וואס אמאן איז ואינה מוסרת עצמה לביאה אונ אז מען וועט וועלין מיט איהר מזנה זיין, וועט זיא ניט וועלין שאינה מזנה בפניה וועט דיא אשה ניט מזנה זיין ווען דאס מיידיל וועט זעהן שהרי זו מגלה את סודה ווארום דאס מיידיל וועט אויסזאגין פון דעם זנות:

חטאת מיינט מען ניט איין זינד וכולל חטאים רבים חטאת מיינט מען פיל זינד כמו חטאת יהודה אזוי ווי עס שטייט חטאת יהודה, מיינט מען ניט איין זינד נאר פיל זינד פון יהודה או יהיה פירושו וחטאת בחסרון וא"ו אדער מען מיינט ניר רשעים וחטאת, עס פעלט אוא"ו כמו שמש ירח אזוי ווי עס שטייט שמש ירח, פעלט אויך אוא"ו, עס דארף שטיין שמש וירח, די זונן אונ די לבנה, איז דער פשט אין פסוק די גאוה איז ניר רשעים, זיא איז אאקער צו אנדערע עבירות, וחטאת, אונ זיא אליין איז אויך אזינד והטעם מלבד כי הגאוה גורמת החטאים המדה עצמה חטאה דער פשט איז אויסער דעם וואס די גאוה ברינגט דעם מענטש ער זאל זינדיגען, די גאוה אליין איז אזינד כמו שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק תועבת ה' כל גבה לב דער מענטש וואס הט גרויסקייט אין הארצין איז ער פארמיאוסת ביי גאט ובעל הגאוה נמסר ביד יצרו דער מענטש וואס איז גרוים ביי זיך איז איבער גינעבין אין די האנט פון יצר הרע כי אין עוזר השם עמו ווארום דיא הילף פון גאט איז ניטא מיט איהם אחרי אשר הוא תועבת ה' אז ער איז פארמיאוסת ביי גאט, וועט דאך איהם גאט ניט העלפין, אונ אן די הילף פון גאט קען מען ניט איין נעמען דעם יצר הרע ועוד חייב בעל התשובה להכניע דער בעל תשובה מוז זיין אונטערטעניג ולקיים עליו להתנהג כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה והוי שפל רוח בפני כל אדם אונ מוז נעמען אויף זיך ער זאל טאהן ווי די רבנן זאגין איביג זאל אמענטש זיין ביי זיך נידעריגער פון אלע מענטשין וישיג מזה שלא יכעוס ולא יקפיד על חביריו פון דעם וועט ער פארדינען נאך גוטע מדות, ער וועט ניט זיין אין כעס. אונ אויב זיין חבר וועט ניט טאהן זיין ווילען, וועט ער ניט בייז ווערין אויף איהם וגם לכל הדברים אשר ישמע אל יתן לבו אונ אויב ער וועט אמאל הערין שלעכטע רייד וואס מען רעט אויף איהם, וועט ער דאס ניט נעמען אין הארצין עס זאל איהם פאר־דריסען ויעבור על מדותיו אונ אפילו וואו מען דארף זיין בייז, וואס די מדה פון אמענטש איז מען זאל אויף די זאך זיין בייז, וועט ער אריבער גיין דיא מדה אונ וועט ניט בייז זיין וזה יועיל לכפר על עונותיו אונ דאס וועט העלפין צו מכפר זיין זיינע זינד כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה ווי דיא רבנן האבין גיזאגט המעביר על מדותיו דער וואס גייט אריבער איבער זיינע מדות מעבירים לו על כל פשעיו איז איהם גאט מוחל זיינע זינד מדה כנגד מדה גלייך אונ גלייך אזוי ווי ער שיינקט די זינד וואס מענטשין האבין צו איהם געזינדיגט, אזוי שיינקט איהם גאט די זינד וואס ער האט צו גאט געזינדיגט וזה פתח תקוה נכבד מאד אונ דאס איז אגוטע האפענונג מען זאל איהם מוחל זיין זיינע זינד ונאמר נאך זאגט דר פסוק יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה, ער זאל געבין זיין מויל

אולי יש תקוה יתן למכהו לחי ישבע בחרפה:

אִין עֶרְד וּאוּנ זָאל נִיט עֶנְטְפֶערִין דֶעם וָואס פְּלוּכְט אִיהם אָדֶער עֶר זִידוּלְת אִיהם) טָאמֶער וֶועט זַיין אַהָאפֶענוּנְג מֶען זָאל אִיהם מוֹחֵל זַיין זַיינֶע זִינְד יִתֵּן לְמַכֵּהוּ לֶחִי יִשְׂבַּע בְּחֶרְפָּה וֶוער עֶס וֶועט אִים שְׁלָאגִין זָאל עֶר אִיהם גֶעבִּין זַיין בַּאק, עֶר זָאל זַאט וֶוערִין מִיט שַׁאנְד. וָואס מֶען וֶועט אִיהם פַאַרְשֶׁעהֶמֶען זָאל עֶר אַלְץ צוּא נֶעמֶען אוּנ זָאל שְׁוַויינֶען:

אונקלוס

אחרי יום ג תורה

להמשיך מת״ת דז״א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יהידה ה דמילוי ה' ה אל שם ב״ן שבעשיה בניקוד חולם:

יא וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת
אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ
וְשָׁחַט אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ׃
יב וְלָקַח מְלֹא־הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ
מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא
חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא
מִבֵּית לַפָּרֹכֶת׃ יג וְנָתַן אֶת־הַקְּטֹרֶת

יא וִיקָרֵב אַהֲרֹן יָת תּוֹרָא
דְחַטָּאתָא דִּי לֵיהּ וִיכַפַּר
עֲלוֹהִי וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵיהּ
וְיִכּוֹס יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא
דִּי לֵיהּ׃ יב וְיִסַּב מְלֵי
מַחְתִּיתָא גּוּמְרִין דְּאֶשָּׁא
מֵעִלָּוֵי מַדְבְּחָא מִן קֳדָם
יְיָ וּמְלֵי חָפְנוֹהִי קְטֹרֶת
בּוּסְמִין דְּקִיקִין וְיָעֵל
מְגָיו לְפָרֻכְתָּא׃ יג וְיִתֵּן
יָת קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא עַל

ת״א אשר לו. שם נא שבועות יד:
ושחט את פר. מנחות יט:
אשר לו. שבועות יד: ולקח מלא המחתה. יומא מה מט זבחים נח: גחלי אש. פסחים עה: ומלא חפניו. יומא מו מז זבחים קס: והביא מבית. יומא מז מט מנחות יא: ונתן את הקטרת. יומא נג:

בעל הטורים

(יב) ומלא חפניו. ב׳ דין. ואידך ומלא החבל לחיות גבי יואב. שבזכות עבודת יוה״כ היו נוצחים במלחמה: סמים דקה. בגימ׳ דקה מדקה: דקה. ב׳ דין ואידך ואחר האש קול דממה דקה זהו כי בענן אראה על הכפורת פי׳ כי בענן הקטורת

רש״י

(יא) וכפר בעדו וגו׳. (ת״כ) וידוי שני עליו ועל אחיו הכהנים ק שהם כולם קרויים ביתו שנא׳ (תהלים קלה) בית אהרן ברכו את ה׳ וגו׳ מכאן שהכהנים מתכפרים בו (ת״כ) וכל כפרתן אינה אלא על טומאת ר מקדש וקדשיו כמו שנא׳ וכפר על הקדש מטומאות וגו׳: (יב) מעל המזבח. ש החיצון (יומא מה): מלפני ה׳. מצד שלפני הפתח והוא צד מערבי: דקה. (יומא מ׳) מה ת״ל דקה והלא כל הקטורת דקה הוא שנא׳ (שמות ל) ושחקת ממנה הדק אלא שתהא דקה מן הדקה שמערב יוה״כ היה מחזירה למכתשת:

שפתי חכמים

ק וגם זה אינו כפרת דמים שהרי עדיין לא נשחט פרו. וא״ת למה לא כפר אהרן על אחיו הכהנים בוידוי ראשון שהוסד׳ בעדו ובעד ביתו. וי״ל מפום דכתיב התקדשו וקדשו ואמר ר״ל קבעו לעצמך יאח״כ קבוס אחרים לכך התורה אהרן מתחלה בעדו ובעד ביתו לבדו ואח״כ בוידוי שני התודה גמי בעד אחיו. ומלת ביתו נאמרה גם על אחיו שנא׳ בית אהרן וגו׳: ר מזה רולה ג״כ להוכיח דמה שכתוב ובעד ביתו דקאי אכל אחיו הכהנים שהרי כל כפרתו אינו אלא על טומאת מקדש וקדשיו. א״כ כל הכהנים צריכים כפרה ע״ז: ש מדכתיב מעל המזבח מלפני ה׳ ופרש״י מצד שהוא לפני הפתח זה נקרא לפני ה׳ וא״כ ע״כ מזבח החיצון הוא דאי הפנימי מאי מלפני ה׳ משמע מהצד שלפני ה׳ והא כולו מזבח הפנימי לפני ה׳ אלא מזבח החיצון הוא וצד מערבי היה כנגד

פירוש לתורת אלהים

(יא) וְהִקְרִיב אוּנ אַהֲרֹן זָאל גֶענֶעהֶנֶען דֶעם פַּר הַחַטָּאת וָואס אִיז צוּ אִיהם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ אוּנ עֶר זָאל פַאר גֶעבִּין פַאר אִיהם אוּנ פַאר זַיין הויז גֶעזִינְד מֵיינְט מֶען עֶר זָאל אוֹיף אִיהם מִתְוַדֶּה זַיין זַיינֶע זִינְד אוּנ דִיא זִינְד פוּן זַיין הויז גֶעזִינְד וְשָׁחַט אוּנ עֶר זָאל שֶׁעכְטִין דֶעם פַּר הַחַטָּאת וָואס אִיז פַאר אִיהם: (יב) וְלָקַח אוּנ עֶר זָאל נֶעמֶען אַפֵיירֶער פַאן פוּל מִיט פֵייעֶרְדִיגֶע קוֹילִין פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ פוּן פַאר גָאט וּמְלֹא אוּנ פוּל זַיינֶע הֶענְט זָאל עֶר אָן נֶעמֶען קְטֹרֶת דֶעמְפּוּנְג פוּן גֶעוִוירְץ דַקָּה דִינֶע וְהֵבִיא אוּנ עֶר זָאל דָאס בְּרֵיינְגֶען פוּן אִינְוֵוייניג פוּן דֶעם פָּרֹכֶת דָאס מֵיינְט מֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים: (יג) וְנָתַן אוּנ עֶר זָאל גֶעבִּין דִיא קְטֹרֶת אוֹיף דֶעם פַייעֶר וָואס אִיז אִין דֶעם פַייעֶר פַאן לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט וְכִסָּה אוּנ עֶר זָאל בַּאדֶעקִין מִיט דֶעם רוֹיךְ פוּן דִי קְטֹרֶת אֶת הַכַּפֹּרֶת דָאס כַּפֹּרֶת אֲשֶׁר וָואס לִיגְט אוֹיף דֶעם

עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִסָּה | עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת׃ יד וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע־פְּעָמִים מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ׃ טו וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת־דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת־דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל־הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת׃

אֶשָּׁתָא קֳדָם יְיָ וִיחַפֵּי עֲנַן קְטֹרְתָּא יָת כַּפֻּרְתָּא דִּי עַל סַהֲדוּתָא וְלָא יְמוּת׃ יד וְיִסַּב מִדְּמָא דְתוֹרָא וְיַדֵּי בְאֶצְבְּעֵיהּ עַל אַפֵּי כַפֻּרְתָּא קִדּוּמָא וְלִקֳדָם כַּפֻּרְתָּא יַדֵּי שְׁבַע זִמְנִין מִן דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵיהּ׃ טו וְיִכּוֹס יָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא דִּי לְעַמָּא וְיָעֵיל יָת דְּמֵיהּ לְמִגָּיו לְפָרֻכְתָּא וְיַעְבֵּיד לִדְמֵיהּ כְּמָא דִּי עֲבַד לִדְמָא דְתוֹרָא וְיַדֵּי יָתֵיהּ עַל כַּפֻּרְתָּא וְלִקֳדָם כַּפֻּרְתָּא׃

ת"א יכסה ענן. שם נג: על פני הכפרת. שם נה סנהדרין ס מנחות כז: ולפני הכפרת יזה. יומא נה: אשר לעם. שבועות יג יד: ועשה את דמו. יומא נה: והזה אותו. שם:

בעל הטורים

שנא' בה דקה יהיה קול דממה דקה ויראה כבוד ה': (יד) יזה. ב' דין ואידך כן יזה גוים רבים בפרשת הנה ישכיל עבדי שמדבר בענין משיח שעתיד הקב"ה להחזיר ב' המשפחות שבבירא מלך המשיח תחזור ג"כ משפחת כהונה (וכית דוד) לעבודתם: ולפני הכפורת יזה ז"פ למה מזה אחת למעלה וז' למטה כי די לתחתונים שיהיו א' מז' בעליונים וכן אמר דוד ז' הללו את ה' מן השמים וא' הללו את ה' מן הארץ וכן משה לא הזכיר השם בהאזינו אלא לאחר כ"ח תיבות אמר די שאהיה א' מז' מהמלאכים שמזכירים השם אחר ג' תיבות. ט"ז הזאות על הכפורת כנגד ע"ז בריתות שנכרתו בסיני. ט"ז על הפרוכת כנגד ע"ז שבאהל מועד. ט"ז על מזבח הזהב עם שיורי הדם שעל המזבח החיצון כנגד ט"ז שבערכות מואב והיינו דכתיב דם הברית. וה' טבילות כנגד ה' עבודות שמשנה מחוץ לפנים ומפנים לחוץ וכנגד ה' תפלות והן כנגד ה"ס מלך הכבוד שבמזמור לה' הארץ ומלואה וכאות לכפר על הנפש שיש לה ה' שמות. וי' קדושין כנגד י"פ שמזכיר השם בו ביום. ובפרשה י"פ השם עד תטהרו. וכ"ד כפרות כתובין בענין יה"כ כואתה תלום ובהר סיני וכאן ובאמור אל הכהנים ובכנהם לכפר על כ"ד עבירות שביחזקאל בה' הודע את ירושלים וכ"ד עריו' הכתובי' בזה הסדר:

שפתי חכמים

מזבח המקדש שבו הוא פתח המקדש שנקרא פנים: ת לאפוקי שלא תפרש שהוא אחרת הית' לפני ה' ושם נתן הקטר' מ"ה פי' על האש שבתוך המחתה נתן הקטרת לפני ה' כלו' מבפנים ולא מבחוץ כדעת לדוקים: א כלו' שלא נתן בה כל הסימנים במשקלם אע"פ שלא עשה כלדוקים אלא לאחר שנכנס נתן הקטרה על האש אבל במחתה אפ"ה אם חסר מסממניה הן סמנים או המשקל שלא יצא כתיקונו חייב מיתה מ"ה נקט רש"י הא אם לא עשה כו' דהא פשיטא מכלל נאו אתה שומע הן. וק"ל: ב אינו ר"ל שאלת והזה אחת במשמע דוהזה אינו משמע אם אחה או יותר אלא ר"ל והזה באצבעו משמע הזאה אחת מכח ג"ש דנאמרו דמים למטה בשעיר ונאמרו דמים למטה בפר מה למטה בפר שבע אף בשעיר למטה שבע וכשם שלמעלה בשעיר אחת מדכתי' והזה אותו ודרז"ל אותו מיעוטא הוא פעם אחת יזה ולא יותר למדנו שדם השעיר דלמעלה על הכפרת אינו אלא אחת אף הזאת פר למעלה אחת דדמים דמים לג"ש. הרא"ם: ג כלו' דהפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש כדפי' רש"י לעיל בסמוך כך שעיר לבור מכפר על טומאת מקדש. וכ"ש דק"ל מה לריך לכתוב אשר לעם והא אין שעיר חטאת אחר אלא שעיר חטאת אשר לעם אלא לומר לך מה מכפר הפר על הכהנים מה שמכפר השעיר על העם ושעיר אשר לעם ודאי מכפר על טומאת מקדש כדכתי' גביה וכפר על הקדש מטומאות וגו'. וכך ודאי מכפר פר דכהן על טומאת מקדש: ד פי' מה שלריך רש"י לפרש זה כדי שלא נילף דמים עליוניה מתחתוני' ותחתוני' מעליוני' וימא למעלה ולמטה או אחד או ז' דה"נ דנילף גושא מגושא קמ"ל כאשר עשה להקיש שעיר לפר לכל עניותיו:

רש"י

(יג) על האש. שבתוך המחתה: ולא ימות. הא אם לא עשאה כתקנה א חייב מיתה: (יד) והזה באצבעו. הזאה אחת ב במשמע: ולפני הכפרת יזה שבע. הרי א' למעלה וז' למטה: (טו) אשר לעם. מה שהפר מכפר על הכהנים מכפר השעיר על ישראל ג והוא השעיר שעלה עליו הגורל לשם: כאשר עשה לדם הפר. א' למעלה וז' למט':

פירוש להורת אלהים

ארון וואו דיא לוחות ליגען וְלֹא יָמוּת וועט ער ניט שטארבען אבער אז ער האט דיא קטורת ניט אזויא געמאכט ווי דער דין איז וועט ער יוא שטארבען: (יד) וְלָקַח אונ ער זאל נעמען פון דעם בלוט פון דעם פר וְהִזָּה אונ ער זאל שפריצעז איין מאהל מיט זיין פינגער פאר דעם כפורת קֵדְמָה מזרח זייט וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אונ פאר דעם כפורת אביסעל ווייטער זאל ער אויך שפריטצען מיט זיין פינגער זיבען מאהל פון דעם בלוט (עיין במשניות במסכת יומא): (טו) וְשָׁחַט אונ ער זאל שעכטין

נביאים יחזקאל כב

להמשיך מה"ת דז"א צבאות נפש צ צב צבא צבא:ו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה יחידת
דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א וּגְבַר יַת אִתַּת חַבְרֵיהּ עֲבַד
תּוֹעֵבָה וּגְבַר יַת כַּלְּתֵיהּ סָאֵיב
בַּעֲצַת חֶטְאִין וּגְבַר יַת
אֲחָתֵיהּ בַּת אֲבוּהִי עַנֵּי בִיךְ:
ב שׁוֹחֲדָא קַבִּילוּ בִיךְ בְּדִיל
לְמִשְׁפַּךְ דַּם זַכַּי חִיבּוּלְיָא
וְרִבִּיתָא נְסַבְתְּ וְאַהֲנִית
רְחִיקִךְ בְּאוֹנְסָא וּפוּלְחָנִי
שְׁבַקְתְּ אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים:
ג וְהָא אַיְתֵיתִי פוּרְעָנוּתִי עֲלָךְ
בְּחוֹבֵי מָמוֹן אוֹנְסִיךְ דַּאֲנַסְתְּ
וְעַל דַּם זַכַּי דְּאִשְׁתְּפִיךְ בְּגַוִּיךְ:
ה הֲיִתְקַף לִבִּיךְ אִם יִתְחַכְּנָן
יְדַיִךְ לְיוֹמַיָּא דַּאֲנָא עָתִיד לְמֶעְבַּד עִמָּךְ אֲנָא יְיָ גְּזָרִית בְּמֵימְרִי וַאֲקַיֵּים: ה וְאֶגְלֵי יָתִיךְ לְבֵינֵי
עַמְמַיָּא וְאֶבַדְרִינָךְ בִּמְדִינָתָא וַאֲסַף סָאוּ תִיךְ מִנִּיךְ:

א וְאִישׁ | אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ עָשָׂה תּוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת־
כַּלָּתוֹ טִמֵּא בְזִמָּה וְאִישׁ אֶת־אֲחֹתוֹ בַת־אָבִיו עִנָּה־
בָךְ: ב שֹׁחַד לָקְחוּ־בָךְ לְמַעַן שְׁפָךְ־דָּם נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית
לָקַחַתְּ וַתְּבַצְּעִי רֵעַיִךְ בַּעֹשֶׁק וְאֹתִי שָׁכַחַתְּ נְאֻם
אֲדֹנָי יֱהֹוִה: ג וְהִנֵּה הִכֵּיתִי כַפִּי אֶל־בִּצְעֵךְ אֲשֶׁר
עָשִׂית וְעַל־דָּמֵךְ אֲשֶׁר הָיוּ בְּתוֹכֵךְ: ד הֲיַעֲמֹד לִבֵּךְ
אִם־תֶּחֱזַקְנָה יָדַיִךְ לַיָּמִים אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָךְ
אֲנִי יְהֹוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי: ה וַהֲפִיצוֹתִי אוֹתָךְ
בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִיךְ בָּאֲרָצוֹת וַהֲתִמֹּתִי טֻמְאָתֵךְ מִמֵּךְ:

רש"י

(ב) ותבצעי רעיך. העשרת את הונך בעושק שעשקת מן העניים: (ג) הכיתי כפי. לצעקתי ווי וקינה: אל בצעך. על הגזל שלך: (ד) אשר אני עושה אותך. כפעלך. (ה) והתימותי. וכליתי:

מצודת דוד

(א) את אשת רעהו. עם אשת רעהו עשה תועבה לזנות עמה: בזמה. במחשבה זנות ירשע: ענה בך. אנסה לזנות: (ב) למען שפך דם. כי מפני השוחד הרגו נפשות נקיים: נשך ותרבית. ל' נשך אמור בכסף ותרבית באוכל: ותבצעי רעיך. עם העושק שעשקת העשרת את רעיך האומות להיות בעזרתך מול האויב ואותי שכחת ולא בטחת בי: (ג) הכיתי כפי. זה בזה דרך לער על הגזל אשר עשית ועל הדם הנקי הנשפך בתוכך: (ד) היעמוד לבך. על עמדה להתחזק: אם תחזקנה ידיך. לעשות גבורות במלחמה בעת כל הימים ימי הגמול אשר אני עושה עמך: ועשיתי. נכון הדבר בידי כאלו כבר עשיתי: (ה) והתימותי. בזה אמתק ואכלה טומאתך ממך:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך.

כתובים משלי כה

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין שין דלת שין דלת יוד נפש שין שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד
אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה
דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א הֵיךְ דְּסָכִיר אִינַשׁ מַעְיְנָא א מַעְיָן נִרְפָּשׂ וּמָקוֹר מָשְׁחָת צַדִּיק מָט לִפְנֵי רָשָׁע: ב אָכֹל

רש"י

(א) מעין נרפש. עכור ברגל כן צדיק מט וכו' כשהצדיק מט לפניו וירא להוכיח אותו: (ב) אכול דבש

מצודת דוד

(א) מעין נרפש. כמו מעין הנרפש והנדלח ברגל בהמה נעכר המים ולא ישתוהו מעתה: ומקור משחת. הנשחת ברמיסת הרגל וכפל הדבר במ"ש: צדיק. וכן כאשר ימוט הצדיק נכשל לפני הרשע היא סיבה לכל יבקשו עוד תורה מפיו באמרם אם לעצמו לא הועיל מה יועיל לזולת: (ב) אכול דבש. לאכול דבש הרבה לא טוב כי מעוטו יפה ורובו קשה אבל מרבית חקירת כבודם של

פירוש עברי טייטש

(א) מַעְיָן נִרְפָּשׂ וּמָקוֹר מָשְׁחָת אַזוֹי וִוי אַ צוּ טְרֶעטֶענֶער קְוַואל אִיז דִיא וַואסֶער אוֹיס גֶעמִישְׁט מִיט דִיא עֶרְד, אָדֶער אַפַאר דָארְבֶּעגֶער קְוַואל קֶען מֶען דָאךְ דִיא וַואסֶער נִיט טְרִינְקֶען צַדִּיק מָט לִפְנֵי רָשָׁע אַזוֹי אַז דֶער צַדִּיק אִיז גֶענֵייגְט פַאר דֶעם רָשָׁע עֶר הָאט אִיהם מוֹרָא צוּ שְׁטְרָאפִין. קֶענֶען אַלֶע מֶענְטְשִׁין נִיט לַיידִין דֶעם צַדִּיק אוּנ זֶענֶען אִיהם מְבַזֶּה מִיט זַיין תּוֹרָה: (ב) אָכֹל דְּבַשׁ הַרְבּוֹת

פירוש להורת אלהים

דֶעם שְׂעִיר הַחַטָּאת וָואס אִיז צוּם פָאלְק וָואס אוֹיף אִיהם אִיז גֶעפַאלֶען דֶער גוֹרָל פוּן לַיְיָ אוּנ זָאל בְּרֵיינְגֶען דָאס בְּלוּט פוּן דֶעם שָׂעִיר אִינְוֵוייניג פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ אוּנ עֶר זָאל טָאהְן מִיט דֶעם בְּלוּט כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אַזוֹיא וִויא עֶר הָאט גֶעטָאהְן צוּא דֶעם פַּר הַחַטָּאת וְהִזָּה אוּנ זָאל שְׁפְּרִיטְצֶען פוּן דֶעם בְּלוּט גֶעגֶין דֶעם כַּפּוֹרֶת אַיין מָאהל וְלִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת אוּנ פַאר דֶעם כַּפּוֹרֶת אַבִּיסֶעל וַוייטֶער זָאל עֶר שְׁפְּרִיטְצֶען זִיבֶּען מָאל;

דְּבַשׁ הַרְבּוֹת לֹא־טוֹב וְחֵקֶר כְּבֹדָם כָּבוֹד: ג עִיר פְּרוּצָה
אֵין חוֹמָה אִישׁ אֲשֶׁר אֵין־מַעְצָר לְרוּחוֹ: ד כַּשֶּׁלֶג בַּקַּיִץ
וְכַמָּטָר בַּקָּצִיר כֵּן לֹא־נָאוֶה לִכְסִיל כָּבוֹד: ה כַּצִּפּוֹר לָנוּד
כַּדְּרוֹר לָעוּף כֵּן קִלְלַת חִנָּם לֹא תָבֹא: *לו קרי

וּמִכּוּעָא מִחַבֵּל צַדִּיקָא דְּנָפֵיל קֳדָם רַשִׁיעָא: ב לְמֵיכַל דּוּבְשָׁא סַגִּי לָא שַׁפִּיר אַף לָא לְמִבְצְיָא מִלֵּי מְיַקַּרְתָּא: ג הֵיךְ קַרְתָּא דְּהַרִיעָא וְלָא אִית לַהּ שׁוּרָא הֵיכְנָא גַּבְרָא דְּלָא מַעְצַר רוּחֵיהּ: ד אֵיךְ תַּלְגָא בְּקַיְיטָא וְאֵיךְ מִטְרָא בַּחֲצָדָא הֵיכְנָא לָא יָאֵי לְסַכְלָא יְקָרָא: ה אֵיךְ צִפְּרָא דְּטָאִים וְאֵיךְ פַּרְחָתָא דְּפַרְחָא הֵיכְנָא לְוָטְתָא דְּמַגָּן לָא תֵיעוֹל:

מצודת דוד

לדיקים לכבוד יחשב ר"ל מהראוי להרבות לחקור חכמתם שהיא כבודם ותפארתם: (ג) עיר פרוצה. כמו עיר הנפרצה חומתה ולא נבנית חומה במקום הפרצה הנה כזה נתקלקלה שמירת העיר כי כל הרוצה בא בה כן איש אשר לא יוכל למנוע רוח אמרי פיו כי בזה מקלקל שמירת נפשו וכמ"ש שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו (לעיל כא) א"כ מי שלא שמר רוח אמרי פיו מקלקל שמירת נפשו: (ד) כשלג. כמו אם ירד השלג בעת הקציר שהמה דברים שאינם נאים כי מפסידים התאנים והתבואה כן לא נאה לכבד את הכסיל כאשר יתגאה שאין יתרון להכמה: (ה) כצפור. כמו לצפור הפורח מקנו להיות נודד להשיג מאכלו. וכמו הדרור הפורח מקנו לעוף השמים הנה הם חוזרים לקנם כן קללת חנם חוזרת ובאה אל המקלל עצמו מפיו יצאו ואל קרבו יבואו:

רש"י

הרבות וגו'. זו דרשת מעשה מרכבה ומעשה בראשית: וחקר כבודם. בדברי הכמים יש לשאול ולחקור: (ה) כצפור לנוד. שהוא נד וכדרור שהוא חוזר לקנו כן קללת חנם לא תבא אלא למי שהוציאה מפיו:

פירוש ע"ט

לא טוב עֶסֶען פִיל הָאנִיג אִיז נִיט גוּט וָוארוּם עֶס קֶען שַׁאדִין דֶעם מֶענְטְשׁ וְחֵקֶר כְּבוֹדָם כָּבוֹד אָבֶּער אַז מֶען פָארְשְׁט דֶעם כָּבוֹד פוּן דִיא צַדִּיקִים דָאס הֵייסְט אִין זַייעֶרֶע רֵייד פוּן דֶער תּוֹרָה וָואס מֶעהר אִיז אַלְץ מֶער כָּבוֹד אוּנ עֶס קֶען נִיט שַׁאדִין: (ג) עִיר פְּרוּצָה אֵין חוֹמָה אַזוֹי וִויא אַ שְׁטָאט וָואס זִיא הָאט אַבְּרָאךְ אִין דֶעם מָאהֶער וָואס אִיז אַרוּם אִיהר, אִיז גְלַייךְ וִויא זִיא הָאט גָאר קֵיין מָאהֶער נִיט אַרוּם זִיךְ. וָוארוּם דוּרךְ דֶעם צוּבְּרָאכֶענֶעם אָרְט קֶען דָאךְ יֶעדֶער אַרַיין גֵיין אִישׁ אֲשֶׁר אֵין מַעְצָר לְרוּחוֹ אַזוֹי אַז דֶער מֶענְטְשׁ קֶען נִיט אַיין הַאלְטִין זַיין מוֹיל פוּן צוּ רֵיידִין פִיל, אִיז גְלַייךְ צוּא אַצוּבְּרָאכֶענֶע מָאהֶער. וָוארוּם פוּן פִיל רֵיידֶען קוּמְט דִיא גְרֶעסְטֶע נַארֶעשְׁקֵייט אוּנ דִיא גְרֶעסְטֶע קְרִיג אַרוּיס: (ד) כַּשֶּׁלֶג בַּקַּיִץ וְכַמָּטָר בַּקָּצִיר אַזוֹי וִויא שְׁנֵיי גֵייט אִין דֶער צַייט וָואס מֶען פַארְשְׁפֵּרַייט דִיא נַאסֶע פֵייגֶען גֶעגִין דֶער זוּהן זַיי זָאלִין זִיךְ טְרִיקֶענֶען אוּנ זָאלִין וֶוערִין טְרִיקֶען, אִיז דָאךְ דֶר שְׁנֵיי נִיט גוּט אוֹיךְ נִיט שֵׁיין, כֵּן לֹא נָאוֶה לִכְסִיל כָּבוֹד אַזוֹי אִיז נִיט שֵׁיין מֶען זָאל אַנַאר כָּבוֹד אָנְטְאהְן וָוארוּם דֶער נַאר וֶועט קֵיינְמָאהל נִיט וֶועלִין לֶערְנֶען קֵיין שׁוּם חָכְמָה אוּנ דָאס אִיז נִיט גוּט: (ה) כַּצִּפּוֹר לָנוּד כַּדְּרוֹר לָעוּף אַזוֹי וִויא אַפוֹיגִיל וָואס פַאר וָואגִילְט זִיךְ פוּן זַיין נֶעסְט צוּ בֶּעקוּמֶען זַיין עֶסִין, אוּנ אַזוֹי וִויא אַפְרַייֶער פוֹיגִיל (דָאס אִיז אַשְׁוַואלְבּ) פְלִיהט אַוֶועק פוּן אִיהר נֶעסְט צוּא פְלִיהֶען אוּנְטֶערִין הִימֶעל דָאךְ קֶערִין זִיךְ צוּרִיק צוּ זַייעֶרֶע נֶעסְטִין כֵּן קִלְלַת חִנָּם לֹא תָבוֹא אַזוֹי אִיז וֶוען אֵיינֶער שֶׁעלְט זַיין חַבֵר אוּמְזִיסְט קוּמְט אִים דִיא קְלָלָה נִיט אָהן, נָאר פַארְקֶערְט זִיא קוּמְט אוֹיף דֶעם מֶענְטְשִׁין וָואס עֶר הָאט אוֹיסְגֶעצוֹיגִין דִיא קְלָלָה פוּן זַיין מוֹיל:

ברטנורא   משנה כתובות פ' יג   עיקר תוי"ט

שני דייני גזירות היו בירושלים אדמון וחנן בן אבשלום. חנן אומר ב' דברים. אדמון אומר ז'. מי שהלך למד"ה ואשתו תובעת מזונות. חנן אומר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה. נחלקו

ברטנורא: שני דייני גזילות (א). שהיו גוזרין גזירות על הגזלנים וקונסין עליהם קנסות: שני דברים. שאין חכמים מודים לו: תשבע בסוף. כשישמעו כי מת ותבא לגבות כתובתה תשבע שלא עכבה בידה משל בעלה כלום (ב): ולא תשבע בתחלה. בשעת גביית מזונות. ורמב"ם פי' תשבע בסוף כשיבא בעלה ויכחישנה ויאמר הנחתי לך מזונות תשבע שלא הניח לה

עיקר תוי"ט: (א) חלופי גרסאות יש אי תני גזירות או גזילות: (ב) ול"ע דהכא אמרינן דמזונות גבית בלא שבועה מנכסי מנכסים מבת"כ כתובה ולענין משעבדי חיישינן במזונות טפי ללכרי מכתובה דכתובה נפרעת

כלי אמלעי דת"ת דמלכות דיליכה צבאות

פרק יג א שְׁנֵי דַיָּינֵי גְזֵרוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם צְווייא דַיָּינִים זֶענֶען גִיוֶוען אִין יְרוּשָׁלַיִם וָואס זֵייא הָאבִּין גוֹזֵר גִיוֶוען גְזֵירוֹת אוֹיף גַזְלָנִים אַדְמוֹן וְחָנָן בֶּן אֲבִישָׁלוֹם. חָנָן אוֹמֵר שְׁנֵי דְבָרִים חָנָן הָאט גְזָאגְט צְווייא זַאכִין אַדְמוֹן אוֹמֵר שִׁבְעָה אַדְמוֹן הָאט גְזָאגְט זִיבֶּען זַאכִין מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וֶוען אֵיינֶער אִיז גִיגַאנְגֶען אִין אַוֵוייטֶע מְדִינָה וְאִשְׁתּוֹ תּוֹבַעַת מְזוֹנוֹת אוּנ דִי ווַייבּ מָאהֶנְט מְזוֹנוֹת חָנָן אוֹמֵר תִּשָּׁבַע בַּסּוֹף חָנָן זָאגְט זִיא וֶועט דֶער נָאךְ שְׁוֶוערִין אַז מֶען וֶועט הֶערִין דֶער מַאן אִיז גִישְׁטָארְבִּין אוּנ זִיא וֶועט וֶועלֶען דִיא כְּתוּבָּה וֶועט זִיא שְׁוֶוערִין אַז זִיא הָט גָאר נִיט גִינוּמֶען פוּן מַאנְס פֶערְמֶעגִין וְלֹא תִּשָּׁבַע בַּתְּחִלָּה אָבֶּער אִין אָנְהֵייבּ וֶוען זִיא קוּמְט נֶעמֶען מְזוֹנוֹת זָאל זִיא נִיט שְׁוֶוערִין אַז דֶער מַאן הָאט אִיהר נִיט גִילָאזְין גֶעלְט

כנוס: רבי יוחנן בן זכאי אומר כו'. והלכה כמותו. ודוקא אחר ג' חדשים ליציאת הבעל פוסקין מזונות לאשה
אם תבעה מזונות אבל קודם זמן לא שחזקה אין אדם מניח ביתו ריקן ויוצא: (ב) איבד את מעותיו. דאמר לו
אמרתי לך הלוני ואני אפרע אבל אם הלוה את האשה מעות למזונותיה ע"מ שתשלם לו הוא תובעה והיא תובעת
את הבעל וישלם. ואם הבעל טוען הנחתי לך מזונות והיא אומרת לא הניח ורוצה להוציא ממנו נשבע הבעל

עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבע בתחלה
ובסוף. אמר ר' דוסא בן הרכינס כדבריהן. אמר
ריב"ז יפה אמר חנן לא תשבע אלא בסוף: (ב) מי
שהלך למד"ה ועמד א' ופרנס את אשתו. חנן או'
[א] איבד את מעותיו. נחלקו עליו בני כהנים
גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול. א"ר דוסא
בן הרכינס כדבריהם. אריב"ז יפה אמר חנן הניח
מעותיו על [ב] קרן הצבי: (ג) אדמון אומר שבעה
מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין
הבנים [ג] יורשין והבנות ניזונות. ובנכסים מועטין
הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים. אדמון או'
בשביל שאני זכר הפסדתי. אמר ר"ג רואה אני את
דברי אדמון: (ד) הטוען את חבירו כדי שמן והודה

שבועת היסת ונפטר ויהיה
המעו'חוב עליה לכשתתאלמן
או תתגרש. ובהא מתני' נמי
הלכה כר' יוחנן בן זכאי:
(ג) ובנכסים מועטין.
שאין בהן פרנסה (ג) יב"ח
לזכרים ולנקבות (ד).
ורמב"ם פי' כל שאין בהם
לפרנס הבנים והבנות עד
שיבגרו הבנות קרי נכסים
מועטין (ה): בשביל שאני
זכר הפסדתי. כלומר
בשביל שאני זכר וראוי לירש
בנכסים מרובים הפסדתי
בנכסים מועטים. ואין הלכה כאדמון: (ד) והודה

בשבועה מנכסים משועבדים
ומזוני לא גביא כלל אפי'
בשבועה. תוס' גיטין כ"א:
[א] איבד כו'. כמ"ש הר"ב
במ"ב פ"ד דנדרים שאין זה
אלא מניעת הניעה וכיון שאין
מביא לו תועלת אלא מסלק ממנו
נזק תיובו אין זה חייב לו כלום.
וע"ע תוי"ט: [ב] קרן הצבי. שהצבי
קל נרוץ כדתנן (פ"ה דאבות)
ונמצא שזה שמניח מעותיו על
קרן הצבי הוא מזומן להפסד:
[ג] יורשים כו'. פי' הבנות
ניזונות תחת אחיהן וכל נכסים
עומדים ברשותם. המגיד:
(ג) רוצה לרבות גם כסות
ומלבוש. כ"י: (ד) והקשו בגמ'
רפ"ט דב"ב ואי ליכא לכולהו יקחו הבנות את הכל דודאי מה
שהוא עודף על מזון הבנות לא ישלוהו הבנות ומהכן נוליהן
מהם מזונות לבנות עד שיבגרו ובאר לבנים ואי ליכא שאר יפאלו על הפתחים: (ה) הכי סתים לה בריש פ"ט דב"ב

אויף מְזונות נָאר מְזונות גִיט מֶען אִיהר אָן אַשְׁבוּעָה
נֶחְלְקוּ עָלָיו בְּנֵי כֹּהֲנִים גְדוֹלִים דִי קִינְדֶער פוּן דִי כֹּהֲנִים
גְדוֹלִים קְרִיגְן אויף חָנָן וְאָמְרוּ תִּשָּׁבַע בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף אוּנ
זָאגִין זִיא דַארְף שְׁוֶוערִין אִין אָנְהֵייבּ וֶוען זִיא קוּמְט
גֶעמֶען מְזונות אַז דֶער מַאן הָאט אִיהר נִיט גֵילָאזִין
גֶעלְט אויף מְזונות אוּנ זִיא דַארְף שְׁוֶוערִין אִין סוֹף
וֶוען דֶער מַאן שְׁטַארְבְּט אוּנ זִיא קוּמְט נֶעמֶען דִי
כְּתוּבָּה אַז זִיא הָאט נִיט גֶענוּמֶען פוּן מַאן'ס פַאר־
מֶעגִין אויף אִיהר כְּתוּבָּה אָמַר רַבִּי דוֹסָא בֶּן הַרְכִּינַס
כְּדִבְרֵיהֶם רַבִּי דוֹסָא בֶּן הַרְכִּינַס זָאגְט וִויא דִי קִינְדֶער
פוּן דִי כֹּהֲנִים גְדוֹלִים אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי יָפֶה אָמַר
חָנָן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי זָאגְט חָנָן הָאט גוּט גֶזָאגְט לֹא
תִשָּׁבַע אֶלָּא בַסּוֹף זִיא דַארְף נָאר שְׁוֶוערִין צוּם סוֹף אַז
זִיא קוּמְט נֶעמֶען דִי כְּתוּבָּה: ב מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם
וֶוען אֵיינֶער אִיז גֶגַאנְגֶען אִין אַוֶוייטֶע מְדִינָה וְעָמַד
אֶחָד וּפִירְנֵס אֶת אִשְׁתּוֹ אוּנ אֵיינֶער הָאט גְשְׁפֵּייזְט זַיין
וַוייבּ חָנָן אוֹמֵר אִיבֵּד מְעוֹתָיו חָנָן זָאגְט עֶר הָאט פַאר־
לָארֶען זַיין גֶעלְט, דָאס וַוייבּ דַארְף נִיט בַּצָאהְלִין
עֶר הָאט דָאךְ נִיט גֶזָאגְט אַז עֶר בָּארְגְט אִיהר זִיא
זָאל אִיהם אָפְּגֶעבִּין, דֶער מַאן דַארְף נִיט בְּצָאהְלִין
עֶר הָאט דָאךְ אִיהם נִיט גֵיהֵייסֶען עֶר זָאל בָּארְגִין
נֶחְלְקוּ עָלָיו בְּנֵי כֹּהֲנִים גְדוֹלִים דִי קִינְדֶער פוּן דִי כֹּהֲנִים
גְדוֹלִים קְרִיגֶען אויף אִיהם וְאָמְרוּ יִשָּׁבַע כַּמָּה הוֹצִיא
וְיִטּוֹל אוּנ זָאגִין עֶר זָאל שְׁוֶוערִין וִויא פִיל עֶר הָאט
אוֹיס גֶעגֶעבִּין אויף זַיין וַוייבּ אוּנ דֶער מַאן מוּז
אִיהם בַּצָאהְלִין, אָדֶער עֶר נֶעמְט אָפּ פוּן מַאנ'ס
פַארְמֶעגִין אָמַר רַבִּי דוֹסָא בֶּן הַרְכִּינַס כְּדִבְרֵיהֶם רַבִּי דוֹסָא
בֶּן הַרְכִּינַס זָאגְט וִויא דִי קִינְדֶער פוּן דִי כֹּהֲנִים
גְדוֹלִים, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי זָאגְט חָנָן הָאט גוּט
גֶזָאגְט הֵנִיחַ מְעוֹתָיו עַל קֶרֶן הַצְּבִי עֶס אִיז גְלַייךְ וִויא עֶר

וָואלְט גְלֵייגְט זַיין גֶעלְט אויף דִיא הֶערְנֶער פוּן
אַהֶערְשׁ אוּנ דֶער הֶערְשׁ אִיז אַנְטְלָאפִין מִיט דֶעם
גֶעלְט, אִיז דָאס גֶעלְט פַארְלָארִין: ג אַדְמוֹן אוֹמֵר
שִׁבְעָה אַדְמוֹן הָאט גֶיזָאגְט זִיבֶּען זַאכִין מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ
בָּנִים וּבָנוֹת אֵיינֶער אִיז גֶישְׁטָארְבִּין אוּנ הָאט גֵילָאזִין
זִין אוּנ טֶעכְטֶער בִּזְמַן שֶׁהַנְּכָסִים מְרוּבִּים אַז דָאס
פֶערְמֶעגִין אִיז פִיל עֶס אִיז דָא גֶענוּג גֶעלְט דִיא
טֶעכְטֶער זָאלִין גֶעשְׁפֵּייזְט וֶוערִין בִּיז זַייא וֶועלִין
גְרוֹיס וֶוערִין אָדֶער בִּיז זַייא וֶועלֶען חַתוּנָה הָאבִּין
אוּנ עֶס וֶועט נָאךְ בְּלַייבִּין גֶעלְט אִיבֶּערִיג הַבָּנִים
יוֹרְשִׁים זָאלִין דִי זִיהְן יַרְשֶׁנֶן וְהַבָּנוֹת נִיזּוֹנוֹת אוּנ דִי
טֶעכְטֶער זָאלִין גִישְׁפֵּייזְט וֶוערִין וּבִנְכָסִים מוּעָטִין אַז
דָאס פֶערְמֶעגִין אִיז וֶוייְנִיג הַבָּנוֹת יָזוּנוּ זָאלִין דִיא
טֶעכְטֶער גִישְׁפֵּייזְט וֶוערִין וְהַבָּנִים יַחֲזְרוּ עַל הַפְּתָחִים
אוּנ דִי זִיהְן זָאלִין גֵיין אויף דִי טִירֶען בֶּעטִין בְּרוֹיט,
אַדְמוֹן זָאגְט בִּשְׁבִיל שֶׁאֲנִי זָכָר וַוייל אִיךְ בִּין אַזָכָר
הִפְסַדְתִּי זָאל אִיךְ שָׁאדִין הָאבִּין דִי תּוֹרָה הָאט גִיזָאגְט
זִיהְן זָאלִין יַרְשֶׁנֶן וִויא אַזוֹי קֶען מֶען זָאגִין פַארְקֶערְט
טֶעכְטֶער זָאלִין יַרְשֶׁנֶן אוּנ נִיט זִיהְן אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל
הָאט רַבָּן גַמְלִיאֵל גְזָאגְט רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן מִיר
גִיפֶעלְט אַדְמוֹנְס רֵייד, דִי זִיהְן זָאלִין אַלֶע מָאהְל
יַרְשֶׁנֶן בַּייא פִיל פַארְמֶעגִין אוּנ בַּייא וֶוייְנִיג פַאר־
מֶעגִין: ד הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ כַּדֵּי שֶׁמֶן אֵיינֶער זָאגְט צוּ
זַיין חָבֵר מִיר קוּמְט בַּייא דִיר צֶעהְן פֶעסֶער אֵייל
וְהוֹדָה בְּקַנְקַנִּים אוּנ זַיין חָבֵר אִיז מוֹדֶה אַז עֶס קוּמְט
אִיהם צֶעהְן פֶעסֶער נָאר לֵיידִיגֶע אָן אֵייל, אַדְמוֹן
זָאגְט הוֹאִיל וְהוֹדָה בְּמִקְצָת הַטַּעֲנָה יִשָּׁבַע וַוייל עֶר הָאט
מוֹדֶה גִיוֶוען אַבִּיסֶעל פוּן וִויא פִיל עֶר מָאנְט אִיהם,
עֶר מָאנְט בַּייא אִיהם צֶעהְן פֶעסֶער אוּנ אֵייל, אוּנ
עֶר אִיז מוֹדֶה אויף דִי פֶעסֶער אוּנ לֵייקִינְט דִי אֵייל,

בקנקנים. רקים בלא שמן וכגון שטענו מכירו עשרה כדי שמן יש לי אצלך (ו): אדמון אומר. יש במשמעות טענה זו שמן וכדים וכשהודה לו בכדים רקים הויא הודאה במקצת וחייב שבועה: וחכ"א. אין במשמעות טענה זו אלא שמן בלבד כדי שיעור י' כדים וכשהודה לו בכדים רקים מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ואין כאן הודאה במקצת ממין הטענה ואינו חייב שבועה והלכה כאדמון: (ה) ופשט לו הרגל. לשון בזיון כלו' טול טיט ואבק שתחת רגלי פ"א תלה אותי כרגלי על העץ שאין לי מה ליתן לך. ורמב"ם פירש ופשט לו את הרגל שהלך בדרך מרחיק (ז): עד שתלבין ראשה. עד שתזקין ואין כופין אותו לא לכנוס ולא לפטור: אדמון אומר וכו'. והלכה כאדמון: (ו) העורר על השדה וכו'. ראובן מערער על השדה שביד שמעון ואומר לו לוי שמכרה לך גזלה ממני והוא חתום על שטר המכירה שכ זב לוי לשמעון שמכר לו: אדמון אומר יכול הוא שיאמר. מה שלא ערערתי בשעה שלקחת שדה זו מלוי וחתמתי עד בתוך השטר לפי שלוי אדם חזק וקשה להוציאה מידו ונוח לי שתהא בידך שאוציאנה ממך בדין: אבד את זכותו. דהואיל וחתם הודה שאין לו עסק בה ואין הלכה כאדמון ודוקא כשחתם בה בעד הוא דפליגי אדמון וחכמים אבל אם הוא חתום בדיין לקיים את השטר הכל מודים שלא אבד את זכותו מפני שיכול לומר לא הייתי יודע מה שכתוב בשטר שהדיין החותם על ההנפק

[ד] בקנקנים. אדמון אומר הואיל והודה במקצת הטענה ישבע. וחכ"א אין זו הודאה ממין הטענה. אר"ג רואה אני את דברי אדמון: (ה) הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תשב עד שתלבין ראשה. אדמון אומר יכולה היא שתאמר אלו אני פסקתי לעצמי אשב עד שילבין ראשי עכשיו שאבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור. אר"ג רואה אני את דברי אדמון: (ו) העורר על השדה והוא חתום עליה בעד. אדמון אומר יכול הוא שיאמר השני נוח לי והראשון קשה הימני וחכ"א איבד את [ה] זכותו. [ו] עשאה סימן לאחר

ומתוי"ט: [ד] בקנקנים. כ"ל נסרש דכד וקנקן (לאו) שני מינים הם ולא שטענו שניהם היה זה טוען כד וזה השיב קנקן דא"כ פשיטא דלא הוי ממין הטענה. תוי"ט ועי"ע: (ו) כלו' לאפוקי אם אמר מבכרים כדים מלאים דלכו"ע ספנו שמן וכדים. בגמ': (ז) לכל הפירושים מיירי שלא היה כאן נכסים לפי דמיירי שהספיקה היתה בענין שקנה ומחוייב לשלם ואלו היה לו נכסים היה החתן מוציא ממנו בדין. תוי"ט: [ה] זכותו. פי' אפי' יש לו עידי זכות או עידי גזלה ואין להכירו עידי מקח. ב"י: [ו] עשאה כו'. פרש"י עשאה מוחזק בה פי' לאמר לא לראובן זה סעורר עליו אלא לאיש אחר היה מוכר שדהו בלד זה ומכר לו ד' מצרי השדה וכתב לו מצרים מצר פלוני שדה שלי וזה חתם על השטר ולא ערער איבד את זכותו אפילו לאדמון דס"ל כאן השני נוח לי. והתוס' מפ' עשאה המערער סי' לאחר כגון שכ' במצרים מצר פלוני שדה של

הייסט ער אַמוֹדֶה בִּמְקְצָת [אַבִּיסִיל איז ער מוֹדֶה] דַארְף ער שְׁוֶוערִין אויף דִי אִיבֶּערִיגֶע וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אוּנ דִי חֲכָמִים זָאגִין אֵין זוּ הוֹדָאָה מִמִּין הַטַּעֲנָה דָאס וָואס ער איז אִיהם מוֹדֶה איז נִיט וָואס ער מָאנְט אִיהם. דִי חֲכָמִים זָאגִין אַז ער מָאנְט צֶעהְן פֶעסֶער אַייל, מָאנְט ער נָאר אַייל אָבֶּער פֶעסֶער מָאנְט ער בַּייא אִיהם נִיט ער זָאגְט נָאר וִוי פִיל אַייל. אַזוֹי פִיל אַייל וָואס קֶען אַרַיין אִין צֶעהְן פֶעסֶער, אוּנ ער איז אִיהם מוֹדֶה נָאר פֶעסֶער אוּנ נִיט אַייל, קוּמְט דָאךְ אוֹיס וָואס רְאוּבֵן מָאנְט איז שִׁמְעוֹן נִיט מוֹדֶה, אוּנ וָואס שִׁמְעוֹן איז מוֹדֶה מָאנְט נִיט רְאוּבֵן, דַארִיבֶּער דַארְף ער נִיט שְׁוֶוערִין אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל זָאגְט רַבָּן גַּמְלִיאֵל רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן מִיר גִּיפֶעלְט דִי רֵייד פוּן אַדְמוֹן: ה הַפּוֹסֵק מָעוֹת לַחֲתָנוֹ אַיינֶער הָאט צוּ גְזָאגְט גֶעלְט [נַדָן] צוּ זַיין אֵיידֶעם וּפָשַׁט לוֹ אֶת הָרֶגֶל אוּנ ער הָאט אוֹיסְגֶעשְׁפְּרֵייט דִי פִיס אוּנ איז אַנְטְלָאפִין תֵּשֵׁב עַד שֶׁתַּלְבִּין רֹאשָׁהּ זָאל זִיא זִיצֶען בִּיז דִי קָאפּ וֶועט אִיהר וַייס וֶוערֶען [זִיא וֶועט אַלְט וֶוערֶען] מֶען קֶען נִיט צְוִוינְגִין דֶעם חָתָן ער זָאל אִיהר גֶעבִּין גֶט אוּנ מֶען קֶען אִיהם נִיט צְוִוינְגִין ער זָאל מִיט אִיר חֲתוּנָּה הָאבִּין, אַדְמוֹן זָאגְט יְכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר זִיא קֶען זָאגִין צוּם חָתָן אִילוּ אֲנִי פָּסַקְתִּי לְעַצְמִי וֶוען אִיךְ וָואלְט דִיר צוּ גְזָאגְט דֶעם נַדָן פַאר מִיר, אוּנ וָואלְט דִיר נִיט גִיגֶעבִּין אֵשֵׁב עַד שֶׁיַּלְבִּין רֹאשִׁי וָואלְט אִיךְ זִיצֶען בִּיז דֶער קָאפּ וָואלְט מִיר וַייס גִיוָוארִין עַכְשָׁיו שֶׁאַבָּא פָּסַק עָלַי אִיצְט אַז דֶער טַאטֶע הָאט צוּ גְזָאגְט פוּן מַיינֶעט וֶועגִין דֶעם נַדָן אוּנ ער גִיט נִיט מָה אֲנִי יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת וָואס קֶען אִיךְ טָאהְן אוֹ כְּנוֹס אָדֶער הָאבּ חֲתוּנָּה אוֹ פְּטוֹר אָדֶער גִיבּ מִיר גֶט אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל זָאגְט רַבָּן גַּמְלִיאֵל רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן מִיר גִיפֶעלְט דִי רֵייד פוּן אַדְמוֹן: ו הָעוֹרֵר עַל הַשָּׂדֶה רְאוּבֵן קְרִיגְט אויף דִי פֶעלְד וָואס שִׁמְעוֹן הָאט, אוּנ ער זָאגְט צוּ שִׁמְעוֹן דִי פֶעלְד וָואס דוּא הָאסְט גְקוֹיפְט פוּן לֵוִי הָאט זִיא לֵוִי בַּייא מִיר גִינְזָלְת וְהוּא חָתוּם עָלֶיהָ בְּעֵד אוּנ רְאוּבֵן איז גִיחַתְמְתּ אַעֲדוּת אויף דֶעם שְׁטַר מְכִירָה וָואס לֵוִי הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען צוּ שִׁמְעוֹן אַז ער פַארְקוֹיפְט אִיהם דִי פֶעלְד, אַדְמוֹן זָאגְט יָכוֹל הוּא שֶׁיֹּאמַר רְאוּבֵן קֶען זָאגִין אִיךְ הָאבּ גִיוָואלְט דִי פֶעלְד זָאל אַרוֹיס גֵיין פוּן לֵוִים רְשׁוּת וַוייל הַשֵּׁנִי נוֹחַ לִי דֶער אַנְדֶערֶער [שִׁמְעוֹן] איז בַּייא מִיר גְרִינְג בַּייא אִיהם אַוֶועק צוּ נֶעמֶען דִיא פֶעלְד וְהָרִאשׁוֹן קָשֶׁה הֵימֶנִּי אוּנ דֶער עֶרְשְׁטֶער [לֵוִי] איז שְׁוֶוער פַאר מִיר אָפּ צוּ נֶעמֶען פוּן אִים דִי פֶעלְד דְרִיבֶּער הָאבּ אִיךְ מִיךְ גֶעחַתְמְתּ פַאר אַעֲדוּת דִי פֶעלְד זָאל אַרוֹיס גֵיין פוּן לֵוִי אוּנ זִיא זָאל קוּמֶען צוּ דִיר אִיךְ זָאל זִיא קֶענֶען פוּן דִיר אַוֶועק נֶעמֶען וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אוּנ דִיא חֲכָמִים זָאגִין אִיבֵּד אֶת זְכוּתוֹ רְאוּבֵן הָאט פַארְלָארֶען דֶעם זְכוּת וָואס ער הָאט אִין דֶער פֶעלְד ער קֶען נִיט זָאגִין אִיצְט אַז דִי פֶעלְד איז זַיינֶע עֲשָׂאָהּ סִימָן לְאַחֵר אוֹיבּ רְאוּבֵן הָאט פַארְקוֹיפְט אַפֶעלְד נֶעבִּין דִיא פֶעלְד וָואס ער קְרִיגְט אויף אִיהר אוּנ הָאט גֶעשְׁרִיבִּין אִין שְׁטַר מְכִירָה לְמָשָׁל פוּן מִזְרַח זַייט איז שִׁמְעוֹנְס פֶעלְד, הָאט ער דָאךְ מוֹדֶה גִיוֶועז אַז דִי פֶעלְד

לקיים את השטר אין צריך שידע מה שכתוב בשטר אלא שיכיר חתימת העדים בלבד: (ז) ואבדה דרך שדהו. שהחזיקו בה בעלי השדות שבמצריו: ילך לו בקצרה. על כרחם יטול לו דרך לשדהו אבל יברור לו דרך קצרה שלא ירבה ליטול וכזמן שד' ב"א מקיפים אותו מד' רוחות מודה אדמון לחכמים שכ"א יכול לומר אייתי ראיה דדרך גבאי ושקול ואם אדם א' הקיפהו מד' רוחות מודים חכמים לאדמון דממ"נ ארחיה גביה הוא. לא נחלקו אלא כשהקיפהו אדם א' שבא מכח ד' ב"א אדמון אומר מלי אמר ליה מאי נפסך ארחי גבך וחכ"א מצי אמר ליה האיך אי שתקת שתקת (ח) ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו ולא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו. והלכה כחכמים: (ח) והלה הוציא שמכר לו את השדה. הלוה הוציא עליו שטר מכירה מאוחרת לשטר הלואה ואמר שטרך מזוייף או פרוע שאם הייתי חייב לך לא היית מוכר לי את השדה שהיה לך לגבות חובך: זה היה פיקח שמכר לו את השדה. לפי שהיה זה מבריח מטלטליו ולא היה לו מהיכן למשכנו על חובו ועכשיו יטול את הקרקע ובאתרא דהלוקח יהיב זוזי והדר כתב שטר מכירה כו"ע לא פליגי שהיה למוכר לעכב בחובו המעות שקבל ולא יכתוב לו השטר (ט) וכיון שכתבו הוכיח שאין לו עליו חוב כי פליגי באתרא דכתבו שטרא והדר יהיב הלוקח זוזי אדמון סבר איבעי ליה למסר מודעה איני מוכר לו אלא כדי שאוכל למשכנו וחכ"א האי דלא מסר מודעה כי ירא שמא ישמע הדבר וימנע מלקנות את השדה (י). והלכה כחכמים: (ט) וחכ"א זה גובה שטר חובו וכו'. והלכה כחכמים: (י) שלש ארצות לנשואין. שאם נשא אשה באחת מהן (יא) אינו יכול

איבד את זכותו: (ז) מי שהלך למד"ה ואבדה דרך שדהו. אדמון אומר ילך בקצרה. וחכ"א יקנה לו דרך במאה מנה או יפרח באויר: (ח) המוציא שטר חוב על חבירו והלה הוציא שמכר לו את השדה אדמון אומר יכול הוא שיאמר אלו הייתי חייב לך היה לך להפרע את שלך כשמכרת לי את השדה. וחכ"א זה היה פקח שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו: (ט) שנים שהוציאו שט"ח [ז] זה על זה. אדמון אומר אלו הייתי חייב לך כיצד אתה לוה ממני וחכ"א זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו: (י) [ח] שלש ארצות לנשואין

שמעון: (ח) פרש"י ואזיל גבך כשתקנה הדרך ממני. ועיין תוי"ט: (ט) וכשהגיע זמן פרעון החוב קודם. הר"ן: (י) דאף שצריך זה למכור היה מולא הרבה דקונים מלוים סם דאמרי איגשי זבין קנית זבנת אפסדת: [ז] וע"ז. כראובן על שמעון ושמעון על ראובן ושטר שהוציא ראובן מוקדם ושל שמעון מאוחר. אדמון אומר יכול לומר אלו כו' כילד כו' היה לך לתבוע חובך ממני. וחכ"א זה גובה כו' שאף הראשון גובה. ופרכינן בגמ' אי דמטי זימניה של חוב הראשון מ"ט דרבנן שהראשון גובה חובו ואי לא מטי זימנא מ"ט דאדמון דהא לא מלי א"ל הלו כו' דמשום דלא הגיע זמנו הולרך ללות ממנו ומוקמינן לה דגגו' כגון שלוה ממנו ביום דמשלים זימניה ופליגי אי עביד איניש דיזיף ליומא או לא. הר"ן: [ח] ג' ארלות כו'. כן בא"י חלוקות לענין נשואי אשה. רש"י: (יא) והוא

גיהער צו שמעון איבד את זכותו האט ראובן פארלארין דם זכות פון די פעלד ער קען איצט ניט זאגן אז די פעלד איז זיינע: ז מי שהלך למדינת הים איינער איז גיגאנגען אין אווייטע מדינה ואבדה דרך שדהו איז פארלארין גיווארין די וועג וואס מען גייט צו זיין פעלד די בעלי בתים פון די פעלדער וואס נעבן זיין פעלד האבין צו גינומען די וועג צו זייער פעלד אונ איר וויים ניט וועמען צו מאנען, אדמון זאגט ילך בקצרה ער זאל גיין אין די קורצטע וועג וחכמים אומרים אונ די חכמים זאגין די מענטשין וואס נעבין זיין פעלד דארפין איהם ניט געבין אוועג, נאר יקנה לו דרך במאה מנה ער זאל קויפין אוועג אפילו מען וויל פאר דער וועג הונדערט מאל הונדערט גילדען מוז ער אויך געבין או יפרח באויר אדער ער זאל פליהען אין דער לופט: ח המוציא שטר חוב על חברו ראובן האט אוועקסיל אויף שמעון אז שמעון האט בייא אים גיבארגט הונדערט רובל והלה דער דאזיגער שמעון הוציא שמכר לו את השדה וויזט אשטר (אפאר קויף צעטעל) אז ראובן האט צו אים פאר קויפט זיין פעלד פאר הונדערט רובל אדמון זאגט יכול הוא שיאמר שמעון קען זאגין צו ראובן אילו הייתי חייב לך ווען איך וואלט דיר שולדיג גיוועזן הונדערט רובל היה לך להפרע את שלך האסט דו בעדארפט אפנעמען פון מיר דיין געלט וואס דו מאנסט כשמכרת לי את השדה ווען דו האסט מיר פאר קויפט די פעלד, וואלסטו דאך נים נידארפט פאר קויפין די פעלד, זעהט מען דאך אז דיין וועקסעל איז פאלש וחכמים אומרים אונ דיא חכמים זאגין זה היה פקח דער ראובן איז גיוועזן קלוג שמכר לו את הקרקע דער מיט וואס ער האט אים פאר קויפט זיין פעלד מפני שהוא יכול למשכנו ווייל ער וועט קענען נעמען די פעלד אמשכון פאר זיין חוב. ווען ראובן האט געמאנט זיין חוב בייא שמעון האט שמעון אלע מאל גיזאגט ער האט קיין געלט האט ראובן אים פאר קויפט די פעלד ער זאל זי קענען אוועק נעמען פאר זיין חוב: ט שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה צוויי מענטשין האבין וועקסלען איינער אויף דעם אנדערין, ראובן האט אוועקסיל אויף שמעון אז שמעון האט גיבארגט ביי אים געלט אונ שמעון האט אוועקסיל אויף ראובן אז ראובן האט ביי אים גיבארגט געלט. אדמון זאגט שמעון קען זאגין צו ראובן אלו הייתי חייב לך ווען איך וואלט דיר שולדיג גיוועזן געלט כיצד אתה לוה ממני וויא אזוי האסטו גיבארגט געלט בייא מיר, וואלסטו דאך גידארפט אפ נעמען דיין חוב וואס דו מאנסט ביי מיר, זעהט מען דאך אז דיין וועקסיל איז פאלש וחכמים אומרים אונ די חכמים זאגין זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו ראובן נעמט אפ מיט זיין וועקסיל פון שמעון דעם חוב אונ שמעון נעמט אפ מיט זיין וועקסיל פון ראובן דעם חוב: י שלש ארצות לנשואין צום דין פון אאשה נעמען איז ארץ ישראל צו טיילט אין דרייא לענדער יהודה, עבר הירדן, והגליל, אויב דער מאן אונ די ווייב זענען ביידע פון יהודה, אדער ביידע פון עבר הירדן אדער ביידע פון גליל

אין

יהודה ועבר הירדן והגליל. אין מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל באותה הארץ מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר. מוציאין מנוה הרעה לנוה היפה. אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה. ר"ש בן גמליאל או' אף לא מנוה רעה לנוה יפה מפני שהנוה היפה בודק: (יא) הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין. הכל מעלין לירושלים [ט] ואין הכל מוציאין אחד האנשים ואחד הנשים. נשא אשה בא"י וגירשה בא"י נותן לה ממעות [י] א"י. נשא אשה בא"י וגירשה [כ] בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י. נשא אשה בקפוטקיא וגירש' בא"י נותן לה ממעות א"י

לכופה לצאת אחריו מארץ אל ארץ: כרך. גדול מעיר והוא מקום שווקים ומכל סביביו באין שם לסחורה וכל דבר מצוי בו: אבל לא מעיר לכרך. שישיבת הכרכין קשה מפני שהכל מתישבים שם ודוחקים ומקרבים הבתים זו לזו ואין שם אויר: ולא מכרך לעיר. דבכרך שכיחי כל מילי ובעיר לא שכיחי כל מילי: מפני שהנוה היפה בודק את הגוף ומחליאו ששנוי וסת אפי' לטובה התחלת חולי מעים. והלכה כרשב"ג. ואם איש מארץ הגליל נשא אשה בארץ יהודה או איפכא כופין אותה לצאת עמו שע"מ כן נשאה ובכ"מ מוציאין מעיר שרובה עכו"ם לעיר שרובה ישראל אבל לא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עכו"ם: (יא) הכל מעלין. את כל בני ביתו אדם כופה לעלות עמו לירושלים אפי' אם קנה עבד עברי ילך העבד אחריו על כרחו ואפי' מנוה היפה לנוה הרעה ואפי' מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עכו"ם: ואין הכל מוציאין. אין מוציאין שום אדם: א' האנשים וא' הנשים. אם הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות תצא בלא כתובה ואם היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות יוציא ויתן כתובה: קפוטקיא. הוא כפתור וקורין לה בערב"י דמא"ת ומעותיה גדולות ושוקלות יותר משל א"י ומשום דכתובת אשה מד"ס הקלו בה לפרוע אותה בפחות שבמעות ורשב"ג סבר כתובה דאורייתא ומש"ה אזיל בה לחומרא (יב). ולית הלכתא כותיה:

מאותה הארץ בנבאה: [ט] ואין הכל כו'. לאתויי עבד שברח מח"ל לארץ דאמרי' ליה זבניה הכא ויזיל. גמ': [י] א"י. ולגבר שלא יהא פחות מתקנות חכמים לבתולה מאתים ולאלמנה מנה שכל הפוחת כו': [כ] בקפוטקיא. ויהב אותה על דרך משל מפני שהיא קרובה לא"י. הר"מ: (יב) הילכך בתר שעבודא אזלינן כדין שט"ח. רש"י. וכתב ע"ז הר"ן ואי תימא א"כ היכא דנשא בא"י דיתן לה ממעות א"י. וא"כ לעולם יהיה לה דצורי כמו באותם ומפתם דהן של צורי כו' אלא דרשב"ג סבר דאף דכתובה נאמרה מן התורה אך איזו כתובה שיסכימו בה שניהן משתעבד לה ולפיכך אל שעבודו במקום הנשואין.

אין מוציאין מעיר לעיר קען ניט דער מאן נייטין זיין ווייב זי זאל מיט אים ציהען פון אקליינע שטאט פון איין מדינה אין אקליינע שטאט אין די אנדערע מדינה ומכרך לכרך אונ דער מאן קען ניט נייטין זיין ווייב זי זאל מיט אים ציהען פון אגרויסע שטאט פון איין מדינה אין אגרויסע שטאט אין די אנדערע מדינה אבל באותה הארץ אבער אין די זעלביגע מדינה מוציאין מעיר לעיר קען ער איר נייטען זי זאל מיט אים ציהען פון איין קליינע שטאט אין דיא אנדערע קליינע שטאט ומכרך לכרך אונ פון איין גרויסע שטאט אין די אנדערע גרויסע שטאט אבל לא מעיר לכרך אבער פון אקליינע שטאט אין אגרויסע שטאט ולא מכרך לעיר אדער פון אגרויסע שטאט אין אקליינע שטאט קען ער איר ניט נייטען צו ציהען מיט אים אפילו אין די זעלביגע מדינה, וואורום אנדערע ווילען בעסער וואהנען אין אקליינע שטאט ווייל דארט איז שטיל אונ רוהיג, אנדערע ווילען בעסער וואהנען אין אגרויסע שטאט ווייל דארט בעקומט מען אלץ צו קויפין מוציאין מנוה הרעה לנוה היפה דער מאן קען נייטין זיין ווייב זיא זאל מיט אים ציהען פון אשלעכטע וואהנונג אין אגוטע אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה אבער דער מאן קען ניט נייטין זיין ווייב זי זאל מיט אים ציהען פון אגוטע וואהנונג אין אשלעכטע וואהנונג רבן שמעון בן גמליאל זאגט אף לא מנוה הרעה לנוה היפה פון אשלעכטע וואהנונג צו ציהען אין אגוטע וואהנונג קען ער איר אויך ניט נייטען מפני שהנוה היפה בודק ווייל צו ציהען פון אשלעכטע וואהנונג אין אגוטע וואהנונג שאדעט דאס געזונדט פון מענטשין הכל מעלין לארץ ישראל אמענטש קען נייטין זיינע שטוב מענטשין, ווייב אונ קינדער אונ עבדים כנענים זיי זאלין מיט אים ציהען פון חוץ לארץ אין ארץ ישראל ואין הכל מוציאין אונ ער קען קיינעם ניט נייטען ארויס צו גיין פון ארץ ישראל אין חוץ לארץ הכל מעלין לירושלים אויב איינער וואהנט אין ארץ ישראל אונ ער וויל ציהען אין ירושלים קען ער נייטען זיינע שטוב מענטשין זיי זאלין מיט אים ציהען אין ירושלים ואין הכל מוציאין אונ ער קען קיינעם ניט נייטען ארויס צו גיין פון ירושלים אפילו אין ארץ ישראל אחד האנשים ואחד הנשים אויב דער מאן וויל גיין אין ארץ ישראל אדער אין ירושלים אונ די ווייב וויל ניט מיט גיין נעמט זי גאר אן כתובה, אונ אויב די ווייב וויל גיין אין ארץ ישראל אדער אין ירושלים אונ דר מאן וויל ניט מיט גיין גיט ער איר גט אונ כתובה נשא אשה בארץ ישראל אויב איינער האט גינומען אווייב אין ארץ ישראל וגירשה בארץ ישראל אונ ער האט איר גיגט אין ארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל גיט ער איר די כתובה מיט געלט פון ארץ ישראל נשא אשה בארץ ישראל אז ער האט גינומען אווייב אין ארץ ישראל וגירשה בקפוטקיא אונ ער האט איר גיגט אין קפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל גיט ער איר די כתובה מיט געלט פון ארץ ישראל ווייל ווען ער האט געשריבען די כתובה זענען זיי גיוועזן אין ארץ ישראל איז ער נאר מחויב גיווארין צוויא הונדערט גילדען מיט ארץ ישראל געלט נשא אשה בקפוטקיא ער האט גינומען אווייב אין קפוטקיא וגירשה בארץ ישראל אונ ער האט איר גיגט אין ארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל גיט ער איר די כתובה מיט געלט פון ארץ ישראל ווייל כתובה איז נאר אתקנה

ועפוי"ט: [ג] נשא. אשאן לכולי עלמא: א"י. רשבג"א נותן לה ממעות קפוטקיא. [ג] נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא:

פון די רבנן, זאל ער איר נאר געבין די קלענסטע געלט, ווארום מיר קענען זאגין דאריבער האט ער איר גינט אין ארץ ישראל כדי ער זאל איר געבין די געלט פון ארץ ישראל. רבן שמעון בן גמליאל זאגט נותן לה ממעות קפוטקיא ער זאל איר געבין די כתובה מיט די געלט פון קפוטקיא ווארום ער איז מחויב גיווארין די כתובה אין קפוטקיא מוז ער איר געבין די געלט פון קפוטקיא ודי געלט פון קפוטקיא איז גיוועזן גרעסער אונ מער ווערט ווי די געלט פון ארץ ישראל] נשא אשה בקפוטקיא ער האט גינומען א ווייב אין קפוטקיא וגירשה בקפוטקיא אונ ער האט איר גיגט אין קפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא גיט ער איר די כתובה מיט געלט פון קפוטקיא:

רש"י

שנוי וסת. אפי' לטובה: במרום הרים כרמו. שאין בידו ממון לקנות במקום טוב וקונה בראש ההר וכל זבלים שהוא מוליך לו נופל ומזבל כרמים שתחתיו: לאתויי עבדים. אם היה לו עבד עברי ילך העבד אחריו על כרחו: לעלות

גמרא כתובות דף קי ע"ב

הלכה ה' כלם כלי סחילון דמ"ת דמלכות דכריאס השתפא

מאי בודק כדשמואל דאמר שמואל שנוי וסת תחלת חולי מעים. כתוב בספר בן סירא כל ימי עני רעים. והאיכא שבתות וימים טובים. כדשמואל דאמר שמואל שנוי וסת תחלת חולי מעים. בן סירא אומר אף לילות. בשפל גגים גגו במרום הרים כרמו ממטר גגים לגגו ומעפר כרמו לכרמים. הכל מעלין לאתויי מאי לאתויי עבדים ולמאן דתני עבדים בהדיא לאתויי מאי לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה. ואין הכל מוציאין לאתויי מאי לאתויי עבד שברח מח"ל לא"י דאמרינן

מאי בודק אין דער משנה שטייט אז מען גייט ארויס פון אשלעכטע וואהנונג אין אגוטע וואהנונג איז דאס בודק, שאדעט דאס דעם מענטש, פאר וואס שאדעט דאס, זאגט די גמרא כדשמואל, אזוי וויא שמואל האט געזאגט דאמר שמואל ווארום שמואל האט געזאגט שנוי וסת תחלת חולי מעים אז איינער ענדערט זיין געוואהנהייט, אפילו צו בעסער, איז דאס אאנהייב צו אגידערים קראנקייט כתוב בספר בן סירא עס איז געשריבען אין ספר בן סירא כל ימי עני רעים אלע טעג פון ארעם מאן זענען שלעכט, איז דאך אקשיא והאיכא שבתות וימים טובים עס איז דאך דא שבת אונ יום טוב, וואס דער ארעם מאן עסט בעסער אונ רוהט, נאר כדשמואל, וויא שמואל האט געזאגט דאמר שמואל ווארום שמואל האט גיזאגט שנוי וסת תחלת חולי מעים אז איינער ענדערט זיין געוואהנהייט, אפילו צו בעסער, איז דם אאנהייב צו אגידערים קראנקייט, דריבער איז שבת אונ יום טוב אויך שלעכט פאר דעם ארעם מאן, בן סירא זאגט אף לילות אפילו דיא נעכט זענען אויך שלעכט פאר דעם ארעם מאן בשפל גגים גגו דער נידעריגסטער דאך איז דעם ארעם מאן'ס, דריבער אז עס רעגינט רינט דער רעגין פון אלע דעכער אויף זיין דאך, לאזט דאס איהם ניט שלאפין ובמרום הרים כרמו זיין וויינגארטין איז אויף דעם העכסטין בארג, אז ער שיט מיסט אויף זיין וויינגארטין פאלט אראפ דיא מיסט אויף דיא פרעמדע וויינגערטנער אונ זיין וויינגארטען בלייבט ליידיג, וואקסט ניט גוט אויף איהם ממטר גגים לגגו דער רעגין פון אלע דעכער רינט אויף זיין דאך ומעפר כרמו לכרמים דיא ערד פון זיין וויינגארטין פאלט אראפ אויף דיא אנדערע וויינגערטנער הכל מעלין אז איינער וויל גיין פון חוץ לארץ אין ארץ ישראל, קען ער נייטין זיינע אלע שטוב מענטשין זייא זאלין מיט גיין מיט אים. צו וואס דארף שטיין דער ווארט הכל, אלע שטוב מענטשין, זאל שטיין ער קען נייטין זיינע שטוב מענטשין, געוויס מיינט מען אלע, צו וואס שטייט דער ווארט הכל, אלע לאתויי מאי וועמען נאך קען ער נייטין מען זאל מיט איהם מיט גיין לאתויי עבדים אז ער האט יודישע קנעכט קען ער זיי נייטין זיי זאלין מיט גיין מיט איהם אין ארץ ישראל, אפילו זייא זענען ניט אמת'ע שטוב מענטשין זיינע, פון דעסט וועגין קען ער זייא אויך נייטין זיי זאלין גיין מיט אים אין ארץ ישראל ולמאן דתני עבדים בהדיא אונ דער וואס לערינט בפירוש אין דער משנה אז ער קען נייטין זיינע קנעכט זייא זאלין גיין מיט איס אין ארץ ישראל לאתויי מאי וואס ווייזט מיר דער ווארט הכל לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה אפילו ער ציהט אוים פון חוץ לארץ פון אגוטע וואהנונג אין ארץ ישראל אין אשלעכטע וואהנונג, מוזין זייא מיט גיין מיט איהם ואין הכל מוציאין אונ מען טאר קיינעם ניט ארוים נעמען פון ארץ ישראל אין חוצה לארץ לאתויי מאי וועמען זאך טאר מען ניט ארוים נעמען פון ארץ ישראל אין חוצה לארץ לאתויי עבד שברח

ליה זבניה הכא וזיל משום ישיבת א"י. הכל מעלין לירושלים לאתויי מאי. לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה. ואין הכל מוציאין לאתויי מאי לאתויי אפי' מנוה הרעה לנוה היפה. ת"ר הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו תצא בלא כתובה. היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופין אותו לעלות ואם לאו יוצא ויתן כתובה. היא אומרת לצאת והוא אומר שלא לצאת כופין אותה שלא לצאת ואם לאו תצא בלא כתובה. הוא אומר לצאת והיא אומרת שלא לצאת כופין אותו שלא לצאת ואם לאו יוציא ויתן כתובה:

לעלות. מא"ל לארץ וכן מאחר גבולין לירושלים: לצאת מירושלים. לגבולין או מארץ לא"ל:

מחוץ לארץ לארץ ישראל אז אקנעכט איז אנטלאפען פון חוץ לארץ אין ארץ ישראל, קען איהם ניט נייטין דער בעל הבית ער זאל צוריק גיין פון ארץ ישראל אין חוץ לארץ דאמרינן ליה זבניה הכא וזיל מען זאגט צום בעל הבית פארקויף דעם קנעכט אין ארץ ישראל אונ נעם דאס געלט אונ גייא צוריק אין חוץ לארץ משום ישיבת ארץ ישראל ארץ ישראל זאל בעזעצט ווערין הכל מעלין לירושלים אמענטש קען נייטין זיינע אלע שטוב מענטשין ווייא זאלין גיין מיט איהם פון ארץ ישראל אין ירושלים לאתויי מאי וואס ווייזט מיר דער ווארט הכל לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה אפילו ער ציהט אוים פון ארץ ישראל פון אגוטע וואהנונג אין ירושלים אין אשלעכטע וואהנונג, מוזין זייא מיט גיין מיט אים ואין הכל מוציאין אונ מען טאר קיינעם ניט ארוים נעמען פון ירושלים אין ארץ ישראל לאתויי מאי וואס ווייזט מיר דער ווארט הכל לאתויי אפילו מנוה הרעה לנוה היפה אפילו אין ירושלים האט ער אשלעכטע וואהנונג, אונ אין ארץ ישראל וועט ער האבין אגוטע וואהנונג, טאר ער אויך ניט אוים ציהען פון ירושלים אין ארץ ישראל תנו רבנן דיא רבנן האבין גילערינט הוא אומר לעלות דער מאן זאגט מען זאל גיין פון חוץ לארץ אין ארץ ישראל והיא אומרת שלא לעלות אונ דאס ווייב זאגט מען זאל ניט גיין פון חוץ לארץ אין ארץ ישראל כופין אותה לעלות נייט מען איהר זיא זאל גיין מיט איהר מאן אין ארץ ישראל ואם לאו אונ אויב זיא וויל ניט גיין תצא בלא כתובה זאל זיא נעמען גט אונ די כתובה דארף מען איר ניט געבין היא אומרת לעלות אז דאס ווייב זאגט מען זאל גיין אין ארץ ישראל והוא אמר שלא לעלות אונ דער מאן זאגט מען זאל ניט גיין אין ארץ ישראל כופין אותו לעלות נייט מען איהם ער זאל גיין מיט איהר אין ארץ ישראל ואם לאו אונ אויב ער וויל ניט גיין יוציא ויתן כתובה זאל ער איהר געבין גט אונ זאל איהר געבין כתובה, אונ אויב זיי וואהנען אין ארץ ישראל היא אומרת לצאת דאס ווייב זאגט מען זאל ארוים גיין פון ארץ ישראל אין חוץ לארץ והוא אומר שלא לצאת אונ דער מאן זאגט מען זאל ניט ארוים גיין פון ארץ ישראל כופין אותה שלא לצאת נייט מען איר מען זאל ניט ארוים גיין ואם לאו אונ אויב זיא וויל ניט זיין אין ארץ ישראל תצא בלא כתובה זאל זיא ארוים גיין פון מאן מיט אגט אן כתובה הוא אומר לצאת דער מאן זאגט מען זאל ארוים גיין פון ארץ ישראל והיא אומרת שלא לצאת אונ דאס ווייב זאגט מען זאל ניט ארוים גיין פון ארץ ישראל כופין אותו שלא לצאת נייט מען איהם ער זאל ניט ארוים גיין פון ארץ ישראל ואם לאו אונ אויב ער וויל ניט זיין אין ארץ ישראל יוציא ויתן כתובה זאל ער איר געבין גט אונ כתובה:

זוהר (אחרי דף ס"ט ע"ב) ת"ת דאזילות יוד הא ואו הא

כי ביום הזה יכפר עליכם וגו'. אכפר עליכם מבעי ליה. אלא יכפר עליכם לאכללא יובלא דנגיד מבועי לאשקאה בהאי יומא לכל עיבר לארוואה כלא ולאשקאה כלא ודא עליכם. כלומר בגיניכון לדכאה לכון בהאי יומא דכתיב לפני יי' תטהרו ולא ישלוט עלייכו דינא. ר' יהודה אמר זכאין אינון ישראל דקב"ה אתרעי בהו ובעי לדכאה להו דלא ישתכח בהו חובה בגין דיהון בני היכליה וידורון בהיכליה. ולזמנא דאתי כתיב (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים וגו': רבי יהודה פתח (תהלים קל) שיר המעלות ממעמקים קראתיך יי'. תנינן בשעתא דברא קב"ה עלמא בעי למברי ב"נ אמליך באורייתא אמרה קמיה תבעי למברי האי ב"נ זמין הוא למחטי קמך. וזמין הוא לארגזא קמך. אי תעביד ליה כעובדוי הא עלמא לא יכיל למיקם קמך כ"ש ההוא ב"נ. א"ל וכי למגנא אתקרינא (שמות לד) אל רחום וחנון ארך אפים. ועד לא ברא קב"ה עלמא ברא תשובה אמר לה לתשובה אנא בעינא למברי ב"נ בעלמא ע"מ דכד יתובון לך מחוביהון דתהוי זמינא למשבק חוביהון ולכפרא עלייהו. ובכל שעתא ושעתא תשובה זמינא לגבי בני נשא וכד בני נשא תייבין מחובייהו האי תשובה תבת לגבי קב"ה וכפר על כלא ודינין אתכפיין ומתבסמאן כלהו וב"נ אתדכי מחוביה. אימתי איתדכי ב"נ מחוביה בשעתא דעאל בהאי תשובה כדקא חזי. ר' יצחק אמר דתב קמי מלכא עלאה וצלי צלותא מעומקא דלבא הה"ד ממעמקים קראתיך יי'. ר' אבא אמר ממעמקים קראתיך יי' אתר גניז הוא לעילא והוא עמיקא (שמות סג ב) דבירא ומהאי נפקין נחלין ומבועין לכל עיבר וההוא עמיקא דעמיקתא אקרי תשובה. ומאן דבעי לאתבא ולאתדכאה מחובי. בהאי עומקא אצטריך למקרי לקב"ה הה"ד ממעמקים קראתיך יי'. תאנא בשעתא דהוה ב"נ חב קאי מאריה וקריב קרבניה על מדבחא וכהנא מכפר עליה ובעי בעותיה עליה. מתערין רחמי ודינין מתבסמין ותשובה אריק ברכאן במבועין דנגדין ונפקין ומתברכין כלהו בוצינין כחדא וב"נ אתדכי מחוביה:

משערי תשובה לר' יונה דף ד ע"ד

הכנעת בעל תשובה במעשה הוא שיתנהג במענה רך כענין שנא' מענה רך ישיב חמה ובקול נמוך כי זה מדרך השפלים כמ"ש ושפלת מארץ תדברי ומעפר תשח אמרתך כהפך מ"ש שנא' על העשיר בעל הגאוה ועשיר יענה עזות. ולא יתעסק בבני המלבושים והתכשיטים כמ"ש ועתה הורד עדיך מעליך ונאמר באחאב ויצום וישכב בשק ויהלך אט ואמר השם יתברך על זה הראית כי נכנע אחאב ועניין וילך אט כהפך מדרך המלכים שהם מהלכים ברוב חיל וקול המולה. ויהיו תמיד עיניו שחות כענין

הר"מ הלכות איסורי ביאה פרק כ"ב

(א) תינוקת מבת שלש ולמטה ותינוק בן תשע ולמטה מותר להתייחד עמהן שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה: (ב) אנדרוגינוס אינו מתייחד עם הנשים ואם נתייחד אין מכין אותו מפני שהוא ספק. אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינוס ועם הטומטום: (ג) אשת איש שהיה בעלה בעיר אינה חוששת ליחוד מפני שאימת בעלה עליה ואם היה זה גם בה כגון שגדלה עמו או שהיתה קרובתו לא יתייחד עמה ואע"פ שבעלה בעיר, וכן כל המתייחד עם אשה והיה הפתח פתוח לרה"ר אין חוששין משום יחוד:

הכנעת בעל תשובה במעשה הוא שיתנהג במענה רך **דיא אונטערטעניגקייט פון דעם מענטש וואס טוהם תשובה דארף זיין ער זאל זיך געוויינען צו ענטפערן מיט אוייכע שטימע** כענין שנאמר **וויא עס שטייט אין פסוק** מענה רך ישיב חמה **אוייכע ענטפער שטילט דעם כעס** ובקול נמוך **ער זאל ריידין מיט אנידעריגע שטימע** כי זה מדרך השפלות **דאס איז אנגעוואונג צו נידעריגקייט, אז מען זאל זיין נידעריג בייא זיך** כמו שנאמר **וויא עס שטייט אין פסוק** ושפלת מארץ תדברי **דוא וועסט זיין נידעריג, דוא וועסט ריידין אזוי שטיל אזוי וויא מען רעט פון דער ערד** ומעפר תשח אמרתך **דיינע רייד וועט זיין איינגעבויגין [נידעריג] אזוי וויא מען רעט פון די ערד** בהפך ממה שנאמר על העשיר בעל הגאוה **פארקערט וויא מען זאגט אויף דעם רייכין וואס ער איז גרויס בייא זיך** ועשיר יענה עזות **דער רייכער רעט מיט שטארקייט** ולא יתעסק בנוי המלבושים והתכשיטים **ער זאל זיך ניט בשעפטיגען צו האבין שיינע קליידער און צירונג** כמו שנאמר **וויא עס שטייט אין פסוק נאט האט גיזאגט צו דיא יודין** ועתה הורד עדיך מעליך **איצט זאלסטו אראפנידערין דיינע צירונג פון דיר** ונאמר באחאב **אויף אחאב איז גיזאגט גיווארין** ויצום וישכב בשק ויהלך אט **ער האט געפאסט און האט זיך געליינט שלאפין מיט דעם זאק און איז געגאנגען פאמעלאך** ואמר השי"ת על זה **און גאט האט גיזאגט אויף דעם צום נביא אליהו** הראית כי נכנע אחאב **האסטו גיזעהן אז אחאב איז אונטערטעניג גיווארין** ועניין ויהלך אט **וואס מיינט מען ער איז געגאנגען פאמעלאך** בהפך מדרך המלכים **פארקערט וויא אלע מלכים טוהען** שהם מהלכים ברוב חיל וקול המולה **זייא גייען מיט פיל מיליטער און מיט אברומענדיגע שטימע** ויהיו תמיד עיניו שחות **זיינע אויגין זאלין זיין אייביג אראפגעבויגין** כענין שנאמר **וויא עס שטייט אין פסוק** ושח עינים יושיע **דער מענטש וואס בייגט איין זיינע אויגין וועט איהם**

(א) תינוקת מבת שלש ולמטה **אמיידיל וואס איז אלט ווייניגער וויא דרייא יאהר** ותינוק בן תשע ולמטה **און אזכר וואס איז אלט ווייניגער וויא ניין יאהר** מותר להתייחד עמהן **מעג מען זיין מיט זיי אליין אין איין שטוב, אאשה מעג זיין אליין אין איין שטוב מיט אזכר וואס איז ניט אלט ניין יאהר, און אזכר מעג זיין אליין אין איין שטוב מיט אמיידיל וואס איז ניט אלט דרייא יאהר** שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה **דיא רבנן האבין נאר גוזר גיוועזן מען זאל ניט זיין צו זאמען אין איין שטוב, אזכר וואס קען בועל זיין אאשה מיט אאשה וואס מען קען זיא בועל זיין, אבער אז איינער פון זייא איז נאך צו יונג מעגין זייא זיין צוזאמען אין איין שטוב:** (ב) אנדרוגינוס אינו מתייחד עם הנשים **אאנדרוגינוס [מען וויים ניט וואס ער איז אזכר אדער אנקבה] טאר ער ניט זיין אין איין שטוב מיט ווייבער** ואם נתייחד **און אויב ער איז יא גיוועזן אין איין שטוב מיט ווייבער** אין מכין אותו **שלאגט מען איהם ניט מלקות** מפני שהוא ספק **ווייל עס איז אספק וואס ער איז, טאמער איז ער אויך אאשה** אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינוס ועם הטומטום **אבער אמאנם פערזאהן מעג זיין צוזאמען אין איין שטוב מיט אאנדרוגינוס און מיט אטומטום [אטומטום איז אויך אספק וואס ער איז, אזכר אדער אנקבה]:** (ג) אשת איש שהיה בעלה בעיר אינה חוששת ליחוד **אאשה וואס האט אמאן און דער מאן איז אין שטאט, מעג זיא זיין צוזאמען מיט אמאנס פערזאהן אין איין שטוב** מפני שאימת בעלה עליה **ווייל זיא האט מורא מזנה צו זיין טאמער וועט דער מאן אנקומען** ואם היה זה גם בה **אויב דער מאנס פערזאהן איז געוואוהנט מיט איהר און ער קען זיך מיט איהר]** כגון שגדלה עמו **זיא האט זיך גע־אדערוועט מיט אים צוזאמען** או שהיתה קרובתו **אדער זיא איז גיוועזן זיינע אקרובה** לא יתייחד עמה ואף על פי שבעלה בעיר **טאר ער ניט זיין מיט איהר צוזאמען אין איין שטוב אפילו דער מאן איז אין שטאט**

וכן כל המתייחד עם אשה והיה הפתח פתוח לרשות הרבים **אז אמאנספערזאן איז צוזאמען מיט אאשה אין איין שטוב און אטיר איז אפין אין גאס אריין** אין חוששין משום יחוד **האבין מיר ניט מורא פאר דער עבירה פון יחוד, ווארום אז אטיר איז אפין אין גאס וועלען זייא ניט מזנה זיין:**

שנא' ושח עינים יושיע. וסימני ההכנעה כמו מענה רך וקול הנמוך ושחוח העין יזכירוהו להכניע את לבו. וצריך שבירת התאוה הגשמיות וישוב על לבו כי התאוה עוללה לנפשו לחטוא ולמשוך העון בחבלי השוא. ויעשה גדר לשמור את דרך התשובה יפריש מן התענוגים ולא ימשך אחר תאותו גם בדברים המותרים. ויתנהג בדרכי הפרישות ולא יאכל רק לשובע נפשו וקיום גופו כענין שנא' צדיק אוכל לשובע נפשו ואל יגש אל אשה רק לקיים מצות פריה ורביה או למצות עונה כי כל זמן שהאדם הולך אחרי התאות נמשך אחרי תולדות החומר וירחק מדרך הנפש המשכלת ואז יתגבר עליו כענין שנא' וישמן ישורון ויבעט ונאמר פן תאכל ושבעת ורם לבבך ונא' פן אשבע וכחשתי. ואז"ל אבר קטן יש באדם משביעו רעב מרעיבו שבע:

גאט העלפין וסימני ההכנעה כמו מענה רך וקול הנמוך ושחוח העין אונ די צייכונגם פון אונטערטעניגקייט אזוי וויא אוויבע ענפער אונ אנידעריגע שטימע אונ איינגעבויגין דיא אויגין יזכירוהו להכניע את לבו דאס אלץ וועט דערמאנען דעם מענטש ער זאל אונטערטעניג מאכין זיין הארץ וצריך שבירת התאוה הגשמית אונ ער דארף צוברעכין דיא תאות ואס דער גוף גלוסט ישיב אל לבו ער זאל ענפערין זיין הארץ כי התאוה עוללה לנפשו לחטוא ולמשוך העון בחבלי השוא ווארום די תאות האבין געווירקט אויף איהם ער זאל זינדיגען אונ זאל ארויף ציהען אויף זיך די זינד מיט פאלשע שטריק, דאס הייסט ביםלאכוויז איז ער צוגעבונדען געווארין צו די תאות אונ ער האט ארויפגעצויגין אויף זיך די זינד, וואס אין אנהייב איז ניט געוועזן צו דערקענען ביז ער איז גוט צו געבונדען געווארין צו די תאות אונ צו די זינד ויעשה גדר לשמור את דרך התשובה ער זאל מאכין א פארצאמונג ער זאל קענען היטען די וועג פון תשובה יפריש מן התענוגים ער זאל זיך אפשיידין פון פערגעניגענס ולא ימשוך אחר תאותו גם בדברים המותרים ער זאל זיך ניט ציהען נאך די פערגעניגונגם וואס ער גלוסט אפילו אזעלכע פארגעניגונגס וואס מען מעג, זאל ער אויך ניט טאהן ויתנהג בדרכי הפרישות אונ ער זאל זיך פירען מיט אלע עניינים פון אפ־שיידונג פון תאות אונ פערגעניגונגם לא יאכל רק לשובע נפשו וקיום גופו אונ ער זאל ניט מער עסין נאר צום זאט ווערען אונ צו דערהאלטין דעם גוף (דאס געזונט) כענין שנאמר וויא עם שטייט אין פסוק צדיק אוכל לשובע נפשו דער צדיק עסט נאר ער זאל זאט ווערען ואל יגש אל אשה רק לקיים מצות פריה ורביה או למצות עונה אונ ער זאל ניט גיגענען צו זיין ווייב נאר צו מקיים זיין די מצוה צו האבין קינדער, אדער וויל ער איז מחויב צו בהעפטין זיך מיט זיין ווייב, אבער ניט צו האבין פערגעניגען כי כל זמן שהאדם הולך אחר התאוה ווארום ווען דער מענטש גייט צו טאהן וואס איהם גלוסט נמשך אחר תולדת החומר וירחק מדרך הנפש המשכלת ציהט ער זיך צום גוף אונ דער ווייטערט זיך פון די נשמה ואז יתגבר יצרו עליו אונ אז ער וועט זיך ציהען נאך דעם גוף וועט זיך שטארקין אין איהם דער יצר הרע כענין שנאמר וויא עם שטייט אין פסוק וישמן ישורון ויבעט די יודין זענען פעט געווארין האבין זיי געטרעטין (אוועק געווארפין) די תורה אונ מצות ונאמר נאך זאגט דער פסוק פן תאכל ושבעת ורם לבבך טאמער וועסטו עסין אונ זאט ווערען אונ וועט דער הייכט ווערען דיין הארץ (וועסטו ביי זיך גרויס ווערען) ונאמר נאך זאגט דער פסוק פן אשבע וכחשתי טאמער וועל איך זאט ווערען אונ וועל אפלייקענען דעם גאט פון הימעל ואמרו זכרונם לברכה אונ דיא רבנן האבין געזאגט אבר קטן יש בו באדם משביעו רעב מרעיבו שבע אקליינער גליד איז דא ביא דעם מענטש (דער אבר פון תשמיש) אז מען מאכט איהם זאט מיט תשמיש איז ער נאך מער הונגעריג (פארשטארקט זיך די תאוה), אונ אז מען מאכט איהם הונגעריג, מען האלט איין די תאוה, ווערט ער זאט אונ גלוסט ניט מער:

אחרי יום ד תורה — אונקלוס

להמשיך כת"ת דו"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ו דמילוי ו"ו אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

טז וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם

טז וִיכַפַּר עַל קוּדְשָׁא מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִמְּרָדֵיהוֹן לְכָל

ת"א וכפר על הקדש. מכות ז ח יב: ומפשעיהם לכל. מכות ח י כריתות כה:

רש"י

(טז) מטמאת בני ישראל. (ת"כ) על הנכנסין למקדש בטומאה

פירוש להורת אלהים

(טז) וכפר אונ ער זאל פאר געבין אויף דעם הייליג־קייט מטומאות פון דעם אומריינקייט פון דיא קינדער ישראל כלומר ער זאל מכפר זיין אויף דיא ישראל וואס זענען אריין געגאנגען, אין

חַטָּאֵיהוֹן וְכֵן יַעְבֵּיד
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא דְשָׁרֵי
עִמְּהוֹן בְּגוֹ סוֹאֲבָתְהוֹן:
יז וְכָל אֱנָשׁ לָא יְהֵי
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בְּמֵיעֲלֵיהּ
לְכַפָּרָא בְקוּדְשָׁא עַד
מִפְּקֵיהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵיהּ וְעַל כָּל
קְהָלָא דְיִשְׂרָאֵל: יח וְיִפּוֹק
לְמַדְבְּחָא דִּי קֳדָם יְיָ
וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְיִסַּב
מִדְּמָא דְתוֹרָא וּמִדְּמָא
דִצְפִירָא וְיִתֵּן עַל קַרְנַת
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:

וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם
בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: יז וְכָל־אָדָם לֹא־
יִהְיֶה ׀ בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר
בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד
בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל: שני
יח וְיָצָא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי־יְהוָה
וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם
הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ

ת"א ולקח מדם הפר ומדם השעיר. יומא נז נח זבחים פא מנחות כב חולין לח תמורה ס:

בעל הטורים

(טז) השוכן אתם בתוך. בגימטריא אף על פי שהם היו טמאים השכינה ביניהם:

רש"י

בטומאה ה ולא נודע להם בסוף ו שנא' לכל חטאתם וחטאת היא ז שוגג: ומפשעיהם. אף הנכנסין ח מזיד בטומאה: וכן יעשה לאהל מועד. (יומא נז) כשם שהזה משניהם בפנים אחת למעלה ושבע למטה כך מזה על הפרוכת מבחוץ משניהם אחת למעלה ושבע למטה: השכן אתם בתוך טומאתם. אע"פ שהם טמאים שכינה ביניהם: (יח) אל המזבח אשר לפני ה'. זה מזבח הזהב שהוא לפני ה' בהיכל ומה ת"ל ויצא ט לפי שהזה ההזאות על הפרוכת ועמד מן המזבח ולפנים והזה ובמתנות המזבח הזקיקו לצאת מן המזבח ולחוץ ויתחיל מקרן מזרחית צפונית (יומא נח): וכפר עליו. ומה היא כפרתו ולקח י מדם הפר ומדם

שפתי חכמים

ה פי' על הנכנסים בשגגת טומאת מקדש וקדשיו ולא על טומאת ע"א וג"ע או ש"ד הנקראים טומאה מדכתיב וכפר על הקדש ש"מ בטומאת מקדש וקדשיו קמיירי: ו דאי נודע בסוף למה לוה הקרא להקריב שעירי עזים והא לעיל בפ' ויקרא כתיב ואם כל עדת וגו' ונודעה החטאה אשר חטאו עליה והקריבו הקהל פר בן בקר אלא ע"כ הכא מיירי בשוגג גמור מ"ה הקריבו שעיר עזים לא פר וקרבן זה מביא לתלות עליו להגן עליו מן היסורים עד שיודע לו ויביא לכלל חטאת עולה ויורד: ז וכה"א כשם כי החטאה בשגגה ומפשעיהם הם המורדים ר"ל המזידים וכה"א מלך מואב פשע בי ומיירי נמי שאין ידוע להם בסוף: ח וא"ת יאמר לשוגג צריך כפרה כ"ש מזיד. וי"ל דה"א מזיד שהוא חמור אין לו כפרה לעולם לכך נא' ומפשעיהם. ומדאיצטריך מזיד א"כ נפחוק משוגג וי"ל דה"א מזיד החמור צריך כפרה אבל שוגג הקל א"צ כפרה: ט ר"ל דהא אהרן קודם לזה היה גבי פרכת בשם הזה ההזאות וכתיב ויצא משמע שיצא מהפרכת לחוץ ומפרש רש"י דעל זה נמי שייך לו' ויצא דהוא היה אצל הפרכת והפרכת ממזבח ולפנים הוא מעילא כשיחזור למזבח שייך לומר ויצא. ומה שפירש"י ויתחיל מקרן מזרחית צפונית ר"ל כשרצה להזות היה הופך פניו לצד המזבח נמצא צד ימינו הוא לצד צפון והולך מצד צפונו של מזבח כדאמרינן כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין הילכך כשחזר לחוץ על צד צפונית הוא הולך עד פני המזבח שהוא מזרח ושם היה מתחיל מיד בקרן מזרחית צפונית לפי שאין מעבירין על המצות: י דא"ל שהוא וידוי דהא לעיל מיניה כתיב וכפר בעדו

פירוש לתורת אלהים

ביהמ"ק בשוגג בשעת זייא זענען געוועז טמא ומפשעיהם און פון זייערע מיסטייט דאס איז ווען איינער איז טמא געוועזן און איז במזיד אריין געגאנגען אין ביהמ"ק דרויף וועט אלץ דער שעיר מכפר זיין לכל חטאתם צו אלע זייערע זינד וכן יעשה און אזוי זאל דער כהן טאהן צום אוהל מועד כלומר אזויא וויא ער האט געשפריצט פון דעם בלוט פון ביידע אינוויינינג פון דעם פרוכה איין מאהל געגין דעם כפורת און זיבען מאהל אונטען פאר דעם כפורת אזויא זאל ער אויף דעם פרוכת פון אויסוויינינג אויך שפריטצען איין מאהל נעבען דעם פרוכת און זיבען מאהל אונטען פאר דעם פרוכת השוכן אתם וואס ער רוהט ביי זייא בתוך טומאותם צווישען זייער אומריינינ־ קייט אפילו דיא ישראל זענען טמא רוהט פארט דיא שכינה צווישען זייא: (יז) וכל אדם און קיין מענטש זאל ניט זיין אין אוהל מועד בבואו בשעת דער כהן גדול קומט מכפר זיין אין קדשי קדשים ביז ער גייט ארויס פון דארטען וכפר בעדו און ער זאל פאר געבין פאר זיך ובעד ביתו און פאר זיין הויז געזינד און פאר גאר דאס איין זאמלונג פון אלע ישראל: (יח) ויצא און ער זאל ארויס גיין אל המזבח צום מזבח אשר לפני יי וואס איז פאר גאט: רש"י שרייבט דאס איז דער מזבח הזהב וואס ער איז אין היכל וכפר עליו און ער זאל פאר געבין אויף איהם און וואס זאל זיין דאס פאר געבונג ולקח מדם ער זאל נעמען פון דעם בלוט פון דעם פר און פון דעם בלוט פון שעיר און זאל צו זאמען

סָבִיב׃ יט וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ
שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ
מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ כ וְכִלָּה
מִכַּפֵּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אֶת־הַשָּׂעִיר
הֶחָי׃ כא וְסָמַךְ אַהֲרֹן אֶת־שְׁתֵּי יָדָו*
עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה
עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֺנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאֶת־כָּל־פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם
וְנָתַן אֹתָם עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר
וְשִׁלַּח בְּיַד־אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה׃

*ידיו קרי

יט וְיַדֵּי עֲלוֹהִי מִן דְּמָא
בְּאֶצְבְּעֵיהּ שְׁבַע זִמְנִין
וִידַכֵּינֵיהּ וִיקַדְּשִׁנֵּיהּ
מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
כ וִישֵׁיצֵי מִלְּכַפָּרָא עַל
קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן זִמְנָא
וְעַל מַדְבְּחָא וִיקָרֵב יָת
צְפִירָא חַיָּא׃ כא וְיִסְמוֹךְ
אַהֲרֹן יָת תַּרְתֵּין יְדוֹהִי
עַל רֵישׁ צְפִירָא חַיָּא
וִיוַדֵּי עֲלוֹהִי יָת כָּל עֲוָיָת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָת כָּל
מְרָדֵיהוֹן לְכָל חֲטָאֵיהוֹן
וְיִתֵּן יָתְהוֹן עַל רֵישׁ
צְפִירָא וִישַׁלַּח בְּיַד גְּבַר
דְּזָמִין לִמְהָךְ לְמַדְבְּרָא׃

ת"א וטהרו וקדשו. יומא נט: וכלה מכפר את הקדש. יומא נז ס סא זבחים מ נב: וסמך אהרן. מנחות לג: החי. בס לב: והתודה עליו. יומא לו כריתות כה: ואת כל. כריתות כה כו: איש עתי. יומא כו כריתות יד: המדברה. יומא כז יבמות יג:

רשב"ם

(כא) ביד איש עתי. איש הבקי בדרכים ובמדברות ורגיל בכל עת ששולחין אותו:

שפתי חכמים

בהוא וידוי והוא כפרת דברים כמו במפורש לעיל א"כ כפרתו הוא ולקח מדם וכו' כלומר אמר וכפר ומה היא כפרתו ולקח מדם הפר: ב מדכתיב בסוף פרשת הניה וכפר על קרנותיו אחת בשנה משמע דלא נתן על קרנות המזבח הפנימי אלא פעם אחת בשנה וא"כ אי לא היו מעורבין זה בזה הלא נתן כל אחד בפני עצמו דם הפר ודם השעיר היה נתינת הדם על קרנות המזבח הפנימי ב' פעמים בשנה אלא ע"כ צ"ל במתנה אחת נותן והא כילד הא ב' דמים הם דם הפר ודם שעיר אלא מעורבין זה בזה: ל מדכתי' עליו משמע על גגו הוא נותן: כ פי' וטהרו מן כשומאה שעברה וקדשו ביזהרו מלטמאו לעתיד: נ בת"כ עתי ביהיה מזומן וקרא עתי בהוא מורגל ללכת שם עתים הרבה:

רש"י

השעיר מעורבין ב זה לתוך זה: (יט) והזה עליו מן הדם. אחר שנתן מתנות באצבעו על קרניתיו מזה ז' הזאות ל על גגו (ת"כ): וטהרו. ממה מ שעבר: וקדשו. לעתיד לבא: (כא) איש עתי. (יומא סו) המוכן לכך מיום נ אתמול:

פירוש לתורת אלהים

מישען וְנָתַן און ער זאל געבין אויף דיא ווינקלען פון דעם מזבח סָבִיב ארום: (יט) וְהִזָּה עָלָיו און ער זאל שפריטצען אויף איהם פון דעם בלוט מיט זיין פינגער זיבען מאהל וְטִהֲרוֹ און ער זאל איהם ריינגען וְקִדְּשׁוֹ און ער זאל איהם היליגען מִטֻּמְאֹת פון דיא אום ריינגקייט פון דיא יודין: (כ) וְכִלָּה און ער זאל פאר לענדין דאס היסט ער זאל אויף הערין מְכַפֵּר פון צו פאר געבין אֶת הַקֹּדֶשׁ אין קדשי קדשים און דעם אוהל מועד און דעם מזבח וְהִקְרִיב און ער זאל מאכין גענעהנען דעם לעבעדיגען צעיר מיינט מען דאס ציקעלע וואס דרויף איז גיפאלען דער גורל פון לַעֲזָאזֵל: (כא) וְסָמַךְ און אהרן זאל אן לעהנען זיינע ביידע הענד עַל רֹאשׁ אויף דעם קאפ פון דעם לעבעדיגן ציקעלע וְהִתְוַדָּה און ער זאל מתודה זיין אלע זינד פון דיא קינדער ישראל און אלע פשעים וְנָתַן און ער זאל זייא געבין אויף דעם קאפ פון דעם ציקעלע וְשִׁלַּח און מען זאל דאס אוועק שיקען בְּיַד אִישׁ עִתִּי דורך אזויא אמענטש וואס איז גיוועזן אן געברייט דער צוא פון געכטין זאל מען דאס אוועק שיקען הַמִּדְבָּרָה אין דער מדבר:

נביאים יחזקאל כב תרגום

להמשיך מנ"ח דז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חית יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

ט וְנִחַלְתְּ בָּךְ לְעֵינֵי גוֹיִם וְיָדַעַתְּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ ט ואתקדיש ביך לעיני עממיא

ב וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ג בֶּן־אָדָם הָיוּ־לִי
בֵית־יִשְׂרָאֵל לְסוּג* כֻּלָּם נְחֹשֶׁת וּבְדִיל וּבַרְזֶל וְעוֹפֶרֶת
בְּתוֹךְ כּוּר סִגִים כֶּסֶף הָיוּ׃ ד לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יֱהוִה יַעַן הֱיוֹת כֻּלְּכֶם לְסִגִים לָכֵן הִנְנִי קֹבֵץ אֶתְכֶם
אֶל־תּוֹךְ יְרוּשָׁלִָם׃ ה קְבֻצַת כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל
וְעוֹפֶרֶת וּבְדִיל אֶל־תּוֹךְ כּוּר לָפַחַת־עָלָיו
אֵשׁ לְהַנְתִּיךְ כֵּן אֶקְבֹּץ בְּאַפִּי וּבַחֲמָתִי
וְהִנַּחְתִּי וְהִתַּכְתִּי אֶתְכֶם׃ ה וְכִנַּסְתִּי אֶתְכֶם
וְנָפַחְתִּי עֲלֵיכֶם בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי וְנִתַּכְתֶּם בְּתוֹכָהּ׃

*לסיג קרי

והדעון ארי אנא יי: ב והוה
פתגם נבואה מן קדם יי עמי
למימר: ג בר אדם הוו קדמי
בית ישראל לפסולא כולהון
כמא דמערב בנחש ובעיץ
ובר זל ואבר בגו כורא
לפסולת כספא הוו: ד בכן
כדנן אמר יי אלהים חלף
דהויתון כולכון לפסולא בכן
הא אנא כניש יתכון לגו
ירושלם: ה כמכנש כסף
ונחש ופרזלא ואבר ובעיץ
לגו כורא לאתקפא עלוהי
נורא לאמסיותיה כן אכניש ברוגזי ובחמתי ואסיף ואישיצי יתכון: ו ואכניש יתכון ואתקף עליכון
באשתא פורענותי ותתמסון בגוה:

רש"י

(א) ונחלת בך. תתהלחלי בעצמך על מה שעשית: (ב) לסיג. תערובת פסולת המעורב בכסף וזהב: כור. שצורפין בו זהב: (ה) להנתיך. לנקת:

מצודת דוד

(א) ונחלת בך. תהיה מחוללת בעבור עונך בפני האומות ואז תדע שאני ה' הנאמן לשלם גמול: (ג) לסיג. מתחלה כשהולאתים ממצרים היו מעורבים ככסף וכאשר נתתים בכור ר"ל כאשר הבאתים אל הארץ נהפכו להיות סיג כי קלקלו מעשיהם: כולם. כל בית ישראל נעשו בתוך הכור נחשת או בדיל וכו' ר"ל כולם קלקלו בארצם עם כי יש התחלפות מה ברשעת בפחות ויתר מ"מ כולם היו כסיגים אל מול הכסף אין אחד בהם מיישר דרכו כאשר מתחלה: (ד) אל תוך ירושלים. להכניס אתכם שמה כאלו תוך הכור: (ה) קבוצת כסף. כמו שמקבלים כסף ונחשת וכו' המעורבים' זה בזה אשר יקבלו אותם לאספם אל תוך הכור לנפח עליו אש להבעירו למען יותך הכל ויצרף וישאר הכסף מזוקק ונקי כן אקבץ אתכם באפי ואניח אתכם בתוך העיר ואתיך אתכם להיות נמסים ונמקים בצרות המצור: (ו) וכנסתי. אל תוך העיר וכפל הדבר במ"ש: ונפחתי. אנשב עליכם באש עברתי. ר"ל בכל פעם אגדיל הצרה ותהיו נמסים בתוכה:

כתובים משלי כה

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדרונהי נשמה דיסוד א אד
אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהוָה חיה יחידה דמלכות אל
שם ב"ן שבעשיה:

א שׁוֹט לַסּוּס מֶתֶג לַחֲמוֹר וְשֵׁבֶט לְגֵו כְּסִילִים׃ ב אַל־תַּעַן
כְּסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ פֶּן־תִּשְׁוֶה־לּוֹ גַם־אָתָּה׃ ג עֲנֵה כְסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ

א שוטא לסוסא ומגלוא
לחמרא ושובטא לגושמיהון
דסכלי: ב לא תהל פתגמא

רש"י

(א) שוט. שבט עשוי לסוס: מתג. רסן: לגו כסילים. יסורים מוכנים לרשע: (ב) אל תען כסיל. בדברי ריב ומלה: (ג) ענה כסיל. בדברי תורה:

מצודת דוד

(א) ש"ס. הנה שוט הוכן להכות בו הסוס להטותו הדרך ומתג הוכן להמור למשכו בו אל המקום הנרצה ושבט הוכן לגוף הכסילים לייסרו לעזוב אולתו כי לא יוסר בדברים: (ב) אל תען. אל תשיב לכסיל כאשר ידבר אולתו בדברי ריב ומלה כי כשתשיב לו תהיו דומים בעיני השומעים כי אין הפרש בין מהמריך לצאמריו ויחשבו גם אותך לכסיל כמוהו כי בודאי לא יחשבו שניהם לחכמי' כי אין דרך החכמים להתקוטט זה בזה [וקלר הכ' ולא פי' לומר בדברי ריב ומלה כי מסוף המקרא יובן שהוא בדבר שדברי שניהם דומים]: (ג) ענה. השב תשובה לכסיל כאשר ידבר אולתו בדבר

פירוש ע"ט

(א) שוט לסוס ומתג לחמור ארוט איז גימאכט געווארין צו שלאגין מיט איהר אפערד אונ אצוים איז גימאכט גיווארין צו איין אייזיל מען זאל איהם ציהען מיט איהר וויא מען וויל ושבט לגו כסילים אונ ארוט איז אויך אנגיברייט מען זאל שלאגין מיט איהר דיא נארין ווארום דיא ווערטער אליין העלפט זייא ניט: אל תען כסיל כאולתו זאלסט ניט ענטפערין דעם נאר ווען ער רעט זיינע נארישקייט אונ וויל זיך קריגן מיט דיר פן תשוה לו גם אתה ווארום אז מענטשין וועלין הערין וויא דוא ענטפערסט איהם וועלין זייא דיך פארגלייכין צו איהם אונ וועלין זאגין אז דוא ביסט אויך אנאר גליך מיט איהם, ווארום מיט איין נאר שטעלט מען זיך ניט: (ג) ענה כסיל כאולתו אבער אצייט איז דא דוא זאלסט יוא ענטפערין דעם נאר ווי זיין נארישקייט איז, דאס הייסט ער וויל זיך מיט דיר ניט קריגען נאר ער וויל ווייזען אז זיינע ווענין זענען גליך: טארסט דוא שוין ניט שווייגען פן יהיה חכם בעיניו טאמער וועט ער רעכענען אז ער איז אחכם, ווארום ער זעהט דאך מיט זיינע אויגין אז דוא שווייגסט מן הסתם ביזט דוא איהם מודה אויף זיינע ווערטער, מוזט דוא איהם שוין אויף ווייזען

פן־יהיה חכם בעיניו: ד מקצה רגלים חמס שתה שלח דברים ביד־כסיל: ה דליו שקים מפסח ומשל בפי כסילים:
ו כצרור אבן במרגמה כן־נותן לכסיל כבוד:

לסכלא היך שטיותא דלא תדמי ליה אף אנת: ג אלא מליל עם שטיא בחכימותך דלא נסבר בנפשיה דחכימא הוא: ד מן דרהטא ברגלוי שתי חטופא מאן דמשדר מלי ביד סכלא: ה אין תיתל הלכאתא לחגירא תקביל מלתא מן פומיה דסכלא: ו היך נקצא דטסא בקילעא היכנא מן דעביד יקרא לסכלא:

מצודת דוד

הויה ותלאה לו מעותו כי פן יחזיק עצמו לחכם כי יאמר שלא מלאת מענה ולכך ענהו ולא תחשב בזה כמוהו כי הכל יראו שדבריו אולת ודבריך בהשכל [וקלר הכ' גם בזה הואיל ומאליו יובן מסוף המקרא]: (ד) מקצה וגו'. הרוצה לתת נגרעו לרגליו ושולה אחריו ביד כסיל הנה הכסיל לא כדעת ידבר ומהפך הכונה ובע"כ לריך הוא לכתת רגליו לרוץ מהרה לתקן מה שקלקל הכסיל ושיהה עוד חמס כי חברו יזעף עליו בעבור דברי הכסיל האומרים בלי דעת כי יחשוב שכן יצאו מפי המשלח: (ה) דליו. כמו שהשוקים מן הפסח המה גבוהים זה מזה ולזה יפסח. כן המשל בפי הכסילים לא תשוה אל הנמשל:

רש"י

(ד) מקצה רגלים. של שלוחים הרבה מי ששולה דבריו ביד כסיל מוכרח לשלוח שלוחים הרבה לתקן מה שקלקל שליח הכסיל ושותה חמס שחבירו זועף עליו על ששלח לו הכסיל: (ה) דליו שוקים. שוקים של כל העולם נראין לפסח גבוהים מאד: ומשל בפי כסילים. זה המשל אומרים על הכסילים שאומרים איך אנו יכולין ללמוד הכמה והיא גבוה מאד: (ו) כצרור אבן במרגמה. שקושרין שם האבן לא להתקיי' כי אם לזריקה כן נותן לכסיל כבוד אינו של קיימא:

פירוש עברי טייטש

זיינע נארעשקייט: (ד) מקצה רגלים דער ווס וויל זיך אפהאקין דיא פיס לויפענדיג חמס שותה אונ זאל נאך טרינקען רויב דאס הייסט זיין חבר זאל אויף איהם בייז זיין וואס ער רויבט זיין צייט אומזיסט, שולח דברים ביד כסיל דער מיט וואס ער שיקט זיינע ווערטער דורך א נאר ער רעט מיט איהם א צייט אונ ער פאר שטייט ניט וואס ער רעט. אונ וואס מען וויל פון איהם. מוז מען לויפען פאריכטען וואס דער נאר האט שלעכט געמאכט (ה) דליו שקים מפסח אזוי וויא דיא קניה פון אהינקעדיגען איז איינע העכער פון דיא אנדערע ומשל בפי כסילים אזוי איז דער ביישפיעל וואס אנאר גיט צו פארשטיין דער מיט דיא זאך איז דאס ניט גלייך איינס צוא דעם אנדערין: (ו) כצרור אבן במרגמה אזוי ווי איינער בינט איין אשטיין אין א שליידער וואס מען ווארפט מיט איהם שטיינער, בלייבט דאך דער שטיין ניט אין דעם שליידער, נאר ער פליהט אוועק פון איהם כן נותן לכסיל כבוד אזוי ווען איינער גיט צו אנאר כבוד האלט ער זיך ניט ביי איהם:

ברטנורא אחרי יום ד משנה ב"ב פ"ט עיקר תוי"ט

מי שמת. שהנכסים מרובים. כדי שיזונו הבנים והבנות עד שיבגרו הבנות: נכסים מועטין. שאין בהם כשיעור זה: בשביל שאני זכר הפסדתי. בתמיה אלא לא אפסיד וגזון כולנו יחד. ואין הלכה כאדמון. ועשו אלמנה אצל הבת בנכסים מועטין כבת אצל האחין מה בת אצל האחין הבת ניזונית והבנים ישאלו על הפתחים אף אלמנה אצל הבת האלמנה ניזונית והבת תשאל על הפתחים: (ב) טומטום. ספק זכר ספק נקבה: הזכרים דוחין אותו אצל

כלי המלאכי דנלא דמלכות דילירה א אל

מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים ירשו והבנות יזונו. נכסים מועטים הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אר"ג רואה אני את דברי אדמון: (ב) הניח בנים ובנות וטומטום. בזמן שהנכסים מרובין הזכרים [א] דוחין אותו אצל

[א] דוחין כו'. לאו למימרא שכל אחד ידחנו עד שיבית לאיה. דממ"כ אם זכר הוא יטול כזכר ואם נקבה יטול כנקבה הילכך לעולם נוטל כפחות שבהם. וכנכסים מרובים נזון כנקבה. ובנכסים מועטין שקיל עם הזכרים. ועתוי"ט תקנו

פרק ט א מי שמת והניח בנים ובנות איינער איז געשטארבין, אונ האט גילאזין זיהן אונ טעכטער בזמן שהנכסים מרובים אז דאס פאר מעגין איז פיל הבנים ירשו זאלין די זיהן ירשנן והבנות נזונות אונ די טעכטער זאלין גישפייזט ווערין, ביז זיי ווערין אלט ווערין צוועלף יאהר מיט זעקס חדשים וואס הייסט אבוגרה) נכסים מועטים אויב דאס פארמעגין איז ווייניג הבנות יזונו זאלין דיא טעכטער גישפייזט ווערין ביז זיי ווערין אלט ווערין צוועלף יאר מיט זעקס חדשים והבנים ישאלו על הפתחים אונ די זיהן זאלין גיין בעטין אויף די טירען, דאס הייסט אפילו די זיהן זענגען ארעמע לייט פון רעסטוועגין זאלין זייא ניט ירשנן, אדמון זאגט בשביל שאני זכר הפסדתי ווייל איך בין אזכר זאל איך שאדין האבין זאל איך גאר ניט נעמען אמר רבן גמליאל האט רבן גמליאל גיזאגט רואה אני את דברי אדמון מיר גיפעלט די רייד פון אדמון, די זיהן מיט די טעכטער זאלין גישפייזט ווערין צוא זאמען פון דאס ביסעל פאר מעגין וואס עס איז געבליבען: ב הניח בנים ובנות וטומטום אז איינער איז געשטארבין אונ האט גילאזין זיהן אונ טעכטער אונ אטומטום, נמען וויים ניט וואס ער איז אזכר צו אנקבה) בזמן שהנכסים מרובין אז

(א) תקנו שיפול כדי שלא תטרוף דעתו עליו כו'. דהא משום גריעותא דעובר הוא ולאו משום גריעותא דמקנה וא"כ כי דעת האב קרובה א"נ כנו מאי הוה לעשות את שאינו זוכה כזוכה אלא ודאי משום שדעתו קרובה חשש לטירוף דעתו. נ"י ועתוי"ט: [ב] מאתים. דלענין הריוח בתו עדיפא ליה שאינה יכולה לחזור אחר מזונותיה כזכר. גמ': (ב) ואע"פ שלא התנה כי אם על זכר לבד ועל נקבה לבד נוטל הזכר כאלו נולד לבדו והנקבה כאלו נולדה לבדה. דלא עשה הלידה תנאי אלא רוצה ליתן מתנה לבניו ובנותיו לנקבה ואף אם ילדה תאומים מכירים עליו ורצה שיטלו כפי תנאו. הרא"ש: (ג) הבל אנדרוגינוס אינו נוטל כלל במקום בן או בת ועתוי"ט: [ג] וקטנים. ולא מבעיא גדולים וגדולים דפשיטא דמחלי אהדדי דאם זה מתעסק בנכסים היום גם זה נתעסק למחר. אלא אפי' קטנים כו' הגדולים מוחלין מורה מועט כזה לשכור פועלים. נ"י: [ד] אמרו. בפני ב"ד דכיון שלא השבו הב"ד לחלוק והניחו להם כל הנכסים לאו ב"ד טיב תועלת ליתומים בדבר וכוונם גדולים אין חילוק בין ב"ד לעדים. הרא"ש:

אצל נקבות. נכסים מועטין הנקבות דוחות אותו אצל זכרים. האומר אם תלד אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה. אם נקבה [ב] מאתים. ילדה נקבה נוטלת מאתים. אם זכר מנה ואם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה. הזכר נוטל ק' והנקבה נוטלת מאתים. ילדה טומטום אינו נוטל. אם אמר כל מה שתלד אשתי יטול ה"ז יטול. ואם אין שם יורש אלא הוא יורש את הכל: (ג) הניח בנים גדולים [ג] וקטנים השביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע ואם [ד] אמרו ראו מה שהניח לנו אבא הרי אנו עושין ואוכלין השביחו לעצמן. וכן

הנקבות. דאמרי ליה אייתי ראיה דזכר את ושקול: הנקבות דוחין אותו אצל הזוכרים. דאמרי ליה אייתי ראיה דנקבה את ותזון עמנו: ילדה זכר נוטל מנה. ואע"ג דקי"ל המזכה לעובר לא קנה הכא בשכיב מרע שזכה לבנו קנה שדעתו של אדם קרובה אצל בנו(א): ילדה זכר ונקבה. תאומים יחד (ב): ילדה טומטום אינו נוטל. האי מתניתין אדחיא ליה והלכתא שטומטום נוטל כפחות שבשניהן (ג): יורש את הכל. דלא תימא בריה בפ"ע הוא ולאו בר ירושה הוא קמ"ל: (ג) השביחו גדולים את הנכסים. בעודן בתפוסת הבית: השביחו לאמצע. וה"מ כשבחו הנכסים מחמת נכסים עצמן שלא הוציאו משלהן כלום אלא מנכסי אביהן שכרו פועלים והשביחו הנכסים מחמת עצמן אבל אם הפרו ונטעו והוציאו משלהן מה

דאס פאר מעגן איז פיל, און ער וויל ירשנן מיט די זכרים הזכרים דוחין אותו אצל נקבות די זכרים שטויסן אים אוועק צו די נקבות, די זכרים זאגן צו אים ברייננ עדות אז דו ביסט אזכר וועסטו ירשנן מיט אונז און אז דו האסט קיין עדות וועסטו געשפייזט ווערין ביז דיא צייט וואס אטאכטער דארף גער שפייזט ווערין נכסים מועטין אז דאס פארמעגין איז ווייניג, און ער וויל גישפייזט ווערן מיט די טעכטער צו זאמען הנקבות דוחין אותו אצל זכרים די נקבות שטויסין אים אוועק צו די זכרים, די נקבות זאגין צו אים ברייננ עדות אז דו ביסט אנקבה וועסטו גישפייזט ווערין מיט אונז און אז דו האסט קיין עדות וועסטו גאר ניט נעמען האומר אם תלד אשתי זכר יטול מנה אז אקראנקער זאגט אויב מיין ווייב וועט גיבארין אזכר זאל ער נעמען הונדערט גילדין פון מיין פאר מעגין ילדה זכר און זי האט גיבארין אזכר נוטל מנה נעמט ער הונדערט גילדין נקבה מאתים אויב דער קראנקער האט גיזאגט אז מיין ווייב וועט גיבארין אנקבה זאל זי נעמען צוויי הונדערט גילדין פון מיין פארמעגין ילדה נקבה און זיא האט גיבארין אנקבה נוטלת מאתים נעמט זי צוויי הונדערט גילדין אם זכר מנה אם נקבה מאתים אז דער קראנקער האט גיזאגט אויב מיין ווייב וועט גיבארין אזכר זאל ער נעמען הונדערט גילדין, און אויב זי וועט גיבארין אנקבה זאל זי נעמען צוויי הונדערט גילדין וילדה זכר ונקבה און זי האט גיבארין אזכר מיט אנקבה אצווילינג זכר נוטל מנה דער זכר נעמט הונדערט גילדין והנקבה נוטלת מאתים און דיא נקבה נעמט צוויי הונדערט גילדין ילדה טומטום אינו נוטל אז זי האט גיבארין אטומטום, מען ווייס ניט וואס ער איז, אזכר צו אנקבה, נעמט ער גאר ניט

אם אמר כל מה שתלד אשתי יטול אויב ער האט גיזאגט וואס מיין ווייב וועט גיבארין זאל ער נעמען פון מיין פארמעגין (ער האט גיזאגט ווי פיל ער זאל נעמען), און דאס ווייב האט גיבארין אטומטום הרי זה יטול זאל דער טומטום נעמען וויא פיל דער פאטער האט גיזאגט ואם אין שם יורש אלא הוא אויב עס איז ניטא קיין אנדער קינד נאר דער טומטום יורש את הכל ירשת דער טומטום דאס גאנצע פארמעגין פון פאטער:

ג הניח בנים גדולים וקטנים איינער איז גישטארבין און האט גילאזין זיין גרויסע און קליינע השביחו גדולים את הנכסים און די אלטערע זיהן האבין פאר בעסערט די פעלדער השביחו לאמצע האבין זייא פארבעסערט אין העלפט, אזוי ווי אלע קינדער טיילין זיך גלייך אין די פעלדער, אזוי טיילן זיי זיך גלייך אין די פאר בעסערונג אויך, דאס איז נאר אז די אלטערע קינדער האבין פאר בעסערט די פעלדער פון די ירושה געלט ניט פון זייער אייגענע געלט אם אמרו ראו מה שהניח לנו אבא אבער אז דיא אלטערע זיהן האבין גיזאגט צו בית דין זעהט די פעלדער וואס אונזער פאטער האט אונז גילאזין, ווי שלעכט זיי זענען, און ווי פיל זייא זענען איצט ווערט הרי אנו עושים מיר וועלין ארבעטין אין די פעלדער און מיר וועלין זיי פאר בעסערין ואוכלין און מיר וועלין עסין ווי פיל דאס פאר בעסערונג וועט ווערט זיין דהיינו פריער האט געוואקסין אין די פעלד תבואה פאר הונדערט רוביל און איצט וואקסט תבואה פאר הונדערט מיט פופציג רוביל השביחו לעצמן האבין זיי פאר בעסערט פאר זיך דיא פופציג רוביל תבואה גיהער צו די קינדער וואס האבין דיא פעלד פאר

בעסערט

האשה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע. אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הרי אני עושה ואוכלת השביחה [ה] לעצמה: (ד) [ו] האחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות נפל לאמצע. חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו. האחין שעשו מקצתן [ז] שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות

שהשביחו השביחו לעצמן: וכן האשה שהשביחה. בגמ' מוקמינן לה באשה יורשת כגון שנשא ראובן את בת שמעון אחיו ומת בלא בנים ובנות שמעון אחיו יורשות אותו במלאת אשתו שהיא בת שמעון אחיו יורשת אותו עם שאר אחיותיה סד"א דבההי' הנאה דנפיק עלה קלא שמולעת ומשבחת אפי' כי אמרה ראו מה הניח לי בעלי כו' אס"ה מחלה ורוצה שיהיה השבח לאמצע קמ"ל שהשביחה לעצמה (ד): (ד) שנפל אחד מהן לאומנות. לעבודת המלך שכן מנהג המלך להעמיד מכל בתי העיר אדם א' למוכס חודש א' או שני חדשים: נפל לאמצע. כל הריוח מפני שמחמת אביהן באת לו אבל אם מחמת עצמו מפני חריפותו וחשיבותו וחכמתו נלקח לעבודת המלך (ה) מה שהרויח הרויח לעצמו: חלה ונתרפא. אם חלה באונס כלו' שלא פשע הוא בעצמו מתרפא מן האמצע אבל אם חלה מלנים ופחים וכיוצא בהן (ו) דכתיב בהו שומר נפשו ירחק מהם בהא אמרינן במתניתין דאינו מתרפא אלא משל עצמו: שושבינות. דרך שושבינות נוטל (ז) סעודה ודורון להופה ואוכל עמו וזה חוזר ועושה כן לזה ג"כ כשישא אשה ואם שלח האב שושבינות בפתם על יד אחד מבניו וחזרה השושבינות אח"כ לאחר שמת האב חוזרה לאמצע (ח) מפני שהיא

[ה] לעצמה. והוא דנא שקלה מזוני דאי שקלה מזוני לא דתנן בפ"ח דכתובות אלמנה ניזונית מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהן ר"ש: (ד) וכיא שהשביחה לאמצע אמצעי' דס"ד כיון דלא דרכה למיטרח אע"ג דלא טרים כטריח דמי קמ"ל. גמ': [ו] האחין כו'. האחין שהן שותפים שהם אין שותפים יחד בתפוסת הבית או שותפין דעלמא שאינם אחים אין שייך בדין זה ומסתמא מקרי אחין שותפין כשעומדין יחד בלא חלוקה אפי' עד ג' דורות. כ"י. אבל הרא"ש והטור גר' והשותפין דס"ל דה"ה בשאר שותפין. וכ"ה דעת הר"ע ועתוי"ט: (ה) פי' לפרושו דדוקא כשפילשו בשעת לקיחתו מפני חריפותו כו' לוקחים אותו דאל"כ אע"פ שהוא חריף אם המנהג לעמוד מכל בתי העיר כו' השכר לאמצע. גמ': (ו) כגון שאכל המאכלות שהם מפורסמות ברעה והמתיד בהם או שעמד זמן רב בחום השמש או בקור. הר"מ. וחום היינו פחים מל' עד סיפות היום. כ"י ועתוי"ט: [ז] שושבינות. רעי דוד מתרגמינן שושביני דדוד. ר"ש. וז"ל הר"מ המעות שמשלחין נקראים שושבינות ואותם ששלחו המעות ואוכלין ושותין עם החתן נקראין שושבינים: (ז) ל' הר"מ ועניינו נושא: (ח) וא"ל להחזיר סכל

בעסערט וכן האשה שהשביחה את הנכסים ראובן האט גינומען אווייב זיין ברודער שמעון'ס אטאכטער, אונ ראובן איז געשטארבן אן קינדער, אונ שמעון איז אויך געשטארבן אונ האט געלאזן טעכטער, די ווייב פון ראובן אונ נאך טעכטער וואס זיי זענען שוועסטער פון ראובן'ס ווייב, זייא אלע ירשענען דעם פארמעגען פון ראובן, אויב ראובן'ס ווייב האט פאר בעסערט די פעלדער פון איר מאן ראובן השביחה לאמצע האט זי פאר בעסערט אין העלפט, גענומט די ווייב פון ראובן אגלייכן חלק מיט אירע שוועסטער אין די פעלדער אונ אין די פארבעסערונג נדאס איז נאר אז זיא האט פאר בעסערט די פעלדער פון די ירושה געלט ניט פון איר אייגענע געלט] אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי אויב זי האט געזאגט צו בית דין זעהט די פעלדער וואס מיין מאן האט מיר געלאזן, ווי שלעכט זיי זענען אונ ווי פיל זיי זענען איצט ווערט הרי אני עושה ואוכלת איך וועל ארבעטן אין די פעלדער אונ וועל זייא פאר בעסערן, אונ וועל עסן ווי פיל דאס פאר בעסערונג וועט ווערט זיין השביחה לעצמה האט זי פאר בעסערט פאר זיך נווי פריער שטייט]: ד האחין השותפין ברידער וואס זיי זענען שותפים, זייא האבן זיך נאך ניט צוא טיילט מיט דיא ירושה (ועתוי"ט) שנפל אחד מהן לאומנות איין ברודער האט מען גינומען צוא דיא ארבעט פון מלך. דער מנהג איז געווען יעדער בעל הבית האט גידארפט געבן אמענטשין צום מלך אויף צוויא אדער דרייא חדשים אפ צו נעמען די פאראטקעס פון מלך, אונ דער מענטש האט גיהאט זיין פאר דינסט פון מלך פאר זיין ארבעט נפל לאמצע איז זיין פאר דינסט אין שותפות בייא דיא איבעריגע ברידער חלה ונתרפא אז איין ברודער איז קראנק געווארען [ווייל ער איז געשטאנען אויף דיא קעלט, אדער ווייל ער האט גיגעסן אשלעכט עסן, וואס ער איז אליין שולדיג אין די קראנקייט זיינע] אונ ער דארף זיך היילן נתרפא משל עצמו מוז ער זיך היילן פון זיין געלט, אבער אז ער איז קראנק געווארן אונ ער איז ניט שולדיג אין זיין קראנקייט, היילט ער זיך פון ירושה געלט האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב דער מנהג איז געווען פאר צייטן אז אייגער [ראובן] האט חתונה גיהאט, פלעגן קומען זיינע גוטע פריינד יעדער האט געבריינגט אמתנה צום חתן [צו ראובן] אונ זייא פלעגן עסן אונ טרינקען מיט דעם חתן פון זייער געלט, דער נאך אז דער גוטער פריינד האט חתונה גיהאט, פלעגט מען איהם ברייננען מתנות אונ מען פלעגט מיט איהם עסן אונ טרינקען, אונ אז ראובן האט ניט גיוואלט גיין צו דער חתונה פון זיין גוטען פריינד אונ האט איהם ניט גיוואלט אפ געבן די מתנה אונ דאס עסן אונ טרינקען וואס דער גוטער פריינד האט מיט איהם גיגעסן, וואט מען דאס גיקענט אפ נעמען בייא ראובן דורך בית דין, נארום דאס איז געווען ווי אהוב, זאגט די משנה אויב אפאטער האט געשיקט מתנות צו אחתן דורך זיינעם אזוהן [אדער ער האט געשיקט מתנות צו עטליכע חתנים דורך עטליכע זיהן זיינע], דאס הייסט האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב, ברידער וואס זייער פאטער איז געשטארבן, אונ אביסעל פון די ברידער האבן גיגעבן מתנות צו חתנים, ווען דער פאטער האט נאך גילעבט, דער פאטער אליין האט זייא גיגעבן מתנות אוועק צו טראגן

חזרה לאמצע שהשושבינות נגבית בב"ד. אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד מפני שהן ג"ח: (ה) השולח סבלונות לבית חמיו [ח] שלח שם מאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפי' בדינר אינן נגבין. לא אכל שם סעודת חתן הרי אלו נגבין. שלח סבלונות מרובים כדי שיחזרו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין. סבלונות מועטין כדי שתשתמש בהן בבית אביה אינן נגבין: (ו) שכיב מרע [ט] שכתב כל נכסיו לאחרים שייר

כמלוה שהרי נגבית בב"ד שיכול המוליך שושבינות לחבירו לחזור ולתבוע ממנו בב"ד שיתן לו שושבינות כדרך שנתן לו והוא שיהיו נשואי השני כנשואי הראשון אם בתולה בתולה ואם אלמנה אלמנה ואם פרהסיא פרהסיא ואם בצינעא בצינעא שיכול השני לומר לראשון איני עושה עמך אלא כדרך שעשית עמי: אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן. בלא חופה א"נ בחופה ואינו הולך לאכול עמו אין זו שושבינות אלא מתנה ואינה נגבית בב"ד: (ה) השולח סבלונות. מנהג חתנים למחרת הקדושין שולחין לבית הארוסה תכשיטים ומיני מגדנות וכדי יין וכדי שמן ופעמים הולך החתן ואוכל שם: אין נגבין. אם מת הוא או מתה היא. או שבא לגרשה. דמחמת חבת שמחת אכילה מחל ודוקא שאכל בדינר אבל אכל פחות מדינר לא מחל וגובה הסבלונות: שלח סבלונות מרובים. ואפי' מועטים אם פירש על מנת שיבואו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין ואורחא דמלתא נקט שדרך סבלונות ששולחין כדי שיבואו לבית בעלה להיות מרובין ואותן ששולחין כדי שתתקשט בהן בבית אביה דרכן להיות מועטין: (ו) שייר קרקע כל

בנשואי הראשון אלא משלם לכל א' חלקו כשנושא. טור ועתוי"ט: [ח] שלח כו'. ובפתם דהא בסיפא מפליג במפרש. ר"ש: [ט] שכתב. וה"ה אם חלק על פיו בלא כתיבה שאמר נכסי לפלוני כו'

צו דיא חתנים חזרה שושבינות אז איינער פון דיא ברידער האט חתונה, אונ מען בריינגט איהם די מתנות וואס זיין פאטער האט דורך איהם גיגעבין חזרה לאמצע איז דאס אומגיקערט אין שותפות, האבין אלע ברידער אין דעם אחלק שהשושבינות נגבית בבית דין ווארום די מתנות קען מען אפ נעמין דורך בית דין, איז גלייך וויא איינער בצאהלט אחוב וואס ער איז שולדיג גיוועז צום פאטער, דארפין אלע ברידער זיך צו טיילין מיט דעם חוב אבל השולח לחברו כדי יין וכדי שמן אבער אז איינער שיקט צוא זיין חבר קריג וויין אדער קריג אייל, גישט צו אחופה (אזוי וויא עס פלעגט זיין דער מנהג אז איינער האט געהאט בייא זיך אנאסט פלעגין די אלע גוטע פריינד איהם שיקען וויין, אדער דעם שבת נאך אחתונה שיקט מען וויין דארט וואו דער חתן מיט די כלה זענען) אין נגבין בבית דין דיא זאכין קען מען ניט אפ נעמין צוריק דורך בית דין [אז ער האט אנאסט בייא זיך אדער ער האט בייא זיך חתן כלה אונ זיין חבר וויל איהם ניט צוריק שיקען וויין, קען ער ניט מאנען בייא זיין חבר ער זאל איהם צוריק שיקען די וויין וואס ער האט איהם געשיקט] מפני שהן גמילות חסדים ווייל דאס איז נאר גיוועזן אטובה וואס ער האט גיטאהן צו זיין חבר, ער האט געשיקט דיא וויין צו דעם כבוד פון דעם גאסט אדער צו דעם כבוד פון חתן כלה: ה השולח סבלונות לבית חמיו אז איינער האט געשיקט מתנות צו זיין כלה וואס זיא איז גיוועזן בייא זיין שווער אין שטוב, [פאר צייטין איז גיוועזן דער מנהג צו די תנאים פלעגט דער חתן מקדש זיין די כלה, אויף מארגין נאך די תנאים פלעגט דער חתן שיקען צו די כלה מתנות, אונ גוטע שפייזין אונ וויין אונ אייל, אונ אמאהל פלעגט דער חתן אויך מיט קומען אונ פלעגט דארט עסין מיט זייא אסעודה דיא סעודה הייסט סעודת חתן] אויב עס האט גיטראפין

אז נאך די תנאים איז גישטארבין דער חתן אדער די כלה, אדער דער חתן וויל ניט דעם שידוך שלח שם מאה מנה אפילו דער חתן האט געשיקט מתנות צו די כלה פאר הונדערט מאהל הונדערט גילדין ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אויב דער חתן האט גיגעסין בייא די כלה די סעודת חתן, אפילו וואס ער האט גיגעסין איז ניט מעהר ווערט גיוועזן נאר איין גילדין, פון דעסטוועגין אינן נגבין קען מען ניט אפ נעמען צוריק די מתנות פון די כלה, ווארום וועגין די שמחה פון די סעודה האט ער גישיינקט די מתנות צו די כלה לא אכל שם סעודת חתן אויב דער חתן האט ניט גיגעסין בייא דיא כלה דיא סעודת חתן הרי אלו נגבין קען מען אפ נעמען דיא מתנות צוריק פון די כלה שלח סבלונות מרובין אויב דער חתן האט געשיקט פיל מתנות [און אפילו ער האט געשיקט וויניג מתנות] נאר ער האט אויס גירעט מיט די כלה שיחזרו עמה לבית בעלה אז נאך דער חתונה מוז זיא די אלע מתנות בריינגען צום מאן [דאס הייסט צו איהם] הרי אלו נגבים די מתנות קען דער חתן אויף מאנען צוריק אויב ער גט איהר, אדער זיא שטארבט, און אויב דער חתן שטארבט מאנען זיינע יורשים דיא מתנות פון די כלה סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה אבער אז דער חתן האט געשיקט וויניג מתנות [אדער אפילו ער האט געשיקט פיל מתנות] נאר ער האט גיזאגט דיא כלה זאל ניצען דיא מתנות ווען זיא איז נאך בייא איהר פאטער אין שטוב, און ער האט ניט געזאגט צו דיא כלה זיא זאל מיט בריינגען דיא מתנות ווען זיא וועט קומען צוא איהם נאך דער חתונה, אויב דער חתן איז געשטארבען אדער דיא כלה איז געשטארבען אדער ער גט דיא כלה אינן נגבין ווערין ניט אפ גינומען דיא מתנות פון דיא כלה: ו שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים אקראנקער האט פאר שריבען

קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא [י] אין מתנתו קיימת. לא כתב בה שכיב מרע הוא אומר שכיב מרע היה והן אומרין בריא היה צריך להביא ראיה שהיה שכיב מרע. דברי ר"מ. וחכ"א המוציא מחבירו עליו הראיה: (ז) המחלק נכסיו על פיו [כ] רבי אליעזר אומר א' בריא ואחד

שהוא. וה"ה אם שייר לעצמו מטלטלין מתנתו מתנה ואם עמד אינו חוזר והוא שקנו מידו על אותה מתנה דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין בין עמד בין לא עמד ואם לא קנו מידו לא קנה מקבל המתנה אפילו מת השכיב מרע ודוקא כשבא להקנות המתנה מחיים (ע) אבל אם אמר יתנו לפלוני כך וכך אחר מותי אינו צריך קנין ואפי' שייר לעצמו ושכיב מרע שבא ליתן מתנה מחיים אם לא שייר לעצמו כלום ועמד חוזר ואפי' קנו מידו ומצוה מחמת מיתה דשנענא ליה דקאמר ווי ליה דמיית לעולם חוזר בין לא שייר ואפי' קנו מידו ואם מת קנה (י) מקבל המתנה ואפי' בלא קנין: לא כתב בה שכיב מרע. כדקציר ורמי בערסיה ואף לא לשון מתנת בריא כד הלך על רגלוהי בשוקא ולא שייר כלום: הוא אומר שכיב מרע הייתי. וחוזרני בי והלה אומר בריא היית ולא תחזור: צריך להביא ראיה. שהיה שכיב מרע דבתר השתא אזלינן דהאידנא בריא הוא ועליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע בשעת המתנה: וחכ"א. לא אזלינן בתר השתא אלא אמרינן המע"ה ומקבל המתנה שבא להוציא מיד הנותן שהוא מוחזק עליו להביא ראיה שבריא היה באותה שעה. והלכה כחכמים: (ז) ר"א אומר א' בריא וא' מסוכן. רבי אליעזר ס"ל דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמי ואפי' מצוה מחמת מיתה (יא) ס"ל דאין מתנתו מתנה אלא בקנין

כו'. ר"ש: (ס) ולא במפרש. דמלתא דפשיטא היא ולא לריכא למימר שהיא מתנת בריא. אלא ה"ק דוקא כשנוכל לומר שבא להקנות המתנה מחיים דהיינו שהקנה בכתב ולא פירש לאחר מותו ובתיו"ט: [י] אין כו'. כלומר ואם עמד חוזר והוא שכתב הר"ב וש"מ שבא ליתן מחיים כו'. וטעמא דחוזר דלא שביק נפשיה ערטלאי: (י) קאי גם אש"מ שבא ליתן מחיים: [כ] כא"א כו'. כלו' כא"א דעל פיו לא מהני: (יא) דהא מעשה

זיין פאר מעגין צו אנדערע מענטשין וְשִׁיֵּיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא און אשטיקעל פעלד אדער אנדערע זאכען האט ער געלאזען פאר זיך, און דער קראנקער איז געזונד געווארען מַתָּנָתוֹ קַיֶּימֶת וואס ער האט געשענקט איז פאר פאלין, און ער קען ניט חרטה האבין און זאגין ער האט נאר גישענקט ווייל ער האט גימיינט אז ער וועט שטארבען, אבער אז ער וואלט וויסין ער וועט גיזונד ווערין וואלט ער ניט גישיינקט, דאס איז ניט אמת, אז ער האט גירעכינט צוא שענקען ווייל ער האט געמיינט ער וועט שטארבען צוא וואס האט ער גילאזין פאר זיך וואס ער האט גילאזין, פאר וואס האט ער ניט אלץ גישיינקט, צו וואס דארף ער נאך דעם שטארבען וואס ער האט געלאזין, נאר געווים האט ער געמיינט צו שיינקען אויף אייביג אפילו ער וועט געזונד ווערין, דריבער האט ער פאר זיך עפעס גילאזין ער זאל האבין פון וואנען צו לעבין ווען ער וועט געזונד ווערין, לֹא שִׁיֵּיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא אבער אז ער האט ניט גילאזין פאר זיך אשטיקול פעלד און ניט אנדער זאך, ער הט אלץ אוועק גישיינקט, און ער איז געזונד גיווארין אֵין מַתָּנָתוֹ קַיֶּימֶת איז דאס קיין מַתָּנָה, ווארום וויא אזוי שיינקט אמענטש אוועק זיין גאנץ פארמעגין און לאזט גאר ניט פאר זיך, געווים האט ער דאס געטאהן ווייל ער האט געמיינט ער וועט שטארבין אבער איצט אז ער איז געזונד געווארין קען ער חרטה האבען לֹא כָּתַב בָּהּ שְׁכִיב מְרַע ראובן האט געשריבען ער שיינקט זיין פאר מעגין צו שמעון, און ראובן האט פאר זיך גאר ניט געלאזין, און עס שטייט ניט געשריבען וואס ראובן איז גיוועזן ווען ער האט געשיינקט, אויב ראובן איז קראנק גיוועזן האט גידארפט שטיין געשריבען „כַּד קָצִיר וְרָמֵי בְּעַרְסֵיהּ" אז ער איז גיוועזן קראנק און גילעגין אויף זיין בעט, און אויב ראובן איז געזונד גיוועזן האט גידארפט שטיין „כַּד הָלַךְ עַל רִגְלוֹהִי בְּשׁוּקָא" ווען ער איז געגאנגען מיט זיינע פיס אין גאס, און ביידע זאכין זענען ניט געשטאנען געשריבען הוּא אוֹמֵר שְׁכִיב מְרַע הָיָה ראובן זאגט ער איז קראנק גיוועזן ווען ער האט גישיינקט זיין פארמעגין, און ווייל ער האט געמיינט ער וועט שטארבין דריבער הט ער אוועק גישיינקט זיין גאנצין פארמעגין, איצט אז ער איז געזונד געווארען האט ער חרטה וְהֵן אוֹמְרִים בָּרִיא הָיָה און זיי זאגין (שמעון אדער נאך אנדערע) יורשים אז ראובן איז געזונד גיוועזן ווען ער האט גישיינקט זיין פארמעגין, קען ער ניט חרטה האבען, צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁהָיָה שְׁכִיב מְרַע דארף ראובן ברייננגען עדות אז ער איז קראנק געוועזן ווען ער האט געשיינקט זיין פארמעגין דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר אזוי זאגט רבי מאיר וַחֲכָמִים אוֹמְרִים און דיא חכמים זאגין הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה דער וואס וויל אויס ציהען געלט פון זיין חבר דער דארף ברייננגען עדות אז עס איז אמת ווי ער זאגט, און שמעון וויל דאך אויס ציהען געלט פון ראובן דריבער דארף שמעון ברייננגען עדות אז ראובן איז גיוועזן גיזונד ווען ער האט גישיינקט דיא מַתָּנָה: ז הַמְחַלֵּק נְכָסָיו עַל פִּיו אז איינער (ראובן) צו טיילט זיין פאר מעגין אויס ווייניג, ער שרייבט ניט, נאר ער זאגט אויס ווייניג צוא דעם מענטש (צו שמעון) שיינק איך דיא זאך און צו דעם מענטש (צו לוי) שיינק איך דיא זאך און אזוי האט ער צו טיילט פיל זאכין צו פיל מענטשין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זאגט אֶחָד בָּרִיא וְאֶחָד מְסוּכָּן סיי ראובן איז געוועזן אגעזונטער אויב סיי ראובן איז געוועזן נאגט צום שטארבין, איז

מסוכן נכסים שיש להן אחריו' נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להן אחריו' אין נקנין אלא במשיכה. אמרו לו מעשה באמן של בני [ל] רוכל שהיתה חולה ואמרה תנו כבינתי לבתי והוא בשנים עשר מנה ומתה וקיימו את דבריה. אמר להן בני רוכל תקברם אמן. וחכ"א [מ] בשבת דבריו קיימין מפני שאינו יכול לכתוב אבל לא בחול. רבי יהושע או' בשבת [נ] אמרו [ס] ק"ו בחול. כיוצא בו זכין [ע] לקטן ואין זכין לגדול. ר' יהושע אומר לקטן

כמתנת בריא. ואין הלכה כרבי אליעזר: כבינתי. תרגום רדידים כבנתא: תקברם אמן. כלו' אין מביאין ראיה מהם שרשעים היו (יב) וקנסא קנסו רבנן לבנים לקיים לבת מתנת אמן אף ע"פ שלא היה מן הדין: אבל לא בחול. אם חלק השכיב מרע מנכסיו בחול: ק"ו בחול. וכן הלכה דבין בחול ובין בשבת דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי (יג) וא"צ קנין ואם שאל שיקנו מידו קונין ממנו בין בחול בין בשבת (יד) כדי שלא תטרוף

דבני רוכל מתנה במקצת הוא ואי בש"מ הא לכ"ע בעינן קנין כדלעיל. אלא במלוה מחמת מיתה היתה וא"כ ע"כ פליג ר"א אפי' במלוה מחמת מיתה. ר"ש ועתוי"ט: [ל] רוכל. שם אבותם. ר"ש: (יב) והלואי שתקברם אמם ורבנן קאמרי דלא היו רשעים ולפיכך אין לומר שקנסום. דגמ' ועתוי"ט: [מ] בשבת כו'. שלא תטרוף דעתו שמן הדין אין יכול לקנות ולכתוב. אבל לא בחול שיש תקנה דקנין וכתיבה ולמה תטרוף דעתו. ר"ש: [נ] אמרו. אע"ג דל"ל מגו דיכול לקנות ולכתוב: [ס] ק"ו בחול. דכל שראוי לבילה כו'. ר"ש: (יג) נקט ככתובים משום קרקעות דנקנין בשטר וכמסורים משום מטלטלין דנקנין במסירה: (יד) ואע"ג דקנין יש בו משום מקח וממכר. דאסור משום שבות בש"מ התירו כדי שלא תטרוף דעתו: [ע] לקטן. הואיל ואין לו יד לזכות לעצמו ממין

אזוי דער דין נכסים שיש להן אחריות אויב ראובן הט זיי געשיינקט פעלדער אדער הייזער נקנין בכסף דארף שמעון אדער לוי געבין עפעס געלט צוא ראובן וועלין דיא פעלדער גיהערין צו זיי ובשטר אדער ראובן זאל שרייבין אויף אפאפיר דיא פעלד גיב איך צו שמעון אונ דיא פעלד צו לוי, אונ ראובן זאל זייא געבין דעם פאפיר, וועלין שוין דיא פעלדער גיהערין צו זייא ובחזקה אדער שמעון אונ לוי גייען אריין אין דיא פעלדער וואס ראובן האט זיי געשיינקט, אונ זיי גראבין דארט אביסול אדער זייא פאריכטען עפעס אין דיא פעלדער, גיהערין שוין דיא פעלדער צו זייא ושאין להן אחריות אונ אויב ראובן האט זיי גישיינקט אזעלכע זאכין וואס מען קען זיי טראגין פון איין ארט צום אנדערין אין נקנין אלא במשיכה גיהערין ניט די זאכין צו שמעון אונ ניט צו לוי ביז שמעון אונ לוי נעמען די זאכין צו זיך אמרו לו האבען די חכמים גיזאגט צו רבי אליעזר מעשה באמן של בני רוכל שהיתה חולה עס האט געטראפין די אשה רוכל וואס זיא איז גיוועז אמוטער פון זיהן [זיא האט געהאט זיהן] איז קראנק געווארין ואמרה תנו כבינתי לבתי והיא בשנים עשר מנה אונ זיא הט גיזאגט פאר איהר טויט מען זאל געבין איהרע צירונג וואס געווען ווערט צוועלף הונדערט גילדין צו איהר טאכטער ומתה אונ זיא איז גישטארבין וקיימו את דבריה אונ די חכמים האבין מקיים גיווען איהרע רייד, מען האט דיא צירונג גיגעבין צו דיא טאכטער, אפילו דיא טאכטער האט ניט גינומען די צירונג צו זיך ווען דיא מוטער האט גילעבט. איז דאך אקשיא אויף רבי אליעזר אמר להן האט רבי אליעזר גיזאגט צו דיא חכמים בני רוכל תקברם אמן דיא זיהן פון רוכל זענען גיווען רשעים הלואי וואלט זייא דיא מוטער בגראבין, דריבער האבען דיא רבנן געזאגט מען זאל געבין דיא צירונג צו דיא טאכטער אונ ניט צו דיא זיהן אפילו דער דין איז ניט אזוי, ווייל דיא רבנן האבין גיוואלט קנסנען דיא זיהן פון רוכל וחכמים אומרים אונ דיא חכמים זאגין בשבת דבריו קיימין אויב דער קראנקער האט צו טיילט זיין פאר מעגין אום ווייניג אום שבת, זענען זיינע רייד גוט טוהט מען ווי דער קראנקער האט גיבאטין אונ יעדער האט זוכה גיוועז וואס דער קראנקער האט איהם גיגעבין מפני שאין יכול לכתוב ווייל שבת קען מען ניט שרייבען אבל לא בחול אבער אז דער קראנקער האט צו טיילט זיין פאר מעגין אום ווייניג אום דער וואכין, איז זיינע רייד גאר ניט, מען האט דאך גיקענט שרייבין פאר וואס האט מען ניט געשריבען, רבי יהושע זאגט בשבת אמרו אז דער קראנקער האט צו טיילט זיין פארמעגין אום ווייניג אום שבת האט מען גיזאגט אז זיינע רייד איז גוט אונ יעדער האט קונה געווען אום שבת וואס דער קראנקער האט איהם גגעבען קל וחומר בחול אז ער האט צו טיילט זיין פאר מעגין אום ווייניג אום דער וואכין, איז געווים זיינע רייד גוט אונ יעדערער האט קונה געווען וואס דער קראנקער האט איהם גגעבין [עתוי"ט] כיוצא בו אזוי אגלייכין האט מען געזאגט זכין לקטן ואין זכין לגדול אז איינער שיינקט אזאך צו אקינד, קען איין אנדערער אגרויסער צו נעמען דיא זאך פון דעם וואס שיינקט אונ זוכה זיין פאר דעם קינד ווייל דאס קינד קען ניט זוכה זיין פאר זיך, אבער אז איינער וויל שיינקען אזאך צו אגרויסען, קען ניט איין אנדערער צו נעמען דיא זאך פון דעם וואס שיינקט אונ זוכה זיין פון זיינעט וועגין, ווייל דער גרויסער קען אליין זוכה זיין פאר זיך דברי רבי אליעזר אזויא זאגט רבי אליעזר, רבי יהושע זאגט לקטן אמרו אויב מען האט געזאגט מען קען זוכה זיין פאר אקינד, וואס דאס קינד קען ניט

דעתו עליו: (ח) יורשי האב אומרים הבן מת ראשון. ואין ב"ח יכול להפרע מנכסים אלו שהרי לא זכה בהן הבן מעולם: ובעלי החוב אומרים האב מת ראשון. ונפלו הנכסים שעה אחת לפני הבן והם משועבדים לכתובת אשה וב"ח: בש"א יחלוקו. דקסברי ב"ש שטר העומד לגבות כגבוי דמי ויורשי האב וב"ח תרווייהו מוחזקים הוו לפיכך יחלוקו: ובה"א. הנכסים בחזקת יורשים וכמוחזקים דמי (טו) וב"ה בא להוציא מידם ועליו להביא ראיה שהאב מת תחלה: (ט) האשה מתה תחלה. ואין ליורשי האשה כלום שהרי הבעל מת אחרון וירש את אשתו: נכסים בחזקתן. נכסי צאן ברזל בחזקתן ולא פירשו ב"ה אי בחזקת יורשי האשה שהיו שלה (טז) אי בחזקת יורשי הבעל שאחריותן עליו הילכך נכסי צאן ברזל יחלוקו

[פ] אמרו ק"ו לגדול: (ח) נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו והיתה [צ] עליו כתובת אשה ובעלי חוב יורשי [ק] האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעלי החוב אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן בש"א יחלוקו ובה"א נכסים בחזקתן: (ט) נפל הבית עליו [ר] ועל אשתו יורשי הבעל אומרים האשה מתה ראשונה ואחר כך מת הבעל. יורשי האשה אומרים הבעל מת ראשון ואח"כ מתה האשה בש"א [ש] יחלוקו וב"ה אומרים

שנותנין לו. תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לצרכו ואין זכין לגדול שהרי יכול לזכות בעלמו: [פ] אמרו. משום דזכין לו שלא בפניו וכ"ש לגדול שיש לו יד לקבל ולזכות ושליח כמי מלי משוי והילכך כ"ש דזכין לאדם שלא בפניו. ר"ש: [צ] עליו. על הבן כתובת אשה או ב"ח ואין לו ממה לפרוע. ר"ש: [ק] האב. בנפל עליו ועל אביו קאי ולפנין עליו ועל מורישיו שייך למיתני יורשי מורישיו. ר"ש: (טו) וה"ל הר"ש בחזקת יורשי האב שהרי הם יורשים ודאי כו' וכמוחזקים דמי שהרי

וכתובת אשה שהם מנה מאתים ותוס' כשארים בחזקת יורשי יעקב מוחזק בנכסיו הוה ואלו באים מכחו: [ר] ועל אשתו. ואין לה בנים ממנו. ר"ש: [ש] יחלוקו. סמ"ג ס"ד דיבמות ומש"ס.

נים זוכה זיין פאר זיך קל וחומר לגדול פאר אגרויסין מענטש קען מען געוויס זוכה זיין, ווייל דער גרויסער אליין קען אויך זוכה זיין פאר זיך [עתי"ט]: ח נפל הבית עליו ועל אביו אשטוב איז איין געפאלען אויף אזוהן מיט זיין פאטער [אויף ראובן אונ זיין פאטער יעקב] אונ זייא זענען ביידע געהרגת געווארין או עליו ועל מורישיו אדער דיא שטוב איז איין געפאלען אויף ראובן מיט נאך אמענטשין [שמואל] וועלכער ראובן וואלט געדארפט ירשנן דעם שמואל אז שמואל וואלט פריער געשטארבען פאר איהם. גאר מען ווייס נים ווער עס איז פריער געשטארבין, ראובן איז פריער גישטארבין אדער זיין פאטער יעקב איז פריער געשטארבען, אדער זיין פריינד שמואל איז פריער גישטארבין והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב אונ עס איז דא אאשה וואס זיא מאנט דיא כתובה בייא ראובן, אדער עס איז דא אמלוה וואס מאנט אחוב וואס ראובן איז איהם שולדיג געלט יורשי האב אומרים דיא יורשים פון דעם פאטער זאגין [דאס זענען יעקב'ס זיהן ראובן'ס ברידער, אדער אפילו ראובן'ס זיהן, זיי זאגין הבן מת ראשון דער זוהן [ראובן] איז פריער געשטארבין, האט ער גאר נים געירשת פון זיין פאטער ואחר כך מת האב דער נאך איז דער פאטער [יעקב] געשטארבין, זאגין דיא ברידער פון ראובן מיר ירשנן דאס גאנצע פאר מעגין פון אונזער פאטער יעקב, אונ ראובן האט קיין חלק אין דיא ירושה, אדער דיא קינדער פון ראובן זאגין מיר קומען ירשנן אונזער זיידין, אונ דיא אשה אדער דער בעל חוב קענען נים נעמען פון יעקב'ס פאר מעגין, ווארום ראובן האט אין זיי קיין חלק [אונ דיא יורשים פון שמואל זאגין ראובן איז פריער געשטארבין, דארפין מיר ירשנן אונזער פריינד שמואל, נים ראובן, אונ דיא אשה אדער דער בעל חוב קענען גאר נים נעמען פון שמואלס פארמעגין בעלי החוב אומרים אונ דיא אשה אדער דער בעל חוב וואס זיי מאנען ביי ראובן זאגין האב מת ראשון דער פאטער [יעקב] איז פריער געשטארבין, האט ראובן אים גיירשת ואחר כך מת הבן דער נאך איז געשטארבין דער זוהן ראובן, קענען מיר נעמען אונזער חוב פון יעקב'ס פארמעגין ווי פיל דער חלק פון ראובן איז, אדער זיי זאגין פריער איז געשטארבין שמואל האט ראובן אים גיירשת, דער נאך איז ראובן גישטארבין, קענען מיר נעמען אונזער חוב פון שמואלס פאר מעגין, ווי פיל ראובן'ס חלק איז, בית שמאי זאגין יחלוקו די יורשים פון יעקב אונ דיא בעלי חובות, זאלין זיך צו טיילין מיט דעם חלק פון ראובן וואס ער דארף נעמען פון זיין פאטער יעקב אדער פון זיין פריינד שמואל, אונ בית הלל זאגין נכסים בחזקתן דאס פאר מעגין פון יעקב אדער פון שמואל בלייבט ביי די יורשים, אונ דיא בעלי חובות דארפין ברייננגען עדות אז יעקב אדער שמואל זענען געשטארבין פריער פאר ראובן וועלין זייא נעמען זייער חוב: ט נפל הבית עליו ועל אשתו אויב אשטוב איז איין געפאלין אויף אמאן מיט אווייב אונ זיי זענען ביידע געהרגת געווארין אונ מען ווייס נים ווער איז פריער געשטארבין יורשי הבעל אומרים דיא וואס דארפין ירשנן דעם מאן האבין געזאגט האשה מתה ראשונה דאס ווייב איז פריער געשטארבין, הט דער מאן גיירשת דם גאנצע פאר מעגין פון ווייב ואחר כך מת הבעל דער נאך איז גישטארבין דער מאן, דארפין מיר ירשנן דאס פארמעגין פון מאן אונ פון ווייב יורשי האשה אומרים אונ די יורשים פון דיא ווייב זאגין הבעל מת ראשון פריער איז דר מאן גישטארבין קומט דאס ווייב דיא כתובה ואחר כך מתה האשה דער נאך איז די ווייב גישטארבין, דארפין מיר ירשנן איר כתובה אונ די איבעריגע פאר מעגן

נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל. נכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי [ת] האב: (י) נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו. אמר ר"ע [א] מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן א"ל בן עזאי על החלוקים אנו מצטערים

הבעל (יז): נכסים הנכנסים והיוצאין עמה. הם נכסי מלוג שבשעה שהיא נכנסת נכנסים עמה וכשהיא יוצאה יוצאים עמה אם פחתו פחתו לה ואם הותירו הותירו לה אלו הם בחזקת יורשי האשה נמצא יורשי אשה נוטלים כל נכסי מלוג וחצי נכסי צאן ברזל: (י) נפל הבית עליו ועל אמו. ואין לה בן אחר אלא זה (יח) יורשי הבן (יט) אומרים האשה מתה תחלה וירש הבן נכסיה ואנו יורשים הבן ויורשי האשה ממשפחת בית אביה אומרים הבן מת תחלה ואנו יורשים את האשה: אלו ואלו מודים. ב"ש וב"ה דיחלוקו דכיון ששניהם באים מכח ירושה הוי ספק וספק ויחלוקו ולא דמי לנפל הבית עליו ועל אשתו דהתם יש שני מיני נכסים יש שהבעל מוחזק ויש שהאשה מוחזקת אבל הכא הכל בחזקת האשה כיון שהיתה אלמנה ושניהם באים מכח ירושה (כ) לירש הכל הילכך יחלוקו: מודה אני בזה. לדברי ב"ה ה"נ אמרינן נכסים בחזקתן בחזקת יורשים מן האב שהרי בחייה משמת בעלה אחר שבט אביה היא מתייחסת וממונה כמי בחייה היה בחזקת שבט אביה (כא) הילכך יורשיה מן האב יורשים אותה. והלכה כר"ע: על החלוקים אנו מצטערים. כלומר על מחלוקת דלעיל דב"ש וב"ה אנו מצטערים שלא השוו דעתן ואתה אומר שגם בזה חלוקין ובאת לחלוק על תנא קמא שאומר

ופמוי"ס: (טז) יכיון שהנכסים בחזקתה יכולה היא להוריש שבועת הכתובה לבניה אף ע"ג דבעלמא אין אדם מוריש שבועה לבניו. תוס'. והטור כתב דמיירי ביחד לה קרקע כו' דא"ל ליטבע: (יז) דהא בחזקתן לאו לקמיה קאי אלא ה"ג וכתובה כו'. ר"ש: [ת] האב. יורשי האשה הול"ל אלא איידי דכיבמות וכתובות תני האב (ע"ש מ"ש) תני ס"ל הכי: (יח) הר"ש דאלו הו"ל בן מאיש אחר אותו הבן הוא יורש ודאי במאי הנכנסים של אמו ויורשי הבן ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי. אבל התוס' הקשו ע"ז דהא אינו ודאי במאי השני כו' ומסקי דאפי' הו"ל בן מאיש אחר אלא שאין לה עוד בן מאבי הבן הזה. ומפמוי"ס: (יט) ר"ל שאינם יוצאי ירכו. ועיין תוי"ט: (כ) משא"כ ביורשי הבעל דירושת הבעל איכא מן התורה: [א] מודה. משום דנקט ת"ק לישנא דמודים אמר איהו נמי מודה. כלומר ואני מודה וחולק עליך דלדברי ב"ה כו'. ר"ש: (א) הלשון מגומגם הוא וז"ל הר"ש שכל ימי חיי האשה לאחר שמת בעלה היה כל ממונה בחזקתה והרי היא משבט אביה ואפי' כתובתה ותוספתה שגבתה מבעלה משבאו לידה הרי הן בחזקת

וואס די ווייב האט געהאט, און די יורשים פון מאן דארפין נאר ירשענן דם פאר מעגין פון מאן נאכדעם ווי זיי וועלין בצאהלין איהר כתובה, בית שמאי זאגין יחלוקו די יורשים פון מאן און דיא יורשים פון ווייב צו טיילין זיך מיט דעם פאר מעגין פון דיא ווייב און מיט איר כתובה טיילין זיי אויך צווישען זיך, און בית הלל זאגין נכסים בחזקתן דם פאר מעגין פון אווייב איז דרייא ערליי, איינס איז, דם פארמעגין וואס די ווייב ברייננט אריין צו מאן און שאצט איהם איין אין גדן, און דער מאן נעמט אויף זיך ער זאל זייא איהר צוריק געבין, אז ער וועט איהר גטין, אדער ווען ער וועט שטארבין, דאס הייסט נכסי צאן ברזל דאס פאר מעגין איז שטארק אזוי וויא אייזערנע שעפסין, אויף דיא נכסי צאן ברזל זאגין בית הלל דאס גיהער צו ביידע ערלייא יורשים, העלפט גיהער צו די יורשים פון מאן, און העלפט גיהער צו דיא יורשים פון די ווייב, די אנדערע איז, די כתובה דאס זענען די צווייא הונדערט גילדין וואס קומט צו אבתולה און דעם תוספת כתובה וואס דער מאן האט איר פאר־גרעסערט די כתובה מיט זיין גוטען ווילען, זאגין בית הלל כתובה בחזקת יורשי הבעל די יורשים פון מאן ירשענן די כתובה, די דריטע איז, דאס פאר מעגין וואס די ווייב האט און גיט זיי ניט דעם מאן, נאר זי האלט זיי פאר זיך, דער מאן נעמט נאר דעם פאר דינסט פון דעם פאר מעגין, דאס הייסט נכסי מלוג, זאגין בית הלל נכסים הנכנסים והיוצאים עמה די נכסי מלוג ווען די אשה גייט אריין צום מאן ברייננגט זי זיי מיט זיך, און ווען זי גייט ארויס פון מאן נעמט זי זיי מיט זיך בחזקת יורשי האב גיהערין צו די יורשים פון ווייב ווייל זי הט דעם פר מעגין פון איר פאטער [ועתי"ט]: י נפל הבית עליו ועל אמו אויב אשטוב איז איין גיפאלין אויף אזוהן מיט אמוטער, און די מוטער איז גיוועזען א אלמנה און האט קיין אנדער זוהן און זענען ביידע געהרגת גיווארין, די יורשים פון זוהן זאגין די מוטער איז פריער גישטארבין האט דער זוהן איר גירשת, דער נאך איז דער זוהן גשטארבין, וועלין מיר ירשענן דעם זוהן, און די יורשים פון די מוטער [איר פאטערס קרובים] זאגין דער זוהן איז פריער גישטארבין האט ער די מוטער קיין מאל גירשת, דער נאך איז די מוטער גישטארבין, וועלין מיר זי ירשענן אלו ואלו מודים שיחלוקו בית שמאי און בית הלל זענען מודה איינער צום אנדערין אז די ביידע ערלייא יורשים זאלין זיך טיילין מיט דיא מוטערס פאר מעגין אמר רבי עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן רבי עקיבא זאגט איך זאג אז דא קריגט אויך בית הלל און זאגט ניט מען זאל צו טיילין, נאר דאס פאר מעגין גיהער צו דעם וואס האט ביז איצט צו אים גיקערט, דאס איז צו דיא מוטער, און די יורשים פון די מוטער [איר פאטערס פאמיליע] ירשענן אין גאנצין איר פאר מעגין אמר לו בן עזאי האט בן עזאי גיזאגט צו רבי עקיבא על החלוקין אנו מצטערין אויף די פריערדיגע דינים וואס בית שמאי קריגט מיט בית הלל האבין מיר צער פאר וואס זיי פאר גלייכין ניט זייערע דעות זיי זאלין ניט קריגען אלא שבאת לחלק עלינו את השוים נאר איצט אז מען האט שוין גיפונען צו זאגין אויף איין דין אז בית שמאי מיט בית הלל זאלין האלטען גלייך, קומסטו זאגין

שאומר שהם שוין : אלא שבאת לחלוק עלינו את השוין : שהם אכיה שהיא מתיחסם אחר שבט אביה :

אז ביא דעם דין קריגט זיך בית הלל מיט בית שמאי :

גמרא ב"ב דף קמה ע"ב

הלכה ה' כלה כלי המילון דכלה דמלכות דכריאה אבדשם

אמר ר' זירא מ"ד כל ימי עני רעים זה בעל התלמוד וטוב לב משתה תמיד זה בעל משנה. רבא אמר איפכא. והיינו דאמר רב משרשיא משמיה דרבי מ"ד מסיע אבנים יעצב בהם ובוקע עצים יסכן בם מסיע אבנים יעצב בהם אלו בעלי משנה ובוקע עצים יסכן בם אלו בעלי תלמוד. רבי חנינא אומר כל ימי עני רעים זה שיש לו אשה רעה. וטוב לב משתה תמיד זה שיש לו אשה טובה. ר' ינאי אמר כל ימי עני רעים זה איסטנים וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו יפה. ר' יוחנן אמר כל ימי עני רעים זה רחמן. וטוב לב משתה התמיד זה אכזרי. וריב"ל אמר כל ימי עני רעים זה שדעתו קצרה. וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו רחבה. ואריב"ל

רש"י

זה בעל גמרא. שממית עלמו לכוין הלכות ולתרץ הוויות: רבא אמר איפכא. כל ימי עני רעים זה בעל משנה שאינו יכול להורות הלכה מתוך משנתו וגם כשחולקות זו על זו אינו יכול לתרץ. וטוב לב בעל הגמרא שיודע משניות על עיקרם ובקי בטעמיהם ויש בידו כח לעשות הוראה: יעצב. ל' בעלבון ההלכה: זה בעל משנה. ששונה משניות כל היום ואין לו אלא לער שמתקשה בטעמיהן. יסכון. לשון המימות כלומר שנהנה: שדעתו יפה. שסיבל הכל: קצרה. כמו עלרן וקפדן עינו רעה בשלו ובשל אחרים: זה רחמן. שרואה כמה עניים ולבו בוכה:

אמר רבי זירא רבי זירא האט גזאגט בן סירא זאגט כל ימי עני רעים אלע טעג פון דעם ארעם מאן זענען שלעכטע זה בעל התלמוד דאס מיינט מען דער וואס לערנט גמרא, ער האט שלעכטע טעג, ווייל עס איז דא פיל קשיות, און מען דארף גאנצע טעג זיך מאטערין אויף תירוצים צוא ענטפערין דיא קשיות, און מען זאל ניט האבין אטעות אין אדין וטוב לב משתה תמיד דעם מענטש וואס איהם איז גוט אויף דעם הארצין, איז ביא איהם איביג אסעודה, ער איז איביג פריילעך זה בעל משנה דאס איז דער וואס לערנט משניות, ער האט קיין קשיות, ער דארף קיין תירוצים רבא אמר איפכא רבא זאגט פארקערט, דער וואס לערנט משניות האט שלעכטע טעג, ווייל אז ער דארף וויסען אדין, פון דער משנה קען ער ניט וויסען, און אז די משנות קריגען איינע אויף די אנדערע וויים ער ניט צו ענטפערין, אבער דער וואס לערנט גמרא וויים אלץ, ער וויים אדין צו פסקנען, ער וויים צו ענטפערין משניות וואס קריגען איינע אויף די אנדערע והיינו דאמר רב משרשיה משמיה דרבי דאס איז וואס רב משרשיה האט גיזאגט פון רבי'ס וועגין מאי דכתיב וואס מיינט דער פסוק מסיע אבנים יעצב בהם דער וואס ציהט ארוים שטיינער טרויערט ער ביא זיא ובוקע עצים יסכן בם און דער וואס שפאלט [האקט] האלץ וועט ער זיך דער־ווארעמען ביא זיא [ער וועט הנאה האבין פון זיא] מסיע אבנים יעצב בהם דער וואס ציהט ארוים שטיינער טרויערט ער ביא זיי אלו בעלי משנה דאס מיינט מען דיא מענטשין וואס לערנען משניות, זייא זענען איביג טרויעריג, ווייל זייא האבין ניט קיין פארגעניגען פון דעם לערנען ובוקע עצים יסכן בם און דער וואס שפאלט [האקט] האלץ וועט ער זיך דערווארעמען ביא זייא [ער וועט הנאה האבין פון זייא] אלו בעלי התלמוד דאס מיינט מען די מענטשין וואס לערנען גמרא, זייא האבין פאר־גניגען פון זייער לערנען, רבי חנינא זאגט כל ימי עני רעים אלע טעג פון דעם ארעם מאן זענען שלעכט זה שיש לו אשה רעה דאס מיינט מען דעם מענטש וואס האט אשלעכטע ווייב וטוב לב משתה תמיד דער מענטש וואס איהם איז גוט אויף דעם הארצין, איז ביא איהם איביג אסעודה, ער איז איביג פריילעך זה שיש לו אשה טובה דם מיינט מען דעם מענטש וואס האט אגוטע ווייב, רבי ינאי זאגט כל ימי עני רעים אלע טעג פון דעם ארעם מאן זענען שלעכט זה אסטנים דאס מיינט מען דעם מענטש וואס איז איידיל [ניט יעדער זאך קען ער עסין, ניט יעדער זאך קען ער טרינקען, ניט יעדער צייט איז פאר איהם גוט] וטוב לב משתה תמיד דער מענטש וואס זיין הארץ איז גוט, איז ביא איהם איביג אסעודה, און ער איז איביג פריילעך זה שדעתו יפה דאס מיינט מען דעם מענטש וואס זיין מיינונג איז גוט צו יעדער זאך, ער עסט אלץ און טרינקט אלץ, רבי יוחנן זאגט כל ימי עני רעים אלע טעג פון דעם ארעם מאן זענען שלעכט זה רחמן דאס מיינט מען דעם מענטש וואס האט צו פיל רחמנות, אלע טאג קומט איהם פאר אזעלכע זאכין וואס ער דארף אויף זייא רחמנות האבין וטוב לב משתה תמיד דער וואס האט אגוט הארץ איז ביא איהם איביג פריילעך זה אכזרי דאס איז דער מענטש וואס האט אויף קיינעם רחמנות, רבי יהושע בן לוי זאגט כל ימי עני רעים אלע טעג פון דעם ארעם מאן זענען שלעכט זה שדעתו קצרה דאס איז דער מענטש וואס זיין פארשטאנד איז ווייניג וטוב לב משתה תמיד דער וואס האט אגוט הארץ איז

והאיכא שבתות ויו"ט. שיש לו מנות ומזונות שהיו מחלקין לעניים מערב שבת לערב שבת: **שנוי וסת.** הוא כמו העני כל ימי החול אוכל פת הריבה ובשבת אוכל בשר:

כל ימי עני רעים. והאיכא שבתות וימים טובים. כדשמואל דאמר שמואל שנוי וסת תחלת חולי מעים. כתוב בס' בן סירא כל ימי עני רעים וגו'. כדאיתא בכתובות פרק אחרון :

ער איבּיג פֿריילעך: זה שדעתו רחבה דאס איז דער מענטש וואס זיין פארשטאנד איז גרויס, נאך האט רבי יהושע בן לוי גיזאגט בן סירא זאגט כל ימי עני רעים אלע טעג פון דעם ארעם מאן זענען שלעכט איז דאך אקשיא והא איכא שבתות וימים טובים עם איז דאך דא שבת אונ יום טוב, וואס דער ארעם מאן עסט בעסער אונ רוהט אפ, נאר כדשמואל, וויא שמואל האט גיזאגט דאמר שמואל ווארום שמואל האט גיזאגט שנוי וסת תחלת חולי מעים אז איינער ענדערט זיין געוואהנהייט, אפילו צו בעסער, איז דאס אאנהייב צו אנידערעם קראנקייט, דריבער איז שבת אונ יום טוב אויך שלעכט פאר דעם ארעם מאן (דאס איבעריגע וואס בן סירא האט גיזאגט שטייט אין יום ג׳) :

זוהר אחרי דף עב ע"א ס"ם דאלינות יוד הא ואו הא

במעשה ארץ מצרים וגו'. ר' חייא פתח (איוב לח) לאחוז בכנפות הארץ וגו'. תאנא זמין קב"ה לדכאה לארעיה מכל מסאבותא דעמין עכו"ם דסאיבו לה. כהאי מאן דאחיד בטליתיה ואנער טנופא מניה וכל אינון דאתקברו בארעא קדישא למשדי לון לבר. ולדכאה ארעא קדישא מסטרא אחרא (ס"א קדישא אחרא) כביכול דהוה מתזנא לבתר רברבי עמין ולקבלא מסאבותא דילהון ולדברא לון. וזמין לדכאה לה ולאעברא לון לבר. ר"ש הוה מדכי טורי (ס"א שוקי) דטבריא וכל דהוה תמן מית הוה סליק ליה ומדכי ארעא. תאנא כתיב (ירמיה ב) ותבואו ותטמאו את ארצי וגו'. א"ר יהודה זכאה חולקיה מאן דזכי בחייו למשרי מדורא בארעא קדישא. דכל מאן דזכי לה זכי לאנגדא טלא דשמיא דלעילא דנחית על ארעא. וכל מאן דזכי לאתקברא בחייוי בהאי ארעא קדישא. זכי לאתקשרא לבתר בארעא קדישא עלאה. וכל מאן דלא זכי בחייוי ומייתין ליה לאתקברא תמן. עליה כתיב (שם) ונחלתי שמתם לתועבה. רוחיה נפיק ברשותא נוכראה אחרא וגופיה אתי תחות רשותא דארעא קדישא. כביכול עביד קדש חול וחול קדש. וכל מאן דזכי למיפק נשמתיה בארעא קדישא אתכפרו חובוי וזכי לאתקשרא תחות גדפוי דשכינתא דכתיב (דברים לב) וכפר אדמתו עמו. ולא עוד אלא אי זכי בחייוי זכי לאתמשכא עליה רוחא קדישא תדיר. וכל מאן דיתיב ברשותא אחרא אתמשך עליה רוחא אחרא נוכראה. תאנא כד סליק רב המנונא סבא להתם הוו עמיה תריסר בני מתיבתא דיליה. אמר לון אי אנא אזיל לארחא דא לאו על דידי קא עבידנא אלא לאתבא פקדונא למאריה. תנינן כל אינון דלא זכו להאי בחייוי. אתיבין פקדונא דמאריהון לאחרא. א"ר יצחק בגיני כך כל מאן דאעבר מאינון זינין בישין או רשותא אחרא בארעא. ארעא אסתאבת. ווי ליה להאי גבר ווי לנפשיה דהא ארעא קדישא לא מקבלא ליה לבתר. עליה כתי' (תהלים קד) יתמו חטאים מן הארץ בעוה"ז ובעוה"ב ורשעים עוד אינם בתחיית המתים כדין ברכי נפשי את יי' הללויה:

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

משערי תשובה לר' יונה דף ו' ע"א

התאוה הנתונה בלב האדם שרש כל הפעולות לכן אם יתקן התאוות בנתה אשר כל האברים ישרתוס ימשכם אחרי

הר"מ הלכות איסורי ביאה פרק כב

(א) מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות, מפני שאמות הבנים באים לבית הספר לבניהם ונמצא מתגרה בנשים. וכן אשה לא תלמד קטנים מפני אבותיהם שהם באין בגלל בניהם ונמצא מתיחדים עמה. ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו: (ב) תקנו חכמים שתהיינה הנשים מספרות זו עם זו בבית הכסא כדי שלא יכנס שם איש משום יחוד:

התאוה הנתונה בלב האדם שרש כל הפעולות די תאוה וואס איז גיגעבין גיווארין אין הארץ פון דעם מענטש, זי איז דער ווארציל פון אלע זאכין וואס דער מענטש טוט לכן אם יתקן התאות בנתה אשר כל האברים ישרתוהו ימשכם אחרי השכל וילוו עליו וישרתוהו יכשרו כל הפעלים דריבער אויב ער וועט איינהאלטין די תאות פאמעלאך, די אלע גלידער וואס בעדינען די תאות

(א) מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות דער וואס האט קיין ווייב זאל ער ניט לערנען מיט קליינע קינדער מפני שאמות הבנים באות לבית הספר לבניהם ווייל די מוטערס פון די קינדער קומען אין חדר צו זייערע קינדער ונמצא מתגרה בנשים וועט ער צורייצין זיין תאוה אויף די ווייבער וכן אשה לא תלמד קטנים אאשה זאל ניט לערנען מיט קליינע קינדער מפני אבותיהם שהם באין בגלל בניהם ווייל די פאטערס וועלען קומען צו זייערע קינדער ונמצאו מתיחדים עמה וועלען זייא זיין אליין מיט איהר אין איין שטוב ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר מען דארף ניט אז דאס ווייב פון מלמד זאל זיין מיט איהם צו זאמען אין חדר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו נאר זיא איז בייא זיך אין שטוב אונ ער לערנט אויף זיין ארט [אין איין אנדער שטוב]: (ב) תקנו חכמים שתהיינה הנשים מספרות זו עם זו בבית הכסא דיא חכמים האבין גיזאגט אז ווייבער זענען אין בית הכסא זאלין זייא שמועסין איינע מיט די אנדערע וועט מען הערין זייער שטימע אז ווייבער זיצען אינווייניג] כדי שלא יכנס שם איש וועט ניט אריין גיין אמאנספערזאן אין דעם בית הכסא משום יחוד ער זאל ניט זיין אליין מיט אאשה:

השכל וילוו אליו ומשרתיו יכבדו כל הפעלים שנא' זך וישר פעלו ונאמר תאוה נהיה תערב לנפש נהיה כמו נשברת וגו' נהייתי ונחליתי אמר כי כאשר ישבר אדם תאותו גם בדברים המותרים בזה תצליח הנפש והחמדה הזאת תערב לה כי ירים השכל ידו וגבר ותועבת כסילים סור מרע שהכסילים אשר אינימו שוברים תאותם ורודפים תמיד אחר תענוגות בני האדם וכי תפגע תאותם בדרך חטא וכל דבר רע לא יסורו ממנו ונקראו כסילים על רדיפת התענוגים כמו שנא' וכסיל אדם יבלענו ונא' הוי משכימי בבקר שכר ירדופו וגו' ונא' והיה כנור ונבל וגו' ונאמר ובטן רשעי' תחסר ונא' וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם ואחז"ל אלו בני אדם שכל ימיהם כחגים ונא' לתאוה יבקש נפרד בכל תושיה יתגלע פי' מי שמבקש ללכת אחר תאותו ורצונו נפרד מכל חבר ועמית כי ירחקו ממנו אוהב ורע כי תאות בני אדם ומדותם חלוקות אין רצונו של זה כרצונו של זה. אכן אם ילך בדרך השכל אז יתחברו לו החברים ויהיו אוהביו רבים. ואמרו במוסר מי שהוא רוצה את מדותיו רבו הקופצים עליו. ויש לפרש על הענין הזה בעצמו לתאוה יבקש נפרד איש נפרד מכל אח וחבר לתאוה הוא מבקש. ובעבור שמבקש ללכת אחרי רצונו למען זאת מרעהו רחקו ממנו כענין ודל מרעהו יפרד. בכל תושיה יתגלע ההולך אחר תאותו לא בדבר אחד ימחה בלבד אך בכל זאת שבתורה

[וואס דורך זיי ווערן די תאות גיטאן] וועט ער זיי ציהען צום שכל, און די אלע גלידער וועלין זיך באהעפטין צום שכל און וועלין אים בעדינען, וועלין גוט ווערין אלע זאכין וואס ער וועט טאן שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק זך ישר פעלו דער מענטש וואס איז קלאר און ריין פון תאות זיינע מעשים וועלין זיין גוט און ריכטיג ונאמר נאך זאגט דער פסוק תאוה נהיה תערב לנפש נהיה כמו נשברת נהיה איז טייטש צובראכין מלשון נהייתי ונחליתי ווי עס שטייט אין פסוק „נהייתי ונחליתי" איך בין צובראכן און קראנק גיווארין אמר האט שלמה המלך גיזאגט „תאוה נהיה תערב לנפש" אז די תאוה ווערט צובראכין איז זיס פאר די נשמה כי כאשר ישבר אדם תאותו גם בדברים המותרים אז דער מענטש וועט צו ברעכין זיין תאוה אפילו אויף אזעלכע זאכין וואס מען מעג בזה תצליח הנפש מיט דעם וועט בעגליקט ווערין די נשמה והחמדה הזאת תערב לה און די מדה וועט זיין זיס פאר די נשמה כי ירים השכל ידו וגבר ווייל דער שכל וועט אויפהייבין זיין כח און וועט זיך שטארקין אויף דעם גוף ותועבת כסילים סור מרע ביי די נארין איז אאומווירדיגע זאך מען זאל אוועק גיין פון שלעכטס טאן הכסילים אשר אינימו שוברים תאותם די נארין וואס צוברעכין ניט זייערע תאות ורודפים תמיד תענוגות בני האדם און שטענדיג זוכין זיי מענטשליכע פערגעניגעים כי תפגע תאותם בדרך חטא וכל דבר רע אז זייא טרעפין א תאוה דורך א עבירה און דורך א שלעכטע זאך לא יסורו ממנו וועלין זייא זיך ניט אפטאן פון די תאוה ונקראו כסילים על רדיפת התענוגים ווייל זיי לויפין נאר צו פערגעניגענס דריבער רופט מען זיי נארין כמו שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק (משלי כא) וכסיל אדם יבלענו די נארעשקייט פון דעם מענטש טוט אים פארדארבין די תאות וואס דער מענטש טוט, זיי פארדארבין דעם מענטש ונאמר נאך זאגט דער פסוק [ישעית ה'] הוי משכימי בבוקר שכר ירדופו ווייא צוא דיא מענטשין וואס שטייען אויף גאנץ פריה צום טרינקען שטארקין וויין והיה כנור ונבל זיי פאר בריינגען זייער צייט מיט מוזיק שפילען און וויין טרינקען, אבער וואס גאט האט גיטאן אויף דער וועלט זיינע וואונדער, דאס ווילען זיי גאר ניט זעהן ונאמר נאך שטייט אין פסוק [משלי יג] ובטן רשעים תחסר דעם בויך פון די רשעים טוט פעלין, דעם בויך פון דעם רשע פעלט אייביג ונאמר נאך זאגט דער פסוק [מלאכי ב'] וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם איך וועל פאר שפרייטין די מיסט פון אייער עסין אויף אייער פנים, די מיסט פון אייערע ימים טובים ואמרו רבותינו זכרונם לברכה און די רבנן האבין גיזאגט אלו בני אדם שכל ימיהם כחגים דאס מיינט מען די מענטשין וואס ביי זיי איז אלע טאג אזוי ווי יום טוב ונאמר נאך זאגט דער פסוק לתאוה יבקש נפרד דער וואס זוכט תאות איז ער אפ געשיידט פירוש דער פשט איז מי שמבקש ללכת אחר תאותו ורצונו דער וואס וויל גיין נאך זיין גלוסטונג און נאך זיין ווילען נפרד מכל חבר ועמית ווערט ער אפ געשיידט פון אלע חברים און פון אלע גוטע פריינד כי ירחקו ממנו אוהב ורע ווארום עס וועלין זיך דער ווייטערין פון אים די וואס האבין אים ליב גיהאט און זיינע פריינד כי תאות בני אדם ומדותם חלוקות ווארום די תאות פון די מענטשין און די נאטורין זענען אפגעטיילט אין רצונו של זה כרצונו של זה דער ווילען פון דעם מענטש איז ניט גלייך צו דעם ווילען פון איין אנדער מענטש [דער מענטש גלוסט צו דיא זאך דער אנדערער גלוסט צו איין אנדער זאך], דריבער קען ער זיך ניט פארגלייכין מיט זיינע חברים אכן אם ילך בדרך השכל אבער אז ער וועט גיין מיט דעם שכל, ער וועט טאן וואס דער שכל לערינט אים אז יתחברו אליו החברים ויהיו אוהביו רבים דאמאלס וועלין זיך באהעפטין צו אים די חברים, און די וואס וועלין אים ליב האבין וועלין זיין פיל מענטשין ואמרו במוסר דער מוסר זאגט מי שהוא רוצה את מדותיו רבו הקופצים עליו דער מענטש וואס וויל זיינע מדות זאלין גוט זיין זענען דא פיל מענטשין וואס ווילען זיך באהעפטין מיט אים ויש לפרש על הענין הזה בעצמו לתאוה יבקש נפרד און אזויא קענען מיר טייטשין דעם פסוק לתאוה יבקש נפרד, דער מענטש וואס זוכט תאות איז ער אפגעשיידט פון פיל מענטשין איש נפרד מכל אח וחבר לתאותו הוא מבקש דער מענטש וואס איז אפגעשיידט פון ברידער און פון חברים, איז נאר ווייל ער זוכט תאות ובעבור שמבקש ללכת אחרי רצונו און ווייל ער וויל גיין נאך זיין ווילען למען זאת מרעהו רחקו ממנו דריבער דערווייטערין זיך פון אים זיינע גוטע פריינד כענין ודל מרעהו יפרד אזוי ווי עס שטייט אין פסוק [משלי יט] דער ארעם מאן איז אפ געשיידט פון זיין פריינד, נאר דער פאר ווייל ער איז ארעם

יתגלע כי יעבור על כלנה מלי וכל אוי׳ יתגלע. ועוד תמצא לו תועלת בשברו התאוה הגשמית כי אם תשאלנו תאותו דבר בליעל עבירה ידבר אל לבו הן בהתר לא אמלא תאותי ואיך אשלח ידי באיסור. ועוד תמצא בשבירת התאוה תועלת רבה ועצומה כי יגלה רצון לבו וטוב חפצו להשובה כי הוא מואס הטבע אשר גרם לו החטא ובזה יתרצה אל השי"ת וימצא חן בעיניו :

דריבער איז ער אפגעשיידט פון זיינע פריינד, דער פסוק מיינט אויך אזוי, ווייל ער זוכט תאות דריבער איז ער אפגעשיידט פון זיינע פריינד בכל תושיה יתגלע אין דער גאנצע תורה וועט ער זיך פארשפרייטן ההולך אחר תאותו לא בדבר אחד בלבד יחטא דער מענטש וואס גייט נאך זיינע תאות וועט ער ניט זינדיגען נאר אין איין זאך אליין אך בכל זאת שבתורה יתגלע נאר אין אלע מצות פון דיא תורה וועט ער זיך פארשפרייטן כי יעבור על כלנה ער וועט עובר זיין אויף אלע מצות מלשון וכל אויל יתגלע וויא עס שטייט אין פסוק (שם כ) אין אלץ פארשפרייט זיך דער נאר, איז יתגלע דער טייטש פארשפרייטן ועוד תמצא לו תועלת בשוברו התאוה הגשמית נאך אהילף וועט איהם געפונען ווערין אז ער וועט צוברעכין די תאות פון דעם גוף כי אם תשאלנו תאותו דבר בליעל ועבירה אז זיין תאוה וועט פארלאנגען פון איהם ער זאל טאהן אעבירה ידבר אל לבו וועט ער ענטפערין זיין הארץ הן בהיתר לא אמלא תאותי מאדאך איך טוה ניט מיינע תאות אין די זאכין וואס איך מעג ואיך אשלח ידי באיסור וויא אזוי וועל איך טאהן אזעלכע תאות וואס איך טאר ניט ועוד תמצא בשבירת התאוה תועלת רבה ועצומה נאך וועסטו געפינען אגרויסע הילף און אשטארקע אז דוא וועסט צו ברעכין די תאות כי יגלה רצון לבו וטוב חפצו לתשובה אז ער וועט ניט גלוסטין פערגעניגען צו האבין וועט ענטדעקט ווערען דער ריינער ווילען פון זיין הארץ און זיין גוטע בעגערונג צו טאהן תשובה כי הוא מואס הטבע אשר גרם לו החטא ווייל ער וועט פארמיאוסין די נאטור וואס האט איהם געברענגט צום זינדיגען ובזה יתרצה אל ה' יתברך מיט דעם וועט ער בעוויליגט ווערען צו גאט וימצא חן בעיניו און ער וועט געפינען חן אין זיינע אויגען :

אונקלוס

אחרי יום ה תורה

לחמשיך מת"ת רז"א יהוה נשי יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ה דמלוי ההה אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

כב וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֺנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גְּזֵרָה וְשִׁלַּח אֶת־הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר׃ כג וּבָא אַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־בִּגְדֵי

כב וְיִטּוֹל צְפִירָא עֲלוֹהִי יָת כָּל חוֹבֵיהוֹן לַאֲרַע לָא יָתְבָא וִישַׁלַּח יָת צְפִירָא בְּמַדְבְּרָא׃ כג וְיֵעוֹל אַהֲרֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיַשְׁלַח יָת לְבוּשֵׁי

ת"א אל ארץ גזרה. יומא סז: כפדכל. שם: ובא אהרן אל. שם לב ע: ופשט את. שם מח:

רשב"ם

(כב) גזרה, ארץ חרבה שאין בה שום תבואה שהיא גזורה ונכרתת מכל טוב:

רש"י

(כג) ובא אהרן אל אהל מועד. אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מקרא זה ונתנו טעם לדבריהם ס במס' יומא (דף לב) ואמרו כל הפרשה כלה נאמרה על הסדר חוץ מביאה זו שהיא אחר עשיית עולתו ועולת העם והקטרת אימורי פר ושעיר שנעשים בחוץ בבגדי זהב וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לבן: ובא אל אהל מועד. להוציא את הכף ואת המחתה שהקטיר בה הקטרת לפני ולפנים: ופשט את בגדי הבד. אחר שהוציאם ולובש בגדי זהב לתמיד של בין

שפתי חכמים

ס ולמה הפסיק אמר רב חסדא גמירי חמש טבילות ועשר' קדושין טובל כ"ג ומקדש בו ביום ואילו כסדרן לא משכח' אלא שלש וטבילות אחת לתמיד של שחר ואחת כינו ובין עבודת היום כולו עם הוצאת כף ומחתה ואחת בין הוצאת כף ומחתה לאילו ואיל העם ועמהם המוספים ותמיד של בין הערבים לפיכך צריך להפסיק אילו ואיל העם בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה. והוצאתן מפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד של בין הערבים הרי חמש טבילות תמיד של שחר בבגדי זהב עבוד' היום בבגדי לבן אילו ואיל העם בבגדי זהב על מזבח החיצון הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן ומוספים ותמיד של בין הערבים

פירוש לתורת אלהים

(כב) ונשא השעיר עליו און דער שעיר זאל אויף זיך טראגין דיא זינד פון דיא ישראל אל ארץ גזרה צו איין פאר שניטען לאנד וואס קיין מענטשין וואהנען דארט ניט ושלח און ער זאל פאר שיקען דעם שעיר אין דער מדבר ובא אהרן זאל קומען אין אוהל מועד ארוים צו נעמען דעם כף מיט דער מחתה וואס ער האט דרינען מקטיר געוועזן די קטורת און נאך דעם אז ער האט שוין ארוים גענומען דעם כף מיט דער מחתה: (כג) ופשט זאל

הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל־
הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: כד וְרָחַץ אֶת־
בְּשָׂרוֹ בַמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ
אֶת־בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת־
עֹלָתוֹ וְאֶת־עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ
וּבְעַד הָעָם: שלישי שני כשהן מחוברין כה וְאֵת
חֵלֶב הַחַטָּאת יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה:
כו וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת־הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל

אונקלוס

בּוּצָא דִי לְבֵשׁ בְּמֵעֲלֵיהּ
לְקוּדְשָׁא וְיִצְנְעִנּוּן
תַּמָּן: כד וְיַסְחֵי יָת
בִּשְׂרֵהּ בְּמַיָּא בַּאֲתַר
קַדִּישׁ וְיִלְבַּשׁ יָת
לְבוּשׁוֹהִי וְיִפּוֹק וְיַעְבֵּיד
יָת עֲלָתֵיהּ וְיָת עֲלַת
עַמָּא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל
עַמָּא: כה וְיָת תַּרְבָּא
דְחַטָּאתָא יַסֵּק לְמַדְבְּחָא:
כו וּדְמוֹבִיל יָת צְפִירָא

ת"א ורחץ את בשרו. שם לב והניחם שם. פסחים כו יומא יב כד זבחים מז חולין קטו כריתות ו מעילה יח: ולבש את. שם כא: ויצא ועשה. יומא פ עג: ואת חלב. שם עא: והמשלח את. שם ס עא:

בעל הטורים

(כג) והניחם (שם). אותיות וי"ח מנה. בבקר היה לבוש בגדים של י"ח מנה:

שפתי חכמים

בבגדי זהב פי' רש"י וכין כל לבישה לריך טבילה הרי ה' טבילו'. ובכל טבילה לריך קידוש לפניה ולאחריה הרי י' קדושין: ע פי' שלא ישתמש כ"ג אפי' ליוה"כ הבא ולא כהן הדיוט בכל ימות השנה דא"ל שיניח אותם במקום שהפשיטם ולא יוליאם חולה דהא לא כתב בשום מקום לפני ה' דעלה קאי והניחם שם אלא מלמד וכו': פ פי' ולכן הולרכו גניזה: צ פרש"י בגמ' מכשף א' בנאה ושמו פרוס: ק רא"ם. היינו בחול דהא כל יומא נמי איתא הכי: א רכע טבילות חובה של יום כתיב בהו במקום קדוש: ר לא בגדים שלו שלובשן כל ימות השנה שלא בשעת העבודה והם בגדי חולין שהרי היה עושה אילו ואיל העם ל"פ שהם בגדי קודש ומה שקורין בגדיו משום שהוא עובד בהן כל ימות השנה: ש להב הרא"ם תימה למה הולרך לפרש דבר שהוא מבואר בזה וכו'. וי"ל דהא דפרש"י את עולתו איל לעולה כו' ללמד כא כשם שעולה של אהרן אינו אלא איל האמור למעלה כי אהרן לא היה מקריב אלא עולה אחת כך ואת עולת העם נמי האמור למעלה לאפוקי העולות הכתובים בפ' פנחס ובעשור להדש וגו' והקרבתם עולה לה' פר בן בקר אחד וגו' והוכחת רש"י מדכייליגהו הקרא בחדא ולא כתיב ועשה את עולתו וכפר בעדו ועשה את עולת העם וכפר בעדם אלא נו' שגם עולת העם הוא ג"כ האמור למעלה כמו עולת אהרן ולא עולות האמורים בפ' פנחס: ת דאי היה אימורי פר חטאת לבד או שעיר לבד שהוא קרבן העם היה לו למיכתב חלב חטאת העם או אי הוה של פר לבד דהיא קרבן של אהרן היה לו למיכתב וחלב החטאת אשר לו כדכתיב לעיל את פר החטאת אשר לו אלא ודאי מדכתיב חלב החטאת סתם של שני חטאות היא:

רש"י

הערבים וזהו סדר העבודות תמיד של שחר בבגדי זהב ועבודת פר ושעיר הפנימים וקטרת של מחתה בבגדי לבן ואילו ואיל העם ומקלת המוספין בבגדי זהב והוצאת כף ומחתה בבגדי לבן. ושירי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטורת ההיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי זהב. וסדר המקראות לפי סדר העבודות כך הוא ושלח את השעיר במדבר ורחץ את בשרו במים וגו' ויצא ועשה את עולתו וגו' ואת חלב החטאת וגו' וכל הפרשה עד ואחרי כן יבא אל המחנה ואח"כ ובא אהרן: והניחם שם. מלמד שטעונין גניזה ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ליום ע כפורים אחר: (כד) ורחץ את בשרו וגו'. (יומא לב) למעלה למדנו מורחץ את בשרו ולבשם שכשהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן טעון טבילה שבאותה טבילה פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת תמיד של שחר ולובש בגדי לבן לעבודת היום וכאן למדנו כשהוא משנה פ מבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה: במקום קדש. המקודש בקדושת עזרה והיא היתה בגג בית הפרוה צ וכן ד' טבילות הבאות חובה ליום אבל הראשונה היתה ק בחול: ולבש את בגדיו. שמנה בגדים שהוא עובד בהן ר כל ימות השנה: ויצא. מן ההיכל אל החלר שמזבח העולה שם: ועשה את עלתו. איל לעולה האמור למעלה בזאת יבא אהרן וגו': ואת עולת העם (יומא עג) ואיל לעולה האמור למעלה ש ומאת עדת בני ישראל וגו': (כה) ואת חלב החטאת. אימורי ת פר ושעיר: יקטיר המזבחה. על מזבח החיצון דאלו בפנימי כתיב לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה (שמות ל):

פירוש להורת אלהים

עֶר אוּים טָאהן די קְלֵיידֶער פוּן לַיינֶען אֲשֶׁר לָבַשׁ וָואס עֶר הָאט אָן גֶעקְלֵייד בְּבוֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ אִין זַיין טָאן קוּמֶען צוּם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מַקְטִיר זַיין די קְטוֹרֶת וְהִנִּיחָם שָׁם אוּנ זָאל זַייא דָארְטִין אַנִידֶער לֵייגֶען רש"י שְׁרַייבְּט פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר אַז אִין דיא קְלֵיידֶער וָואס עֶר הָאט דֶעם יוֹם כִּפּוּר דיא עֲבוֹדָה גֶעטָאהן טָאר עֶר נִיט דֶעם אַנְדֶערִין יוֹם כִּפּוּר אִין דיא קְלֵיידֶער דיא עֲבוֹדָה טָאן נָאר עֶר מוּז זַייא בֶּעהַאלְטִין: (כד) וְרָחַץ אוּנ עֶר זָאל וַואשִׁין זַיין לֵייב אִין וַואסֶער מֵיינְט מֶען עֶר זָאל זִיךְ טוֹבְלֶען בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ אוֹיף אֵיין הֵיילִיג אָרְט וְלָבַשׁ אוּנ עֶר זָאל אָן טָאן די קְלֵיידֶער וָואס עֶר טוּט אִין זַייא דיא עֲבוֹדָה אַגַאנְץ יָאהר וְיָצָא אוּנ עֶר זָאל אַרוֹיס גֵיין פוּן דֶעם הֵיכָל אִין דֶעם חָצֵר וְוא דֶער מִזְבַּח הָעוֹלָה שְׁטֵייט וְעָשָׂה אוּנ עֶר זָאל מַאכִין זַיין עוֹלָה כְּלוֹמַר עֶר זָאל זִיא מַקְרִיב זַיין אוּנ דיא עוֹלָה פוּן דֶעם פָאלְק זָאל עֶר אוֹיךְ מַקְרִיב זַיין וְכִפֶּר אוּנ עֶר זָאל מְכַפֵּר זַיין פַאר זִיךְ אוּנ פַאר דֶעם פָאלְק: (כה) וְאֵת חֵלֶב אוּנ דָאס חֵלֶב פוּן דֶעם חַטָּאת זָאל עֶר מַקְטִיר זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ: (כו) וְהַמְשַׁלֵּחַ

לעזאזל יצבע לבושוהי ויסחי ית בשריה במיא ובתר כן יעול למשריתא:

יכבס בגדיו ורחץ את־בשרו במים ואחרי־כן יבוא אל־המחנה:

פירוש להורת אלהים

און דער וואס האט געפירט דעם שעיר לעזאזל זאל זיך טובלען אין וואסער ואחרי כן און דער זאל ער וואשען זיינע קליידער ורחץ און ער נאך יבוא אל המחנה זאל ער קומען אין דער מחנה:

נביאים יחזקאל כב

להמשיך מנ"ת דז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

(א) כאתמסאה כסף בגו כורא כן תתמסון בגוה ותדעון ארי אנא יי שפיכית חמתי עליכון: (ב) והוה פתגם נבואה מן קדם יי עמי למימר: (ג) בר אדם אימר לה את ארעא דישראל ארעא לא מדכיא היא ולא אתעבידו בה עובדין טבין דיגנו עלה ביום לוט: (ד) סיעת ספרהא בגוה כארין נהמין למקטל קטול אנשא קטלו עותר ויקר נסיבו ארמלתהא אסגיאו בגוה: (ה) כהנהא חטפין באורייתי ומפסין קדשי בין קודשא לחולא לא אפרישו ובין מסאבא לדכיא לא הודיעו ומיומי שביא די לי כבשו עיניהון וחלת רעותי ביניהון:

א כהתוך כסף בתוך כור כן תתכו בתוכה וידעתם כי־אני יהוה שפכתי חמתי עליכם: ב ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: ג בן־אדם אמר־לה את ארץ לא מטהרה היא לא גשמה ביום זעם: ד קשר נביאיה בתוכה כארי שואג טרף טרף נפש אכלו חסן ויקר יקחו אלמנותיה הרבו בתוכה: ה כהניה חמסו תורתי ויחללו קדשי בין־קדש לחל לא הבדילו ובין־הטמא לטהור לא הודיעו ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם:

רש"י

(ג) לא גושמה ביום זעם. כתרגומו לא אתעבידו בה עובדין טבין דיגנו עלה ביום לוט: (ד) קשר נביאיה. בעלה רעה: חוסן. ממון: (ה) חמסו תורתי. שלא הוכיחו את העם: ואחל. ונתחללתי:

מצודת דוד

(א) כהתוך כסף. כמו התכת הכסף בתוך הכור כן סותכו בתוך העיר בלרות המלור: וידעתם. אז תדעו אלי ה' שפכתי חמתי עליכם ובגמול בא ולא במקרה: (ג) אמר לה. על ירושלים: מטוהרה היא. לא עשית תשובה לטהר עלמך מן טונך לכן לא ירד בה הגשם ביום זעם ה' והרון אפו וכמ"ש וחרה אף ה' וגו' ולא יהיה מטר (דברים יא): (ד) קשר נביאיה. בתוך העיר יש קשר נביאי השקר המתנבאים על השלום: כארי שואג. כמו הארי השואג בקול להטיל אימה ואח"ז טורף טרף כן המה מבהילים האנשים בקולם ודבריהם ובזה הם מסיתים וטורפים אותם מן העולם: נפש אכלו. אוכלים הנפשות ולקחו מהם החוזק והיקר ומרבים האלמנות כי יהרגו אנשיהן ר"ל הם מסבבים כל אלה כי בהשענם על דבריהם ימאנו לעשות תשובה ובאה הפורענות בעונם: (ה) חמסו תורתי. הסירו תורתי מהם כי לא למדו עמהם ועל הכהנים לנגד התורה כמ"ש כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי ב): ויחללו. בזו קדשי ולא עשו הבדל והפרש בין דבר קדש לדבר חולין: לא הודיעו. ההבדל שביניהם: ומשבתותי. מחללי השבתות העלימו עין ולא מיחו במחללים אותם: ואחל בתוכם. נעשיתי ביניהם מחולל ולא מקודש:

כתובים משלי כו

לחמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר ארנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

(א) כובא סליק בידא דרויא

א חוח עלה ביד־שכור ומשל בפי כסילים: ב רב מחולל־

רש"י

(א) חוח עלה. כחוח שהוא נדבק ביד שיכור כן המשל האמור למטה נדבק בפי הכסיל להיות לו לחוח ולקוץ:

מצודת דוד

(א) חוח. כמו הקוץ העולה ביד שיכור שהוא נוקב כפיו ומזיק בו לאחרים כן המשל אשר בפי הכסילים יזיק לעלמו ולאחרים: (ב) רב. איש ריב ירבה חללים כל הקרב ואין מי יגש אליו אבל ישכור את הכסיל ואת העוברים על דת למען יהיו הם בהברתו

פירוש עברי טייטש

(א) חוח עלה ביד שכור אזויא וויא דער דארין וואס אשכור האלט איהם צו שטעכט ער זיינע הענט נוארום ער שפירט דאך ניט וויא ער שטעכט איהם און דעם צווייטין קען ער אויך מזיק זיין מיט איהם ווען ער הייבט איהם אויף געגין דעם צווייטין וויל ער איהם אפ האלטין און חאפט

כְּלִי וְשֹׂכֵר כְּסִיל וְשֹׂכֵר עֹבְרִים׃ ג כְּכֶלֶב שָׁב עַל־קֵאוֹ כְּסִיל שׁוֹנֶה בְאִוַּלְתּוֹ׃ ד רָאִיתָ אִישׁ חָכָם בְּעֵינָיו תִּקְוָה לִכְסִיל מִמֶּנּוּ׃ ה אָמַר עָצֵל שַׁחַל בַּדָּרֶךְ אֲרִי בֵּין הָרְחֹבוֹת׃

תרגום

וְשִׁיטוּתָא בְּפוּמֵיה דְסַכְלָא׃ (ב) סַגִּי חָיֵישׁ בִּישְׁרֵיה דְסַכְלָא וְרַוְיָא עָבַר יַמָּא׃ (ג) הֵיךְ כַּלְבָּא דְהָפֵיךְ עַל תְּיוּבֵיה הֵיכְנָא סַכְלָא דְתָנֵי בְּסַכְלוּתֵיה׃ (ד) אִין חֲזֵיתָא גַבְרָא דְחַכִּים בְּעֵינֵי נַפְשֵׁיהּ סַכְלָא טַב מִנֵּיה׃ (ח) אָמַר עַטְלָא שַׁחְלָא בְּאָרְחָא אַרְיָא בֵּינַת שְׁוָקֵי׃

מצודת דוד

להכאיב עמהם את העבריות: (ג) ככלב. כמו הכלב אשר דרכו לחזור ולאכול את המאכל אשר קאה מגופו ולא יבין כי בעבור רוע המאכל קאה אותו ולמה לו לאכלו שוב כן הכסיל שונה לעשות שוב אולתו אשר נכשל על ידו ולא יבין: (ד) ראית. כאשר תראה איש מושב עצמו בעיניו לחכם ולא כן הוא הנה יש תקוה להמחזיק עצמו לכסיל יותר ממנו כי הוא ילמד ויתחכם אבל המחזיק עצמו לחכם לא יחפוץ ללמוד מזולת: (ה) אמר עצל. לרוב העצלות יגזום לומר אין אלך הלא שחל בדרך וגו' ואהיה נטרף:

פירוש ע"ט

דֶעם דָארִין אוּנ הַאלְט אִיהם צוּ מִיט דִיא הֶענְט צוּ שְׁטֶעכְט עֶר זִיךְ זַיינֶע הֶענְט וּמָשָׁל בְּפִי כְּסִילִים אַזוֹי אִיז דֶער מָשָׁל אִין דֶער מוֹיל פוּן דִיא נַארִין, עֶר אִיז מַזִיק זִיךְ אוּנ אוֹיךְ דֶעם אַנְדֶערִין. וָואס אִיז זַייעֶר מָשָׁל, זַייא זָאגִין (ב) רַב מְחוֹלֵל כֹּל גָאט דֶער הַאר פוּן דֶער וֶועלְט הָאט בַּשַׁאפִין אַלֶע וְשֹׂכֵר כְּסִיל וְשֹׂכֵר עוֹבְרִים אוּנ עֶר הָאט דֶעם בֶּעדוּנְג גֶעמַאכְט אִין דֶער וֶועלְט אַז אַלֶע זָאלִין אַרְבֵּייטִין עֶס אִיז גָאר אָהן אַאוּנְטֶערְשִׁייד צוּ דֶער מֶענְטְשׁ אִיז אַנַאר אָדֶער אַרְשָׁע, וִויא פִילֶער פַאר אַרְבֵּייט אַזוֹי פִיל שְׂבִירוֹת בֶּעקוּמְט עֶר, אוּנ גָאט אִינְטֶער־בֶּעסִירְט זִיךְ גָאר נִיט אוֹיבּ דֶער מֶענְטְשׁ אִיז אַצַדִיק עֶר זָאל אִיהם פַארְגִיטִיגֶען פַאר זַיין עֶהרְלִיכְקַייט, אַלְזָא דַארְף מֶען שׁוֹין גָאר קַיין עֶהרְלִיכֶער מַאן נִיט זַיין, אוּנ דֶער גֶעדַאנְק אִיז צוּ מַזִיק זַיין זַייא, אוּנ דִיא וָואס הֶערֶען פוּן זַייא דִיא וֶוערְטֶער אוּנ פָאלְגִין זַיי׃ (ג) כְּכֶלֶב שָׁב עַל קֵאוֹ אַזוֹי וִויא אַהוּנְט בְּרֶעכְט אוֹיס זַיין עֶסִין אוּנ דֶער נָאךְ קֶערְט עֶר זִיךְ אוּם עֶר זָאל דָאס נָאךְ אַמָאל אוֹיף עֶסִין כְּסִיל שׁוֹנֶה בְּאִוַּלְתּוֹ אַזוֹי אַנַאר חָזֶרְת אִיבֶּער אַלֶע מָאהל זַיין נַארֶעשְׁקַייט, וָוארוּם עֶר פַארְשְׁטֶעהט נִיט אַז עֶס אִיז נִיט גוּט׃ (ד) רָאִיתָ אִישׁ חָכָם בְּעֵינָיו אַז דוּא זֶעהְסְט אַמֶענְטְשׁ וָואס אִיז קְלוּג בַּייא זִיךְ אִין זַיינֶע אוֹיגִין תִּקְוָה לִכְסִיל מִמֶּנּוּ אִיז שׁוֹין צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס אִיז אַנַאר בַּיי זִיךְ אִין זַיינֶע אוֹיגִין מֶעהר הָאפֶענוּנְג פוּן אִיהם, וָוארוּם דֶער מֶענְטְשׁ וָואס וַוייסְט בַּיי זִיךְ אַז עֶר אִיז אַנַאר וֶועט עֶר פָאלְגֶען דַיינֶע קְלוּגֶע רֵייד, אוּנ זַייא וֶועלִין אִים נוּטְצֶען בְּרֵיינְגֶען, אָבֶּער דֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז קְלוּג בַּיי זִיךְ אִין זַיינֶע אוֹיגֶען וֶועסְט דוּא נָאךְ אִיהם מֶעהר פַארְדַארְבִּין, וָוארוּם עֶר וֶועט טָאהן פוּנְקְט פַארְקֶערְט וִויא דוּא וֶועסְט אִיהם זָאגִין׃ (ה) אָמַר עָצֵל שַׁחַל בַּדָּרֶךְ דֶער פוֹילֶער זָאגְט זִיךְ אָפּ פוּן לֶערְנֶען אָדֶער פוּן אַרְבֵּייט, גְלַייךְ וִויא עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען אַיוּנְגֶער לֵייבּ אוֹיף דֶעם וֶועג אֲרִי בֵּין הָרְחוֹבוֹת אָדֶער אַאַלְטֶער לֵייבּ צְוִוישֶׁען דִיא גַאסִין אוּנ עֶר הָאט מוֹרָא אַרוֹיס צוּ גֵיין פוּן שְׁטוּבּ, אַזוֹיא הָאט עֶר מוֹרָא פַאר דֶעם לֶערְנֶען אָדֶער פַאר דֶער אַרְבֵּייט׃

ברטנורא

השוחט אחד בעוף. משום דלכתחלה מבעי לשחוט שני סימנים אפי' בעוף (א) תנא השוחט דמשמע דאחד בעוף דיעבד אין לכתחלה לא אבל שנים בבהמה לכתחלה הוי דעד כמה לשחוט וליזול א"כ משום דבעי למתני ורובו של אחד כמוהו דדוקא דיעבד דלכתחלה צריך שיתכוין לשחוט כל הסימן כלו. ואחד בעוף נפקא לן דכשר מקרא דכתי' זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרומשת במים הטילו הכתוב לעוף בין בהמה לדגים לחייבו בשני סימנים א"א שכבר הוקש לדגים (ב) לפוטרו בלא כלום א"א שכבר הוקש לבהמה הא כיצד הכשרו בסימן א' ושחיטה מן

כלי אמלפי דסוד דמלכות דיליה א אל אלה אלהי אלהים

השוחט אחד בעוף ושנים בבהמה שחיטתו כשרה ורובו [א] של אחד כמוהו רבי יהודה או'

עיקר תוי"ט

(א) דלכתמלה אלרכוסו רבנן תלווייסו משום הרחקה לעבירה דלמא לא אתי למעבד רובא דחד. רע"י: (ב) דלאו בני שחיטה כלל ניכהו משום דכתיב בהו אסיפה ואסיפה דידהו במקום שחיטה דאמרינא. כדכתיב הלאן ובקר ישחט להם ומלא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומדשני קרא בדבוריה וכתב בהו אסיפה ש"מ דוקא הוא. גמ': [א] של א'. רובו של כל א' וא'. רע"י:

פרק ב א הַשּׁוֹחֵט אֶחָד בָּעוֹף וּשְׁנַיִם בַּבְּהֵמָה שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה אַז דֶער שׁוֹחֵט הָאט אַיין גֶעשְׁנִיטֶען מִיט דֶעם חַלֶף בַּייא אַעוֹף אַיין סִימָן, דֶעם קָנֶה אַלַיין אָדֶער דֶעם וֶושֶׁט אַלַיין, אוּנ בַּייא אַבְּהֵמָה הָאט עֶר אַיין גֶעשְׁנִיטֶען מִיט דֶעם חַלֶף בֵּיידֶע סִימָנִים, דֶעם קָנֶה אוּנ דֶעם וֶושֶׁט, אִיז דִי שְׁחִיטָה כָּשֵׁר, אוּנ אַז עֶר הָאט אַיין גֶעשְׁנִיטֶען מִיט דֶעם חַלֶף בַּייא אַעוֹף בֵּיידֶע סִימָנִים אִיז גֶעוִויס כָּשֵׁר וְרוּבּוֹ שֶׁל אֶחָד כְּמוֹהוּ אוּנ בַּייא אַעוֹף דַארְף מֶען נִיט דֶער שׁוֹחֵט זָאל אִיבֶּער שְׁנֵיידִין דֶעם גַאנְצִין סִימָן,

עד שישחוט את הוורידין.[ב] חצי א' בעוף ואחד וחצי בבהמה שחיטתו פסולה. רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמ' שחיטתו כשר': (ב) [ג] השוחט שני ראשין כאחד שחיטתו כשרה. שנים אוחזין בסכין ושוחטין אפילו אחד למעלה ואחד למטה שחיטתן כשרה: (ג) התיז את הראש בבת אחת פסולה. היה שוחט והתיז את הראש בבת אחת אם יש בסכין מלא צואר כשרה. היה שוחט והתיז שני

(ג) לאו מקרא יליף אלא כלו' של הלכות שחיטה נלמדיה. רש"י. ותוס'כ' די"ל כ"ת דכאשר א' אחד בעוף ש' שנים בבהמ' ר' רובו של א' כמוהו ר"ת דכאשר למפרע. ומהוי"ע: [ב] חצי א' כו'. פ"ה חצי כל א' וא'. ומריבא נמי שמיע ליה דדוקא רוב בעינן ולא מקטים אלא אגב דבעי למתני א' וחצי בבהמה אע"ג דהוי ספי מרוב השניה כין הכל שחיטה פסולה. תוס': [ג] השוחט כו'. דיעבד אין לכתחלה לא בקדשים מיירי דתני רב יוסף מזבח שלא יהו ב' שוחטין זבח א' מזבחותיו שלא יהא א' שוחט ב' זבחים גמרא. והשתא סיפא שנים אוחזין דלכתחלה דוקא בחולין:

הגומר בשני סימנים וה' דברים המפסלים את השחיט' שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור כלהו גמרא גמירי לה דתניא וזבחת כאשר צויתיך מלמד שנצטווה משה בעל פה על הלכות שחיטה על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה (ג): עד שישחוט את הוורידין. כמין חוטין שעל [illegible] לידי קנה ואעוף בלבד קאי ר"י כדי להוציא את דמו הואיל וצולהו כלו כאחד. ושחיטה דקאמר ר"י לאו דוקא אלא שינקב הוורידין בשעת שחיטה קודם שיקרוש הדם דהו לא נפיק ע"י מליחה. ואין הלכה כר' יהודה: רוב אחד בעוף וכו'. ואע"ג דתנן ברישא רובו של אחד כמוהו הדר תנא הכא רוב אחד בעוף כו' חד בחולין וחד בקדשים דאי אשמעינן בחולין הו"א חולין הוא דסגי ליה ברובא משום דלאו לדם הוא צריך אבל קדשים דלדם הוא צריך לא תסגי ליה ברובא קמ"ל: (ב) שנים אוחזין בסכין ושוחטין. בהמה אחת: אפי' א' למעלה וא' למטה. שזה אוחז בקתה א' של סכין וחבירו בלדו השני: (ג) התיז את הראש. כאדם המתיז קנה או דלעת שדוחק הסכין בכח ופוסק וזו היא דרסה: היה שוחט. במשיכה: והתיז את הראש. בהובאה בלבד או בהולכה בלבד ולשחיטת הסימנים שיעור הכשר קרי התיז את הראש: אם יש בסכין מלא צואר. חוץ לצואר הבהמה והעוף ששוחט כשרה שיש בסכין כדי לשחוט במשיכה בלא דרסה אבל אם אין אורך הסכין אלא כעובי הצואר או חוץ לצואר מעט דרסה היא שאין הסימנין נחתכין במשיכה זו

אז ער האט נאר איין געשניטען מעהר וויא אהאלבין סימן איז אויך כשר, און ביי אבהמה איז אויך אזוי, אפילו דער שוחט האט נאר איין געשניטען איןביידע סימנים מעהר וויא העלפט מער וויא אהאלבין קנה און מעהר וויא אהאלבין ושט איז שוין כשר, רבי יהודה זאגט ביי אעוף איז אנדערש נים כשר עד שישחוט את הוורידין סיידין ער זאל עפענען מיט דעם חלף אדער מיט איין אנדער זאך די אדערין וואס זענען אין האלדז ביי דער זייט פון דעם קנה, די בלוט זאל פון זייא ארויס גיין, און דאס מוז ער עפענען באלד נאך דער שחיטה איידער די בלוט ווערט קאלט חצי אחד בעוף אויב ער האט גישאכטין אעוף און ער האט נאר איין געשניטען אהאלבין סימן ואחד וחצי בבהמה אדער ער האט גישאכטין אבהמה און ער האט נאר איין געשניטען איין סימן אגאנצין און אין דעם אנדערין סימן האט ער איין געשניטען נאר ביז העלפט שחיטתו פסולה איז די שחיטה פסול רוב אחד בעוף אבער אז ער האט גישאכטין אעוף און ער האט איין געשניטען איין סימן מעהר וויא העלפט ורוב שנים בבהמה אדער ער האט גישאכטין אבהמה און ער האט איין געשניטען אין ביידע סימנים מעהר וויא העלפט שחיטתו כשרה איז דיא שחיטה כשר: ב השוחט שני ראשין כאחד אז ער האט גישאכטין צוויי קעפ (צוויי בהמות אדער צוויי עופות) מיט איין מאהל, ער האט גילייגט צווייא האלדזער פון צווייא בהמות אדער פון צווייא עופות איינס נעבין דאס אנדערע, און ער האט מיט איין מאהל איינגעשניטען ביידע האלדזער שחיטתו כשרה איז די שחיטה כשר שנים אוחזין בסכין

ושוחטין צווייא מענטשין מעגין האלטין אחלף און שעכטין איין בהמה אדער איין עוף אפילו אחד למעלה אפילו איינער האלט הויבין דעם שפיץ פון חלף ואחד למטה און איינער האלט אונטען דיא העגטיל פון חלף און זיי האבין גילייגט דעם חלף אויף דעם האלדז פון די בהמה, און דער ציהט דעם חלף צו זיך און דער ציהט דעם חלף צו זיך און אזוי שעכטין זייא די בהמה שחיטתו כשרה איז דיא שחיטה כשר: ג התיז את הראש בבת אחת פסולה אויב ער האט אפ גיהאקט דעם קאפ פון אבהמה אדער פון אעוף מיט איין מאהל, אזוי וויא מען האקט אשטיק האלץ ער האט געלייגט דעם חלף אויף דעם האלדז און האט אקוועטש גיטאהן דעם חלף זענען די סימנים איבער געהאקט גיווארין מיט איין מאהל איז די שחיטה פסול היה שוחט והתיז את הראש בבת אחת אויב ער האט גיצויגין דעם חלף אויף דעם האלדז, און מיט איין ציה וויא ער האט אציה גיטאהן דעם חלף, איין ציה צו זיך אדער איין ציה פון זיך, איז באלד אפ גיהאקט גיווארין דער קאפ (דאס מיינט מען דיא סימנים זענען איין געשניטען גיווארין מער וויא העלפט מיט איין מאהל) אם יש בסכין מלא צואר כשרה אויב דער חלף איז לאנג צווייא מאהל אזוי פיל וויא די ברייט פון האלדז, דער חלף פון אבהמה איז לאנג צווייא מאהל אזוי פיל וויא דיא ברייט פון דיא האלדז פון די בהמה, און דער חלף פון אעוף איז לאנג צווייא מאהל אזוי פיל וויא די ברייט פון די האלדז פון דעם עוף, איז די שחיטה כשר, און אויב דער חלף איז נאר לאנג אזוי וויא די ברייט פון האלדז, און אפילו אביסעל מעהר, נאר נים

לבדה בלא דרסה: אם יש בסכין מלא צואר אחד. חוץ לשני הצוארים דהיינו שיעור ג' צוארים: איזמל. תער דק קטן מאד ולא גרסינן איזמל שאין לו קרנים אלא איזמל שיש לו קרנים ואיזמל שיש לו קרנים הוא שרגילים לעשות כמין קרנים לאיזמל לנוי על גבה ונוטים לצד ראשו ומתוך שהוא קטן מאד הוא נשמט מן הצואר וכשהוא מוליך ומביא יש לחוש שמא יחלידו הסימנים אותן הקרנים: נפלה סכין ושחטה. טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשרה ואע"ג דלא מתכוין לשחוט דלא בעינן כוונה בשחיטה מדאיצטריך קרא למימר גבי קדשים לרצונכם תזבחהו לדעתכם זבוהו כלו' מדעת וכוונה ש"מ דבחולין לא בעינן כוונה: נפלה סכין והגביהה. ושהה בהגבהה זו: כליו. בגדיו: או שהשחיז את הסכין. קודם שחיטה: ועף. נעשה עיף ויגע מחמת השהיה וכשהתחיל לשחוט לא היה בו כח ופסק שחיטתו ובא חבירו ושחט: כדי שחיטה. אחרת כדי שישחוט רוב שנים בבהמה אחרת כמותה כשהיא רבולה גסה לגסה ודקה לדקה ועוף לעוף. ורמב"ם פוסק כדברי האומר כדי שחיטת בהמה דקה לעוף ובעי נמי כדי שיגביהנה וירביצנה (ד) ולא נהגו

שני ראשין בבת אחת אם יש בסכין מלא צואר אחד כשרה. בר"א בזמן שהוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך אבל אם הוליך והביא אפילו כל שהוא אפילו באיזמל כשרה. נפלה סכין ושהטה אע"פ ששחטה כדרכה פסולה שנא' וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל. נפלה סכין והגביהה נפלו כליו והגביהן השחיז את הסכין ועף ובא [ד]חבירו ושחט. אם שהה כדי שחיטה פסולה.

[ד] חבירו כו'. ס"ה כששוב הוא בעצמו ושחט אלא אורחא דמלתא נקט דכשהוא מתיגע בא חבירו ושוחט. כ"מ: (ד) כלו' בגסה לגסה ובדקה

צוויא מאהל אזוי פיל, איז די שחיטה פסול היה שוחט והתיז שני ראשים בבת אחת אויב ער האט גילייגט צוויי האלדזער פון צוויי בהמות אדער פון צוויי עופות איינע בייא די אנדערע, אונ מיט איין ציה וואס ער האט אציה גיטאהן דעם מעסער איבער ביידע האלדזער פון זיך אדער ער האט איין ציה גיטאהן צו זיך, האט ער איין געשניטען די סימנים פון ביידע בהמות אדער פון ביידע עופות מעהר וויא העלפט אם יש בסכין מלא צואר אחד כשרה אויב דער חלף איז לאנג אזוי וויא די ברייט פון דרייא האלדזער, ער איז לייננער וויא דיא ביידע האלדזער אזוי וויא די ברייט פון איין האלדז איז, איז די שחיטה כשר במה דברים אמורים ווען זענען די רייד גיזאגט גיווארין, אז ער שעכט איין בהמה דארף דער חלף זיין לאנג וויא די ברייט פון צוויי האלדזער אונ אז ער שעכט צוויא האלדזער מיט איין מאהל דארף דער חלף זיין לאנג וויא דיא ברייט פון דריי האלדזער בזמן שהוליך ולא הביא דאס איז נאר אז ער האט איין מאהל אציה גיטאהן דעם חלף אויף די האלדז פון די בהמה אדער פון דעם עוף פון זיך, אונ האט דעם חלף ניט גיצויגן צוריק צו זיך או הביאה ולא הוליך אדער ער האט איין מאהל אציה גיטאהן דעם חלף אויף דעם האלדז פון די בהמה אדער פון דעם עוף צו זיך, אונ האט ניט גיצויגן צוריק פון זיך, נאר מיט דעם איין ציה דעם חלף האט ער איין געשניטען די סימנים מעהר וויא העלפט אבל אם הוליך והביא אבער אז ער האט גיצויגן דעם חלף אויף דעם האלדז פון די בהמה אדער פון דעם עוף פון זיך אונ צו זיך ביז ער האט איין געשניטען די סימנים מעהר וויא העלפט אפילו כל שהוא אפילו דער חלף איז נאר אביסעל לייננער וויא די האלדז פון די בהמה אדער פון דעם עוף אפילו באיזמל אפילו ער האט אזוי גישאכטען אונ געצויגן אהין אונ צוריק מיט אקליינעם מעסעריל וואס ער איז אביסעל לייננער וויא די ברייט פון האלדז פון די בהמה אדער פון דעם עוף, נאר ער האט ניט הויכען קיין אראפגיבויגענעם שפיץ כשרה איז די שחיטה כשר נפלה סכין ושחטה אויב א מעסער איז ארויף גיפאלין אויף דעם האלדז פון אבהמה אדער אויף דעם האלדז פון אעוף, אונ זיי זענען גישאכטען גיווארין אף על פי ששחטה כדרכה פסולה אפילו די בהמה אדער דער עוף זענען גישאכטען גיווארין וויא דער דין איז פון דעסטוועגין איז דיא שחיטה פסול שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק וזבחת ואכלת דוא זאלסט שעכטען אונ זאלסט עסין מה שאתה זובח אתה אוכל וואס דו שעכסט זאלסטו עסין אבער וואס עס ווערט אליין גישאכטען טארסטו ניט עסין [וע' ברע"ב] נפלה סכין והגביהה אויב אין מיטען שעכטין איז אראפ גיפאלין דער מעסער אונ ער האט איהם אויף גיהויבין אונ האט ווייטער געשאכטען ביז ער האט איין געשניטען מעהר וויא העלפט סימנים נפלו כליו והגביהן אדער זיינע כלים זענען אראפ גיפאלין אין מיטען שעכטין אונ ער האט זייא אויף גיהויבין, אונ האט ווייטער גישאכטען ביז ער האט איין געשניטען מעהר וויא העלפט סימנים השחיז את הסכין ועף אדער פאר דער שחיטה האט ער גישארפט דעם חלף איז איהם דיא האנט מיד גיווארין, אונ ער האט אן גיהויבין צו שעכטין, אונ אין מיטען שעכטין האט ער גימוזט אויפהערין ובא חבירו ושחט האט זיין חבר גימוזט שעכטין די איבעריגע ביז צום איבער שניידין דיא סימנים מעהר וויא העלפט אם שהה כדי שחיטה פסולה אויב ער ו... גיוויילט אין מיטען שעכטין די בהמה, אזוי לאנג וואס אין דער צייט האט מען געקענט איין שניידין דיא סימנים מעהר וויא העלפט פון איין אנדער בהמה אזוי וויא די בהמה איז. וואס ליגט אויך אנגיגרייט צום שעכטן

רש"א אם שהה כדי בקור: (ד) שחט את הושט ופסק את הגרגרת או "שחט את הגרגרת "ופסק את הושט או ששחט [ה] א' מהן והמתין לה עד שמתה. או שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו רבי ישבב אומר נבלה ר"ע אומר טרפה. כלל א"ר ישבב משום רבי יהושע כל שנפסלה בשחיטת' נבלה. וכל [ו] ששחיטתה כראוי ודבר אחר גרם לה ליפסל טרפה. והודה לור"ע: (ה) השוחט בהמה חיה ועוף [ז] ולא יצא מהן דם כשרים. ונאכלין בידים מסואבות לפי [ח] שלא הוכשרו בדם. ר"ש אומר אף הוכשרו בשחיטה: (ו) השוחט את [ט] המסוכנת רשב"ג אומר עד שתפרכס ביד וברגל ר' אליעזר אומר דיה אם [י] זינקה. אמר

כן: כדי בקור. כשיעור שהשפחה בודק ומבקר את סכינו. ואין הלכה כר"ש: (ד) ופסק את הגרגרת. היינו עיקור (ה) ובבהמה קאי: תחת השני. תחת הסי' השני שהיה תוחב הסכין בין הסי' לעור: החליד. כסה ול' חלדה כחולדה הדרה בעקרי הבתים דמכסיא: ופסקו. מלמטה למעלה: נבלה. ומטמאה במשא: טרפה. ואינה מטמאה: ודבר אחר גרם לה להפסל. כגון אחד מן הטרפות השנויות בפ' אלו טרפות: (ה) בידים מסואבות. כלו' בלא נט"י דגזרו על הידים להיות שניות לטומאה ובחולין שנעשו על טהרת הקדש מיירי (ו) דשני עושה שלישי בהן דאלו בחולין גרידא אפי' היו מוכשרים בדם אין שני עושה שלישי בחולין(ז): לפי שלא הוכשרו בדם. שאין אוכל מקבל טומאה עד שיבואו עליו מים או א' מז' משקין שהן מים יין שמן חלב דבש דם טל: הוכשרו בשחיטה. מגו דשריא השחיטה להך בשר מידי אבר מן החי משויא ליה כמי אוכל לגבי טומאה. ואין הלכה כר"ש: (ו) השוחט את המסוכנת. כל שמעמידים אותה ואינה עומדת מחמת חליה הויא מסוכנת ואפי' יש לה כח בשיניה לאכול קורות ובקעיות של עץ: עד שתפרכס. דאי לא פירכסה חיישינן שמא ניטלה נשמתה קודם גמר שחיטה: אם זינקה. כלרך שהבהמות נופחות בגרונס והדם מקלח ומזנק בכח: השוחט

לדקס וכן לעוף: (ה) פי' התוס' דל"ל דמיירי ששחט בסכין פגומה או כמגל ופסולה סוא משום דאין שוחטין אלא חונקין. עתוי"ט: [ה] א' מהן. לר"ע איצטריך: [ו] בשחיטת'. כלו' במקום הראוי לשחיטה. גמ': [ז] ולא יצא כו'. ואין אומרים שמא מתים היו. הר"מ: (ו) דבקדשים לא דסא תנן היא. גמ' ועתוי"ט: (ז) היינו כדבר שאינו מין לחם כמ"ש בפ"ב דחגיגה מ"ה: [ח] שלא כו'. ואגב איירי דלא בעי הדחה א"כ לקדרה והודחו כמי סירות. תוס': [ט] המסוכנת. שלא אסרה התורה אלא כעין סריפת אית היער שסרי עשה בה מכה הממיתה אותה הל"ס ונסי' לכתחלה שרי ונקט לשון דיעבד משום דבעי למיתני עד שתפרכס: [י] זינקה. זיניק קילוח. רש"י. וגזול מן יזנק מן

אזוי ווי די בהמה ליגט, און אויב ער האט גישאכטן אעוף, און ער האט גיוויילט אין מיטען שעכטן, אזוי לאנג וואס אין דער צייט האט מען גיקענט איין שניידין איין סימן מער ווי העלפט, פון איין אנדער עוף אזוי ווי דער עוף איז, וואס ליגט אויך אן גיגרייט צו שעכטן אזוי ווי דער עוף ליגט, איז די שחיטה פסול, רבי שמעון זאגט אם שהה כדי ביקור אויב עס האט גידויערט אזויא לאנג וויא מען קען איבער זעהן דעם חלף, איז די שחיטה פסול: ד שחט את הושט ופסק הגרגרת אויב ער האט גישאכטן דעם ושט פון אבהמה ווי דער דין איז מער ווי אהאלבין סימן, און דעם גרגרת דאס איז דער קנה האט ער איבער גיהאקט או שחט הגרגרת ופסק את הושט אדער ער האט גישאכטן דעם גרגרת פון אבהמה וויא דער דין איז מער ווי אהאלבין סימן און דעם ושט האט ער איבער גיהאקט או ששחט אחד מהן והמתין לה עד שמתה אדער ער האט גישאכטין איין סימן פון אבהמה, דעם ושט אדער דעם גרגרת ווי דער דין איז מער ווי אהאלבין סימן, און ער האט גיווארט ביז די בהמה איז גיפיינגערט או שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו אדער ער האט גישאכטין איין סימן פון אבהמה ווי דער דין איז מער ווי אהאלבין סימן, און ער האט אריין גישטעקט דעם מעסער אונטער דעם אנדערן סימן און ער האט אים איבער גיהאקט פון אונטען ארויף, רבי ישבב זאגט נבלה די בהמה איז גיווארין אנבלה, און זי איז מטמא, רבי עקיבא זאגט טרפה די בהמה איז גיווארין טרייף, און איז נים מטמא כלל אמר רבי ישבב משום רבי יהושע רבי ישבב האט גיזאגט אכלל פון רבי יהושע'ס וועגין כל שנפסלת בשחיטתה נבלה דיא אלע בהמות וואס זענען פסול גיווארין ווען מען האט זיי גישאכטן [די שחיטה איז נים גיוועזן ווי דער דין איז], איז די בהמה אנבלה, און איז מטמא כל ששחיטתה כראוי ודבר אחר גרם לה ליפסל טרפה און דיא אלע בהמות וואס זענען גישאכטין גיווארין ווי דער דין איז נאר זיי זענען פסול גיווארין דורך איין אנדער זאך, איז די בהמה טרייף, און איז נים מטמא והודה לו רבי עקיבא און רבי עקיבא האט מודה גיוועזן צו רבי ישבב אז אזוי איז דער דין: ה השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם כשרים אז איינער האט גישאכטין אבהמה א"ער אחיה אדער אעוף און עס איז נים ארויס גיגאנגען פון זיי בלוט, איז כשר מעג מען זיי עסין ונאכלים בידים מסואבות און מען מעג עסין די פלייש מיט אומגיוואשענע הענט לפי שלא הוכשרו בדם ווייל די פלייש איז נים אנגיברייט גיווארין טמא צו ווערין, ווייל עס איז קיין בלוט גיוועזן וואורום אעסינווארג קען אנדערש נים טמא ווערין סיידין עס ווערט פריער נאס דורך איינע פון די זיבען משקין, וואסער, ווין, אייל, מילך, האניג, בלוט, טהא, נאכדעם אז עס רירט אן אנטמאה ווערט דאס עסינווארג טמא, רבי שמעון זאגט הוכשרו בשחיטה דער שעכטין האט גימאכט די פלייש פאר אעסינווארג זי זאל קענען טמא ווערין אויב זי וועט אנרירען אטומאה: ו השוחט את המסוכנת אז איינער האט גישאכטין אבהמה וואס איז קראנק צום פיינגערין, רבן גמליאל אומר עד שתפרכס ביד וברגל רבן גמליאל זאגט אויב די בהמה האט אצאפיל גיטאן

השוחט בלילה. בהמה מסוכנת שצריכה פרכוס (ח) ולא ידע אם פרכסה: ולמחר השכים ומצא. כותלי בית שחיטת הצואר: מלאים דם כשרה. מפני שזינקה: כשיטת ר"א. דמכשיר לה בזינקה אמרה ר"ש. ואין הלכה כר"א: א' בהמה דקה וא' בהמה גסה. צריכה פרכוס אם היא מסוכנת: שפשטה ידה. בגמר שחיטה ולא החזירה פסולה אם היתה מסוכנת לפי שאין זה פרכוס אלא כן דרכה בשעת צאת נפשה אבל גסה לאו אורחה בהכי ובין שפשטה ולא כפפה בין שכפפה ולא פשטה כשרה: (ז) ור' אליעזר פוסל. אם בהמת עכו"ם היא אע"ג דישראל קשחיט לה מהניא בה מחשבת כותי

ר"ש (אף) השוחט בלילה ולמחר השכים ומצא כתלים מלאים דם כשרה שזינקה וכמדת ר"א וחכ"א עד שתפרכס או ביד או ברגל או עד שתכשכש בזגבה א' בהמה דקה וא' בהמה גסה. בהמה דקה שפשטה ידה ולא החזירה פסולה שאינה אלא הוצאת נפש בלבד. בד"א שהיתה בחזקת מסוכנת אבל אם היתה בחזקת בריאה אפי' אין בה אחד מכל הסימנים הללו כשרה: (ז) [כ] השוחט לע"ג שחיטתו כשרה. ור' אליעזר פוסל. א"ר אליעזר אפי' שחטה שיאכל העכו"ם מחצר

הכפן. הר"ע: (ח) ונקט לישנא דת"ק אע"ג דכמדת ר"א קיימינן דדיה אם זינקה ובגמרא כתב רש"י וכמדת ר"א דאמר זינוק הוי פירכוס: [כ] השוחט כו'. פי' בגמ' משום דס"ל דאין סתם מחשבת עכו"ם לע"ג וכהא הוא דפליג אדר"א אבל תרווייהו ס"ל דבעלים מפגלין וכתב הר"ן דהא דקתני השוחט ה"ה דאפי' לכתחילה אלא דלא מצי למיתני שוחטין לעכו"ם דאז הוי משמע דלמשרי למשחט הוא דאתא דלית ביה משום לפני עור לא תתן מכשול אבל לא שתהא שחיטתו כשרה הלכך

מיט אפארערשטע פוס אונ מיט א הינטערשטע פוס נאך די שחיטה, מעג מען איר עסין, אונ אויב זי האט ניט אצאפיל גיטאן מיט די פיס נאך דער שחיטה, טאר מען איר ניט עסין, ווייל טאמער איז זי גיפיינגערט איידער מען האט איר גישאכטין, רבי אליעזר אומר דיה אם זינקה רבי אליעזר זאגט אפילו זי האט ניט אצאפיל גיטאן מיט די פיס נאך דער שחיטה, נאר אויב זיא האט אציה גיטאן מיט איר אטעם נאך דעם שעכטין, אונ די בלוט גייט פון האלדז מיט אשטראם, איז אסימן אז זיא האט גילעבט ביז נאך דעם שעכטין, מעג מען איר עסין אמר רבי שמעון האט רבי שמעון גיזאגט השוחט בלילה אז איינער האט גישאכטין ביא נאכט אין דער פינסטער אקראנקע בהמה, אונ ער ווייס ניט צו זי האט אצאפיל גיטאן מיט דיא פיס נאך דער שחיטה אדער ניין ולמחר השכים ומצא כתלים מלאים דם כשרה אונ מארגין פרי האט ער גיפונען די האלדז ארום דעם ארט וואס מען האט גישאכטין איז פול מיט בלוט, איז די בהמה כשר שזינקה ווייל די בלוט איז גיגאנגען פון האלדז מיט אשטראם, דריבער איז פארשפריצט גווארין די האלדז מיט בלוט וכמדת רבי אליעזר אונ אזוי ווי רבי אליעזר זאגט אז די בלוט גייט פון האלדז מיט אשטראם איז אסימן אז דיא בהמה האט גילעבט ביז נאך דער שחיטה וחכמים אומרים אונ די חכמים זאגין עד שתפרכס או ביד או ברגל די בהמה איז אנדערש ניט כשר סיידין זי האט נאך דער שחיטה אצאפיל גיטאן מיט אפארערשטע פוס אדער מיט א הינטערשטע פוס או עד שתכשכש בזנבה אדער זי האט אשאקיל גיטאן מיט איר ווידיל אחד בהמה דקה ואחד בהמה גסה סייא דיא בהמה וואס איז קראנק גיוועזן, איז גיוועזן אשעפס אדער אציג, אונ סייא זיא איז גיוועזן אקוה אדער א אקס, אונ מען האט איהר גישאכטין, ווערט זיא אנדערש ניט כשר סיידין זיא האט נאך דער שחיטה אצאפיל גיטאהן מיט אפוס אדער מיט דעם ווידיל בהמה דקה שפשטה ידה ולא תחזירה אויב מען האט גישאכטין אשעפס אדער אציג וואס איז קראנק גיוועזן צום פיינגערין, אונ אין מיטען שעכטין (איידער מען האט איין געשניטען מער וויא העלפט סימנים) האט זיא אויסגיצויגין אפוס אונ זיא האט ניט צו ריק געצויגין די פוס צו זיך פסולה איז זיא פסול איז זיא אנבלה שאינה אלא הוצאת נפש בלבד ווארום אזוי איז דער שטייגער פון דיא יונגע בהמות ווען דאס לעבין גייט פון זייא ארוים ציהען זיי אוים דיא פיס, איז זיא דאך גיפיינגערט איידער זיא איז געשאכטין גיווארין ווי דער דין איז במה דברים אמורים ווען זענען דיא בייד גיזאגט אז מען האט ניט דערקענט אין דיא בהמה אלעבהאפט נאך דער שחיטה איז די בהמה פסול שהיתה בחזקת מסוכנת אז די בהמה איז גיוועזן קראנק צום פיגערין ווען מען הט איהר גענומען צום שעכטין אבל אם היתה בחזקת בריאה אבער אז די בהמה איז גיוועזן אגעזונטע ווען מען הט איהר גענומען צום שעכטין אפילו אין בה אחד מכל הסימנים הללו כשרה אפילו פון די אלע סימנים איז איינער ניט געוועזן (זיא הט ניט גיצאפילט מיט די פיס, אונ האט ניט געצאפילט מיט דעם ווידיל, אונ דיא בלוט איז ניט געגאנגען מיט אשטראם) פון דעסטוועגין איז דיא בהמה כשר: ז השוחט לעובד כוכבים אז איוד שעכט אבהמה פאר אגעצינ־דינער אונ ער הט זיא געשאכטין ווי דער דין איז שחיטתו כשרה איז די שחיטה כשר, מעג איוד עסין פון די בהמה ורבי אליעזר פוסל אונ רבי אליעזר זאגט אויב דער געצענדינער הט געגעבין זיין בהמה צו איודין ער זאל זיא שעכטין, אונ דער יוד הט איהר געשאכטין אפילו ווי דער דין איז איז די בהמה פסול, ווייל דער געצענדינער הט געוויס גיטראכט די בהמה זאל געשאכטין ווערין פון וועגין די עבודת כוכבים אמר רבי אליעזר האט רבי אליעזר געזאגט אפילו שיאכל העובד כוכבים מחצר

הולך לשנות שהיטתו כשרה אבל אה"נ דאפי' לכתחלה: (ט) ואסור' בהנאה כתקרובת ע"ג. ואע"ג דבמתני' דלקמן דתנן נתי פסול ומפרשים דאינה אסורה בהנאה י"ל נקמן ה"ל לנותני סרי אלו זבחי מתים אבל הכא איירי דאמרי רבנן כשרה אר"א פסולה. תוס': [ל] מחצר כבד. לאו דוקא נקט יותרת הכבד משום דעולה לגבוה והוא כחלב ודם אלא אפי' כזית של בשר נמי ואורחא דמלתא הוא דנקט. תוס': (י) ודרש' פשוטה נקטי אע"ג דר"י אמרה ות"ק נסיב דרשא אחריתי במ"ה פ"ג וע"ג: [מ] פסולה. וקא דמסיק הר"ב במ"ז פ"ז דכלאים דאין אדם אוסר דשא"ש איכא הכא בגמרא תרי אוקמתות חדא דהכא כיש לו בה שותפות וכו"פ

[ל] מחצר כבד שלה פסולה שסתם מחשבת עכו"ם לע"ג א"ר יוסי ה"ו הדברים ומה במקום שהמחשב' פוסלת במוקדשין אין הכל הולך (ס"א אלא) אחר העובד. מקום שאין מחשבה פוסלת בחולין אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט: (ה) השוחט לשם הרים לשם גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מדברות שחיטתו [מ] פסולה. שנים אוחזין בסכין ושוחטין א' לשם אחד מכל

דסתם מחשבתו לע"ג (ט): חצר כבד. יותרת הכבד: א"ר יוסי ק"ו. דלא מהניא מחשבת בעלים הואיל וישראל שחיט לה: ומה במקום שמחשבה פוסלת. דהייט במוקדשים כדכתיב המקריב אותו לא יחשב קרי ביה לא יחשוב כלו' שלא יחשוב לאכל' חוץ לזמנו כי פגול יהיה: אין הכל הולך אלא אחר העובד. דכתיב המקריב אותו לא יחשב אבל בעלים לא פסלו במחשבתן כי מקריב לה כהן: מקום שאין המחשבה פוסלת. בגמ' מפרש למתני' דהכי קאמר ומה במקום שהמחשב' פוסלת במוקדשין בד' עבודות אין הכל הולך אלא אחר העובד במקום שאין המחשבה פוסלת בחולין אלא בב' עבודות אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט. וה"פ במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין בארבעה עבודות שחיטה וקבלת הדם זריקה והולכה באיזו מאלו שחשב ע"מ לאכול כן הזבח חוץ לזמנו פגול הוא ואע"פ שיש בה הומרא זו אין מחשבה הולכת אלא אחר העובד. חולין לענין ע"ג שאין מחשבה פוסלת בהן בד' עבודות אלא בב' בשחיטה ובזריקה דהני הוא דכתיבין זובח לאלהים יחרם בל אסיך נסכיהם מדם אבל קבלה והולכה לא כתיב בהו והקטרה אף ע"ג דאיכא בע"ג מיהו לאו עבודה היא לאפסודי בהמה משום הקטר הלבה לע"ג היכא דלא נשחטה ולא נזרק דמה לע"ג דהא אפי' בפנים לא מפסיל קרבן אם חשב על אכילת בשר בשעת הקטר חלבים וכיון שמלינו קולא במחשבת חוץ דין הוא שנקל בזה שלא יהא הדבר תלוי אלא בשוחט. והלכה כר' יוסי: (ח) השוחט לשם הרים וכו' שחיטתו פסולה. ותקרובת ע"ג לא הויא ליאסר בהנאה משום דכל הני אינן נעשין ע"ג דכתיב אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם. (י) ומיהו פסולה מלאכול משום דדמיא לשחיטה לשם ע"ג ומהלפה בה ודוקא שאמר לשם הרים לשם גבעות אבל אם אמר למלאך הממונה

כבד שלה פסולה אפילו דער יוד הט געשאכטין דיא בהמה דער געצענדינער זאל פון איהר עסין אקליינע שטיקול פלייש, די שטיקול רויט פלייש וואס ביי די לעבער, אדער איין אנדער שטיקול פלייש, פון דעסט וועגין איז דיא בהמה פסול שסתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים וויל דער געצענדינער הט געוויס געטראכט דיא בהמה זאל געשאכטין ווערין צו די עבודת כוכבים אמר רבי יוסי האט רבי יוסי גיזאגט קל וחומר הדברים דיא זאך קען מען אפ לערנען מיט אקל וחומר [דיא גרינגע זאך פון די שווערע], אז וואס דער געצענ־דינער טראכט זאל ניט העלפין פסול צו מאכין דיא בהמה וואס דער יוד שעכט ומה במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין מאראך ווא אשלעכטע מחשבה מאכט פסול די בהמה וואס איז אקרבן, אז איינער האט געטראכט ביי איינע פון די פיר ערלייא עבודות שחיטה קבלה הולכה זריקה, ווען ער האט געשאכטין דעם קרבן אדער ווען ער האט צו גענומען די בלוט פון קרבן אדער ווען ער האט געטראגין דיא בלוט פון קרבן צום מזבח אדער ווען ער האט געשפריצט די בלוט פון קרבן אויף דעם מזבח [אזוי ווי עס שטייט זבחים פ"ב מ"ב] פון דעסט וועגין אין הכל הולך אלא אחר העובד גייט מען נאר נאך דעם וואס שעכט דעם קרבן אדער נאך דעם וואס איז מקריב דעם קרבן, אויב דער וואס שעכט דעם קרבן אדער דער וואס איז מקריב דעם קרבן האט געטראכט

אויף דעם קרבן אשלעכטע מחשבה ביי איינע פון דיא פיר עבודות [ווס שטייט פריער] ווערט דער קרבן פסול, אבער אז דער וואס הט געשאכטין דעם קרבן אדער דער וואס האט מקריב גיוועזן דעם קרבן הט ניט געטראכט אשלעכטע מחשבה אפילו דער בעל הבית פון דעם קרבן האט געטראכט אשלעכטע מחשבה, פון דעסטוועגין ווערט ניט פסול דער קרבן מקום שאין מחשבה פוסלת בחולין ווא דיא מחשבה מאכט ניט פסול דיא בהמה ביי איינע פון דיא אלע פיר עבודות, נאר בייא איינע פון דיא צווייא עבודות שחיטה אונ זריקה, דאס איז בייא אבהמה וואס מען שעכט איהר צו די עבודה זרה אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט איז דען ניט געוויס אז דער דין דארף זיין אז נאר די מחשבה פון דעם ווס שעכט דארף פסול מאכין די בהמה אבער די מחשבה פון דעם בעל הבית קען ניט פסול מאכין דיא בהמה: ח השוחט לשם הרים לשם גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מדברות אז איינער שעכט אבהמה אונ זאגט איך שעכט דיא בהמה פון וועגין די גרויסע בערג, פון וועגין די קליינע בערג, פון וועגין די ימים, פון וועגין די טייכין, פון וועגין די וויסטע ערטער, אז ער הט געזאגט ער שעכט פון וועגין איינע פון די זאכין שחיטתו פסולה איז דיא שחיטה פסול שנים אוחזין בסכין ושוחטין צוויי ריינטשין האבין געהאלטין אמעסער אונ האבין געשאכטין איין בהמה אחד לשם אחד מכל אלו איינער האט געזאגט

אלו ואחד לשם דבר בשר שחיטתו פסולה: (ט) אין שוחטים לא לתוך ימים ולא לתוך נהרות ולא לתוך כלים אבל שוחט הוא לתוך עוגה של מים. ובספינה ע"ג כלים. אין שוחטין לגומא כל עיקר. אבל עושה גומא בתוך ביתו שיכנס הדם לתוכה. ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את המינים: (י) השוחט לשם עולה לשם שלמים לשם אשם תלוי לשם פסח לשם [נ] תודה שחיטתו פסולה ור"ש מכשיר. שנים אוחזין בסכין ושוחטין

על ההרים ועל הגבעות הרי זו זבחי מתים ואסורה בהנאה: לשם דבר בשר. שהיטה פסס: (ט) אין שוחטין לתוך ימים. שלא יאמרו לשרו של ים הוא שוחט (יא): ולא לתוך הכלים. שלא יאמרו לזרוק דמה לע"ג קעביד: עוגה. גומא לשון עוגיות לגפנים במועד קטן: עוגה של מים. דוקא עכורים אבל צלולין לא שלא יאמרו לפרצוף פניו הנראה במים הוא שוחט ובספינה יכול לשחוט ע"ג כלים והדם שותת ויורד לתוך הים שהרואה אומר כדי שלא ללכלך הספינה הוא עושה: אין שוחטין לגומא כל עיקר. ואפי' בבית וטעמא דגומא מפני שהוא חק המינים: אבל עושה גומא. בגמרא מפרש דה"ק אין שוחטין לגומא כל עיקר והרוצה לנקר הצרו כילד הוא עושה עושה מקום חוץ לגומא ושוחט והדם שותת ויורד לגומא (יב): יחקה את המינים. יחזיק ידיהן בחקותיהם. יחקה לשון חוק: (י) השוחט. הולין בחוץ: לשם עולה. כיון דעולה באה בנדר ונדבה הרואה אומר עכשיו הוא מקדיש ושוחטה לעולה וקדשים בחוץ מותרים הלכך גזור רבנן עלה ופסולה וכן שלמים וכו': אשם תלוי. בא על ספק חיוב כרת כגון שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ואכל א' מהן ואין ידוע איזה מהן אכל אשתו ואחותו עמו במטה ובא על אחת מהן ואין ידוע על איזה מהן בא מביא אשם תלוי להגן מן היסורין עד שיוודע לו אם חטא ודאי ומביא חטאתו. ומתני' ר"א היא דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום שבכל יום עומד בספק חטא ולבו נוקפו שמא חטא וכמאן דבר הנידר ונידב הוא: לשם פסח. ופסח נמי מקרי דבר הנידר ונידב הואיל והוא עשוי להפרישו כל ימות השנה ולהניחו עד זמנו אמרי קא שחיט שלמים בחוץ (יג) ואכיל להו: ר"ש מכשיר. דלא חיים למראית העין:

הר"מ ומדא דישראל מומר א"כ שהתרו בו וקיבל התראה. וכ"פ הכא"ס: (יא) מס"ס ל"ס צלולין ול"ס עכורין. כ"מ: (יב) ואע"ג דפסק הר"מ כמ"ד פ' כ"ב דשבת דל"מ שהסרו הכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור היינו כמו שוחטן בחמה אבל לא כנגד העם שאם היו רואין אותו עושה כן אלנעא היה שם חשד כמו בשוק אבל כאן הרואה שעושה בביתו אומר לנקר אלרו הוא עושה. תוס': (יג) דקא שחיט פסח בכלל ימות השנה וקיי"ל דשלמים הוא. כס"י: [נ] תודה.

ער שעכט כ"ן [וועגין איינע פון דיא זאכין וואס פריהער איז געשטאנען] וְאֶחָד לְשֵׁם דָּבָר כָּשֵׁר אונ' איינער האט געזאגט ער שעכט צו אכשרע זאך, אזוי ווי אלע מענטשין שעכטין שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה איז די שחיטה פסול: ט אֵין שׁוֹחֲטִין לֹא לְתוֹךְ יַמִּים וְלֹא לְתוֹךְ נְהָרוֹת וְלֹא לְתוֹךְ כֵּלִים מען טאר ניט שעכטין אבהמה אין ים, אונ ניט אין אטייך, מען זאל ניט זאגין ער שעכט די בהמה פאר אקרבן צום שר פון ים אדער צום שר פון טייך, אונ מען טאר ניט שעכטין אבהמה אין אכלי מען זאל ניט זאגין ער דארף די בלוט ווייל ער וויל שפריצען דיא בלוט צוא דיא עבודה זרה אֲבָל שׁוֹחֵט הוּא לְתוֹךְ עוּגָא שֶׁל מַיִם אבער מען מעג שעכטין אבהמה אין אגריבול וואסער, אויב די וואסער איז צו מישט מיט בלאטע אונ מען זעהט ניט אינווייניג קיין צורה, אבער אז די וואסער איז קלאהר אונ מען זעהט אינווייניג אצורה טאר מען ניט שעכטין אבהמה אין דיא וואסער פון גריבול, מען זאל ניט זאגין ער שעכט דיא בהמה פאר אקרבן צו זיין צורה [ועתי"ט] וּבִסְפִינָה עַל גַּבֵּי כֵּלִים אויב ער פארט אין אשיף מעג ער שעכטין אבהמה אין אכלי, אונ דיא בלוט רינט פון דיא כלי אין ים אֵין שׁוֹחֲטִין לְגוּמָא כָּל עִיקָּר מען טאר גיט שעכטין אבהמה אין אגריבול אפילו דיא גריבול איז אליידיגע אן וואסער אֲבָל עוֹשֶׂה גוּמָא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אבער ער מעג מאכין אגריבול בייא זיך אין שטוב אדער בייא זיך אין הויף, אונ ער שעכט דיא בהמה נעבין די גריבול בִּשְׁבִיל שֶׁיִּכָּנֵס הַדָּם לְתוֹכָהּ פון וועגין די בלוט זאל אריין רינען אין גריבול, דער הויף אדער דיא שטוב זאל זיין ריין וּבַשּׁוּק לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן אבער אין גאס זאל ער אזוי ניט טאהן ער זאל ניט שעכטין אבהמה נעבין אגריבול די בלוט זאל אריין רינען אין גריבול שֶׁלֹּא יְחַקֶּה אֶת הַמִּינִים ער זאל ניט שטארקין די אפיקורסים וואס זיי שעכטין אין אגריבול צו די עבודה זרה, אונ זיי וועלין ניט זאגין אז דער מענטש האט גישאכטין געבין דיא גריבול, אונ דיא בלוט האט אריין גערונען אין גריבול, נאר זיי וועלין זאגין ער הט גישאכטין אין דיא גריבול צו די עבודה זרה אזוי וויא זייא טוהען: י הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם עוֹלָה אויב איינער שעכט אבהמה אונ ער זאגט איך שעכט איהר פאר אעולה לְשֵׁם זְבָחִים אדער ער זאגט איך שעכט די בהמה פאר שלמים לְשֵׁם אָשָׁם תָּלוּי אדער ער זאגט איך שעכט די בהמה פאר אאשם וואס מען איז מקריב אויף אספק טאמער האט מען גיטאהן אעבירה לְשֵׁם פֶּסַח אדער ער שעכט אשעפס אונ ער זאגט איך שעכט דעם שעפס פאר אקרבן פסח לְשֵׁם תּוֹדָה אדער ער זאגט איך שעכט דיא בהמה פר אקרבן תודה שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה איז די שחיטה פסול, ווארום מען וועט זאגין ער האט פריער געהייליגט דיא בהמה צו איינע פון דיא קרבנות, איז דאך דיא בהמה גיווארין אקרבן, איצט אז ער שעכט די בהמה שעכט ער דאך אקרבן אויסער דיא עזרה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר אונ רבי שמעון זאגט דיא בהמה וואס איז געשאכטין געווארין צו איינע פון די זאכין וואס שטייט פריער איז

א' לשם אחד מכל אלו וא' לשם דבר כשר שחיטתו [ס] פסולה. השוחט לשם [ע] חטאת לשם אשם ודאי לשם בכור לשם מעשר לשם [פ] תמורה. שחיטתו כשרה. זה הכלל כל דבר שנידר ונידב. השוחט לשמו[צ] אסור ושאינו נידר ונידב השוחט לשמו כשר:

אשם ודאי. כגון אשם גזלות מי שנשבע לשקר על כפירת ממון ואשם מעילות ואשם שפחה חרופה (יד) וע"ש שאשם תלוי בא על ספק קרי להני אשם ודאי: לשם בכור לשם מעשר. מידע ידעי אינשי דשקר הוא דבכור ומעשר קלא אית ליה ומידע ידעי מקמי הכי דאלו הויא שעתא לאו בני אפרושי ניהו דנימא השתא קמקדיש להו: זה הכלל. לאתויי אם אמר הריני שוחט לשם עולת נזיר שהיא פסולה דמהו דתימא ליכא למיחש לחורבא דמידע ידעי דהא לא נדר קמ"ל דמימר אמרי דלמא נדר בנזירות זה ל' יום שהוא סתם נזירות ובל' יום לא מינכרא מילתא לשכניו: ושאינו נידר ונידב. לאתויי עולת יולדת שאם אמר לשם עולת יולדת בפירוש כשר ואפי' לשם אשה שאינה חייבת קרבן לידה ומהו דתימא הואיל ואין אותה אשה חייבת קרבן לידה לא היתה זו אלא נדבה קמ"ל דלאימר שמא הפילה דמפלת אין לה קול ונמלא קרבן זה חובה ולא נדבה (טו) ולפיכך שחיטתו כשרה:

דלא כנדר ונדבה: [ס] פסולה. הקשה ה"י להרא"ש דאפי' יש לו בה שותפות איכו אוסר ואמאי פסיל לה הכא ותי' דס"ל דלא אמרו אין אדם בו' אלא בדבר שאיסורו מן הדין. משום דמסתמא לנעורי קא מכוין. אבל הכא שאין איסורו מן הדין אלא מפני מראית עין כי לא הוי דידיה מאי הוי הא מאן דחזי סבר דידי' הוא וסברי למשרי קדשים בחוץ הילכך אפי' אין לו בה שותפות אסורה. והר"מ מצריך גם כאן שותפות דסבר כל השותפות שאינו שלו לשם דבר פסול קלא אית ליה. ועיין תוי"ט: [ע] חטאת. כשלא הפא אבל כשחטא והייב חטאת כי אמר זו לחטאת פסולה. גמ': (יד) וכ"ס ל' רע"י. ותימה לי שהשמיטו לאשם מצורע אבל אשם נזיר אתיא בזה הכלל כדלקמן: [פ] תמורה. כשאין לו זבח בביתו אבל יש לו ואמר לשם תמורת זבחי פסולה. גמ': [צ] אסור. כפי שיטה לישנא הול"ל פסול אלא דחדא מילתא הוא פוסלין ומכשירין ואוסרין ומתירין כדאי' בגמ': (טו) כ"ם הר"מ וסמוה הוא דהא אמרינן היכא דשייך חובה אה"נ דמפסל וא"כ הכא מנ"כ מיפסל. ובהכוכו כתב שאין חוששין לה שמא הפילה שכל המפלת יש לה קול. ועתוי"ט:

זיא כשר, מען מעג איר עסין שנים אותן בפנין ושוחטין: זויב צווי מענטשין האלטין אמעסער אונ שעכטין די בהמה אחד לשם אחד מכל אלו איינער האט געזאגט ער שעכט די בהמה צו אקרבן, צו איינע פון די קרבנות וואס שטייט פריער ואחד לשם דבר כשר אונ איינער האט געזאגט ער שעכט די בהמה צו אזאך וואס מען מעג איר שעכטין [ער שעכט דיא בהמה פאר זיך צום עסין] שחיטתו פסולה איז דיא שחיטה פסול השוחט לשם חטאת אויב איינער האט געזאגט איך שעכט דיא בהמה פאר אחטאה לשם אשם ודאי אדער ער זאגט איך שעכט דיא בהמה פאר אאשם וום מען איז מקריב אויף אגעוויסע עבירה לשם בכור אדער ער זאגט איך שעכט די בהמה פאר אבכור לשם מעשר אדער ער זאגט איך שעכט די בהמה פר מעשר בהמה לשם תמורה אדער ער זאגט איך שעכט די בהמה זי זאל זיין אומגעביטען [געטאהשט] אויף אקרבן שחיטתו כשרה איז די שחיטה כשר, מען מעג עסין די בהמה זה הכלל דס איז דער כלל כל דבר שנידר ונידב די קרבנות וואס קענען געכבר ינגט ווערין אנדר אדער אנדבה השוחט לשמו אסור אז ער שעכט אבהמה אויף דעם נאמען פון דעם קרבן, איז די בהמה פסול, אזוי ווי פריער שטייט ושאינו נידר ונידב אונ די קרבנות וום ווערין ניט געבראכט פאר אנדר אונ ניט פאר אנדבה, נאר ווייל מען מוז זיי ברייגגען השוחט לשמו כשר אז ער שעכט אבהמה אויף דעם נאמען פון דעם קרבן, איז דיא בהמה כשר:

גמרא — חולין דף מד ע"ב — גמרא

הנכה ה' כלה כלי החילון דהוד דמנכות דכריאה במוכן

ואומר אהה ה' אלהים הנה נפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום לבוא לידי טומאה בלילה ונבלה וטרפה לא אכלתי שלא אכלתי בשר כוס כוס ולא בא בפי בשר פגול שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם. משום ר"ג אמרו שלא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה. רבא שרי

ואומר אהה ה' אלהים הנה נפשי לא מטומאה דער נביא האט גיזאגט, איך האב גיזאגט פאר גאט „ה' אלהים" ווי איז מיר, פאר וואס קומט מיר אזוי אשטראף, מיין נשמה איז דאך ניט טמא גיווארין שלא הרהרתי ביום לבוא לידי טומאה בלילה איך האב ניט געטראכט פון זנות ביים טאג איך זאל ניט טמא ווערען פון קרי ביים נאכט ונבלה וטרפה לא אכלתי נבלות אונ טרפות האב איך ניט גיגעסין שלא אכלתי בשר כוס כוס איך האב ניט גיגעסין פלייש פון אזוי אבהמה וואס מען האט גיזאגט מען זאל זיא געשווינד שעכטין טאמער וועט זיא פייגערין ולא בא בפי בשר פגול עס איז ניט געקומען אין מיין מויל אזעלכע פלייש וואס זענען גיוועין פגול וואס מען האט געטראכט אויף זייא טאמער זענען זייא טרייף) דאס מיינט מען לא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם איך האב ניט גיגעסין פון אזוי אבהמה וואס דער מורה הוראה האט געפסקנת מען מעג זיא עסין, ווייל עס איז שוין גיוועין אויף איר אשאלה טאמער איז זיא טרייף, אפילו מען האט געפסקנת זיא איז כשר, האב איך אויך ניט גיוואלט דאס פלייש עסין משום רבן גמליאל אמרו פון רבן גמליאל'ס וועגין האט מען גיזאגט דער נביא יחזקאל האט גיזאגט שלא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה איך האב ניט גיגעסין פון אזוי אבהמה וואס מען האט

כ"פה וזבין מניה בשרא א"ל בת רב חסדא אבא שרי בוכרא ולא זבין מניה בשרא אמר לה ה"מ בוכרא דמזבן בשומא הכא מתקלא מוכח מאי איכא משום אומצא מעליותא כל יומא אומצא מעליותא זבני לי. א"ר חסדא איזו ת"ח זה הרואה טרפה לעצמו ואמר ר"ח איזהו שונא מתנות יחיה זה הרואה טרפה לעצמו. דרש מר זוטרא משמיה דר"ח כל מי שקורא ושונה ורואה טרפה לעצמו ושימש ת"ח עליו הכתוב או' יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. רב זביד אמר זוכה ונוחל שני עולמות העוה"ז והעוה"ב אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב. ר"א כי הוו משדרי ליה מבי נשיאה מידי לא שקיל וכי הוו מזמני ליה לא אזיל אמר לא קא

שרי בוכרא. כשהיה כהן מביא לפניו בכור לראות מומו והיה מתירו לא היה לוקח מבשר אותו בכור. בכור נוהג בזמן הזה וכשהוא תם אינו ראוי לכלום דהוי שוחט קדשים בחוץ. בכור נמכר באומד ולא במשקל כדאמרינן בבכורו': מתקלא מוכח. שהכל רואין שהוא שוקל ליטרא בדינר כמותו לאחרים ונותן המעות מיד: מאי איכא. במאי יכולין לחשדני: משום אומצא מעליותא. ששוקלין לי הליטרא ממיטב הבשר: כל יומא נמי. חולקין לי כבוד ומוכרין לי מן המיטב: זה הרואה טרפה לעצמו. כשנולד ספק טרפות בבהמתו ונראה בו טעם לאיסור וטעם להיתר ואינו חס עליה ואוסרה: הרואה טרפה לעצמו. ודאי שונא מתנות אחרים הוא שאף שלו אינו חומד להכריעו להיתר: ושימש ת"ח. גמרא לתרץ טעמי המשנה ומשניות הסותרות זו את זו והיינו גמרא: יגיע כפיך כי תאכל. דכיון דעל שלו אינו חומד כ"ש שאינו חומד בשל אחרים לגנוב ולגזול:

ניט אפגעשיידט פון איהר אירע מתנות (מען האט ניט גיגעבין צום כהן די פאדערשטע פוס אונ די באקין מיט דעם מאגין) רבא שרי טרפה וזבין מניה בשרא רבא האט מתיר גיוועזן אזוי אבהמה וואס מען האט געמיינט זיא איז טרייף, אונ ער האט גיקויפט פלייש פון דיא בהמה צום עסין אמרה ליה בת רב חסדא האט די טאכטער פון רב חסדא דאס ווייב פון רבא גיזאגט צו רבא אבא שרא בוכרא ולא זבין מניה בשרא מיין פאטער האט אמאהל מתיר גיוועזן אבכור מען זאל איהם שעכטין אונ עסין, אונ ער האט ניט גיוואלט קויפין פלייש פון דעם בכור מען זאל ניט זאגין מען ניט איהם די פלייש אמתנה וויל ער האט דעם בכור מתיר גיוועזן, דארפסטו דאך אויך ניט קויפין פון דיא פלייש וואס דוא האסט כשר געמאכט ווארום מען וועט אויף דיר אויך זאגין אז דוא נעמסט אמתנה וויל דוא האסט די בהמה כשר געמאכט אמר לה האט רבא גיזאגט צו זיין ווייב הני מילי בוכרא דמזבן בשומא דאס איז נאר ביא אבכור וואס די פלייש זיינע טאר מען ניט פארקויפין אויף דיא וואג, נאר מען פארקויפט אשטיק פלייש אונ מען שאצט אפ וויא פיל מען זאל פאר איהר נעמען, דריבער אז דיין פאטער וואלט אפילו בצאהלט פאר דיא שטיק פלייש, וואלט מען זאגין די שטיק פלייש איז מער ווערט גיוועזן נאר מען האט איהם פארקויפט וועלוועלער וויל ער האט דעם בכור מתיר גיוועזן, דריבער האט ער ניט געקויפט דאס פלייש פון דעם בכור הכא מתקלא מוכח אבער דא ביא די בהמה וואס איך האב מתיר גיוועזן, פארקויפט מען דאך מיט די וואג, זעהט מען דאך וויא פיל געלט איך גיב אונ וויא פיל פונט פלייש איך נעם מאי איכא משום אומצא מעליותא וואס קענסטו זאגין טאמער וועט מען מיר געבין בעסערע פלייש כל יומא אומצא מעליותא זבנו לי אלע טאג פארקויפט מען מיר אויך גוטע פלייש אמר רב חסדא רב חסדא האט גיזאגט

איזהו תלמיד חכם זה הרואה טרפה לעצמו ווער הייסט אתלמיד חכם אז עס איז גיוועזן אספק אויף זיין אייגענע בהמה, אויב זיא איז טרייף אדער כשר האט ער זיא טרייף געמאכט, דער הייסט אתלמיד חכם ואמר רב חסדא נאך האט רב חסדא גזאגט איזהו שונא מתנות יחיה פון וואנען ווייסין מיר אויף אמענטש אויב ער האט פיינט מתנות אדער ניין זה הרואה טרפה לעצמו אז עס איז איהם אספק אויף זיינע אבהמה אויב זיא איז טרייף אדער כשר, אונ ער מאכט זיא טרייף, איז דאך ביי איהם זיין אייגענע געלט ניט טייער, געוויס פארלאנגט ער ניט פרעמדע געלט מען זאל איהם שיינקען דרש מר זוטרא משמית דרב חסדא מר זוטרא האט גערעדט פון רב חסדא'ס וועגין כל מי שקורא ושונה דער וואס לערנט תורה נביאים כתובים אונ משניות ורואה טרפה לעצמו אויב עס איז איהם אספק אויף זיינע אבהמה אויב זיא איז טרייף אדער כשר, אונ ער מאכט זיא טרייף ושימש תלמידי חכמים אונ ער האט בעדינט תלמידי חכמים עליו הכתוב אומר אויף איהם זאגט דער פסוק יגיע כפיך כי תאכל אז דוא וועסט עסין וואס דוא האסט געארבעט מיט דיינע הענט אשריך וטוב לך וואהל אונ גוט וועט דיר זיין, רב זביד זאגט זוכה ונוחל שני עולמות עולם הזה ועולם הבא ער וועט זוכה זיין צו האבין ביידע וועלטין דיא וועלט אונ עולם הבא אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא דוא וועסט גליקליך זיין אויף דיא וועלט, אונ עס וועט דיר גוט זיין צו עולם הבא רבי אליעזר כי הוו משדרי ליה מבי נשיאה מידי לא שקיל אז דער נשיא פלעגט עפעס שיקען אמתנה צו רבי אליעזר, פלעגט ער ניט וועלען נעמען וכי הוו מזמני ליה לא אזיל אז מען פלעגט איהם בעטין ער זאל קומען עסין ביי דעם נשיא, איז ער ניט געגאנגען אמר ער האט גיזאגט צום נשיא לא קא בעי מר דאחיה ווילט איהר דען ניט איך זאל לעבין דכתיב ושונא מתנות יחיה ווארום עס שטייט אין פסוק דער וואס האט

מזמנין ליה. לאכול אצלם: אתייקורי מתייקרו בי. נכבדין הן במה שאני סועד אצלם והנאתם היא ואין זו מתנה:

בעי מר דאזיה דכתיב שונא מתנות יחיה. ר' זירא כי משדרי ליה לא שקיל כי הוו מזמנין ליה אזיל אמר אתייקורי הוא דמתייקרו בי:

פיינט מתנות וועט לעבין רבי זירא כי משדרי ליה לא שקיל אז מען פלעגט שיקען מתנות פון נשיא צו רבי זירא פלעגט ער ניט נעמען כי הוו מזמנין ליה אזיל אז מען פלעגט איהם בעטין ער זאל קומען צום נשיא, פלעגט ער גיין אונ עסין דארט אמר רבי זירא האט געזאגט אתייקורי הוא דמתייקרו בי עס איז בייא דעם נשיא אכבוד אז איך קום צו איהם אונ עס בייא איהם, טוה איך זייא אטובה, ניט זייא טוהען מיר אטובה׳

זוהר (אחרי דף עט ע"א) ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

תאנא מ"ד (בראשית ג) ואיבה אשית בינך ובין האשה. ארבעה ועשרין זיני מסאבותא אטיל חויא בנוקבא כד אתחבר עמה כחושבן ואיבה. ועשרין וארבע זינין (ס"א דינין) מתערין לעילא ועשרין וארבע לתתא. ושערא רבא וטופרין סגיאו וכדין דינין מתערין בכלא. ותאנא כד בעת אתתא לאתדכאה בעיא לספרא ההוא שערא דרבי ביומא דאיהי מסאבא ולספרא טופרהא וכל ההוא זוהמא די בהון. דתאנא ברזי דמסאבותא זוהמא דטופרין יתער זוהמא אחרא. ובגיני כך בעיין גניזא. ומאן דאעבר לון לגמרי כאלו אתער חסד בעלמא. דתניא לא לבעי ליה לאיניש למיהב דוכרנא לזינין בישין דתנינן (עז א) אלף וארבע מאה וחמש זינין בישין מתאחדן בההוא זוהמא דאטיל חויא תקיפא וכלהו מתערין בההוא זוהמא דטופרין ואפי' מאן דבעי יעביד בהו חרשין לבני נשא מטוס איגון דתליין בהו. ומאן דאעבר לון כאילו אסגי חסד בעלמא ודינין בישין לא משתכחין. ויעבר ההוא זוהמא וטופרהא דרשים ביה. דתניא מאן דדריך ברגליה או במסאניה עלייהו יכיל לאתזקא. ומה בהאי שיורי דזוהמא דלעילא כך. אתתא דמקבלא ואתחברת בחויא ואטיל בה זוהמא עאכ"ו. ווי לעלמא דמקבלא מנה מההוא זוהמא. בגיני כך ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב. אמר ר"ש אמר קב"ה הביאו עלי כפרה בר"ח. עלי ודאי בגין דיתעבר ההוא חויא ויתכסס מאן דבעיא. עלי כמה דכתיב (ישעיה ו) שרפים עומדים ממעל לו. וע"ד כתי' בקרח (במדבר טז) הנועדים על יי' דבגיניהון אתער מאן דאתער דאתי מסטרייהו. אוף הכא הביאו עלי כפרה. עלי ממש בגין דיתכסס ויתעבר ולא אשתכח חויא באתר דשארי. וכ"כ למה. על שמעטתי את הירח ושלטא בה מאן דלא אצטריך ובגיני כך כתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב. זכאה דרא דר"ש בן יוחאי שארי בגויה זכאה עדביה בין עלאין ותתאין. עליה כתי' (קהלת י) אשריך ארץ שמלכך בן חורין מהו בן חורין דזקיף רישא לגלאה ולפרשא מלין ולא דחיל. כהאי דאיהו בן חורין ויימא מאי דבעיא ולא דחיל. מהו מלכך דא הוא רשב"י מאריה דאורייתא מאריה דחכמתא. דכד הוה רבי אבא והבריא ממאן לר"ש הוו רהטי אבתריה ואמרי (הושע יא) אחרי יי' ילכו כאריה ישאג:

מוסר | יוסף לחק | הלכה פסוקה

ספר שערי תשובה לר"י דף ו' ע"ב

כתיב זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה. רוח נשברה הוא הרוח הנמוכה והנכנעת ולב נשבר

הרמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כב

(א) אין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר חצר שיש שם נשים אע"פ שהוא עומד בחוץ שאין אפוטרופוס לעריות ואסור לאדם למנות אפוטרופוס על ביתו שלא ינהיג אשתו לדבר עבירה: (ב) אסור לת"ח לשכון בחצר שיש בה אלמנה אע"פ שאינו מתיחד עמה מפני החשד, אא"כ היתה אשתו עמו. וכן אלמנה אסורה לגדל כלב מפני החשד ולא תקנה אשה עבדים זכרים אפילו קטנים מפני החשד:

כתיב זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה עס שטייט אין פסוק די קרבנות פון גאט איז דער וואס האט אצובראכענעם גייסט, אצובראכענע הארץ אונ אצושטויסענע וועט גאט ניט פאר שעמען רוח נשברה היא הרוח הנמוכה והנכנעה אצובראכענעם גייסט מיינט מען, ער איז בייא זיך נידעריג אונ אונטערטעניג לב נשבר על שבירת התאוות הגשמיות אצובראכין הארץ מיינט מען ער האט צובראכין

(א) אין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר חצר שיש שם נשים מען טאר ניט שטעלין אמאנספערזאן ער זאל היטען אהויף וואס אינוויינינג זענען דא נאר ווייבער, אפילו ער איז אבעגלויבטער מענטש אונ אפרומער אף על פי שהוא עומד בחוץ אפילו ער שטייט אויסוויינינג שאין אפוטרופוס לעריות ווייל געגין זנות קען ניט אמענטש זיך אפהאלטין וואר אזוי דער יצר הרע שטארקט זיך אויף איהם טוט ער אלץ וואס נאר מעגליך איז איז מזנה) ואסור לאדם למנות אפוטרופוס על ביתו שלא ינהוג אשתו לדבר עבירה אבעל הבית טאר ניט אויפנעמען אעלצטין אויף זיין שטוב וואס ער זאל פירען די שטוב זאכין, ער זאל ניט אנריידין דאס ווייב זיינע צו מזנה זיין: (ב) אסור לתלמיד חכם לשכון בחצר שיש בה אלמנה אתלמיד חכם טאר ניט וואהנען אין דעם הויף וואו דארט וואהנט א אלמנה אף על פי שאינו מתיחד עמה אפילו ער איז ניט מיט איר אין איין שטוב מפני החשד ווייל מענטשין וועלין זיי חושד זיין אלא אם כן היתה אשתו עמו סיידין ער וואהנט אין הויף מיט זיין ווייב צוא זאמען, מעג ער וואהנען אפילו א אלמנה וואהנט אויך אין דעם הויף וכן אלמנה אסורה לגדל כלב א אלמנה טאר ניט האדעווען אהונט מפני החשד מען וועט איר חושד זיין אז זי איז מזנה מיט איהם ולא תקנה אשה עבדים זכרים אפילו קטנים א אשה זאל ניט קויפין קנעכט וואס זענען זכרים אפילו קליינע אויך ניט מפני החשד ווייל מען וועט איר חושד זיין זיא איז מזנה מיט זיי:

על שבירת התאוה הגשמית כי התאוה נתונה בלב כמו שנאמר תאות לבו נתת לו. ובמזמור התשובה נאמר המקרא הזה. ובאמרו לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה. למדנו מזה כי בעל התשובה מתרצה אל השם בשבירת התאוה הגשמיות וכי זה מעיקרי התשובה. ועוד נאמר בענין התשובה להחיות רוח שפלים ולהחיו' לב נדכאים. ואמרו ז"ל כל שיש בו שלש מדות הללו מתלמידיו של אברהם אבינו עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה שאינו הולך אחר התאוה הגשמית גם בדברים המותרים. כמו שמצינו שאמר אברהם הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את שלא הסתכל בה עד היום ההוא להתבונן על תכונה יפיה. ואמרו ז"ל במה שכתוב ותהיין צרורות עד יום מותן אלמנות חיות בכל יום היה דוד מצוה להטיב את ראשן ונותן תמרוקין לקשטן כדי להציק לתאותו ולהכניעה כאשר כובש יצרו מהן למען יתכפר לו על דבר בת שבע:

די תאות פון גוף כי התאוה נתונה בלב ווארום די תאוה איז גיגעבין אין די הארץ פון מענטש כמו שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק תאות לבו נתת לו דאס גלוסטונג פון זיין הארץ האסטו איהם גיגעבין ובמזמור התשובה נאמר המקרא הזה דער פסוק שטייט אין קפיטעל פון תשובה ובאמרו לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה אונ אז דער פסוק זאגט אצובראכין הארץ אצושטויסענע וועסטו גאט ניט פארשעמען למדנו מזה לערנען מיר פון דעם פסוק כי בעל התשובה מתרצה אל ה' בשבירת התאוה הגשמית אז דער בעל תשובה ווערט באוויליגט צו גאט אז ער צוברעכט דיא תאות פון גוף וכי זה מעיקרי התשובה אונ דאס איז פון די עיקר זאכין וואס גיהערין צו תשובה ועוד נאמר בענין התשובה נאך זאגט דער פסוק פון ענינים וואס גיהער צו תשובה להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים מען זאל לעבעדיג מאכין [פריילאך מאכין] דעם גייסט [דעם מוטה] פון די מענטשין וואס זענען נידעריג ביי זיך, אונ מען זאל לעבעדיג [פריילאך] מאכין די הארץ פון די מענטשין וואס זענען ביי זיך צו שטויסין ואמרו זכרונם לברכה די רבנן האבין גיזאגט כל שיש בו שלש מדות הללו דער מענטש וואס האט די דריי מדות מתלמידיו של אברהם אבינו איז ער פון די תלמידים פון אברהם אבינו, די דריי מדות זענען עין טובה אגוטע אויג, וואס ער זעהט ביא יענעם פארגינט ער איהם ורוח נמוכה אנידעריגען מוהט ונפש שפלה זיין לעבין זאל ביי איהם זיין נידעריג ענין נפש שפלה וואס מיינט מען זיין לעבין זאל ביא איהם זיין נידעריג שאינו הולך אחרי התאות הגשמיות גם בדברים המותרים ער גייט ניט נאך די תאות פון גוף אפילו די זאכין וואס מען מעג, ער זוכט ניט צו דערפרייען דאס לעבין פון גוף, דער עיקר איז ביי איהם דאס לעבין פון די נשמה כמו שמצינו שאמר אברהם אזוי וויא מיר געפינען אברהם אבינו האט גיזאגט צו זיין ווייב שרה הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את איצט וויים איך אז דו ביסט אשיינע אשה שלא נסתכל בה עד היום ההוא להתבונן על תכונת יפיה זעהן מיר אז ביז דעם טאג האט ער ניט געקוקט אויף איר אזוי שטארק אז ער זאל פארשטיין ווי גרוים איר שיינקייט איז ואמרו זכרונם לברכה די רבנן האבין גיזאגט עס שטייט אין פסוק ביי די ווייבער פון דוד ותהיין צרורות עד יום מותן אלמנות חיות זיי זענען גיוועזן פארבונדין ביז דעם טאג פון זייער שטארבין, זיי זענען גיוועזן לעבעדיגע אלמנות בכל יום היה דוד מצוה להטיב את ראשן ונותן תמרוקין לקשטן אלע טאג האט דוד געהייסין דיא ווייבער זאלין פארפוטצען די קעפ זייערע אונ מען זאל זיי געבין זייער שמירונג זיי זאלין זיך צירען כדי להציק לתאותו ולהכניעה ער זאל צו-דריקען זיין תאוה אונ זאל זי אונטערטעניג מאכין כאשר כובש יצרו מהן מיט דעם וואס ער וועט איין האלטין זיין יצר הרע פון זיי למען יתכפר לו על דבר בת שבע גאט זאל איהם מוחל זיין די עבירה פון בת שבע:

ליל ו תורה

אונקלוס

כ"ו פסוקי שמו"ת נגד מילוי ב"ן וי' ה' ו' ה' ותעשה ממנו צירוף והיה בניקוד ששי

כז ואת פר החטאת ואת ׀ שעיר החטאת אשר הובא את־דמם לכפר בקדש יוציא אל־מחוץ למחנה ושרפו באש את־ערתם

כז וית תורא דחטאתא וית צפירא דחטאתא די אתעל מדמהון לכפרא בקודשא יפיק למברא למשריתא ויוקדון בנורא ית משכיהון וית בשרהון

ת"א ואת פר. בס זבחים חג: לכפר בקדש. שם: יוליא אל מחוץ למחנה. יומא סח זבחים קכ:

שפתי חכמים

א לא כמו וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש

רש"י

(כז) אשר הובא את דמם. להיכל ולפני א ולפנים:

פירוש להורת אלהים

(כז) ואת אונ דעם פר וואס אהרן האט גיבראכט פאר אחטאת ואת שעיר אונ דעם שעיר החטאת דאס מיינט מען דעם שעיר וואס אויף איהם איז גפאלין דער גורל ליי אשר הובא וואס עס איז גבראכט גוואָרען זייער בלוט צו מכפר זיין אין היילקייט דאס מיינט מען אין היכל אונ אין קדשי קדשים יוציא זאל מען דם פר מיט דם שעיר אוים ציהען פון

וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־פִּרְשָׁם׃ כח וְהַשֹּׂרֵף
אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ
בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה׃
כט וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ
הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם׃ ל כִּי־
בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר
אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה
תִּטְהָרוּ׃ לא שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם׃
לב וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח אֹתוֹ
וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת

אונקלוס

וְיַתְאוֹקְלֵיהוֹן׃ כח וּדְמוֹקֵד
יָתְהוֹן יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְיַסְחֵי יָת בִּשְׂרֵיהּ בְּמַיָּא
וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל לְמַשְׁרִיתָא׃
כט וּתְהֵי לְכוֹן לִקְיָם עָלַם
בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה
בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא תְּעַנּוּן
יָת נַפְשָׁתְכוֹן וְכָל עֲבִידָא
לָא תַעְבְּדוּן יַצִּיבַיָּא
וְגִיּוֹרַיָּא דְּיִתְגַּיְּרוּן
בֵּינֵיכוֹן׃ ל אֲרֵי בְּיוֹמָא
הָדֵין יְכַפַּר עֲלֵיכוֹן
לְדַכָּאָה יָתְכוֹן מִכֹּל
חוֹבֵיכוֹן קֳדָם יְיָ תִּדְכּוֹן׃
לא שְׁבָא שַׁבְּתָא הִיא
לְכוֹן וּתְעַנּוּן יָת
נַפְשָׁתֵיכוֹן קְיָם עָלָם׃
לב וִיכַפַּר כַּהֲנָא דִּי יְרַבֵּי
יָתֵיהּ וְדִי יְקָרֵב יָת
קוּרְבָּנֵיהּ לְשַׁמָּשָׁא תְּחוֹת

ת"א את עורתם ואת בשרם. יומא סז: והשורף. שם סח עא זבחים פג: תענו את נפשותיכם. יומא עד נדרים ס: כי ביום הזה. יומא לה מא סו: שבת שבתון. שם עז חולין קא: ועניתם את נפשותיכם. יומא עד: וכפר הכהן. שם ה:

רשב"ם

(לב) וכפר הכהן אשר ימשח אותו. לפי שאמר בזאת יבא אהרן ואם אין אהרן תהיה עבודת יוהכ"פ בכהן

רש"י

(לב) וכפר הכהן אשר ימשח וגו'. (ת"כ) כפרה זו של יוה"כ אינה כשרה אלא בכ"ג ב לפי שנאמרה כל הפרשה באהרן הוצרך לומר בכ"ג הבא אחריו שיהא כמוהו: ואשר ימלא את ידו. (ת"כ) אין לי אלא המשוח בשמן המשחה

שפתי חכמים

שפירושו להיכל בלבד ולא לפני ולפנים אבל הכא דכפר של יוה"כ קאי שאותו סוכא דמו להיכל לפני ולפנים: ב פי' דאשר ימשח

פירוש להורה אלהים

דֶער מַחֲנֶה וְשָׂרְפוּ אוּנ מֶען זָאל פַאר בְּרֶענֶען זַייא מִיט זַייעֶר פֶעל אוּנ מִיט זַייעֶר פְלֵייש אוּנ מִיט זַייעֶר מִיסְט׃ (כח) וְהַשּׂוֹרֵף אוֹתָם אוּנ דֶער וָואס וֶועט זַייא פַאר בְּרֶענֶען זָאל עֶר וַואשֶׁען זַיינֶע קְלֵיידֶער אוּנ זָאל טוֹבְלֶען זַיין לַייבּ אִין וַואסֶער אוּנ דֶער נָאךְ זָאל עֶר קוּמֶען אִין דֶער מַחֲנֶה׃ (כט) וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם אוּנ דָאס זָאל זַיין צוּ אַייךְ אַחוּק אוֹיף אֵייבִּיג בַּחוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם זִיבֶּעטֶען חוֹדֶשׁ דָאס מֵיינְט מֶען תִּשְׁרֵי בֶּעָשׂוֹר לַחוֹדֶשׁ אִין דֶעם צֶעהֶענְטֶען טָאג אִין חוֹדֶשׁ דָאס מֵיינְט מֶען יוֹם כִּפּוּר תְּעַנּוּ זָאלְט אִיהר פַּיינִיגֶען אַייעֶרֶע לַייבֶּער וְכָל מְלָאכָה אוּנ קֵיין שׁוּם מְלָאכָה זָאלְט אִיהר נִיט טָאהְן אִין דֶעם טָאג הָאֶזְרָח סַיי אַיין אַלְט גֶזֶעסֶענֶער וְהַגֵּר אוּנ סַייא אַגֵר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם וָואס וואוֹנְט צְווִישֶׁען אַייךְ׃ (ל) כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה וָוארוּם אִין דֶעם טָאג יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם וֶועט גָאט אוֹיף אַייךְ מְכַפֵּר זַיין לְטַהֵר אֶתְכֶם צוּ רֵיינִיגֶען אַייךְ פוּן אַלֶע אַייעֶרֶע זִינְד לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ פַאר גָאט וֶועט אִיר גְרֵיינִיקְט וֶוערֶען. דִיא גְמָרָא לֶערְנְט אָפּ פוּן דֶעם פָּסוּק לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ אַז אַזֶעלְכֶע עֲבֵירוֹת וָואס דֶער מֶענְטְשׁ הָאט חוֹטֵא גְוֶועזֶען אַקֶעגֶען הַשֵּׁי"ת אַלֵיין אִיז הַקב"ה אוּם יוֹם כִּפּוּר מוֹחֵל אָבֶּער דִיא עֲבֵירוֹת וָואס אַיין מֶענְטְשׁ טוּהְט צוּם אַנְדֶערֶין אִיז אִיהם הַקב"ה נִיט מוֹחֵל נָאר עֶר מוּז דֶעם חָבֵר פְרִיעֶר מְפַיֵּיס זַיין׃ (לא) שַׁבַּת רוּאוּנְג שַׁבָּתוֹן גַאנְץ רוּאוּנְג הִיא זִיא לָכֶם צוּ אַייךְ וְעִנִּיתֶם אוּנ אִיהר זָאלְט פַּיינִיגֶען אַייעֶרֶע לַייבֶּער חֻקַּת עוֹלָם דָאס זָאל זַיין צוּ אַייךְ אַחוּק אוֹיף אֵייבִּיג׃ (לב) וְכִפֶּר עֶר זָאל פַאר גֶעבִּין הַכֹּהֵן דֶער כֹּהֵן וָואס מֶען וֶועט אִיהם זַאלְבִּין פַאר אַכֹּהֵן גָדוֹל אָדֶער וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא וָואס מֶען וֶועט דֶער פִילֶען זַיינֶע הֶענְד כְּלוֹמַר מֶען וֶועט אִיהם מְחַנֵּךְ זַיין צוּ אַכֹּהֵן גָדוֹל לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו עֶר זָאל רִינְגֶען

אָבִיו וְלָבַשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד בִּגְדֵי
הַקֹּדֶשׁ׃ לג וְכִפֶּר אֶת־מִקְדַּשׁ
הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־
הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־
כָּל־עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר׃ לד וְהָיְתָה־
זֹּאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטֹּאתָם אַחַת
בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה׃ פ רביעי יז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־

אונקלוס

אֲבוּהִי וְיִלְבַּשׁ יָת לְבוּשֵׁי
בוּצָא לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא׃
לג וִיכַפַּר עַל מַקְדַּשׁ
קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן זִמְנָא
וְעַל מַדְבְּחָא יְכַפַּר וְעַל
כָּהֲנַיָּא וְעַל כָּל עַמָּא
דִקְהָלָא יְכַפַּר׃ לד וּתְהֵי
דָא לְכוֹן לִקְיָם עָלַם
לְכַפָּרָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִכָּל חוֹבֵיהוֹן חֲדָא
בְּשַׁתָּא וַעֲבַד כְּמָא דִי
פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃
יז א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה

רשב"ם המשיח תחתיו: (לד) ויעש. אהרן כשהגיע יוהכ"פ

רש"י

כאשר

מרובה ג בגדים מנין ת"ל ואשר ימלא את ד ידו וגו' והם כל הכהנים הגדולים שעמדו מיאשיהו ואילך שבימיו נגנזה צלוחית של שמן המשחה: לכהן תחת אביו. (ת"כ) ללמד שאם בנו ממלא את מקומו ה הוא קודם לכל אדם: (לד) ויעש כאשר צוה ה' וגו'. כשהגיע יוה"כ עשה כסדר הזה ו ולהגיד שבחו של אהרן שלא היה לובשן ז לגדולתו אלא

שפתי חכמים

לא שייך אלא בכה"ג כדכתיב והכהן הגדול מאחיו וגו': ג וא"ת א"כ לשתוק מאשר ימשח אותו ואני אומר ועה הפי' מרובה בבגדי' נעשה כ"ג מי שנמשח בשמן המשחה לכ"מ וי"ל דהייתי או' הפי' היכא שהיה שמן המשחה אינו צריך רק רבוי בגדים לכך אצטריך שניהם: ד פי' דלבישת בגדים הוא מלוי ידים כדכתיב בפ' תצוה והלבשת וחגרת אותם וגו' ומלאת יד אהרן ובניו ופרש"י ומלאת על ידי הדברים האלה: ה מדכתיב בסמוך ואשר ימלא וגו' ר"ל ואשר ימלא מקום אביו אז הוא כהן תחתיו. אע"פ שפרש"י דרש למעלה לדרשה אחריתי מ"מ מדסמכו גבי לכהן תחת אביו אתא ג"כ לדרש זה: ו לא מיד אחר הלוואה עשה כן שהרי מיתתן של בני אהרן היה ביוה"ח' למילואים ומסתמא היתה הלואה מיד כדי שלא יבא למקדש וה' למילואים היה בר"ח ניסן וא"ך עשה אהרן

פירוש לתורת אלהים

כְּלוֹמַר עֶר זָאל דִי עֲבוֹדָה טָאהְן אוֹיף דֶעם פָּאטֶערְם אָרְט. רש"י מַאכְט פוּן דִי וֶוערְטֶער לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו לֶערְנֶען מִיר אַז עֶס אִיז גֶעבְּלִיבֶּען פוּן דֶעם כֹּהֵן גָּדוֹל אַזוֹן וָואס עֶר אִיז רָאוּי מְמַלֵּא מְקוֹמוֹ צוּ זַיין אִיז דֶער זוּהְן בִּילִיכֶער צוּ זַיין אַכֹּהֵן גָּדוֹל פוּן אַנְדֶערִין וְלָבַשׁ אוּנ עֶר זָאל אָן קְלֵיידֶען דִי קְלֵיידֶער פוּן לַיינֶען בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ דִי הֵיילִיגֶע קְלֵיידֶער: (לג) וְכִפֶּר אוּנ זָאל פַאר גֶעבִּין אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ דֶעם הֵיילִיגֶען מִקְדָּשׁ מֵיינְט מֶען דֶעם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד אוּנ אוֹיף דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד אוּנ אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ זָאל עֶר אוֹיךְ מְכַפֵּר זַיין אוּנ אוֹיף דִי כֹּהֲנִים אוּנ אוֹיף אַלֶע יוּדִין זָאל עֶר מְכַפֵּר זַיין: (לד) וְהָיְתָה אוּנ דָאס זָאל זַיין צוּ אַייךְ כְּלוֹמַר דֶער טָאג פוּן יוֹם כִּפּוּר זָאל זַיין צוּ אַייךְ צוּ אַחוּק אוֹיף אֵייבִּיג לְכַפֵּר צוּ מְכַפֵּר זַיין אוֹיף דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל פוּן זֵייעֶרֶע זִינְד אַחַת בַּשָּׁנָה אֵיין מָאהְל אִין יָאהְר. זָאגְט דֶער פָּסוּק אַז עֶס אִיז גְקוּמֶען דִי צַייט פוּן יוֹם כִּפּוּר וַיַּעַשׂ הָאט אַהֲרֹן גְטָאהְן כַּאֲשֶׁר אַזוֹי וִויא גָאט הָאט גְבָּאטֶען צוּ מֹשֶׁה. (רש"י שְׁרַייבְּט דֶער פָּסוּק דֶער צֵיילְט דֶעם שֶׁבַח פוּן אַהֲרֹן עֶר הָאט דִיא קְלֵיידֶער נִיט אָן גִיטָאהְן פוּן זַיין גְדוּלָה וֶועגֶען נָאר אַזוֹי וִויא אֵיינֶער אִיז מְקַיֵּים דִי גְזֵירָה פוּן דֶעם

ליקוטים על התורה

(לג) וְכִפֶּר אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְגוֹ'. אַז עֶס קוּמְט יוֹם הַכִּפּוּרִים אוּנ אַלֶע יוּדִין זֶענֶען אִין שׁוּהל אוּנ פַאסְטִין אוּנ דֶער שָׂטָן זֶעהְט אַז בַּיי דִי יוּדִין אִיז נִיטָא קֵיין עֲבֵירָה, זָאגְט עֶר פַאר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דוּ הָאסְט אַפָאלְק אוֹיף דִי עֶרְד וָואס זֵיי זֶענֶען וִוי דִי מַלְאָכִים אִין הִימֶעל. אַזוֹי וִוי דִי מַלְאָכִים גֵייעֶן בָּארְווִיס, אַזוֹי דִי יוּדִין גֵייעֶן אוֹיךְ בָּארְווִיס אוּם יוֹם כִּפּוּר. אַזוֹי וִוי דִי מַלְאָכִים עֶסִין נִיט אוּנ טְרִינְקֶען נִיט, אַזוֹי דִי יוּדִין עֶסִין נִיט אוּנ טְרִינְקֶען נִיט אוּם יוֹם כִּפּוּר, אַזוֹי וִוי מַלְאָכִים זִיצְען נִיט נָאר זֵיי שְׁטֵייעֶן אוֹיף דִי פִיס, אַזוֹ דִי יוּדִין שְׁטֵייעֶן אוֹיף דִי פִיס אוּם יוֹם כִּפּוּר, אַזוֹי וִוי בַּיי דִי מַלְאָכִים אִין הִימֶעל אִיז שָׁלוֹם אַזוֹי אִיז בַּיי דִי יוּדִין אוֹיךְ שָׁלוֹם אוּם יוֹם כִּפּוּר, אַזוֹי וִוי דִי מַלְאָכִים זֶענֶען רֵיין פוּן זִינְד, אַזוֹי זֶענֶען דִי יוּדִין אוֹיךְ רֵיין פוּן זִינְד אוּם יוֹם כִּפּוּר, אוּנ נָאךְ הֶערְט פוּן דֶעם שָׂטָן אַלֵיין וָואס עֶר מַסְרְט אֵייבִּיג אוֹיף דִי יוּדִין דִי גוּטֶע רֵייד וָואס עֶר רֶעט אוֹיף דִי יוּדִין, אִיז גָאט מוֹחֵל אַלֶע זִינְד וָואס זֶענֶען גִיטָאהְן גִיוָוארִין אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אוּנ אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ בַּיי דִי כֹּהֲנִים אוּנ בַּיי דִי גַאנְצֶע יוּדִישֶׁע פֶערְזַאמְלוּנְג וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק גָאט וֶועט מוֹחֵל זַיין דִי זִינְד וָואס זֶענֶען גִיטָאהְן גִיוָוארִין אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, אוּנ אַזוֹי אִין אֹהֶל מוֹעֵד, אוּנ דִי זִינְד וָואס זֶענֶען גִיטָאהְן גִיוָוארִין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, אוּנ דִי זִינְד וָואס דִי כֹּהֲנִים הָאבִּין גִיטָאהְן, אוּנ דִי זִינְד וואס דִי גַאנְצֶע יוּדִישֶׁע פֶערְזַאמְלוּנג הָאבִּין גִיטָאהְן, וֶועט אַלֶץ גָאט מוֹחֵל זַיין:

מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר׃ ג אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃ ד וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ׃ ה לְמַעַן

לְמֵימַר׃ ב מַלֵּיל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן דֵּין פִּתְגָמָא דִּי פַקֵּיד יְיָ לְמֵימַר׃ ג גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל דִּי יִכּוֹס תּוֹר אוֹ אִימַּר אוֹ עִזָּא בְּמַשְׁרִיתָא אוֹ דִּי יִכּוֹס מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא׃ ד וְלִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא אַיְתְיֵהּ לְקָרָבָא קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ קֳדָם מַשְׁכְּנָא דַּייָ דְּמָא יִתְחֲשֵׁב לְגַבְרָא הַהוּא דְּמָא אֲשַׁד וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ׃

ת"א זה הדבר. נדרים עח בתרא קמ זבחים קז: איש איש מבית ישראל. יומא סג זבחים קז קח: שור או כשב. שם קטו: במחנה. שם קז: או אשר ישחט. שם: מחוץ למחנה. שם: ואל פתח. יומא כג קידושין נז ע"ז נא זבחים קו קז קיב קיג קטו תמורה ו יג: קרבן לה'. יומא סג זבחים קיג: לה'. יומא שם זבחים קח קיג: לפני משכן ה'. שם קיב: דם יחשב. קידושין מג סנהדרין לד זבחים קז קח: ונכרת האיש. קידושין מג: למען אשר. ע"ז נא זבחים קו:

בעל הטורים

(ב) ואמרת אליהם. מלא י' לומר לך שצריך לפרשה הדבר בי': (ג) אשר ישחט מחוץ למחנה. סמך פרשת שחוטי חוץ לשעיר המשתלח לומר אע"פ שהתרתי לך שעיר המשתלח בחוץ בדמיונו

רשב"ם

כאשר צוה ה' את משה: (ד) דם יחשב לאיש ההוא ללוק ופי' לוק הם הלמים שיש להם כמין טינים בולטין וזו היא

רש"י

כמקיים גזירת המלך (ת"כ): (ג) אשר ישחט שור או כשב. במוקדשין הכ' מדבר ח שנאמר להקריב קרבן: במחנה. חוץ ט לעזרה: (ד) דם יחשב. כשופך דם האדם י שמתחייב בנפשו: דם שפך. (ת"כ) לרבות את

שפתי חכמים

כאשר צוה משה והא לא צוהו הקב"ה אלא דוקא בי"כ לכך פי' כשהגיע כו': ז לעיל בפ' שמיני פירשתי ע"ש: ח פי' בקדשים ששחט בחוץ הכ' מדבר: ט ר"ל ע"ש הכא במחנה לא מיירי במחנ' כהונה דהיינו מעזרה ולפנים דאם שחט הוכה שלא במקומו דהיינו בצפונו של מזבח יצא בכרת דאף אם ישחט אותו בדרום מה לך איסור יש בזה כששחט מעזרה ולפנים אלא חוץ לעזרה: י כאלו

פירוש להורת אלהים

סלכות: (א) וַיְדַבֵּר אונ גאט האט גערעט צו משה אזוי צו זאגין: (ב) דַּבֵּר דוא משה רייד צו אהרן אונ צו זיינע זיהן אונ צו אלע יודין אונ זאלסט זייא זאגין זֶה הַדָּבָר דאס איז די זאך אֲשֶׁר וואס גאט האט גיבאטין איך זאל אייך זאגין: (ג) אִישׁ אִישׁ איטליכער מענטש פון דעם הויז גזינד פון די ישראל אֲשֶׁר יִשְׁחַט וואס ער וועט שעכטין א אקס אדר אשעפס אדער אציג סייא ער וועט דאס שעכטין בַּמַּחֲנֶה אין דער מחנה אויסער די עזרה או אדער ער וועט שעכטין אויסען ווייניג פון דער מחנה: (ד) וְאֶל פֶּתַח אונ צו דער טיר פון דעם אוהל מועד וועט ער דאס ניט ברענגען לְהַקְרִיב צו מקריב זיין פאר אקרבן צו גאט פאר דעם משכן פון גאט דאס זאל גערעכינט ווערען צו דעם מענטשען גלייך וויא ער האט פאר גאסין דאס בלוט פון מענטשען כלומר אזוי וויא ער וואלט גהרגית אמענטשען וואלט ער חייב גוועזן מיתה אזוי אז ער שעכט אקרבן חוץ לעזרה איז ער חייב כרת ווארום דָּם שָׁפָךְ ער האט בלוט פאר גאסען וְנִכְרַת אונ ער זאל פאר שניטען ווערען דער מענטש פון צווישען זיין פאלק: (ה) לְמַעַן פון וועגען אֲשֶׁר יָבִיאוּ

זצות השם

(ד) [קפו] (לאו לו) שלא להקריב קדשים בחוץ שנאמר ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' וגו': איש אֲשֶׁר יִשְׁחַט שור וגו'. דאס איז אמצות לא תעשה) מען טאר ניט שעכטן קרבנות אויסער די עזרה ודער הויף פון בית המקדש:

אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־
זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל־פְּנֵי
הַשָּׂדֶה וֶהֱבִיאֻם לַיהוָה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי
שְׁלָמִים לַיהוָה אוֹתָם׃ ו וְזָרַק הַכֹּהֵן
אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבַּח יְהוָה פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ
נִיחֹחַ לַיהוָה׃ ז וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־
זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹּאת
לָהֶם לְדֹרֹתָם׃ חמישי שלישי כשהן מחוברין ח וַאֲלֵהֶם
תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל

אונקלוס

ה בְּדִיל דִי יַיְתוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת דִבְחֵיהוֹן דִי אִינוּן דָבְחִין עַל אַפֵּי חַקְלָא וְיַיְתִינוּן קֳדָם יְיָ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לְוַת כַּהֲנָא וְיִכְסוּן נִכְסַת קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ יָתְהוֹן׃ ו וְיִזְרוֹק כַּהֲנָא יַת דְמָא עַל מַדְבְּחָא דַייָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיַסֵּק תַּרְבָּא לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃ ז וְלָא יְדַבְּחוּן עוֹד יַת דִבְחֵיהוֹן לְשֵׁידִין דִי אִינוּן טָעַן בָּתְרֵיהוֹן קְיָם עָלַם תְּהֵי דָא לְהוֹן לְדָרֵיהוֹן׃ ח וּלְהוֹן תֵּימַר גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל

ת"א והביאום לה'. ע"ז שם זבחים כו מה קו תמורה יב: וזרק סכהן. זבחים קח קים: והקטיר החלב. פסחים עט זבחים קיט מנחות כז: ולא יזבחו עוד. סנהדרין סא ע"ז נא זבחים קו: חקת עולם. שם ב לדרתם. כתלא קד: ואליהם תאמר. זבחים קז קט: איש איש. שם קח:

רשב"ם

דם שפך. חייב מיתה יחשב משמים לאיש ההוא אותו דם ששפך בשעת שחוטת חוץ: (ה) אשר הם זבחים על פני השדה. ויש מהם שטועים לשעירים ולא לשמים:

בעל הטורים

שחיטתו אעפ"כ שאמר כאלו קדשים לשוחטן בחוץ: (ה) והביאם. ג' דין. ואידך והביאום כאלו כנביאת ירמיה על הגולה. ואידך ולקחום עמים לביתם והביאום אל מקומם כשביל שהיו מביאין זבחיה לשעירים שהיו עובדים אליהם והביאום כאלו ומיד כשיעשו תשובה

שפתי חכמים

ספר דם אדם יחשב לאיש ההוא דאל"כ וכי לא ידענו שדם יחשב כששפך דם כשחיטה: ב דאי זביחה ממש היינו את זבחיהם יתירי הכאי נ"ל אלא אשר הם זובחים אשר הם רגילים לזבוח וק"ל. א"כ

רש"י

הזורק דמים בחוץ: (ה) אשר הם זובחים. אשר הם רגילים ב לזבוח: (ז) לשעירים. לשדים כמו (ישעי' יג)

פירוש להתורת אלהים

זייא זאלין בְּרֶענְגֶען דִיא יִשְׂרָאֵל אֶת זִבְחֵיהֶם זַייעֶר שֶׁעכְטוּנְג אֲשֶׁר וואס זַייא זֶענֶען גְוֶוייְנְלִיךְ גֶוועֶן צוּ שֶׁעכְטֶען עַל אויף דֶעם פֶעלְד זָאלִין זַייא שׁוֹין נִיט אַזוֹי טְהוּן נָאר וֶהֱבִיאֻם זַייא זָאלִין זַייא בְּרֶענְגֶען צוּ גָאט צוּ דֶער טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד צוּם כֹּהֵן וְזָבְחוּ אוּנ זָאלִין זַיי שֶׁעכְטֶען פַאר שְׁלָמִים צוּ גָאט׃ (ו) וְזָרַק אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל שְׁפְּרִיצֶען דָאס בְּלוּט אויף דֶעם מִזְבֵּחַ פוּן גָאט אִין דֶער טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד׃ (ז) וְלֹא יִזְבְּחוּ אוּנ זַייא זָאלִין נִיט שֶׁעכְטִין זִבְחֵיהֶם זַייעֶרֶע שֶׁעכְטוּנְג לַשְּׂעִירִם צוּ דִיא שֵׁדִים אֲשֶׁר וואס זַייא זֶענֶען זִיךְ טוֹעֶה נָאךְ זַיי חֻקַּת עוֹלָם אַחוֹק אויף אֵייבִּיג זָאל דָאס זַיין צוּ זַייעֶרֶע דוֹרוֹת ווּס וֶועט קוּמֶען נָאךְ זַייא׃ (ח) וַאֲלֵהֶם אוּנ זָאלְסְט צוּ זַייא זָאגִין אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ פוּן דִי יוּדִין אוּנ פוּן דֶעם

ליקוטים על התורה

(ז) וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִם וְגו'. נָאךְ אַזוֹי אַנְלַייכִין פְלֶעגִין טְהאן דִי פַארְצַייטִיגֶע פֶעלְקֶער זַיי פְלֶעגִין פְלַאנְצִין אַבּוֹים אִין דִי שָׁעָה וָואס זַיי הָאבִּין גֶעוואקְסְט דוּרְךְ כִּשּׁוּף, אַז אִין דִי שָׁעָה דַארְף מֶען דֶעם בּוֹים פְלַאנְצִין, נָאךְ דֶעם יָאהר הָאבִין זַיי אָפְּגֶעהַאקְט דֶעם בּוֹים ווִי זַיי הָאבִין גֶעוואקְסְט מִיט זַייעֶר כִּשּׁוּף אַז מֶען דַארְף אִים אָפְּהַאקִין, נָאכְדֶעם פְלֶעגְט קוּמֶען אַשֵׁד אוּנ הָאט זִיךְ גִיזֶעצְט אויף דֶעם שְׁפִּיץ בּוֹים אוּנ עֶר הָאט גֶעשְׁפְּרוּנְגֶען אוּנ גֶעטַאנְצְט אויף דֶעם בּוֹים אַזוֹי ווִי אַצִּיג. אוּנ עֶר הָאט גִיזָאגְט וָואס עֶס וֶועט זַיין, אוּנ מֶען הָאט צוּ דֶעם שֵׁד גִישָׁאכְטִין קָרְבָּנוֹת, דְרִיבֶּער הָאט דִי תּוֹרָה גִיזָאגְט צוּ דִי יוּדִין זַיי זָאלִין נִיט שֶׁעכְטִין קָרְבָּנוֹת צוּ דִי שְׂעִירִים וצוּ דִי שֵׁדִים] וָואס זַיי שֶׁעכְטִין בִּיז אִיצְט אויף דֶעם פֶעלְד, פַאר וָואס רוּפְט מֶען דִי שֵׁדִים שְׂעִירִים ווארוּם דִי שֵׁדִים וָואס זֶענֶען זְכָרִים הָאבִּין הָאר אויף דִי קֶעפּ, אוּנ דִי שֵׁדִים וָואס זֶענֶען נְקֵבוֹת הָאבִּין קֵיין הָאר אויף זַייעֶרֶע קֶעפּ, דְרִיבֶּער וֶוען רוּת אִיז גֶעקוּמֶען צוּ בּוֹעַז בַּיי נַאכְט, אוּנ עֶר הָאט נִיט גֶעוואוּסְט וֶוער זִיא אִיז הָאט עֶר מוֹרָא גִיהַאט טָאמֶער אִיז דָאס אַשֵׁד אַנְקֵבָה, דְרִיבֶּער הָאט עֶר גִיטַּאפְּט זַיין הַאנְד אויף אִיר קָאפּ אַז עֶר הָאט אָנְגֶעטַאפְּט זִיא הָאט הָאר אויף דֶעם קָאפּ. הָאט עֶר גֶעוואוּסְט אַז דָאס אִיז אַמֶענְטְשׁ הָאט עֶר בַּיי אִיר גִיפְרֶעגְט וֶוער זִיא אִיז׃

וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ־זָבַח׃ ט וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יְבִיאֶנּוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לַיהוָה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמָּיו׃ י וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ׃ יא כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ

וּמִן גִּיוֹרַיָּא דִּי יִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיהוֹן דִּי יַסִּיק עֲלָתָא אוֹ נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא׃ ט וְלִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא יַיְתֵינֵיהּ לְמֶעְבַּד יָתֵיהּ קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ׃ י וּגְבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיוֹרַיָּא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיהוֹן דִּי יֵיכוּל כָּל דְּמָא וְאֶתֵּן רוּגְזִי בֶּאֱנָשָׁא דְּיֵיכוּל יָת דְּמָא וְאֵשֵׁיצֵי יָתֵיהּ מִגּוֹ עַמֵּיהּ׃ יא אֲרֵי נְפַשׁ בִּשְׂרָא בִּדְמָא הִיא וַאֲנָא יְהַבְתֵּיהּ לְכוֹן עַל מַדְבְּחָא לְכַפָּרָא עַל נַפְשָׁתֵיכוֹן אֲרֵי דְמָא הוּא עַל נַפְשָׁא מְכַפֵּר׃

ת"א אשר יעלה עולה. שם קט: או זבח. שם קז: ואל פתח אהל מועד. שם קז קט: לעשות אתו. שם קז קח קט: לה'. שם קח תמורה ו: כל דם. חולין פד: כי נפש הבשר. יומא נט זבחים ב כו חולין קיז מעילה יא: כי הדם הוא. פסחים סה יומא ה זבחים מו מנחות לג חולין קיז כריתות כב מעילה יא:

רש"י

ושעירים ירקדו שם: (ח) אשר יעלה עולה. לחייב על המקטיר אברים ל בחוץ כשוחט בחוץ שאם שחט א' והעלה חבירו שניהם חייבים: (ט) ונכרת. זרעו נכרת מ וימיו נכרתין: (י) כל דם. לפי שנא' בנפש יכפר יכול לא יהא חייב אלא על דם המוקדשין ת"ל נ כל דם: ונתתי פני. (ת"כ) פנאי שלי ס פונה אני מכל עסקי ועוסק בו: (יא) כי נפש הבשר. של כל בריה בדם היא תלויה ע ולפיכך נתתיו על המזבח לכפר על נפש האדם תבוא נפש ותכפר

שפתי חכמים

דק"ל אשר הם זובחים משמע שכבר זבוח והרי אח"כ כתיב וזבחו זבחי שלמים. רא"ם: ל דק"ל מה בא ללמד אשר יעלה עולה אם לאסור שחיטת הקרבן חוץ והלא כבר נאמר איש איש אשר ישחט וגו' ומפרש דבא ללמד לחייב על המקטיר אברים בחוץ כשוחט כלו' אע"פ שנשחט אחד כבר בחוץ והפסיל הקרבן ה"א אם הוי מקריב אחר שחיטת פסול אינו עובר עליו דכבר פסלוהו הראשון בא הכ' ללמד ששניהם עוברים וחייבים: מ (נה"י) הא דלא פי' זה לעיל נראה משום דלעיל כתב טעמו שהוא ל' יחיד אבל מעמיו הוא ל' רבים משמע קאי הרבה מיני כריתות: נ כ' הרא"ם ויש לתמוה נ"ל כל לרבות אף דם חולין שלא נאכלו תיפוק ליה מקרא דרק הדם לא תאכל דפ' ראה שדרשו שם אע"פ שאין שם זריקת מזבח הוא באזהרה. ותירץ ושמא י"ל כתיב בהאי וכתיב בהאי כדאמרי' גבי חיוב מלה דהוא בזמן הזה. עכ"ל. (נה"י) כבודו במקומו מונח שלא ירד לחלק בין ל' חייב שפירושו כרת ובין ל' לא תאכלו שהוא באזהרה וחילוק זה פשוט הוא. ואשתמיטתיה להרא"ם מה שאמרו פ"ק דכריתות אמר רבא ג' כריתו' האמורות בדם למאי וכו' ע"ש: ס מפני שנתינת פניו של מקום בכ"מ הוא לטובה וכאן הוא לרעה: ע תיקן בזה דנפש דבקרא הוא לאו בשר ממש אלא כל בריה הוא נקרא בשם בשר כמ"ש כי השחית כל בשר

פירוש לתורת אלהים

גֵר וָואס וואהְנְט צְווִישֶׁען זֵיי אֲשֶׁר יַעֲלֶה וָואס עֶר וֶועט אוֹיף בְּרֵיינְגֶען דָאס מֵיינְט מֶען עֶר וֶועט מַקְטִיר זַיין דִיא אֵבָרִים אִין דֶער אוֹיסֶען: (ט) וְאֶל פֶּתַח אוּנ צוּ דֶער טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד וֶועט עֶר אִיהם נִיט בְּרֵיינְגֶען לַעֲשׂוֹת צוּ טָאן אוֹתוֹ אִיהם לַיְיָ צוּ גָאט וְנִכְרַת אוּנ עֶר זָאל פַאר שְׁנִיטֶען וֶוערִין דֶער מֶענְטְשׁ פוּן זַיין פָאלְק כְּלוֹמַר עֶר אִיז חַיָיב כָּרֵת: (י) וְאִישׁ אִישׁ אוּנ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ פוּן דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אָדֶער פוּן דִי גֵרִים וָואס וואהְנֶען צְווִישֶׁען אֵייךְ וָואס וֶועט עֶסִין אֵיינְס פוּן אַלֶע בְּלוּטִין וָואס מֶען טָאר נִיט עֶסִין וְנָתַתִּי פָנַי וֶועל אִיךְ גֶעבִּין מַיין צָארְען בַּנֶּפֶשׁ אִין דֶעם לַייבּ הָאוֹכֶלֶת וָואס וֶועט עֶסִין דָאס בְּלוּט וְהִכְרַתִּי אוֹתָהּ אוּנ אִיךְ וֶועל זִיא פַאר שְׁנֵיידִין פוּן צְווִישִׁין אִיהר פָאלְק: (יא) כִּי וָוארוּם נֶפֶשׁ דָאס לֶעבִּין מִיט דֶער נְשָׁמָה הַבָּשָׂר פוּן דֶעם לַייבּ בַּדָּם אִין בְּלוּט הִיא זִיא כְּלוֹמַר דָם לֶעבִּין פוּן אִיטְלִיכֶען בַּשֶׁעפֶּענִישׁ הֶענְגְט אָן דֶעם בְּלוּט וַאֲנִי אוּנ אִיךְ נְתַתִּיו אִיךְ הָאבּ גֶעגֶעבִּין דָאס בְּלוּט לָכֶם צוּ אֵייךְ עַל הַמִּזְבֵּחַ אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ לְכַפֵּר צוּ פַאר גֶעבֶּען עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם אוֹיף אֵייעֶרֶע לֵייבֶּער כְּלוֹמַר מַחֲמַת דֶעם וָואס דֶער נֶפֶשׁ הֶענְגְט אִין דֶעם בְּלוּט דְרוּם הָאבּ אִיךְ גֶעהֵייסִין מֶען זָאל דָאס שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ כְּדֵי דָאס נֶפֶשׁ פוּן דֶעם קָרְבָּן זָאל מְכַפֵּר זַיין אוֹיף אֵייעֶר נֶפֶשׁ כִּי וָוארוּם הַדָּם דָאס

יכפר: יב על־כן אמרתי לבני ישראל
כל־נפש מכם לא־תאכל דם והגר
הגר בתוככם לא־יאכל דם: יג ואיש
איש מבני ישראל ומן־הגר הגר
בתוכם אשר יצוד ציד חיה או־עוף
אשר יאכל ושפך את־דמו וכסהו

אונקלוס

יב על כן אמרית לבני
ישראל כל אנש מנכון
לא ייכול דם וגיוריא
דיתגירון ביניכון לא
ייכול דמא: יג וגבר
גבר מבני ישראל ומן
גיוריא דיתגירון ביניכון
די יצוד צידא חיתא
או עופא די מתאכיל
וישוד ית דמיה ויכסיניה

ת"א כל נפש מכם. פסחים כב יבמות קיד חולין קכ: אשר יצוד. חולין פד: חיה או עוף. חולין פד: אשר יאכל. שם פה: ושפך את דמו. שם פד פו שבת כב ביצה ח בב"ק לא: וכסהו בעפר. חולין ל פג פד פז:

רשב"ם

(יג) וכסהו בעפר. כי אז לא יהא ראוי לאכילה:

שפתי חכמים

את דרכו וגם נקט ל' תלייה להורות שאין הנפש מונחת בדם כי הנפש איננה ממש ואין שייך בה ל' הנחה כ"א ל' תלייה כלומר שקיומה אינו אלא בדם כי בהעדר הדם תפסד הנפש ואמר עוד ולפיכך במקום ואני דבקרא כלו' כיון שהנפש תלויה בדם לפיכך נתתי הדם לכפר על הנפש של אדם ולא שיהא ואני דבקרא סיפור בפני עצמו: פ פרש"י כאלו הוא לך שאינה מזומנת לו כלו' שלא יאכל בבר תדיל שלא יעני: צ וא"ת דלמא למעט טרפה הוא דאתא כגון שניקב קרום של מוח או שנשמטו פרסה. וי"ל דכוכסהו

בעל הטורים

יחזרו כדכתיב והביאום אל מקומם: (יג) ושפך את דמו וכסהו

רש"י

על הנפש: (יב) כל נפש מכם. להזהיר גדולי' על הקטנים: (יג) אשר יצוד. אין לי אלא ציד חוזין ותרנגולין מנין ת"ל ציד מ"מ א"כ למה נאמר אשר יצוד שלא יאכל בשר אלא פ בהזמנה זאת: אשר יאכל. פרט צ לטמאים:

פירוש לתורת אלהים

בלוט פון דעם קרבן הוא מהוט מכפר זיין אויף אייער נפש: (יב) על כן אמרתי דרום האב איך גיזאגט צו די קינדער ישראל כל נפש איטליכער מענטש לא תאכל דם זאל ניט עסין בלוט והגר דער פרעמדער וואס וואהנט צווישען אייך דאס הייסט וואס ער האט זיך באזעצט צווישען אייך לא יאכל דם טאר אויך ניט עסין בלוט: (יג) ואיש איש אונ איטליכער מענטש פון די יודין ומן הגר וכו' אשר יצוד וואס ער וועט פאנגען אחיה או אדער איין עוף אשר יאכל וואס מען מעג דאס עסין אונ וועט דאס וועלען עסען ושפך זאל ער. פאר גיסען זיין בלוט כלומר מען זאל דאס פריער שעכטין וכסהו בעפר אונ מען זאל דאס בלוט צו דעקין מיט ערד אדער מיט

ליקוטים על התורה

(יב) כל נפש מכם לא תאכל דם. דער אברבנאל פרעגט פאר וואס האט די תורה גיבאטין מען זאל ניט עסין בלוט, מיר קענען ניט זאגין ווייל די בלוט האט מען געשפריצט אויף דעם מזבח, פאר וואס טאר מען ניט עסין די בלוט פון חיות אונ ניט די בלוט פון עופות, וואס פון זיי האט מען ניט מקריב גיוועז קרבנות, אונ פאר וואס איז דער איסור פון בלוט עסין גרעסער ווי דער איסור פון נבלות אונ טרפות, נאר דער תירוץ איז ווייל אלע עסינווארג וואס דער מענטש עסט ווערט דאס עסין צו טיילט אין דעם מענטש, אביסול ווערט פון דעם עסין פלייש, אונ אביסול ווערט פעטס, אונ אביסול ווערט מיסט, אונ דאס אלץ גייט אריין אין גוף פון דעם מענטש אבער צום שכל פון דעם מענטש קומט דאס ניט, אונ די אלע-עסינווארג אפילו די וואס מען טאר ניט, ענדערין ניט דעם פערשטאנד, פון דעם מענטש, אבער דאס בלוט פון אבהמה אדער אחיה אדער אעוף, ווייל דאס בלוט ווען זיא קומט אריין אין דעם מענטש ווערט דאס בלוט נאר ניט גיענדערט, נאר די בלוט ווערט אריין געמישט אין די אדערין פון מענטש. אונ ווייל דאס גאנצע לעבין פון אלע לעבעדיגע זאכין איז אין די בלוט, דריבער אז עס קומט אריין אין דעם קערפער די בלוטען פון אבהמה אדער פון אחיה אדער פון אעוף, גייט אוועק דער פארשטאנד פון דעם מענטש נאך דעם רעכענונג ווי פיל בלוט ער האט געטרונקען אדער גיגעסין פיל אדער ווייניג. דריבער האט די תורה גיבאטין מען זאל קיין בלוט עסין. ווארום אז ער וועט זיך געוואהנען מיט דעם בלוט עסין, קען זיין אז מיט דער צייט זאל ער פארלירען דאס גאנצע מענטשליכע פארשטאנד אונ זאל ווערין ווי אבהמה, ביי די בלוט פון אבהמה איז דא צוויי דינים, ווען די יודין זענען גיוועז אין דער מדבר אונ אלע פלייש וואס זיי האבין גיגעסין זענען נאר גיוועז קרבנות. איז די בלוט פון דעם שעכטין פארגאסין גיווארין נאר אויף דעם מזבח. אונ ווען די יודין זענען אריין געקומען אין ארץ ישראל אונ זיי האבין גיהאט צוויי ערליי פלייש, פון די בהמות וואס זיי האבין מקריב גיוועז קרבנות, האט מען די בלוט פארגאסין אויף דעם מזבח, אונ די בהמות וואס מען האט געשאכטין אונ זיי זענען ניט גיוועז קרבנות, האט מען די בלוט געמוזט אויס גיסען אויף די ערד. גלייך ווי דאס וואלט גיוועז וואסער, אדער די בלוט פון אחיה אדער פון אעוף וואס מען האט ווי

מצות השם

(יג) [קסז] (עשה 65) לכסות את דם חיה ועוף אחר שחיטתן שנאמר כי יצוד ציד חיה או עוף וגו' ושפך את דמו וכסהו בעפר: ושפך את דמו וכסהו בעפר. דאס איז אמצות עשה אז מען שעכט אחיה אדער אעוף מוז מען צו דעקען זייער בלוט מיט ערד נעמט מען שיט אן אביסול ווייכע ערד, אונ אויף די ערד שעכט מען די חיה אדער די עוף; אונ דערנאך באדעקט מען די בלוט מיט ערד:

בְּעָפָר: יד כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ
בְנַפְשׁוֹ הוּא וָאֹמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
דַּם כָּל־בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ כִּי נֶפֶשׁ
כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הִוא כָּל־אֹכְלָיו יִכָּרֵת:
טו וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה
וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר וְכִבֶּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר:
טז וְאִם לֹא יְכַבֵּס וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ
וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ: פ יח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־

בְּעַפְרָא: יד אֲרֵי נְפַשׁ
כָּל בִּשְׂרָא דְּמֵיהּ
בְּנַפְשֵׁיהּ הוּא וַאֲמָרִית
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל
בִּשְׂרָא לָא תֵיכְלוּן אֲרֵי
נְפַשׁ כָּל בִּשְׂרָא דְּמֵיהּ
הִיא כָּל דְּיֵיכְלִינֵיהּ
יִשְׁתֵּיצֵי: טו וְכָל אֱנָשׁ
דְּיֵיכוּל נְבֵלָא וּתְבִירָא
בְּיַצִּיבַיָּא וּבְגִיּוֹרַיָּא וִיצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְמַיָּא
וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא
וְיִדְכֵּי: טז וְאִם לָא יְצַבַּע
וּבִשְׂרֵיהּ לָא יַסְחֵי
וִיקַבֵּיל חוֹבֵיהּ:
יח א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה

ת"א כי נפש כל בשר. חולין פו: ואמר לבני ישראל. שם כו: וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה. זבחים סט פ:

בעל הטורים

בעפר. דם חיה ועוף טעונין כסוי שאין מקריבין ממנו על המזבח שלא תהא מדה"ד מקטרגת. איך דם יאכל דם לכך צוהו לכסותו.

רש"י

(יד) דמו בנפשו הוא. דמו הוא לו במקום הנפש שהנפש תלויה בו: כי נפש כל בשר דמו הוא. הנפש היא הדם. דם ובשר ל' זכר. נפש ל' נקבה: (טו) אשר תאכל נבלה וטרפה. בנבלת עוף טהור דבר הכ' שאין לה טומאה אלא בשעה שנבלעת בבית הבליעה ולמדך כאן שמטמאה באכילתה ואינה מטמאה במגע. וטרפה האמורה כאן לא נכתב אלא לדרוש וכן שנינו יכול תהא נבלת עוף טמא מטמא' בבית הבליעה ת"ל טרפה מי שיש במינו טרפה יצא עוף טמא שאין במינו טרפה: (טז) ונשא עונו. אם יאכל קדש שפודנה כחוך מעיו אף שלא נתעכל עדיין וטבל אחר הבליעה

רשב"ם

(טו) אשר תאכל נבלה. אפי' קטן יטמא: (טז) ונשא

שפתי חכמים

מדכתיב הכא ושפך את דמו וכסהו ולעיל כתיב דם שפך מה להלן בחיטה באיכה לאויה כגון ששחט טרפה ואפ"ה כתיב וכסהו בעפר א"כ והשר יאכל נ"ל אלא פרט לשמאים הוא דאתא אליבא דל"מ ולא כהכמים דסלכתא כוותייהו וכ"ש: ק לא בדמיי של אדם תלויין בנפשו אלא נפשו תלוי בדמו: ר רלונו להרן והכי הבשר והדם שניהם ל' זכר הם ולמה כתיב היא. ומתרן הנפש היא הדם ומלת היא קאי על הנפש שהיא ל' נקבה: ש פי' מדכתי' ולא יאכל לטמאה בה כלו' שאין לו בה טומאה אלא ע"י אכילתה יצאת נבלת בהמה טמאה שמטמאה במגע ובמשא ומ"ה כתיב כאן וכל אשר תאכל ללמדך שמטמאה באכילה ולא במגע ובמשא ואין זה כ"א בנבלת עוף טהור דבהמה מטמאה במגע ובמשא: ת לאפוקי קודם בליעה בעודנה בפיו טהור ולאפוקי אחר הבליע' שהוא טהור: א כלו' קודם לכן היה כשר ועכשיו נעשה ולא זה

ליקוטים על התורה

גישאכטין. מוז מען די בלוט בדעקין מיט ערד, דער ספר נחל קדומים זאגט פאר וואס האבין די חיות אונ די עופות זוכה געוועזין מען זאל זייער בלוט צו דעקין מיט ערד אונ מאכין אברכה, ווייל ווען קין האט געהרגעט זיין ברודער הבל אויף דעם פעלד, אונ ער האט אים געלאזט ליגען אויף דעם פעלד זענען געקומען חיות אונ עופות אונ האבין אויסגעגראבין אגרוב אין די ערד אונ האבין איר בגראבין הבלן דריבער האבין זיי זוכה געוועזן מען זאל בדעקין זייער בלוט מיט ערד אונ מען זאל זאגין אברכה, דר מדרש תנחומא זאגט איין אנדער טעם פאר וואס גאט האט געבאטין מען זאל בדעקין די בלוט פון אחיה אונ די בלוט פון אשוף, ווייל ווען קין האט געהרגעט זיין ברודער הבל, האט קין ניט געוואסט וואס ער זאל טאהן מיט אים, זענען געקומען צווי פייגיל אונ איינר האט געהרגעט דעם אנדערן אונ האט אויסגעגראבין אגרוב אונ האט בגראבין דעם געהרגעטין פויגיל, האט קין אויך אזוי געטאהן:

פירוש לתורת אלהים

אש: (יד) כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר וואָרום דאס חיות פון אלע בשעפעניש הענגט אין זיין בלוט ואומר אונ דרום זאג איך צו די קינדער ישראל דַּם כָּל בָּשָׂר דאס בלוט פון איטליכען לייב לא תאכלו ואלט איר ניט עסין כִּי נֶפֶשׁ וואָרום דיא נשמה פון איטליכען לייב איז דאס בלוט אזוי ווי אויבין איז געשטאנען כָּל אוכליו איטליכער וואס עסט דאס בלוט יִכָּרֵת וועט ער ווערין פאר שניטען ער איז חייב כרת: (טו) וְכָל נֶפֶשׁ אונ איטליכער מענטש אֲשֶׁר תֹּאכַל וואס וועט עסין אנבלה וואס פון זיך געלעבערט איז געפיינערט וּטְרֵפָה אדער אטרפה וואס זיא איז פאר צוקט געוואָרען פון איין חיה, רש"י שרייבט דער פסוק שמועסט פון אנבלת עוף טהור בָּאֶזְרָח

סייא איוד וועט דאס עסין וּבַגֵּר אונ סייא אגר וועט דאס עסין וְכִבֶּס בְּגָדָיו זאל ער וואשין זיינע קליידער וְרָחַץ בַּמַּיִם אונ זאל זיך טובלען אין וואסער וְטָמֵא אונ ער זאל זיין טמא ביז פאר נאכט אונ דער נאך וְטָהֵר וועט ער זיין ריין: (טז) וְאִם לֹא יְכַבֵּס אונ אז ער וועט ניט וואשין זיינע קליידער וּבְשָׂרוֹ אונ זיין

מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

לְמֵימַר׃ ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃

יום ו כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה והרגום והפטרה:

ג כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר
יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה
אֶרֶץ־כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם
שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא
תֵלֵכוּ׃ ד אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת־
חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת בָּהֶם אֲנִי

ג כְּעוֹבָדֵי עַמָּא דְאַרְעָא דְמִצְרַיִם דִּי יְתֵיבְתּוּן בַּהּ לָא תַעְבְּדוּן וּכְעוֹבָדֵי עַמָּא דְאַרְעָא דִכְנַעַן דִּי אֲנָא מָעֵיל יַתְכוֹן לְתַמָּן לָא תַעְבְּדוּן וּבְנִימוֹסֵיהוֹן לָא תְהָכוּן׃ ד יַת דִּינַי תַּעְבְּדוּן וְיַת קְיָמַי תִּטְּרוּן

ת"א ובחקותיהם לא תלכו. סנהדרין נב ע"ז יא כב חולין עח: ושם מקתי. יומא סז:

בעל הטורים

סמך לפרשת דם: (ג) ובחקותיהם לא תלכו. רמז שאין סומ־

שפתי חכמים

שאין כו' כלו' שלא היה לו שעת הכושר: ב דק"ל הל"ל עון ומפ' דל' עונו משמע בעונש המיוחד הנכנס בטומאה למקדש והיינו שעונש הכתוב בשאר כל טומאות שהוא בכרת. כא"ס. א"נ דק' לרש"י למה ישא עונו אם מטמא א"ע: ג (מהרא"י) דק"ל נ"ל בשרו הל"ל ואם לא כבס בגדיו ולא רחץ במים כדכתיב בסמוך וכבס בגדיו ורחץ במים. ומתרץ דמ"ה כתיב ובשרו על רחילת גופו כו' פי' אם לא טבל שהיא רחילת הגוף ענוש כרת אם אכל קודש או נכנס למקדש אבל אם לא כבס בגדיו וזרקן למקדש ואפי' נגעו בגדיו בעודנו עליו במת ונכנס למקדש בעודן נוגעין במת פטור מן הכרת וחייב במלקות: ד (כא"ס) דאלהים זה מדת הדין כלו' ליפרע על עונות. ה' זו מדת הרחמים כלו' לכפר על עונות אם יעשה תשובה ולשלם שכר על המצות. (נח"י) ולא זכר ע"ש הרב ריש פ' וארא אני ה' וגו' הכי דמאני הוא מפיק לה בלא מלת אלהים ע"ש: ה פי' ארץ גושן דאם לא כן אשר ישבתם בה ל"ל: ו פי' אף ממעשה ארץ גושן וכ"ש משאר מצרים דאל"כ מאי וכמעשה ארץ כנען שהכתוב הולך ומוסיף ממצרים לגושן ומגושן לכנען: ז פ"ק דכתובות פרש"י טרטיאות פלטי ע"א ושרים של עובדי אלילים: ח (ג"א) ואצטדיאות שחוק שמשימים את השוורים ושאר חיות לנגחם ולהלחם זע"ז: ט כגון

רש"י

נסתן

או יכנס למקדש ב חייב על טומאה זו ככל שאר טומאות: ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. על רחילת גופו ענוש כרת ועל כבוס ג בגדים במלקות: (ב) אני ה' אלהיכם. אני הוא שאמרתי בסיני (שמות כ) אנכי ה' אלהיך וקבלתם עליכם מלכותי מעתה קבלו גזרותי. ר' אומר גלוי וידוע לפניו שסופן להמשך בעריות בימי עזרא לפיכך בא עליהם בגזרה אני ה' אלהיכם דעו מי גוזר עליכם. דיין להפרע ד ונאמן לשלם שכר: (ג) כמעשה ארץ מצרים. (ת"כ) מגיד שמעשיהם של מצרים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות ואותו מקום שישבו בו ה ישראל מקולקל מן הכל: אשר אני מביא אתכם שמה. מגיד שאותן עממין שכבשו ישראל ו מקולקלים יותר מכולן (ת"כ): ובחקתיהם לא תלכו. מה הניח הכ' שלא אמר אלא אלו נמוסות שלהן דברים החקוקין להם כגון ז טרטיאות ח ואצטדיאות רמ"א אלו דרכי האמורי שמנו חכמים: (ד) את משפטי תעשו. אלו דברים האמורים בתורה ט במשפט שאלו לא נאמרו היו כדאי לאומרן: ואת חקתי תשמרו. דברים שהם גזירת המלך שיצה"ר משיב עליהם למה לנו לשומרן ואוה"ע משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז וטהרת מי

פירוש להורה אלהים

ליב וועט ער ניט טובלן אונ וועט עסין הרומה אדער קדשים אדער ער וועט אריין גיין אין ביהמ"ק ונשא עונו וועט ער ליידין זיינע זינד: (א) וידבר אונ גאט הט גירעט צו משה אונ הט צו איהם אזוי געזאגט: (ב) דבר רייד צו דיא קינדער ישראל ואמרת אליהם אונ זאלסט זאגין צו זייא אז א' האב אזוי גיזאגט אני יי אלהיכם איך בין אייער גאט כלומר בשעת איך האב מיך בוויזין אויף דעם בארג סיני האב איך געזאגט אנכי יי אלהיך איך בין דיין גאט אונ איהר האט אויף אייך מקבל געוועזן מיין מלוכה דרום מוזט איהר האלטען מיינע גזירות, וואס זענען מיינע גזירות: (ג) כמעשה אזוי ווי די מעשים פון דעם לאנד מצרים אשר ישבתם וואס איהר זענט גיוועסין אין איהר לא תעשו זאלט איהר ניט טאן וכמעשה אונ אזעלכע מעשים וואס דיא לייט טוען וואס וואהנען אין לאנד כנען אשר וואס איך וויל אייך ברענגען שמה דארטין לא תעשו זאלט איר ניט טאן ובחקותיהם אונ אין זייערע געזעץ זאלט איהר ניט גיין: (ד) את משפטי תעשו מיינע גירעכט זאלט איהר טאהן, רש"י שרייבט דאס מיינט מען אזעלכע זאכין וואס זיי זענען געזאגט געווארין אין דער תורה מיט גירעכט דאס הייסט אזעלכע מצות וואס זיי זאלין אפילו אין דער תורה ניט שטיין וואלט רעכט געוועזן מען זאל זייא אליין טאן ואת חקותי תשמרו מיינע געזעץ זאלט איהר היטען דאס מיינט מען אזעלכע זאכין וואס גאט האט גוזר געוועזן אז

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ה וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְהוָה׃ ס ששי ו אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי יְהוָה׃

אונקלוס

לְמֵיהָךְ בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ ה וְתִטְּרוּן יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי דִּי יַעֲבֵיד יָתְהוֹן אֱנָשָׁא וְיֵחֵי בְהוֹן בְּחַיֵּי עָלְמָא אֲנָא יְיָ׃ ו גְּבַר גְּבַר לְכָל קְרִיב בִּשְׂרֵיהּ לָא תִקְרְבוּן לְגַלָּאָה עֶרְיָא אֲנָא יְיָ׃

ת"א ושמרתם את. עקרים מד מה:

אשר יעשה. כ"ק נח סנהדרין נט מכות כג. ע"ז ג: וחי בהם. יומא פה סנהדרין עד ע"ז כו עקדה שער ע: אני ה'. יומא סו: איש איש אל כל שאר בשרו. שבת יג חגיגה יא כתובות מז סנהדרין ז ע"ז יז:

בעל הטורים

בתיך הגימא שלא יתקה את המינין (חולין ס"כ): (ה) וחי בהם. ובמיך ליה לא תקרבו לגלות ערוה לומר אע"פ בליתי וחי בהם לא תקרבו לגלות ערוה כי בגילוי עריות יהרג ואל יעבור: (ו) אני

רשב"ם

עונו, אם יאכל קדש או יכנס למקדש: (ה) וחי בהם. אבל אם לא יעשה. ונכרתו הנפשות העושות מקרב

רש"י

הגלות לכך נא' אני ה' גזרתי עליכם אי אתם רשאי להפטר: ללכת בהם. אל תפטר מתוכם שלא תאמר י למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות: (ה) ושמרתם את חקותי. לרבות שאר דקדוקי הפרשה כ שלא פרט הכתוב בהם. (ת"כ) ד"א ליתן שמירה ועשיה לחוקים ושמירה ועשיה למשפטים ל לפי שלא נתן אלא עשייה למשפטים ושמירה לחוקים: וחי בהם. לעוה"ב שאם תאמר בעוה"ז והלא סופו הוא מת: אני ה'. נאמן לשלם שכר: (ו) לא תקרבו. להזהיר הנקבה כזכר לכך נא' ם ל' רבים: אני

שפתי חכמים

גזל וש"ד: י דאל"כ ללכת בהם ל"ל שהרי תשמרו כתיב: כ דאל"כ ושמרתם ל"ל הרי כבר כתיב ואת חקותי תשמרו: ל פי' דלעיל כתיב ואת חקותי תשמרו והכא כתיב אשר יעשה אותם דקאי אחוקים ומשפטים ושמירה ועשייה למשפטים לעיל כתיב את משפטי תעשו והכא כתיב ושמרתם את חקותי ואת משפטי: מ וא"ת והא דרך הפסוק לדבר כן בל' רבים ר"ל כל א' מכם כמו בסמוך דכתיב תשמרו ולא תעשו ולא תלכו. וי"ל דשאני הכא הואיל ובתחלה כתב ל' יחיד דכתיב איש וגו' ואח"כ כתיב תקרבו ל' רבים אלא ע"כ תקרבו לרבות הנקבה. וא"ת למה אצטריך לרבות גבי עריות בהוא ל"ת והא נקבה ג"כ חייבת במצות ל"ת דהא הוקשה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. וי"ל דעריות שאני בפלגתא שאר איסורין שבתורה כגון אכילת איסור ונבלה וטרפה באשה חייבת דהא היא עשתה האיסור כמו האיש אבל גבי עריות הבועל עושה מעשה והנבעלת לא עשתה ולא כלום דהרי היא

ליקוטים על התורה

(ה) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וגו' הָאָדָם וָחַי בָּהֶם וגו'. די גְמָרָא לֶערְנְט פוּן דֶעם פָּסוּק אַז אַלֶע מִצְוֹת פוּן דִי תּוֹרָה וֶוערִין בָּטֵל אוֹיבּ עֶס אִיז סַכָּנַת נְפָשׁוֹת, דֶער מֶענְטְשׁ זָאל נָאר טָאהן דִי חֻקִּים אוּנ מִשְׁפָּטִים אוֹיבּ עֶר וֶועט לֶעבִּין דוּרְךְ זֵייא, אָבֶּער אוֹיבּ עֶר קֶען שְׁטַארְבִּין דוּרְךְ זֵיי, זָאל עֶר נִיט טָאהן דִי חֻקִּים אוּנ מִשְׁפָּטִים, זֶועגֶען דִי חֻקִּים אוּנ מִשְׁפָּטִים אוּנְטֶערְטֶענִיג אוּנְטֶער דֶעם מֶענְטְשׁ, פַאר וָואס זָאל דָאס אַזוֹי זַיין, נָאר מֶען קֶען זָאגִין וַוייל יֶעדֶער יוּד הָאט אֵיין אוֹת אִין דִי תּוֹרָה, דִי נְשָׁמָה פוּן יֶעדֶער יוּד אִיז אַפָּאר סִיט זַיין אוֹת פוּן דִי תּוֹרָה, אַזוֹי וִוי אַמַאן מִיט אַוַוייבּ, אַזוֹי וִוי דֶער מַאן גִיט צוּ זַיין וַוייבּ אַלֶע זַאכִין וָואס זִיא דַארְף, אַזוֹי גִיט דִי תּוֹרָה צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ אוֹיךְ אַלְץ וָואס עֶר דַארְף. אוּנ אַז דֶער מַאן זָאל דַארְפִין עֶסִין אָדֶער אַקְלֵייד אוּנ דָאס וַוייבּ זָאל דַארְפִין עֶסִין אָדֶער אַקְלֵייד. אוּנ אַז עֶס אִיז נָאר דָא פַאר אֵיינֶעם, וֶוערְט אַוֶועק גִישְׁטוֹיסִין דֶער מַאן פַאר זַיין וַוייבּ. דַארְף מֶען אִיר גֶעבִּין נִיט אִים, אַזוֹי אִיז בַּיי דֶעם מֶענְטְשׁ מִיט דִי תּוֹרָה, אוֹיבּ מֶען קֶען נָאר טָאהן אֵיינְס, אוֹיבּ מֶען וֶועט מְקַיֵּים זַיין דִי תּוֹרָה וֶועט שְׁטַארְבִּין דֶער מֶענְטְשׁ. אוּנ אוֹיבּ מֶען וִויל דֶער מֶענְטְשׁ זָאל לֶעבִּין מוּז מֶען מְבַטֵּל זַיין דִי תּוֹרָה, וֶוערְט אַוֶועק גִישְׁטוֹיסִין דִי תּוֹרָה פַאר דֶעם מֶענְטְשׁ:

(ו) אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ וגו'. דֶער קְדוּשַׁת לֵוִי זָאגְט

פירוש לתורת אלהים

מֶען זָאל דָאס טָאהן אוּנ דֶער יֵצֶר הָרָע פְּרֶעגְט פַאר וָואס הַאלְטִין מִיר אַזֶעלְכֶע מִצְוֹת וָואס אִיז אָהן אַטַעַם דְהַיְינוּ וָואס מֶען טָאר נִיט עֶסִין חֲזִיר אָדֶער וָואס מֶען טָאר נִיט גֵיין אִין שַׁעַטְנֵז אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע זַאכִין דְרוּם שְׁטֵייט וַוייטֶער אִין פָּסוּק אֲנִי יְיָ אִיךְ גָאט הָאבּ דָאס גוֹזֵר גִיוֶוען טָארְסְטוּ דִיךְ דֶער פוּן נִיט פַּאטֶערְן נָאר לָלֶכֶת בָּהֶם דוּ זָאלְסְט גֵיין אִין זֵיי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אִיךְ בִּין אַיְיעֶר גָאט אִיךְ בִּין בִּגְלֵייבְּט צוּ צָאלִין שָׂכָר: (ה) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי אוּנ אִיר זָאלְט הִיטֶן מַיין גֶזֶעץ וְאֶת מִשְׁפָּטַי אוּנ מַיינֶע גֶערֶעכְט אֲשֶׁר דֶער מֶענְטְשׁ וֶועט זֵיי טָאהן וָחַי בָּהֶם וֶועט עֶר לֶעבֶּען דוּרְךְ זֵיי לְעוֹלָם הַבָּא אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין בַּאגְלֵייבְּט צוּא בְּצָאלֶען שָׂכָר: (ו) אִישׁ אִישׁ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ אֶל כָּל צוּ זַיין לֵייבּ פְרַיינְט לֹא תִקְרְבוּ זָאלְט אִיר נִיט גִינֶעהֶען לְגַלּוֹת צוּ אַנְפְּלֶעקִין עֶרְוָה אִיר שַׁאנְד כְּלוֹמַר אִיר זָאלְט נִיט מְזַנֶּה זַיין מִיט זֵיי אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין

מצות השם

(ו) [קפח] (לאו לז) שלא נהנה ונתקרב לאחת מן העריות כגון דברים שיש בהם קירוב בשר כחבוק ונשוק וכדומה לעידונים אלו שנאמר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני ה':

אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ וגו'. וְדָאס אִיז אַמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה) אַיְיד טָאר זִיךְ נִיט דֶערְנֶעהֶנְטֶערִין צוּ אַזוֹי אַאִשָּׁה וָואס יִיר טָאר נִיט תַּהֲנָה הָאבֶּען מִיט אִיר, עֶר טָאר זִיא נִיט אַרוּם נֶעמֶען מִיט דִי הֶענְד, עֶר טָאר זִיא נִיט קוּשֶׁען, עֶר טָאר נִיט לַאכֶען צוּ אִיר, עֶר טָאר נִיט קוּקֶען אוֹיף אִיר שֵׁיינְקַייט, אוּנ עֶר טָאר נִיט זַיין אִין אַשְׁטוּבּ מִיט אִיר אַלֵיין וְאוּנ אַפִּילוּ אַזוֹי אַאִשָּׁה וָואס זִיא הָאט קֵיין מַאן אוּנ עֶר מֶעג זִיא נֶעמֶען פַאר אַוַוייבּ, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען טָאר עֶר נִיט זַיין מִיט אִיר אַלֵיין אִין אַשְׁטוּבּ)

ס ז ערות אביך וערות אמך לא תגלה אמך הוא לא תגלה ערותה: ס ח ערות אשת־אביך לא תגלה ערות אביך הוא: ס ט ערות אחותך בת־אביך או בת־אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן:

ז ערית אבוך ועריות אמך לא תגלי אמך היא לא תגלי עריתה: ח ערית אתת אבוך לא תגלי עריתא דאבוך היא: ט ערית אחתך בת אבוך או בת אמך דילידא מן אבוך מן אתתא אוחרי או מן אמך מן גבר אוחרן לא

ת"א ערות אביך. סנהדרין נד: וערות אמך. שם נג נד: אמך היא. שם עא עה: ערותם. שם נג: ערות אשת. שם כד: ערות אחותך. יבמות כב כג:

רשב"ם

עמה: (ט) מולדת בית או מולדת חוץ, פנויה. כך נראה

בעל הטורים

ס'. ערות אביך וערות אמך. כי שלשה שותפין יש באדם:

רש"י

ה'. נאמן ב לשלם שכר: (ז) ערות אביך. זו אשת אביך או אינו אלא כמשמעו נא' כאן ערות אביך ונאמר להלן (ויקרא כ) ערות אביו גלה מה להלן אשת אביו אף כאן אשת אביו: וערות אמך. להביא אמו שאינה ע אשת אביו: (ח) ערות אשת אביך. לרבות לאחר מיתה: (ט) בת אביך. אף בת אנוסה פ במשמע: מולדת בית או מולדת חוץ. בין שאומרים לו לאביך קיים את אמה ובין שאומרים

שפתי חכמים

כקרקע עולם לכן אצטריך לרבוי שמיבעת: ג אע"פ דאין כאן עבייה מצוה אלא הרחקת עבירה ואין שייך לו' לשלם שכר אלא במעשה י"ל כל מי שבא עבירה לידו וניצל הימנה נותנים לו שכר כאלו עשה מצוה: ס ר"ל משכב זכר. וכתב הרא"ם יש לתמוה על ר"י ורש"י ז"ל שהביאו דבריו למה לא הביאו הג"ש של אביך אביך מקרא דערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך היא שהיא בלדו ומיירי באזהרה כמותו והביא הג"ש מקרא דפרשת קדושים דמיירי בעונש והניח הדבר בתימה (כה"י) ואני אומר דהיא הנותנת מערות אשת אביך הנכתב בלדו היה קשה כדמקשה התם אימלי אלא באזהרה וכו' עיי"ש מנין דהא זה הפסוק כסמוך מיירי נ"כ באזהרה וע"כ מוכרח נלמד מאשת אביו גלה ע"ש: ע ר"ל כגון שנולד מאנוסת אביו או ממפותת אביו : פ וקרא דערות

פירוש להתורת אלהים

באנגלייבט צוא בצאלין שבר: (ז) ערות אביך דיא שאנד פון דיין פאטער דאס מיינט מען דעם פאטערס ווייב אפילו זיא איז ניט זיין מוטער וערות אמך אונ דיא שאנד פון דיין מוטער אפילו זיא איז ניט דיין פאטערס ווייב דהיינו דער פאטער הט איר גט גיגעבען לא תגלה זאלסטו ניט אנפלעקען אמך היא זיא איז דיין מוטער לא תגלה ערותה טארסטו ניט אנפלעקען איר שאנד: (ח) ערות אשת אביך דיא שאנד פון דיין פאטערס ווייב אפילו דיין פאטער איז גישטארבען לא תגלה טארסטו ניט אנפלעקען ווארום ערות אביך הוא עס איז אשאנד פון דיין פאטער: (ט) ערות אחותך דיא שאנד פון דיין שוועסטער בת אביך וואס זיא איז דיא טאכטער פון דיין פאטער כלומר זיא איז מיט דיר אשוועסטער פון איין פאטער אונ ניט

ליקוטים על התורה

עס שטייט אין פסוק בכל דרכיך דעהו, אין דיינע אלע וועגין זאלסטו וויסען גאט, אלע זאכין וואס דער מענטש טוהט זאל ער נאר טראכטין, אז ער טוהט די זאך ווייל גאט האט גיבאטין, ווען ער עסט אונ טרינקט, זאל ער טראכטין ער עסט אונ טרינקט ער זאל האבין כח צו דינען גאט, ווען ער שלאפט זאל ער טראכטין ער זאל זיך אפרוהען וועט ער האבין כח צו דינען גאט, אונ אזוי זאל זיין ביי אלע זאכין, זאגט די תורה דער מענטש וואס נעמט אווייב זאל ער ניט גיגנגען צו זיין ווייב וועגין תאוה. איש איש אל כל שאר בשרו, יעדער מענטש וואס וועט זיך בהעפטין מיט זיין ווייב (לא תקרבו לגלות ערוה), זאלט איר ניט גיגנען וועגין לגלות ערוה, וועגין דעם תענוג וואס מען האט פון די אשה, נאר איר זאלט גינגען צו אייערע ווייבער ווייל אני ה', ווייל איך גאט האב גיבאטין מען זאל דאס טאהן, נאך זאגט די תורה איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו, יעדער מענטש זאל ניט גינגען צו אזוי אאשה וואס זיא איז אסור צו אים, דאס מיינט מען ער זאל ניט זיין אליין מיט איר אין אשטוב, ער זאל ניט פיל ריידין אונ ניט לאכין מיט איר. ווייל דאס וועט

מצות השם

(ז) [קסס] (לאו לח) שלא לגלות ערות האב שנאמר ערות אביך לא תגלה:

(שם) [קל] (לאו לט) שלא לגלות ערות האם שנא' וערות אמך לא תגלה אמך היא לא תגלה ערותה:

(ח) [קלא] (לאו ק) שלא לגלות ערות אשת האב לעולם שנאמר ערות אשת אביך לא תגלה:

(ט) [קלב] (לאו קא) שלא לגלות ערות אחותו מאביו או מאמו אף שהיא מאנוסת אביו או שהיא אחותו מאמו מן הזנות בכל ענין שהיא נאסרה עליו שנאמר ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן:

ערות אביך לא תגלה. ודאס איז אמצות לא תעשה מען טאר ניט מזנה זיין מיט דעם פאטערס ווייב. אפילו זיא איז ניט זיין מוטער:

ערות אמך לא תגלה ודאס איז אמצות לא תעשה מען טאר ניט מזנה זיין מיט אמוטער אפילו זיא איז ניט זיין פאטערס ווייב, דהיינו דער פאטער איז געשטארבען אדער ער האט איר גיגט:

ערות אחותך וגו'. ודאס זענען צוויי מצות לא תעשה מען טאר ניט חתונה האבען אונ ניט מזנה זיין מיט אשוועסטער, סיי זיא איז זיינע אשוועסטער פון פאטער אונ מוטער, אונ סיי זיא איז נאר אשוועסטער פון איין פאטער אונ ניט פון איין מוטער, אונ סיי זיא איז אשוועסטער פון איין מוטער אונ ניט פון איין פאטער:

י ס ערות בת־בנך או בת־בתך לא תגלה ערותן כי ערותך הנה: ס
יא ערות בת־אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא לא תגלה ערותה: ס
יב ערות אחות־אביך

אונקלוס

תגלי עריתהן: י ערית בת ברך או בת ברתך לא תגלי עריתהן ארי עריתך אינון: יא ערית בת אתת אבוך דילידא מן אבוך אחתך היא לא תגלי עריתה: יב ערית אחת אבוך

ת"א ערות בת־בנך. סס כב כג לז: ערות בת אשת אביך. יבמות כב: ערות אחות אביך. סס נד:

רש"י

לו הולא את אמה כגון ממזרת או נתינה: (י) ערות בת בנך וגו'. בבתו מאנוסתו הכ' מדבר צ' ובתו ובת בתו מאשתו ק' אנו למדין מערות אשה ובתה שנא' בהן לא תגלה בין שהיא ממנו בין שהיא מאיש אחר: ערות בת בנך. ק"ו לבתך ר' אלא לפי שאין מזהירין מן הדין למדוה מגז"ש במס' יבמות: (יא) ערות בת אשת אביך. לימד שאינו חייב על אחותו משפחה ונכרית לכך נאמר בת אשת

שפתי חכמים

בת אשת אביו ללמד מי שיש לו אישות לאביך בה פרט לאחותו שילדה לאביו מן השפחה משום דלא תפסי בה קדושין: צ דל"ת בנה תאמר מדכתיב בת בנך ובת בתך הא בת בנה ובת בתה מאיש אחר מותר והא כתיב ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ובת בתה. ל"ש שמיירי באנוסה דלאו אשתו ולפיכך אינו באזהרת לא תגלה אלא בבת בתו הבאה מזרעו אבל בתו בל אנוסתו שבאה מזרע אחרים אינו באזהרת לא תגלה וה"ה בת אשתו דלאו בתו: ק פי' וא"ת אבל בזה המקרא בל ערות בת בנך וגו' באנוסים קמיירי א"כ בתו ובת בתו מנוסתו מנין דליכא למימר דאתיא בק"ו מאנוסתו דהא אין מזהירין ואין עונשין מן הדין והשיב בתו אנו למדין וכו': ר פי' ק"ו לבתך מן האנוסה דאלו מן הנשואין מערות אשה ובתה ילפינן: ש כתיב הכא בערוא בת בנך הנה

ליקוטים על התורה

ברייגגען לגלות ערוה, ער זאל מיט איר מזנה זיין, ותוספות זאגט אין די מסכת מגלה דריבער לייענט מען יום כפור צו מנחה די פרשה פון עריות, מיר דערמאנען פאר גאט אזוי ווי דו האסט אונז גיבאטין מיר זאלין ניט אויפדעקן וואס אשאנד איז, און מיר האבין דיך גיפאלגט, אזוי זאלסטו ניט אויפדעקן אונזער שאנד פון עבירות. נאך אטעם איז ווייל די ווייבער גייען יום כפור געצירט וועגען די הייליגקייט פון טאג און פארין נאכט ווייל מען איז מיד פון תענית גייען ארויס ווייבער און מאנסלייט פון שוהל אפצורוהען דריבער לייענט מען די פרשה פון עריות דערמאנען דעם איסור פון צו גיינען צו אשה, מען זאל ניט קומען חס ושלום צו אעבירה פון מזנה זיין און אפילו ניט צו פארבאכטן וועגן זנות מען זאל ניט קומען חס ושלום צו זרע לבטלה, אין דעם הייליגען טאג:

פירוש לתורת אלהים

פון איין מוטער או אדער בת אמך זיא איז איין טאכטער פון דיין מוטער מולדת בית סיא דיא טאכטער איז געבארען געווארען צו דיין פאטער פון אנדערע וואס ער מעג זיא האלטען ביי זיך אין שטוב פאר אווייב או מולדת חוץ אדער די טאכטער איז געבארין געווארין צו דיין פאטער פון אנדערע וואס ער טאר זי ניט האלטען פאר אווייב דהיינו ער הט זי געהאט פון אמוזרת לא תגלה ערותן: (י) ערות בת בנך די שאנד פון דיין זונס טאכטער או בת בתך אדער פון דיין טאכטערס טאכטער זאלסטו ניט אנפלעקען ווארום עס איז דיין שאנד: (יא) ערות די שאנד פון דיא טאכטער פון דיין פאטערס ווייב מולדת אביך וואס זיא האט גיבארין פון דיין פאטער אחותך הוא איז זיא דיין שוועסטער לא תגלה ערותה זאלסטו ניט אנפלעקען איהר שאנד: (יב) ערות די שאנד פון דיין פאטערס שוועסטער זאלסטו ניט

מצות

(י) [קלג] (לאו קב) שלא לגלות ערות בת הבן שנא' ערות בת בנך לא תגלה:

(שם) [קלד] (לאו קג) שלא לגלות ערות בת הבת שנא' או בת בתך לא תגלה ערותן כי ערותך הנה:

(שם) [קלה] (לאו קד) שלא לגלות ערות הבת ק"ו מערות בת בנך ולפי שאין עונשין מן הדין לא למדה הכתוב אלא מג"ש כמבואר במס' יבמות (דף ג) (והרי היא מגופי תורה):

(יא) [קלו] (לאו קה) שלא לגלות ערות בת אשת אביו דהיינו אחותו מנשואת אביו כאמור ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא לא תגלה ערותה:

(יב) [קלז] (לאו קו) שלא לגלות ערות אחות האב מ"מ שנאמר ערות אחות אביך לא תגלה שאר אביך היא:

ערות בת בנך וגו'. דאס זענען צוויי מצות לא תעשה מען טאר ניט חתונה האבען און ניט מזנה זיין מיט אאייניקיל, סיי זיא איז אטאכטער פון זיין זוהן און סיי זיא איז אטאכטער פון אטאכטער ואפילו ער האט מזנה גיווען מיט אאשה און זיא האט גיבארען פון איהם אטאכטער. טאר ער ניט חתונה האבען און ניט מזנה זיין מיט די טאכטערס אטאכטער, דאס איז זיין אייניקיל:

השם

ועס איז אמצות לא תעשה מען טאר ניט חתונה האבען און ניט מזנה זיין מיט אאייגענע טאכטער, אפילו זיא איז געבארען געווארען פון אזוי אאשה וואס איר פאטער האט מיט איר מזנה גיווען:

ערות בת אשת אביך לא תגלה. דאס איז אמצות לא תעשה, אז איינער האט חתונה געהאט מיט אווייב און ער האט מיט איר אזוהן מיט אטאכטער, אדער ער האט אטאכטער פון איין ווייב און איין זוהן פון איינאנדער ווייב, אדער די מוטער האט אזוהן פון איין מאן און אטאכטער פון איין אנדער מאן, טאר ניט דער זוהן גענומען די שוועסטער פאר אווייב, אבער אז דער מאן האט אזוהן פון איין אנדער ווייב, און דאס ווייב האט אטאכטער פון איין אנדער מאן, מעגען די קינדער חתונה האבען איינער מיט דעם אנדערין: ערות אחות אביך לא תגלה ערות אחות אמך לא תגלה. דאס זענען צוויי מצות לא תעשה. מען טאר ניט נעמען אמומע פאר אווייב, סיי זיא איז זיין פאטערס שוועסטער און סיי זיא איז זיין מוטערס שוועסטער:

לֹא תְגַלֵּה שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא: ס
יג עֶרְוַת אֲחוֹת־אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה כִּי־
שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא: ס יד עֶרְוַת אֲחִי־
אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא
תִקְרָב דֹּדָתְךָ הִוא: ס טו עֶרְוַת
כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֵּה אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא
לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס טז עֶרְוַת אֵשֶׁת־
אָחִיךָ לֹא תְגַלֵּה עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא:

אונקלוס

לָא תְגַלֵּי קְרִיבַת אֲבוּךְ הִיא: יג עֶרְיַת אֲחַת אִמָּךְ לָא תְגַלֵּי אֲרֵי קְרִיבַת אִמָּךְ הִיא: יד עֶרְיַת אֲח אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי לְאִתְּתֵיהּ לָא תִקְרַב אִתַּת אֲח אֲבוּךְ הִיא: טו עֶרְיַת כַּלְּתָךְ לָא תְגַלֵּי אִתַּת בְּרָךְ הִיא לָא תְגַלֵּי עֶרְיְתַהּ: טז עֶרְיַת אִתַּת אֲחוּךְ לָא תְגַלֵּי עֶרְיְתָא דַאֲחוּךְ הִיא: יז עֶרְיַת

ת"א בשר אביך היא. בתרא קט: בשר אמך היא. שם: ערות אחי אביך. סנהדרין נד: ערות כלתך לא תגלה. יבמות כה: אשת בנך הוא. סנהדרין נג עו: ערות אשת אחיך. יבמות נה: ערות אחיך היא. שר

רש"י

אביך ברחויה לקידושין: (יד) ערות אחי אביך לא תגלה. ומה היא ערותו אל אשתו לא תקרב: (טו) אשת בנך היא. לא אמרתי אלא כשיש לבנך אישות בה א פרט לאנוסה

שפתי חכמים

...ן כתיב ערות אשה ובתה וגו' והתם כתיב ג"כ הנה מה הנה דכתיב התם מיירי בבתה אף הכא דכתיב הנה מיירי בבתה: ת הכא גבי ערות אחיך לא הולך לכתוב אחריו אל אשתו לא תקרב להודיע מה היא ערותו מפוס דסמך הקרא על הנ"ם דלעיל: א והא דלא נקט רש"י גם לעיל גבי ערות בת אשת אביך אנוסה אף בת אנוסה במשמע. וא"ת מ"ם הכא דממעט מקרא דאשת בנך מפים דלעיל מרבינן אנוסה להיות כדכתיב בת אביך ופרש"י אף בת אנוסה מפני דלעיל ריבה הכ' מפום דכתיב בת אביך ואף בת אנוסה את האנוסה ואנו גבי בת אשת אביך אינו ממעט האנוסה אם משמע ה"נ כתיב כלתך אף האנוסה במשמע. ותירץ הרא"ם בהני התם דהוי תרי קראי וכל אחד נדרש לעצמו וכיון שמהאחד משמע אף האנוסה ומהאחד משמע למעט אנוסה כדי שלא יסתור זה את זה דרשו שלא בא נמעט אלא השפחה וכו' בלבד כדי לקיים שני המקראות אבל הכא שהרבוי והמיעוט שניהם במקרא א' אין כל א' נדרש לעצמו אלא קאתו מעטר קאתו כלהום כלתך

פירוש להורת אלהים

אַנְפְּלֶעקְען שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא וָוארוּם זִיא אִיז אַיין לַייבּ פְרַיינְד פוּן דַיין פָאטֶער: (יג) עֶרְוַת דִי עֶרְוָה פוּן דַיין מוּטֶערְס שְׁוֶועסְטֶער זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקְען כִּי שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא וָוארוּם זִיא אִיז אַלַייבּ פְרַיינְד פוּן דַיין מוּטֶער: (יד) עֶרְוַת דִי עֶרְוָה פוּן דַיין פָאטֶערְס בְּרוּדֶר לֹא תְגַלֵּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקְען אוּנ וָואס אִיז זַיין עֶרְוָה אֶל אִשְׁתּוֹ צוּ זַיין וַוייבּ זָאלְסְטוּ נִיט גֶנֶעהֶנְען דָאס הֵייסְט דוּא זָאלְסְט מִיט אִיהר נִיט מְזַנֶּה זַיין אוּנ נִיט גֶעמֶען פַאר אַוַוייבּ וָוארוּם דוֹדָתְךָ הִוא זִיא אִיז גְרֶעכוּנְט ווִיא דַיין מוּמֶע: (טו) עֶרְוַת כַּלָּתְךָ דִי עֶרְוָה פוּן דַיין שְׁנוּר זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקְען וָוארוּם אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא זִיא אִיז דַיין זוּנְס וַוייבּ דְרוּם לֹא תְגַלֶּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקְען אִיהר עֶרְוָה: (טז) עֶרְוַת דִי עֶרְוָה פוּן דַיין בְּרוּדֶרְס וַוייבּ זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקְען וָוארוּם עֶרְוַת דָאס אִיז דִי שַׁאנְד פוּן דַיין בְּרוּדֶער:

מצות השם

(יג) [קלה] (לאו קז) שלא לגלות ערות אחות האם בכל ענין שתהיה שנא' ערות אחות אמך לא תגלה כי שאר אמך היא:
(יד) [קלט] (לאו קח) שלא לגלות ערות אחי אביו בכל ענין שיהי' נקרא אחיו שנא' ערות אחי אביך לא תגלה:
(שם) [כ] (לאו קט) שלא לגלות ערות אשת אחי אביו שנא' אל אשתו לא תקרב דודתך היא:
(טו) [כא] (לאו קי) שלא לגלות ערות אשת מי שקרוי בנו אפי' ממזר פרט לבן שפחה ונכרית כי אין זה קרוי בנו שנאמר ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה:
(טז) [כב] (לאו קיא) שלא לגלות ערות אשת אחיו בכל ענין שתהיה חוץ מכשהיא במקום מצוה בתורה התם התירו בפירוש והכא אסרה שנא' ערות אשת אחיך לא תגלה ערות אחיך היא:

אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דוֹדָתְךָ הִיא, וָדָס זֶענֶען צְווייא מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂהוּ אַיין טָאהל פַאר מֶען נִיט נֶעמֶען דֶעם פָאטֶערְס בְּרוּדֶערְס וַוייבּ וֶוען עֶר לֶעבְּט, אוּנ אַפִילוּ וֶוען דֶעם פָאטֶערְס בְּרוּדֶער אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט זַיין וַוייבּ נֶעמֶען:

עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֵּה וגו' וְדָאס אִיז אַמִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂהוּ. אַמֶענְטְשׁ טָאר נִיט מְזַנֶּה זַיין מִיט זַיין שְׁנוּר דָאס אִיז מִיט זַיין זוּהְנְס וַוייבּ, אֲפִילוּ דֶער זוּהְן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען, אָדֶער עֶר הָאט זִיא גֶעגֶט פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען טָאר עֶר נִיט מְזַנֶּה זַיין מִיט זַיין וַוייבּ אוּנ נִיט חַתוּנָה הָאבֶּען מִיט אִיר, אוּנ אֲפִילוּ דֶער זוּהְן אִיז אַמַמְזֵר פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען טָאר נִיט דֶער פָאטֶער מְזַנֶּה זַיין אָדֶער חַתוּנָה הָאבֶּען מִיט זַיין זוּהְנְס וַוייבּ, נָאר אַז אֵיינֶער הָאט אַזוּהְן פוּן אַנָּכְרִיָּה אָדֶער פוּן אַכְּנַעֲנִישְׁע דִינְסְט, מִיט זַיין וַוייבּ מֶעג דֶער פָאטֶער חַתוּנָה הָאבֶּען אוֹיבּ דֶער זוּהְן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען:

עֶרְוַת אֵשֶׁת אָחִיךָ לֹא תְגַלֵּה וגו'. וְדָאס אִיז אַמִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה. אַמֶענְטְשׁ טָאר נִיט מְזַנֶּה זַיין אוּנ חַתוּנָה הָאבֶּען אוֹיךְ נִיט מִיט זַיין בְּרוּדֶערְס וַוייבּ, אֲפִילוּ זַיין בְּרוּדֶער אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען אָדֶער עֶר הָאט זִיא גֶעגֶט סַיידֶען דֶער בְּרוּדֶער אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען אָן קִינְדֶער:

ס יז ערות אשה ובתה לא תגלה
את־בת־בנה ואת־בת־בתה לא
תקח לגלות ערותה שארה הנה
זמה הוא: יח ואשה אל־אחתה לא
תקח לצרר לגלות ערותה עליה
בחייה: יט ואל־אשה בנדת טמאתה

אִתְּתָא וּבְרַתַּהּ לָא תְגַלֵּי
יָת בַּת בְּרַהּ וְיָת בַּת
בְּרַתַּהּ לָא תִסַּב לְגַלָּאָה
עֶרְיְתַהּ קָרִיבָן אִנּוּן
עֵצַת חֶטְאִין הִיא:
יח וְאִתְּתָא עִם אֲחָתַהּ
לָא תִסַּב לְאַעָקָא לַהּ
לְגַלָּאָה עֶרְיְתַהּ עֲלַהּ
בְּחַיַּהָא: יט וּלְאִתְּתָא
בְּרִיחוּק סְאוֹבְתַהּ לָא

ת"א ערות אשה ובתה. שם כב לג: את בת בנה. שם כא: שארה הנה. חגיגה יא יבמות ג כריתות ס: זמה הוא. חגיגה יא יבמות ג סנהדרין עב כריתות ה טו: ואשה אל אחותה. יבמות ג יד כח קידושין נ: לצרר עליה בחייה. יבמות ח ט יג: לגלות ערותה עליה קידושין ח: ואל אשה בנדת. בבא יג מכות יד שבועות יח כריתות ב:

בעל הטורים

(יח) עליה בחייה גימ' הף היבמה (עם האותיות): (יט) ואל אשה. ב' . דין. ואידך ואל אשה נדה לא יקרב וכן בנדת ב' הכא

רש"י

ושפחה ונכרית: (יז) ערות אשה ובתה. לא אסר הכתו' אלא ע"י נשואי הראשונה לכך נא' לא תקח ל' קיחה. וכן לענין העונש אשר יקח את אשה ואת אמה (ויקרא כ) לשון קיחה אבל אנס אשה מותר ב לישא בתה: שארה הנה. קרובות זו לזו: זמה. עצה כתרגומו ג עצת הטאין שיצרך יועצך להטות: (יח) אל אחתה. שתיהן ד כאחת: לצרר. ל' צרה לעשות את זו צרה לזו: בחייה. למדך שאם גרשה

רשב"ם

בעיני לפי פשוטו: (יח) לצרור. כמו וכעסתה צרתה, שתי נשים לאיש אחד נקראות צרות זו לזו:

שפתי חכמים

אמרתי באותה שיש לבנך היבום כה פרט לאנוסה וכו' שאין לבנך אישות בה וכו': ב ומקרא של ערות בת בנך וגו' דאסר הקרא בת אנוסתו לא אסר אלא בתו ובת בתו מאנוסתו אבל בתה ובת בתה לא: ג כי דגש המ"ם מגיה את הכסל והוי זמם כהוא לשון מחשבה: ד כדהנן המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינה מקודשת מדכתיב אשה אל אחותה לא תקח לא יהו לקוחים

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יט) ואל אשה. לפי שהוא עלוי אללה כימי טהרתה שייך נמימר שלא תקרב כיאתה אלא המתן עד שתטהר:

פירוש להורת אלהים

(יז) עֶרְוַת דִי עֶרְוָה פון איין אִשָּׁה אונ איהר טאכטער לא תְגַלֵּה זאלסטו ניט אנפלעקין כלומר ווען איינער נעמט אווייב טאר ער ניט נעמען פאר אווייב אונ ניט מְזַנֶה זיין מיט איהר טאכטער אדער אז ער נעמט די טאכטער טאר ער ניט נעמען פאר אווייב אונ ניט מְזַנֶה זיין מיט איהר מוטער אֶת בַּת בְּנָהּ דיין ווייבס זונס טאכטער וְאֶת בַּת בִּתָּהּ אדער איהר טאכטערס טאכטער לא תִקַּח טארסטו ניט נעמען לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ צו אנפלעקין איהר שאנד ווארום שַׁאֲרָה הֵנָּה זייא זענען איינס מיט דעם אנדערען לייב פריינד זִמָּה הִוא דאס איז איין עֵצָה פון דעם יֵצֶר הָרָע וואס ער רעט דיך אן צו זינדיגען: (יח) וְאִשָּׁה אונ איין אִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ צו איהר שוועסטער לא תִקָּח זאלסטו ניט נעמען כלומר טארסט ניט נעמען צוויא שוועסטער זייא זאלין בייא דיר זיין פאר ווייבער לִצְרוֹר צו באליידיגען דאס הייסט אז מען האט צוויא ווייבער איז איינע צו דער אנדערער אצרה לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ צו אנפלעקין איהר ערוה עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ בייא זיין ווייבס לעבין טאר ער ניט נעמען איהר שוועסטער פאר אווייב אבער אז דאס ווייב שטארבט מעג ער יא נעמען איהר שוועסטער: (יט) וְאֶל אִשָּׁה אונ צו איין אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ אין איר

מצות השם

(יז) [כג] (לאו קיב) שלא לגלות ערות אשה ובתה שנא' ערות אשה ובתה לא תגלה וגו':

(שם) [כד] (לאו קיג) שלא לגלות ערות אשה ובת בנה על ידי נשואי הראשונה כנזכר במצוה הקודמת שנאמר את בת בנה ואת בת בתה לא תקח וגו':

(שם) [כה] (לאו קיד) שלא לגלות ערות אשה ובת בתה על ידי נשואי הראשונה שנא' ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה היא:

(יח) [כו] (לאו קטו) שלא יקח אדם אחות אשתו כ"ז שאשתו בחיים ואפי' שגרש את אשתו אחותה אסורה עליו בכל ענין עד שתמות אשתו זו שנתקדשה לו ראשונה שנא' ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה:

(יט) [כז] (לאו קטז) שלא לבוא על האשה נדה ולא יקרב אליה כמוס קירוב ונגיעה שנא' ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב: עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לא תְגַלֶּה וגו'. ודאס זענען דריי מִצְוֹת לא תַעֲשֶׂה אז איינער האט גענומען אווייב טאר ער ניט מְזַנֶה זיין אונ ניט חַתוּנָה האבען מיט איר טאכטער אונ ניט מיט איר מוטער, אפילו דאס ווייב איז נישטארבין אדער ער האט זיא גיגט, אונ מען טאר ניט נעמען אווייב מיט איר זוהנס אטאכטער, אונ ניט מיט אטאכטערס אטאכטער:

וְאִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ וגו'. ודאס איז אמִצְוַת לא תַעֲשֶׂה מען טאר ניט חַתוּנָה האבען מיט צוויי שוועסטער, אונ אפילו ער האט איינע גיגט פון דעסטוועגען טאר ער ניט האלטין די אנדערע שוועסטער, אונ אויב ער האט חתונה געהאט מיט איין שוועסטער אונ זיא איז געשטארבען. מעג ער חתונה האבען מיט די אנדערע שוועסטער:

וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טוּמְאָתָהּ וגו'. ודאס איז אמִצְוַת לא תַעֲשֶׂה אמאן טאר זיך ניכט באהעפטין מיט זיין ווייב ווען זיא איז אנִדָּה, אונ אפילו זיא האט שוין אבגעציילט די זיבען ריינע טעג. פון דעסטוועגען איז זי טמֵאה ביז זיא איז זיך טובל, אונ דער מאן טאר זיך ניט באהעפטין צו זיין ווייב ווען

לא תקרב לגלות ערותה: כ ואל־
אשת עמיתך לא־תתן שכבתך
לזרע לטמאה־בה: כא ומזרעך לא־
תתן להעביר למלך ולא תחלל
את־שם אלהיך אני יהוה: שביעי רביעי
כשהן מחוברין כב ואת־זכר לא תשכב
משכבי אשה תועבה הוא: כג ובכל־
בהמה לא־תתן שכבתך לטמאה־
בה ואשה לא־תעמד לפני בהמה

אונקלוס

תקרב לגלאה עריתה:
כ ובאתת חברך לא תתן
שכובתך לזרעא
לאסתאבא בה: כא ומזרעך
לא תתן לאעברא למולך
ולא תחיל ית שמא
דאלהך אנא יי: כב וית
דכורא לא תשכוב
משכבי אתתא תועבתא
היא: כג ובכל בעירא
לא תתן שכובתך
לאסתאבא בה ואתתא
לא תקום קדם בעירא

ת"א לא תקרב. שבועות יח: ומזרעך לא תתן. מגילה כה סנהדרין עד: משכבי אשה. יבמות פג סוטה כו קידושין כב סנהדרין יד נס הוריות ד: ובכל בהמה לא תתן. סנהדרין נד:

בעל הטורים

ולידך כטומאת בנדת עמי המלות באם לא קרב אל אשה נדה כתיב ביה לדיק הוא חיה יחיה אבל אם קרב אליה בנדת טומאתה

רש"י

לא יטמא את אחותה כל זמן שהיא בחיים: (כא) למלך. ע"ז היא ששמה מולך וזו היא עבודתה שמוסרים בנו לכומרים ועושין שתי מדורות גדולות ומעבירין את הבן ברגליו בין שתי מדורות האש: לא תתן. זו היא מסירתו לכומרים: להעביר למלך. זו העברת האש: (כג) תבל הוא. לשון קדש ערוה וניאוף וכן ואפי על תבליתם (ישעי'

שפתי חכמים

אפי' באחת מהן. ופי' אל אחותה כמו על ופי' כמו עם אחותה כמו על גביו שפירושו עם גביו: ה (דב"ט) דאל"כ בחייה ל"ל הא כבר

פירוש לתורת אלהים

אום ריינקייט פון דער נדה לא תקרב זאלסטו ניט גיעהנען צו אנפלעקן איהר ערוה דאס מיינט מען אמאנם פערזאהן מאר ניט משמש המטה זיין מיט אאשה וואס זיא איז אנדה אפילו זיא איז זיין ווייב: (כ) ואל אשת עמיתך אונ צום ווייב פון דיין חבר לא תתן זאלסטו ניט געבען דיין גלעגער זרע צו זייען כלומר מיט איין פרעמד ווייב מארסטו ניט מזנה זיין לטמאה צו פאר אום ריינגען זיך מיט איהר: (כא) ומזרעך אונ פון דיינע קינדער לא תתן זאלסטו ניט געבען להעביר צו מאכען איבער פארען דורך דעם פייער למולך צו דער ע"ז וואס ווערט גרופין מולך (רש"י שרייבט) דיא ע"ז מולך האט מען אזוי גדינט אמענטש האט זיין קינד איבער געגעבערט צו די דינערס אונ זייא האבין גמאכט צווייא גרוסע פלאקערין פייער אונ האבין דאס קינד גפירט צווישען די צווייא פלאקערין ולא תחלל אונ זאלסט ניט פאר שעמען דעם נאמען פון גאט אבער אז דוא ווערסט יא אזוי טאהן ווערסטו פאר שעמען גאטס נאמען אני יי דוא זאלסט וויסען אז איך בין גאט אונ קאן בצאלען דיר איין עונש: (כב) ואת זכר אונ מיט אזכר זאלסטו ניט מזנה זיין משכבי אשה אזוי וויא מיט איין אשה ווארום תועבה הוא דאס איז אום ווערדיג: (כג) ובכל בהמה אונ זאלסט ניט מזנה זיין מיט אבהמה לטמאה דוא זאלסט דיך ניט

מצות השם

(כא) [כח] (לאו קיו) שלא למסור אחד או שכיס מבניו כדי להעבירם באש כדרך עבודת המולך בנה' ומזרעך לא תתן להעביר למולך:

(כב) [כט] (לאו קיח) שלא לבוא אל הזכר ולא להביא הזכר עליו שנא' ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא:

(כג) [ל] (לאו קיט) שלא לבוא על מום בהמה וחיה ולא יביאם עליו שנא' ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה:

מען ווייס זיא דארף זעהן נדה, דהיינו זי איז געוואהנט צו זעהן נדות אלע דרייסיגסטען טאג ביי טאג, מוז דער מאן זיך דערווייטערן פון איר דעם גאנצין דרייסיגסטען טאג, פון ווען עס ווערט נאר טאג. אונ אויב זיא איז געוואהנט צו זעהן נדות די נאכט צום דרייסיגסטען טאג, מוז דער מאן זיך דערווייטערן פון איר די גאנצע נאכט וואס גיהער צום דרייסיגסטען טאג, פון דער צייט וואס ווערט נאר נאכט:

מזרעך לא תתן להעביר למולך וגו'. ודאס איז אמצות לא תעשה. עס איז געווען איין מין עבודה זרה. מען האט געמאכט צוויי פלאמען פייער. איינס געגען דאס אנדערע, אונ אפאטער פלעגט געבין איין קינד אדער צוויי קינדער פון זיינע קינדער צו די כומרים פון די עבודה זרה, אונ די כומרים פלעגין פירען דאס איינע קינד אדער די צוויי קינדער צווישען די פייערין אונ דאס קינד איז פארברענט געווארען, די עבודה זרה האט מען גירופען מולך ודורך פירן זאגט די תורה דער פאטער ואדער דער כומר וואס וועט אזוי טאהן זאל מען אים פערוארפען מיט שטיינער אונ מען זאל אים הרגנען:

לִמְשַׁלַּט בַּהּ תִּבְלָא הוּא: כד לָא תִסְתַּאֲבוּן בְּכָל
אִלֵּין אֲרֵי בְכָל אִלֵּין
אִסְתָּאֲבוּ עַמְמַיָּא דִּי אֲנָא
מַגְלֵי מִן קֳדָמֵיכוֹן:
כה וְאִסְתָּאֲבַת אַרְעָא
וְאַסְעָרִית חוֹבַהּ עֲלַהּ
וְרוֹקִינַת אַרְעָא יָת
יָתְבָהָא: כו וְתִטְּרוּן אַתּוּן
יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי וְלָא
תַעְבְּדוּן מִכֹּל תּוֹעֲבָתָא
הָאִלֵּין יַצִּיבַיָּא וְגִיּוֹרַיָּא
דִּי יִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן:
כז אֲרֵי יָת כָּל תּוֹעֲבָתָא
הָאִלֵּין עֲבַדוּ אֱנָשֵׁי אַרְעָא

לְרִבְעָהּ תֶּבֶל הוּא: כד אַל־תִּטַּמְּאוּ
בְּכָל־אֵלֶּה כִּי בְכָל־אֵלֶּה נִטְמְאוּ
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם:
כה וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֺנָהּ
עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֶיהָ:
מפטיר כו וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי
וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכֹּל
הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר
בְּתוֹכְכֶם: כז כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת
הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר

ת"א אל תטמאו בכל אלה. סנהדרין
כא מכות כד: ותטמא הארץ.
שבת לג: ובמרתם אתם. סנהדרין
ס: כי את כל. שבת לג יבמות כא נדרים פא תמורה כט:

משלי חכמים

(כד) אַל תִּטַּמְּאוּ בְּכָל אֵלֶּה וגו'. נָאט האָט גיזאָגט צו משה ער זאָל זאָגין צו די יודין איר זאָלט אייך ניט מְטַמֵּא זיין מיט די אַלֶע מיאוּסֶה זאַכען, וואָרום די פֶעלְקֶער וואָס איך שיק זיי ארויס פון דעם לאַנד פון אייערטוועגין, זיי זענען טָמֵא גיוואָרין מיט די מיאוּסֶה זאַכין און זיי האָבין מְטַמֵּא גיוועזן דאָס לאַנְד, דְרִיבֶּער האָט דאָס לאַנד זיי אויסגעשפּיגען פון זיך, און אַז איר וועט טאָהן די מיאוּסֶה זאַכין וועט דאָס לאַנְד אַייך אויך אויסְשְׁפּייען פון זיך, און נאָך מֶעהר וועט אייך גאָט שְׁטְרָאפִין, די מֶענְטְשִׁין וואָס וועלין טאָהן די מיאוּסֶה זאַכין וועלין פַארְשְׁנִיטֶען ווערין פון זייער פאָלְק. די פְּסוּקִים זענען שְׁווער צו פַארְשְׁטֵיין. בַּיי די כְּנַעֲנִים שְׁטֵייט זיי זענען טָמֵא גיוואָרין מיט די אַלֶע זאַכין, זעהט אויס אַז די כְּנַעֲנִים האָבין גיטאָהן אַלֶע מיאוּסֶה זַאכין, דַאמָאלְס זֶענען זיי גישְׁטְרָאפְט גיוואָרין, אָבֶער ווען זיי האָבין נאָר גיטאָהן אַבִּיסוּל פון די מיאוּסֶה זאַכין, זֶענֶען זיי ניט גישְׁטְרָאפְט גיוואָרֶען, און די יודין האָט גאָט גיבָאטען וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכֹּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה, עֶס שְׁטֵייט ניט וְלֹא תַעֲשׂוּ כָּל הַתּוֹעֵבוֹת, איר זאָלט ניט טאָהן אַלֶע מיאוּסֶה זאַכין, נאָר עֶס שְׁטֵייט איר זאָלט ניט טאָהן פון דיא אַלֶע מיאוּסֶה זאַכין, מֵיינְט מֶען אֲפִילוּ אַבִּיסוּל פון די מיאוּסֶה זאַכען זאָל מֶען אויך ניט טאָהן און אַז די יודין וועלֶען טאָהן אֲפִילוּ אַבִּיסוּל פון די מיאוּסֶה זאַכֶען וועלֶען זיי אויך גֶעשְׁטְרָאפְט ווערֶען גְלַייך מיט די כְּנַעֲנִים, וואָס זיי האָבען גֶעטָאהן אַלֶע מיאוּסֶה זאַכֶען. פַאר וואָס זָאלֶען די יודין זיין עֶרְגֶער צום גֶעשְׁטְרָאפְט ווערֶען ווי די כְּנַעֲנִים, נאָר אַז מיר וועלֶען זֶעהֶען און אַכְטונג גֶעבֶען אויף די מֶענְטְשֶׁין וואָס זֶענֶען אויף דֶער וועלְט, וועלֶען מיר גֶעפִינֶען צְווייא עֶרְלַיי מֶענְטְשִׁין, עֶס זֶענֶען דאָ מֶענְטְשִׁין וואָס זיי זֶענֶען אַיידְעלֶע, אַז מֶען זאָגט צו אים עֶר זָאל זיין עֶסִין מִיטָאג, וועט עֶר פְרֶעגֶען וואָס וועט מֶען אים גֶעבֶען עֶסִין, ווייל ניט יֶעדֶער עֶסִין איז פַאר אים גוט, און ניט יֶעדֶער מַשְׁקֶה איז פַאר אים גוט, און אֲפִילוּ דָאס עֶסִין אָדֶער דָאס טְרִינְקֶען וואָס עֶר קֶען עֶסִין, עֶסְט עֶר דָאס מיט די מָאס און מיט די וואָג, וואָרוּם טָאמֶער וועט עֶר עֶסִין אָדֶער טְרִינְקֶען

פירוש להורת אלהים

פַאר אום רֵיינִיגִין מיט איהר וְאִשָּׁה און איין אשה זאל זיך ניט שְׁטֶעלֶען פַאר אַבְּהֵמָה לְרִבְעָה צו מְזַנֶה זיין מיט איהר תֶּבֶל הוּא דאָס הֵייסְט נִיאוּף אָדֶער דאָס הֵייסְט אַפַאר מִישׁוּנג: (כד) אַל תִּטַּמְּאוּ איהר זאָלְט זיך ניט פַאר אום רֵיינִיגֶען אין אַלֶע דיא זאַכֶען ווָס פְרִיעֶר איז גישְׁטאַנֶען כִּי וואָרום אין די אַלֶע זאַכֶען נִטְמְאוּ זֶענֶען פַאר אום רֵיינִיגְט גיוואָרין דיא פֶעלְקֶער אֲשֶׁר וואָס איך פַאר שִׁיק פַאר אַייך וַתִּטְמָא און דורך דֶעם איז דאָס לאַנְד פַאר אום רֵיינִיגְט גיוואָרין וָאֶפְקֹד האָב איך גֶערֵיינִיקְט איהר זִינְד אויף איהר וַתָּקִא דְרום האָט דאָס לאַנְד אויס גִשְׁפִּיגֶען אירֶע זִיצֶרְס: (כו) וּשְׁמַרְתֶּם און איהר זאָלְט היטֶען מיין גֶזֶעץ און איר זאָלט אַייך דֶערְוַוייטֶערין פון אַלֶערְלֵיי די אום וועֶרְדִיקֵייט הָאֶזְרָח דֶער אַלְט גֶזֶעסֶענֶער און דֶער גֵר וואָס איז צְווִישֶׁען אַייך: (כז) כִּי וואָרום אַלֶע די אום וועֶרְדִיקֵייט עָשׂוּ האָבִין גיטאָהן די מֶענְטְשֶׁען אֲשֶׁר וואָס זייא זֶענֶען דְרִינֶען

מצות השם

(שס) [ריח] (לאו קכ) שלא תביא האשה בהמה על עצמה שנא' ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא:

וְאֶת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה וגו'. ודאָס איז אמִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה אַיין זָכָר טאָר ניט מְזַנֶה זיין מיט דֶעם אַנדערויי זָכָר אַזוי ווי מֶען איז מְזַנֶה מיט אַאִשָּׁה:

וּבְכָל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ וגו'. ודאָס איז אמִצְוַת לא תַעֲשֶׂה סיי אַזָכָר און סיי אַנְקֵבָה טאָרין ניט מְזַנֶה זיין מיט אַבְּהֵמָה:

לפניכם ותטמא הארץ: כח ולא־תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה

די קדמיכון ואסתאבת ארעא: כח ולא תרוקן ארעא יתכון בסואביכון

ת"א ולא תקיא. שבת לג:

שפתי חכמים

כתיב אל המותה דמשמע שתיהן כא׳: ו דלפי פשוטו של מקרא משמע שלא תקיא הארץ את ישראל אפי׳ אם יטמאו אותה כאשר קאה את הגוי שטימאו אותה וא"כ מה גיזם להם שישמרו את החוקים והמשפטים לכן הביא משל לבן מלכים וכו׳ כלו׳ שאתם הייו כמו בן מלכים שאם יאכל דבר מאוס מיד מקיא מפני שהוא

רש"י

י). ד"א תבל הוא ל׳ בלילה וערבוב זרע אדם וזרע בהמה: (כח) ולא תקיא הארץ אתכם. משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאין עומד במעיו אלא מקיאו כך ארץ ישראל ו אינה מקיימת עוברי עבירה ותרגומו ולא תרוקן לשון

פירוש לתורת אלהים

געסין פאר אייך דורך דעם ותטמא איז פאר אום ריינגט געווארין דאס לאנד: (כח) ולא תקיא אונ דאס

משלי חכמים

אביסול מעהר ווי די מאס וועט ער שוין קראנק ווערען, אונ אויב ער דארף עסען גיין אדער פארען וועט ער פריער פרעגען אויף דעם וועטער וואס אין גאס איז, אונ אויב דער וועטער וועט אים ניט געפעלין וועט ער ניט ארויס גיין פון שטוב. אונ עס זענען דא אנדערע מענטשין וואס זענען גאר פארקערט זיי זענען שטארק אין דער נאטור, אז ער דארף גיין אדער פארען פרעגט ער גאר ניט אויף דעם וועטער, ווייל עס איז אים קיין אונטערשייד וועלכער וועטער עס איז, אפילו עס רעגענט אדער עס שנייט אדער עס איז אנרויסער פראסט וועט ער אלין גיין אין וועג אונ עס וועט אים ניט שאדין טאהן, אונ ווען ער וועט וועלען עסין וועט ער ניט פרעגען וואס מען וועט אים געבין עסין, נאר וואס מען וועט אים געבין וועט ער עסין אונ וואס מען וועט אים געבען טרינקען וועט ער טרינקען, אונ ער וועט גיט אפמעסטין ווי פיל ער זאל עסין אדער ווי פיל ער זאל טרינקען, נאר ער וועט אריין לייגען אין בויך ווי פיל עס וועט קענען אריין, אונ ער איז גאנץ שטארק אונ געזונד, אונ ניט אזוי געשווינט וועט אים שאדין טאהן אפילו ער זאל אים דארפען צוריק איבערבריכען. ווי איז אבער עס זאל ביי דעם מענטש טרעפין ער האט זיך אנגיגעסען אפולען בויך זאס מיט שלעכטע עסין אונ ער איז קראנק געווארען, אונ מען האט אים מיט גרויסע שווערע ארבייט צוריק געזונד געמאכט, אבער דער מאגען איז שוואך געווארען, אונ דער גאנצער קערפער זיינער איז שוואך געווארען, ער קען שוין איצט אויך ניט עסין אלע עסענוואַרג, ער קען שוין איצט אויך ניט גיין אין גאס אויף יעדער וועטער, ער איז אויך געווארען איידיל, ווייל ער איז קראנק גיוועזין אונ האט קאליע געמאכט דעם מאגען איין לעצפיל עסין איבעריגע ער וועט עסין וועט דאס אים אויך שאדען טאהן אונ ער וועט קראנק ווערען, דאס זעלבינע איז ביי ארץ ישראל אויך, אין די ערשטע יאהרען איז די לאנד גיוועזין געזונד אונ שטארק נזיא איז גיוועזין ריין פון זינד), נאך דעם ווי די פעלקער האבען זיך בזעצט אין די לאנד אונ זיי האבען אין איר פילגעזינדיגט ביז די לאנד איז טמא גיווארין אונ זיא האט ארויסגעווארפען פון זיך אירע שלעכטע זינדיגע מענטשין, אונ ווען די יודין זענען אריין געקומען אין די לאנד, זענען זיי דאך שוין געקומען נאכדעם ווי די לאנד איז שוין קראנק געווארען ווויזיא איז שוין טמא געווארען; אונ איר נאטור איז שוין קאליע געווארען, דריבער מוז מען איצט זיין מעהר אפגעהיט, אקליין ביסעלע עבירות מען וועט איצט טאהן, דערוועקט זיך די פריערדיגע טומאה, אונ זיא וועט ניט קענען דערהאלטען אויף זיך די זינדיגע מענטשין, דאס איז וואס דער פסוק זאגט צו די יודין איר זאלט אייך ניט מטמא זיין מיט די אלע מיאוסה זאכין, ווארום מיט די אלע מיאוסה זאכין זענען טמא געווארען די פעלקער, דורך די אלע מיאוסה זאכען זענען זיי טמא געווארען, אונ די ערד איז אויך טמא געווארען, איר נאטור איז קראנק געווארען, האב איך אויף איר דערמאנט אירע זינד אונ די ערד האט זיי ארויס געטריבען, דריבער דארפט איר איצט היטען מיינע חקים אונ מיינע משפטים אונ איר זאלט ניט טאהן די מיאוסה זאכען, אפילו אביסול פון די מיאוסה זאכען זאלט איר ניט טאהן:

(כח) ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם. די לאנד וועט אייך ניט אויסשפייען אז איר וועט זיא מטמא זיין אזוי ווי זי האט אויסגעשפייען דאס פאלק וואס זענען גיוועזין אין איר פאר אייך. כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה. ווארום אלע מענטשין וואס וועלען טאהן פון די אלע מיאוסה זאכין וואס די פעלקער האבען גיטאהן ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם. די מענטשין וואס וועלען טאהן די מיאוסה זאכין וועלין פארשניטען ווערען פון זייער פאלק, דאס ערשטע וועלין מיר פרעגין אויף די ווערטער וואס די תורה האט געזאגט, די לאנד וועט אייך ניט אויסשפייען ווען איר וועט זי מטמא זיין, עס דארף דאך שטיין פערקעהרט די לאנד וועט אייך יוא אויסשפייען אז איר וועט זיא מטמא זיין. אזוי ווי זיא האט אויסגעשפיגען דאס פאלק וואס איז גיוועזן פאר אייך ווייל זייא האבען זיא מטמא גיוועזן. נאך אקשיא איז דער פסוק זאגט די מענטשין וואס וועלען טאהן די מיאוסה זאכען וועלען פארשניטען ווערין פון זייער פאלק, פאר וואס זענען די כנענים ניט פארשניטען געווארען פון זייער פאלק. די צוויי קשיות אויף די פסוקים וועלען מיר ענטפערין מיט אמשל, וועלין מיר פארשטיין וואס גאט האט גיזאגט צו די יודין. למשל אמאהל איז גיוועזן אבעל הבית וואס האט ביי זיך גיהאט אקנעכט פון די פראסטע פאלק פון דארף, דער קנעכט האט ניט געוואסט אונ האט ניט פערשטאנען די איידעלקייט פון דעם בעל הבית. ער האט נאר גערעכענט ער מוז ארבייטען אונ מוז פאלגען דעם בעל הבית, ווייל דער בעל הבית צאהלט אים פאר די ארבעט אונ גיט אים עסין. אמאהל האט דער קנעכט זיך געטראפען מיט נאך אנדערע קנעכט אין אפייער טאג, אונ האבען צווישען זיך געשמועסט זיי האבען שווערע ארבייט ביי זייערע בעלי בתים אונ מוזין ארבעטען ביי טאג אונ ביי נאכט, איז ביי זיי געבליבען זיי מוזין זיך אליין פריי מאכען אלע טאג צוויי שעה אונ קומען דא אין די שיינק, זיי האבען אנגעהויבען קומען אין די שיינק אלע טאג, אונ האבין געטרונקען ביז זיי זענען שכור געווארען. דר איידעלער בעל הבית האט געזעהן ווי דער קנעכט קומט אלע פארין נאכט אדער ביי נאכט, אהיים שכור, האט דער בעל הבית מיט אים נאר גיט גירעט נאר ער האט אים ארויס געטריבען פון שטוב. אונ האט גענומען אויף זיין ארט איין אנדער

כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם׃
כט כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת
הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת
מִקֶּרֶב עַמָּם׃ ל וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־
מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת
הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא

יָתְהוֹן כְּמָא דִי רוֹקִינַת
יַת עַמָּא דִי קֳדָמֵיכוֹן׃
כט אֲרֵי כָּל דִּי יַעֲבֵיד
מִכָּל תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין
וְיִשְׁתֵּיצוּן נַפְשָׁתָא
דְיַעַבְדוּן מִגּוֹ עַמְּהוֹן׃
ל וְתִטְּרוּן יַת מַטְּרַת
מֵימְרִי בְּדִיל דְּלָא
לְמֶעְבַּד מִנִּימוּסֵי
תּוֹעֲבָתָא דְּאִתְעֲבִידָא

ת"א כי כל אשר. יבמות ח לד קידושין סז בתרא פח בכורות כז כריתות כב: ונכרתו. קידושין כב ב"ק לב מכות כג כריתות ב: ושמרתם את. מ"ק ה חגיגה יח יבמות כא שביעות ז: לבלתי עשות. חגיגה יח שבועות ז:

בעל הטורים

הרי הוא כנדה עמי הארצות: (כט) הנפשות העשת. כתיב חסר לומר שחייב אפי' בלא התראה:

רש"י

דיקון מריקה עצמה מהם: (כט) הנפשת העשת. הזכר והנקבה במשמע: (ל) ושמרתם את משמרתי. להזהיר ב"ד ח על כך: ולא תטמאו בהם אני ה' אלהיכם. הא אם תטמאו אינו אלהיכם ט ואתם נפסלים מאחרי ומה הנאה יש לי בכם ואתם מתחייבים כליה לכך נאמר אני ה' אלהיכם: חסלת פרשת אחרי

שפתי חכמים

מפורש כך אם אתם תטמאו את הארץ מיד תקיאה אתכם ולא תאריכו ימים על האדמה כמו בגוי אשר לפניכם שהאריכו ימים על האדמה אף שעשו כל התועבות האלה אבל אתם אם תעשו התועבות האלה מיד תקיא אתכם: ז פי' לעיל בפסוק לא תקרבו: ח דאי להזהיר את ישראל על כך הרי כבר אמור ושמרתם את חקותי וגו' ולא תעשו מכל התועבות האלה: ט דק"ל והא בתחלת הפרשה כתיב אני ה' אלהיכם. לכן פרש"י דאני ה' אלהיכם דכתיב הכא הוא קבלת מלכותי וגזרותי ומש"ה הואלתי אתכם וא"כ כשתטמאו את עצמכם ולא תשמרו את גזרותי א"כ נפסלים אתם ממני וא"כ מה הנאה תהיה לעולם בכם כיון שאין אתם מקיימין גזירות ומשפטים של הקב"ה וכ"ש שאין אתם מקיימים גזירות ומשפטים של שאר מלכי בו"ד וממילא אתם חייבים כלייה כיון שאין צורך בכם וכפרע שאתם עובדים עבודת אלילים:

משלי חכמים

קנעכט, דר קנעכט איז שוין געוועז אאיידעלער מענטש פון איידעלע עלטערין, נאר זיי זענען ארעם געווארען האט ער געמוזט ווערין אקנעכט, האט דער בעל הבית געזאגט צו דעם נייעם קנעכט זאלסט וויסען דעם פריערדיגען קנעכט האב איך ארויס געטריבען ווייל ער פלעגט קומען אהיים אלע טאג שכור, איצט זאג איך דיר דו זאלסט נים טרינקען אזעלכע משקה וואס מאכען שכור, נאר ווענען דריי זאכין, דאס ערשטע איז, אזוי ווי דו זעהסט איך האב ארויס געטריבען דעם קנעכט וואס פאר דיר, ווייל ער איז געוועזן שכור, געווים אז דו וועסט זיין שכור וועל איך דיך אויך ארויס טרייבען, דאס צווייטע איז, דו זאלסט דיר ברעכענען מאדאך דעם פריערדיגען קנעכט וואס ער איז געוועזן פון אדאָרף, גראב פון די נאטור, וואס זיין שטייגער אונ זיין געוואוהנהייט איז צו שכור זיין, פון דעסטוועגען האב איך אים ארויס געטריבען ווייל ער איז געוועזן שכור, דוא, וואס דו ביזט פון אאיידלע פאמיליע אונ דו אליין ביזט אויך אאיידעלער מענטש, איזדאך געווים אז איך וועל דיך ארויסטרייבען אויב דו וועסט זיין שכור, דאס דריטע וועל איך דיר זאגען, דעם פריערדיגען קנעכט האב איך נים געקאנט מער בעשטראפען נאר מיט דעם וואס איך האב אים ארויסגעטריבען. אבער דו וואס דו ביסט אייחסין, אויסער דעם וואס איך וועל דיך ארויסטרייבען וועל איך נאך באקענט מאכען אויף די גאנצע וועלט דיין נאמען מיט דיין שלעכטע פירונג וועט אויף דיר קיינער רחמנות האבען וועסטו שטארבען פון הונגער. אזעלכע ווערטער האט הקדוש ברוך הוא געשמועסט מיט די יודין אין דער תורה, איר זאלט וויסען אין די לאנד האב איך געהאלטען די כנענים, אונ האב די כנענים ארויסגעטריבען פון דעם לאנד ווייל זיי האבען די לאנד מטמא געוועזן מיט זייערע זינד, איצט וועט איר אריין קומען אין דעם לאנד, זאלט איר אייך היטען אונ איר זאלט אייך נים מטמא זיין מיט די מיאוסה זאכען וואס די כנענים האבען זיך מטמא געוועזן, ווארום איר דארפט וויסען אזוי ווי איך האב די כנענים ארויס געטריבען פון דעם לאנד ווייל זיי האבען געטאהן מיאוסה זאכען, אז איר וועט טאהן די מיאוסה זאכען וועל איך אייך אויך ארויס טרייבען פון דעם לאנד, צווייטענס וועל איך אייך זאגען, איר זאלט נים טראכטען אז מער ווי מיט ארוים טרייבען וועל איך אייך נים שטראפען, ניין, דאס איז אמעות די כנענים האב איך נאר געשטראפט מיט ארויס טרייבען, ווייל מער ווי מיט ארויס טרייבען האב איך זיי נים געקענט שטראפען, ווייל זיי האבען קיין נשמות, אבער אייך, ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה, וועט נים זיין גענוג דער

פירוש להורה אלהים

לאנד וועט אייך נים אויס שפייען בטמאכם אז איהר וועט זיא פאר אום ריינינגן כאשר אזוי וויא זיא האט אויס געשפיגען את הגוי דעם פאלק אשר לפניכם וואס זייא זענען געזעסין דריגען פאר אייך: (כט) כי נאר איטליכער וואס וועט טאהן פון אלע דיא אום ווערדיקייט ונכרתו וועלן די מענטשין וואס וועלען די זאכען טאהן פאר שניטען ווערען מקרב עמם פון צווישען זייער פאלק: (ל) ושמרתם אונ איהר זאלט היטען מיין היטונג. (רש"י שרייבט דער פסוק איז מזהיר אז דאס בית דין זאל אכטונג געבען דרויף לבלתי אז מען זאל נים טאהן מחוקות פון אזעלכע אום ווערדיגע געזעץ אשר וואס זענען געטאהן געווארין

שטראפ

תְטַמְּאוּ בָּהֶם אֲנִי יְהֹוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

פפפ

אונקלוס: קֳדָמֵיכוֹן וְלָא תִסְתַּאֲבוּן בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃

פירוש להורת אלהים

פאר אייך וְלֹא תִטַּמְּאוּ אונ איהר זאלט ניט ווערען פאר אומ רייניקט דורך זייא אֲנִי יְיָ איך בין אייער גאט׃

משלי חכמים

שטראף וואס די לאנד וועט אייך ארויסשרייבען אז איר וועט איר מטמא זיין, אזוי ווי זיא האט ארויס געטריבען די פעלקר וואס פאר אייך אז זיי האבען איר מטמא גיוועזן, נאר אייך וועל איך נאך מער שטראפין, איך וועל נאך שטראפין אייערע נשמות אויך, וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעוֹשׂוֹת מִקֶּרֶב עַמָּם. די נשמות נעלען פארשניטען ווערען פון זייער פאלק, זיי וועלען זיין אין גיהנם. דריבער זאלט איר היטען די תורה אונ מצות, וועט איר האבען עולם הזה אין די לאנד ארץ ישראל אונ איר וועט האבען גן עדן צו עולם הבא׃

הפטרת אחרי (עמוס ט)

א הֲלוֹא כִבְנֵי כֻשִׁיִּים אַתֶּם לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם־
יְהֹוָה הֲלוֹא אֶת־יִשְׂרָאֵל הֶעֱלֵיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וּפְלִשְׁתִּיִּים מִכַּפְתּוֹר וַאֲרָם מִקִּיר׃ ב הִנֵּה עֵינֵי ׀
אֲדֹנָי יֱהֹוִה בַּמַּמְלָכָה הַחַטָּאָה וְהִשְׁמַדְתִּי אֹתָהּ
מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֶפֶס כִּי לֹא הַשְׁמֵיד אַשְׁמִיד אֶת־

משלי חכמים

הִנֵּה עֵינֵי ה׳ בַּמַּמְלָכָה הַחַטָּאָה וגו׳. די פסוקים וועלין מיר פארשטיין מיט א משל, א מלך האט אמאל געהאט צוויי שרים, איין שר האט ער ליב געהאט ווי זיין לעבען, דעם אנדערין שר האט ער פיינט געהאט, אמאל האט דער מלך נדארפט פארין אוועקפארן אויסלענדין וועג. האט ער גיבאטין די צוויא שרים זיי זאלין טאהן פון זיינעטוועגין איין זאך אגאנץ גייטיגע, אונ ער האט זיי צוגיזאגט ווער פון זיי עס וועט די זאך טאהן ריכטיג ווי דער מלך פערלאנגט, וועט מען אים אנטאהן די קעניגליכע קליידער, אונ ער וועט רייטין אויף דעם קעניגליכען פערד, אונ מען וועט אויסשרייען פאר אים, אזוי ווערט גיטאהן צו דעם מענטש וואס דער קעניג וויל אים געבין כבוד, נאך האט דער מלך גיבאטין צו די צוויי שרים אויף אזאך, די זאך זאל ניט גיטאהן ווערין, אונ אויב מען וועט די זאך יוא טאהן, וועלכער פון די שרים עס וועט האבין גיטאהן די זאך וועט מען פון אים אפציהען זיינע קליידער, אונ מען וועט אים אנטאהן אלטע צוריסענע קליידער אונ מען וועט אים פירען אין גאס אונ מען וועט רופין פר אים אזוי ווערט געטאהן צו דעם מענטש וואס האט ניט געהאלטען דעם בעפעל פון מלך. דער מלך איז אוועק ניפארין אונ די צוויי שרים האבין ביידע גיטאהן ווי דער מלך האט זיי גיבאטין, אבער די אנדערע זאך וואס דער מלך האט גיבאטין מען זאל זיא ניט טאהן, האבין זייא יוא גיטאהן, דער מלך איז געקומען אהיים אונ ער האט גיזעהן אז די ביידע שרים האבין פארדינט מען זאל זיי געבען דעם כבוד וואס ער האט זיי צו גיזאגט אונ מען זאל זיי געבען די שאנדע וואס ער האט זיי צו גיזאגט, האט דער מלך געשוויגען אונ האט נאר ניט גירעט, אמאל האט גיטראפין, דער מלך מיט די צוויי שרים אונ זייגע בעדינטע האבין ארויסגעריטין אין וואלד, האט דער מלך גיבאטין זיינע בעדינטע זיי זאלין נעמען דעם שר וואס דער מלך האט אים ליב אונ זאלין אראפ ציהען פון אים זייגע קליידער, אונ זאלין אים אנטאהן אלטע קליידער צוריסיגע אונ זאלין אים פארשעמען מיט אלע ערליי פארשעמונג, אונ אזוי זאלין זיי אים פירען אין וואלד, אונ די בעדינטע האבען אזוי גיטאהן, נאכדעם האט ער געבאטין די בעדינטע זיי זאלין נעמען דעם אנדערין שר אונ זאלין אים אנטאהן קעניגליכע קליידער אונ זאלין אים זעצין אויף דעם קעניגליכען פערד, אונ זאלין אים אנטאן קעניגליכע צירונג. אונ זאלין אים פירען אין וואלד, אונ זאלין זאגין אזוי ווערט גיטאהן צו דעם טענטש וואס דער קעניג וויל אים געבין כבוד, די בעדינטע פון קעניג האבין זיך גיוואונדערט אויף דעם קעניג, דער שר וואס איז גוועזן געליבט בייא

פירוש ע"ט

זאגט דער נביא צו דיא ישראל אזוי זאגט גאט פאר וואס זאל איך אייך ניט שטראפין פאר אייערע עבירות, הֲלֹא פאר וואר כִּבְנֵי איהר זענט בייא מיר אזוי ווי די כּוּשִׁים וואס זענען שווארץ אונ זיי קענען ניט ווייס ווערין אזוי וועט איהר ישראל געווים ניט בעסער ווערין. אונ פאר וואס זאל איך אייך אן נעמען פאר איין פאלק איהר וועט וועלען מייגען הֲלֹא ווייל איך האב אייך ישראל אמאהל אויס געצויגען פון מצרים דרום זאל איך אייך האלטין פאר איין פאלק דאס איז קיין ראיה ניט וּפְלִשְׁתִּיִּים מִכַּפְתּוֹר איך האב דיא פלשתים אויך אויס געצויגען פון דעם לאנד כפתור אונ אזוי וועל איך אויס ציהען וַאֲרָם מִקִּיר ארם פון דעם לאנד קיר וואס זייא זענען אהין פאר טריבען געווארין אונ פון דעסט וועגין האב איך זיי מיר ניט גענומען פאר איין פאלק. אזויא אויך די ישראל אפילו איך האב זיי אויס גיצויגין פון מצרים אז זיי וועלין ניט יערט זיין וועל איך זיי ניט האלטען פאר איין פאלק דרום זאלט איר זעהן תשובה צו טאהן׃ (ב) הִנֵּה נון עֵינֵי דיא אויגין פון גאט וועלין זיין אין דעם זינדיגן קינגרייך מיינט מען אין מלכות יֵהוּא וואס ער איז א מלך איבער דיא צעהן שבטים וְהִשְׁמַדְתִּי אונ איך וועל די מלוכה פר טיליגען פון דער ערד אֶפֶס נייערט

בית יעקב נאם־יהוה: ג כי־הנה אנכי מצוה
והנעותי בכל־הגוים את־בית ישראל כאשר ינוע
בכברה ולא־יפול צרור ארץ: ד בחרב ימותו כל
חטאי עמי האמרים לא־תגיש ותקדים בעדינו
הרעה: ה ביום ההוא אקים את־סכת דויד הנפלת
וגדרתי את־פרציהן והרסתיו אקים ובניתיה כימי
עולם: ו למען יירשו את־שארית אדום וכל־הגוים
אשר־נקרא שמי עליהם נאם־יהוה עשה זאת:
ז הנה ימים באים נאם־יהוה ונגש חורש בקוצר
ודרך ענבים במשך הזרע והטיפו ההרים עסים
וכל־הגבעות תתמוגגנה: ח ושבתי את־שבות

משלי חכמים

דעם מלך איז ביי געוועזן אין הארצען אויף די שאנדע וואס דער מלך האט אים געטאהן, און אויף דעם כבוד וואס ער האט געגעבין דעם אנדערין שר, און דער שר וואס איז געוועזן געפיינט פון מלך איז געוועזן פרייליך אויף דעם כבוד וואס דער מלך האט אים געגעבען, און אויף די נקמה וואס ער האט געהאט צו זעהן ווי שענדליך מען האט געטאהן דעם אנדערין שר וואס ער איז געוועזן געליבט פון מלך. נאכדעם איז דער מלך מיט די צוויי שרים און זיינע בעדינטע געקומען צוריק אין שטאט, די זאך וואס דא איז געוועזן אין וואלד איז שוין באלד פארגעסין געווארין. אמאל האט געטראפין אין די שטאט פון מלך איז געוועזן אגרויסער יריד אויף דעם יריד זענען צו זאמען געפארען פיל מענטשין, פיל גרויסע שרים פון פיל שטעט, האט דער מלך גיבאטין זיי נע קנעכט זיי זאלין נעמען דעם שר וואס ער האט איהם פיינט און זאלין אים אויסטאהן זיינע קליידער, און זאלין אים אנטאהן אלטע צוריסענע קליידער, און זאלין אים פירען אין אלע גאסען און זאלען אויסשרייען אזוי ווערט געטאהן צו דעם מענטש וואס האט נים געטאהן ווי דער קעניג האט גיבאטין, נאכדעם זאלין די קנעכט נעמען דעם אנדערין שר וואס דער מלך האט אים ליב, און זאלין אים אנטאהן קעניגליכע קליידער מיט קעניגליכע צירונג און זאלין אים זעצין רייטען אויף דעם קעניגליכען פערד, און זאלין אים פירען אין אלע גאסען און מען זאל שרייען פאר אים אזוי ווערט געטאהן צו דעם מענטש וואס דער מלך וויל אים געבין כבוד, דאמאלס איז דער וואסט געווארין די חכמה פון מלך, ווייל דער מלך האט נערארפט געבען צו ביידע שרים אבעלוינונג און אשטראף, אזוי ווי ער האט זיי צו גיזאגט, און ער האט נים גיוואלט געבין זיין גוטען פריינד אזוי אגרויסע פארשעמונג, און ער האט נים גיוואלט געבין זיין שונא אזוי אגרויסען כבוד, דריבער האט דער מלך גיגעבען דעם גוטען פריינד זיין פארשעמונג אין וואלד פאר די ביימער, און דעם שונא האט ער גיגעבען זיין כבוד אויך אין וואלד פאר די ביימער, דער גוטער פריינד איז נים פרשעמט געווארין, און דער שונא האט קיין כבוד געהאט, אבער די שאנדע וואס דער שונא האט געהאט אין שטאט אויף דעם יריד פאר טויזענטער מענטשין דאס איז מאקי געוועזן אשאנדע, און דער כבוד וואס דער גוטער פריינד האט געהאט אין שטאט אויף דעם יריד פאר טויזענדער מענטשין. דאס איז מאקי געוועזן כבוד, אזוי טוהט הקדוש ברוך הוא וואס ער איז דער מלך פון דער וועלט, מיט זיינע קנעכט, מיט די צדיקים און רשעים. די צדיקים קומט שכר פאר זייערע מצות, און ווייל עס איז ניטא אפילו אצדיק אן זינד, קומט זיי אשטראף פאר זייערע זינד. די רשעים קומט אשטראף פאר זייערע עבירות, און

פירוש ע"ם

כי איך וועל נים פאר טיליגען דאס הויז געזינד פון יעקב נאר דיא מלוכה פון יהוא וויל איך פאר טיליגען נאום יי אזוי זאגט גאט: (ג) כי דען איך וועל גיביטען והניעותי בכל הגוים און איך וועל איהם פאר וואגלען צווישען אלע פעלקער און בית ישראל דאס הויז געזינד פון דיא ישראל כאשר ינוע בכברה אזויא וויא דיא גראבע קלייען ווערין גיוואגעלט אין דער זיפ ולא און עס קאן נים פאלען אשטיקיל אויף דער ערד אזוי וועל איך דיא ישראל אויך פאר וואגלען: (ד) בחרב ימותו מיט דער שווערד פון דעם שונא וועלען זייא געטייט ווערען כל חטאי עמי אלע זינדיגער פון מיין פאלק האומרים וואס זיי זאגין לא תגיש ותקדים עס וועט נים גינעהנען און עס וועט נים געשווינט קומען בעדינו הרעה פון אונזערע שלעכטע מעשים וועגין דאס בייז: (ה) ביום ההוא אין דעם דאזיגען טאג וואס איך וועל זיי שוין פאר וואגלען וועט דער נאה קומען דער טאג פון דער גאולה אקים את סוכת וועל איך שוין אויף שטעלען און אויף רעכטען דיא סוכה כלומר דיא מלוכה פון דוד הנופלת וואס זיא איז היינט גיפאלען וגדרתי את פרציהן און איך וועל פאר צאמען זייערע אויס־ברעכונג והריסותיו און זיין צו ווארפונג אקים וועל איך אויף שטעלען ובניתיה כימי עולם און איך וועל זיא באהען אזוי וויא דיא ערשטע טעג: (ו) למען יירשו דיא ישראל וועלען ירשנן את שארית אדום דאס איבער בלייבונג אשר וום מיין נאמען ווערט אן גרופען אויף זיי אויף דיא ישראל: (ז) הנה עס וועט קומען אזעלכע טעג זאגט גאט ונגש חורש בקוצר עס וועט גנעהנען דער וואס אקערט צו דעם שניטער ודורך ענבים און דער וואס טרעט וויין טרויבין וועט זיך באגעגענען במושך הזרע מיט דעם וואס זייעט והטיפו ההרים עסים און דיא בערג וועלען טריפען זיסקייט וכל הגבעות און דיא אלע היך התמוגגנה וועלען צו גיין מחמת רעגען: (ח) ושבתי און איך וועל ווידער קערען דאס וויל־דעקייט

עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים ושתו את־יינם ועשו גנות ואכלו את־פריהם:
ט ונטעתים על־אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר־נתתי להם אמר יהוה אלהיך:

משלי חכמים

ווייל עס איז ניטא אפילו א רשע אך מצות, קומט אים שכר פאר זיינע מצות, אונ ווייל גאט וויל ניט פאר שעמען דעם צדיק אויף דעם הימעל צווישען אלע מלאכים שרפים אופנים חיות הקודש, דריבער שטראפט אים גאט אויף די וועלט צווישען די מענטשען וואס זיי זענען גירעכנט ווי גאר נישט, היינט איז דער מענטש אויף דער וועלט ער נישט דא, אונ אז דער צדיק ווערט ארעם אויף די וועלט אונ אמאהל מיט צוריסענע קליידער אונ אמאהל פעלט אים עסין, דאס איז אבער אלץ גאר נישט, ווארום פאר וועמען האט ער זיך צו שעמען, אבער אז ער קומט אויף דעם הימעל וואו עס איז דר וואהנונג פון הקדוש ברוך הוא אונ דארטען זענען אלע מלאכים אונ טויזענדער צדיקים, אונ דארט גיט אים הקדוש ברוך הוא כבוד, דער כבוד איז ווי די גמרא זאגט צדיקים זיצען אונ זייערע קרוינען אויף זייערע קעפ, אונ דאס איז מאקי אמתר כבוד, ווייל דער כבוד איז אויף אייביג. דעם רשע גיט גאט פארקערט, זיין כבוד גיט ער אים אויף די וועלט, ווארום ער אליין וועט ניט זיין לאנג אויף די וועלט, אונ דיא געלט אונ פערגעניגען וואס דער מענטש האט איז אויך גאר נישט, עס איז נאר אויף אמנות, דריבער איז דער כבוד גאר ניט ווערט, אבער אז ער קומט אין גיהנם צווישען אלע רשעים, וואס דאס איז א בזיגע שאנדע, אונ אלע צדיקים אונ מלאכים זעהען וויא מען פירט אים אין גיהנם אונ ער שעמט זיך פאר זיי, דאס איז מאקי אשאנדע. דאס איז דער אונטערשייד צווישען די יודין אונ די פעלקער, זאגט דער נביא עיני ה' בממלכה החטאה, די אויגען פון גאט זענען אויף די זינדיגע קעניגרייך אונ גאט גיט אכטונג אויף זייא עס זאל זייא נאר ניט פעלען אויף די וועלט, זיי זאלען אפנעמען זייער שכר אויף די וועלט, אז זיי וועלין שוין האבען אפגענומען זייער שכר, נאכדעם והשמדתי אותה מעל פני האדמה. וועל איך זיי פערטיליגען פון דיא וועלט, זיי זאלין ניט האבען עולם הבא, אפס כי לא השמד אשמיד את בית יעקב. אבער די יודין וועל איך ניט פארטיליגען, איך וועל זייא פארטרייבען אין גלות זיי זאלען אפ נעמען דעם שטראף אויף די וועלט, אונ נאכדעם ווען משיח וועט קומען, וועט גאט אויפבאהען נאך אמאל אבית המקדש אונ זייערע אלע זינד וועט גאט זיי מוחל זיין, אונ דער יצר הרע וועט שוין ניט זיין אויף דער וועלט, אונ זיי וועלען אריין גיין צוריק אין ארץ ישראל, אונ זיי וועלין שוין קיין מאהל ניט ארויס גיין צוריק פון ארץ ישראל זיי וועלין שוין דארט זיין אויף אייביג וועט זיין א אייביגער כבוד:

פירוש ע"ט

דעקיים פון מיין פאלק ישראל ובנו ערים נשמות אונ זיי וועלען באהען דיא וויסטע שטעט וישבו אונ זייא וועלען דארט זיצען ונטעו כרמים אונ זיי וועלען פלאנצין וויין גערטנער ושתו את יינם אונ זייא וועלן טרינקען זייער וויין ועשו גנות אונ זייא וועלען מאכין גערטנער ואכלו את פריהם אונ זייא וועלען עסין זייערע פירות ונטעתים על אדמתם אונ איך וועל דיא ישראל פלאנצין אויף זייער ערד דאס איז ארץ ישראל ולא ינתשו אונ זייא וועלען שוין ניט פאר וואגעלט ווערען מער פון זייער ערד אשר נתתי להם וואס איך האב גיגעבין צו זייא אמר יי אלהיך דאס האט גיזאגט גאט דיין גאט:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך יל"ח דברו משנה והלכה: מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום:

משנה אהלות פרק יג

כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן לתוך הבית. רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין. כיצד הנוגע בכשני חציי זתים מן הנבלה. או נושאן. ובמת הנוגע בכחצי זית. ומאהיל על כחצי זית

ברטנורא

כל המטמאין באהל. האמורים נעיל בריש פ"ב: שנחלקו. שיעוריהן לחלאין: והכניסן. כשהן מחולקים: להוך הבית. דהיינו לתוך אהל א': רבי דוסא בן הרכינס מטהר. דסבר לא מצטרפין לכשיעור: הנוגע בכשני חצאי זתים מן הנבלה. פתח באהל ומפרש בנבלה לומר לך דכי היכי דס"ל לר' דוסא שאין מצטרפין לטומאת אהל ה"נ ס"ל דאין מצטרפין לטומאת מגע ומשא בין במת בין בנבלה: הנוגע בכחצי זית ומאהיל על חצי זית. שהמאהיל על המת עמא

פרק ג א כל המטמאין באהל די אלע טומאות וואס זענען אויס גירעכנט אין אנהייב אנדערין פרק אויב זיי זענען אין אשטוב זענען זיי מטמא אלץ וואס אין שטוב שנחלקו אויב זייא זענען צו טיילט גיווארען אויף העלפטן איידער זייא זענען אריין געקומען אין שטוב והכניסן להוך הבית אונ ער האט אריין געבריינגט ביידע העלפטין אין שטוב רבי דוסא בן הרכינס מטהר רבי דוסא בן הרכינס זאגט אלץ וואס אין שטוב איז טהור וחכמים מטמאים אונ דיא חכמים זאגין אלץ וואס אין שטוב איז טמא כיצד וויא מיינט מען הנוגע בכשני חציי זיתים מן הנבלה אז איינער האט אנגערירט צוויי שטיקלאך נבלה, יעדער שטיקעל נבלה איז גרוים וויא א האלבער איילבירט או נושאן אדער ער טראגט דיא צוויא שטיקלאך נבלה ובמת אדער ביא א מת הנוגע בכחצי זית ער האט אנגערירט א שטיקעל פלייש פון א מת גרוים וויא א האלבער איילבירט ומאהיל על כחצי זית אונ ער האט זיך איינגיבויגן איבער א שטיקעל

(א) דלהכי שינה מעניינא דרישא דאין ד"א מאהיל עליו ועל כחצי זית אא"כ שהיא רצוצה ומכלל דרישא דלא קתני הכי דרצוצה היא. מהר"ם ועתוי"ט: [א] מאהיל כו'. יש לתמוה דלא תנן נמי או כשני חציי זתים מאהילים עליו כו'. ועתוי"ט: [ב] או כו' טהור. תימה הא חד שמא דאהל הוא. ומהר"ם פי' שפי' מאהיל על כחצי זית נמי ברצוצה איירי והוי נגיעה ואהל. וזה דוחק. ונ"ל דהכ"ג ל"ג ליה וכן בגמרא דעדיות ל"ג ליה. ועתוי"ט: (ב) ויתכן דטעמו דחזינן באהל כמאן דמלא טומאה מאחר שגזירת הכ' הוא שכל אשר באהל טמא: [ג] הכל כו'. מסקנא דרבנן הוא. מהר"ם: (ג) ולת"ק הוא שפי' כן דלר"מ אתי נמי מגע ואהל דחד שמא נינהו: (ד) ולרבותא דרבנן נקט כן דאף שנתפזר וגג שכנגד זה מאהיל על חצי שיעור וכן כנגד

זית. או הנוגע בכחצי זית וכחצי זית מאהיל עליו. מאהיל על כשני חציי זתים..[א] מאהיל על כחצי זית. וכחצי זית מאהיל עליו. רבי דוסא בן הרכינס מטהר. וחכמים מטמאין. אבל הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית. [ב] או מאהיל על כחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית טהור. אמר ר"מ אף בזה רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין. [ג] הכל טמא חוץ מן המגע עם המשא והמשא עם האהל. זה הכלל כל שהוא משם א' טמא משני שמות טהור: (ב) מלא תרווד רקב שנתפזר בתוך הבית. הבית

כאלו היה עם המת באהל ובגמ' בפרק העור והרוטב מוקי. הנך מאהיל דרישא בטומאה רצוצה שאין בין הטומאה ובין האהל פותח טפח ומש"ה חכמים מטמאין דכולה נגיעה היא וסיפא דאמר אבל הנוגע בכחצי זית וד"א מאהיל עליו וכו' דמודו רבנן לטהור מיירי כשיש פותח טפח(א) בין הטומאות ובין האהל דבהא מודו רבנן דאין מצטרפין דנגיעה ואהל שני שמות הן וכל שכן משני שמות אין מצטרפין ור' דוסא סבר דאפי' בטומאה רצוצה אין מצטרפין ולא אפי' למגע ולמשא. ואין הלכה כר' דוסא: אמר ר"מ אף בזו ר' דוסא מטהר וחכמים מטמאין. ר"מ פליג את"ק דאמר כשיש פותח טפח בין הטומאה ואהל מודו רבנן דטהור ואין מצטרפין ואמר איהו דאף בזו פליגי רבנן על ר' דוסא ואמרו דנגיעה ואהל חד שמא הוא (ב) הילכך מצטרפין לכשיעור ומטמאין. ואין הלכה כר"מ: חוץ מן המגע עם המשא. כגון שנגע בחצי זית והסיט חצי זית: ומשא עם האהל. שהסיט חצי זית והאהיל על חצי זית: משם אחד. כגון מגע ומגע משא ומשא אהל ואהל (ג): (ב) מלא תרווד רקב. דאמרן לעיל בריש פ"ב שהוא מטמא באהל: שנתפזר בתוך הבית. ונתערב בו עפר כל שהוא (ד):

פלייש פון אמת גרויס וויא אהאלבער איילבירט, אונ פון דעם מענטש ביז צו די שטיקעל פלייש איז ניט געוועזן ווייט אטפח, איז גלייך וויא ער וואלט דאס שטיקעל פלייש אנגערירט או נוגע בכחצי זית אדער ער האט אנגערירט אשטיקעל פלייש פון אמת גרויס וויא אהאלבער איילבירט וכחצי זית מאהיל עליו אונ אשטיקעל פלייש פון אמת גרויס וויא אהאלבער איילבירט איז איבער דעם מענטש אונ פון דעם שטיקעל פלייש ביז צוא דעם מענטש איז ניט געוועזן ווייט א טפח מאהיל על כשני חציי זיתים אדער עס איז געלעגין צווייא שטיקלאך פלייש פון אמת יעדע שטיקעל פלייש איז גרויס ווי אהאלבער איילבירט, אונ ער האט זיך איין געבויגען איבער דיא ביידע שטיקלאך פלייש מאהיל על כחצי זית ער האט זיך איין געבויגען איבער אשטיקעל פלייש פון אמת גרויס וויא אהאלבער איילבירט וכחצי זית מאהיל עליו אונ אשטיקעל פלייש פון אמת גרויס וויא אהאלבער איילבירט איז איבער דעם מענטש, רבי דוסא בן הרכינס מטהר רבי דוסא בן הרכינס זאגט דער מענטש איז טהור ווייל זייא זענען נאר צווייא האלבע איילבירטין והחכמים מטמאין אונ די חכמים זאגין ער איז טמא, ווייל די ביידע האלבע איילבירטען זענען איין נאמען טומאה אבל הנוגע בכחצי זית אבער אז ער האט אנגערירט אשטיקעל פלייש פון אמת גרויס ווי אהאלבער איילבירט ודבר אחר אונ איין אנדער זאך נאברעט] מאהיל עליו ועל כחצי זית דעקט אריבער אויף דעם מענטש אונ אויף נאך אשטיקעל פלייש פון דעם מת גרויס ווי אהאלבער איילבירט, אונ דא מיינט מען אז פון מענטש ביז צו די ברעט איז הויך

אטפח, ווייל די טומאה פון איין האלבין איילבירט האט איין אנדער נאמען, אונ די טומאה פון אנדערן האלבין איילבירט האט איין אנדער נאמען דריבער איז ער טהור [אונ די ווערטער או מאהיל על כחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית טהור איז איבעריג אונ עס דארף ניט שטיין אין די משנה אמר רבי מאיר האט רבי מאיר געזאגט אף בזה אפילו ביי דעם דין וואס יעדער האלבער איילבירט פלייש פון דעם מת האט איין אנדער נאמען פון טומאה קריגט אויך רבי דוסא מיט דיא חכמים, רבי דוסא בן הרכינס מטהר רבי דוסא בן הרכינס זאגט ער איז טהור וחכמים מטמאין דיא חכמים זאגין ער איז טמא הכל טמא אלץ איז טמא חוץ מן המגע עם המשא נאר אז ער האט אנגערירט אשטיקעל פלייש פון אמת גרויס ווי אהאלבער איילבירט, אונ ער האט געטראגין אויף אברעט אשטיקעל פלייש פון אמת גרויס ווי אהאלבער איילבירט איז ער טהור, והמשא עם האהל אדער ער האט געטראגען אויף אברעט אשטיקעל פלייש פון אמת גרויס ווי אהאלבער איילבירט, אונ אברעט האט איבער גידעקט איבער דעם מענטש אונ איבער אשטיקעל פלייש פון אמת גרויס ווי אהאלבער איילבירט, איז ער טהור זה הכלל דאס איז דער כלל כל שהוא משם אחד אויב די טומאה פון ביידע שטיקלאך פלייש פון מת וואס זענען גרויס וויא האלבע איילבירטען זענען פון איין נאמען טומאה טמא איז ער טמא משני שמות אויב די טומאה פון די צוויי שטיקלאך פלייש פון מת וואס זענען גרויס ווי האלבע איילבירטען זענען פון צוויי נעמען טומאה טהור איז ער טהור: ב מלא תרווד רקב אפולע לעפיל פאר פוילונג פון אמת שנתפזר בתוך הבית וואס

טמא. ורבי שמעון מטהר. רביעית דם שנבלעה בתוך הבית. הבית [ד] טהור. נבלעה בכסות אם מתכבסת ויצא ממנה רביעית דם טמאה ואם לאו [ה] טהורה. שכל הבלוע [ו] שאינו יכול לצאת. טהור: (ג) נשפך באויר. אם היה מקומו קטפרס. והאהיל על מקצתו טהור. היה אשבורן או שקרש טמאה. נשפך על האסקופה והיא [ז] קטפרס. בין מכפנים בין מבחוץ והבית מאהיל עליו טהור. היה אשבורן או שקרש טמא. כל שבמת טמא חוץ

ור"ש מטהר. דסבר סופו כתחלתו מה תחלתו אם נקבר המת בתכריכים או בארון של עץ אין לו רקב דבעינן שלא יהא דבר נגלל (ה) עמו אף סופו לאחר שנעשה רקב אם נתערב עמו דבר אחר אינו מטמא. ואין הלכה כר"ש: אם מתכבסת. הכסות ויוצא ממנה רביעית דם וכיצד משערין אותה מביא מים במדה ומכבסה בהן ומביא מים אחרים כמדתן ונותן בהן רביעית דם (ו) אם היה מראן שוה הרי זה טמאה ואם לאו טהורה: (ג) נשפך באויר. בתוך הבית (ז): אם היה מקומו קטפרס. אם המקום שנשפך בו הדם היה מדרון: והאהיל. אדם: על מקצתו טהור. דקטפרס אינו חיבור: היה אשבורן. מקום מכונס כמו בתוך גומא: או שקרש. הדם ואפי' קטפרס הוי חיבור וטמא ואפי' האהיל על קצתו: נשפך על האסקופה. כמין אצטבא שלפני פתח הבית והיא קטפרס: בין מבפנים. שמשפע לצד פנים: בין מבחוץ. שמשפע לצד חוץ (ח): והבית מאהיל. על מקצתו: טהור. כל מה שבבית מעומאת אהל אע"פ שסופו של דם לירד לפנים דאינו חיבור:

זה ושני ההלות הן אפ"ה מלטרפין. רע"י: (ה) ליתנא דגמרא. ופרע"י כלו' המתגלגל זה לזה ונתערב זה בזה: [ד] טהור. כלומר הכלים הבאים אחר הבליעה לתוך הבית אינן מטמאין: (ו) תוס' וכמים לאשויה בלבד לא יוכל לשער שאפי' אם לא מלא רביעית יותר י"ל שילא רביעית דם ונשאר בבגד מן המים אך קשה דבלא מדידת מים לאשונים נמי יכול לידע שיסחוט המים מן הכסות וימדוד אותו ויביא מים אחרים עם רביעית דם שיהיה בין הכל כשיעור המים שילא מן הכסות ואם מראיהן שוה טמאה כו'. תוס'. וכ"ל דאה"נ ומה שהוצרכו למדה היינו שאם ימלאו רביעית יותר שלא יצטרכו למים אחרים כו' אבל אם לא מלא רביעית אזי מביא אחרים כמדתן ר"ל כמדה שמלא אחר הכביסה אלא שנותן כסס רביעית דם ועם הרביעית דם הוא שיהיה כמדת המים מן הכביסה. ועתוי"ט: [ה] טהורה. אינה מתטמאה באהל והרי היא ככסות שנגעה במת. הר"מ וכן פלע"י ותוס'. ומהר"ז וולמיינ"א הוכיח ללדעת הר"ב דכלים שנטמאו במת מטמאין באהל לריך לדחוק כמ"ש התוס' דמיירי שקודם שנסל רביעית נבלע בכסות מה שאינו יכול ללאת ונתבטל בבגד ולא היה רביעי' שלם מעולם: [ו] שאינו יכול ללאת. פי' ע"י כביסה שאם אף ע"פ שע"י סם יכולה ללאת דאין דרך להקפיד ככה"ג. ומש"ס ל"ק ברפ"ג דערלה בגד שלבעו כו' דהתם בחזותא נהנה אבל בטומאה בקפידא תליא מילתא. ועתוי"ט: (ז) וקשה הרי הבית מאהיל על האדם ועל הטומאה כולה ויטמאום לאדם כו'. והר"ס סייס והאהיל הבית כו'. וכמ"ש הר"ב דבבא שניה. ומהר"מ פי' בחלל שאין עליו גג: [ז] קטפרס. ואסקופה דנקט מפום כלים דקודם שפירש שאם נשפך בתוך הבית טמאים אבל על האסקופה אפשר שלא נכנס כולו בחביר אפי' שעה א'. הר"א ועתוי"ט: (ח) וסוי זו ופל"ל זו והרא"ש פי' בין מה שיש מן אסקופה לתחת תקרת הבית בין מה שיש בחוץ כולה מקום מדרון והדם נשפך

איז פארשאטין געווארין אויף די ערד פון שטוב, אונ אביסעל ערד פון שטוב איז אריין געמישט געווארען אין די פארפוילונג פון מת הבית טמא אלץ וואס אין שטוב איז טמא ורבי שמעון מטהר אונ רבי שמעון זאגט אלץ וואס אין שטוב איז טהור רביעית דם שנבלעה בתוך הבית אפערטיל לוג בלוט פון אמת וואס איז איין געזאפט געווארין אין אשטוב הבית טהור אלץ וואס אין די שטוב איז טהור נבלעה בכסות אויב די פערטיל לוג בלוט פון אמת איז איין געזאפט געווארין אין אקלייד, אונ די קלייד ליגט אין אשטוב אם מתכבסת ויוצא ממנה רביעית דם אויב מען וועט אויס וואשין די קלייד וועט פון איר ארויס גיין אפערטיל לוג בלוט, דהיינו מען וועט אפ מעסטין פריער די וואסער וואס מען וויל אין איר וואשין דאס קלייד אונ מען וועט אויסוואשין דאס קלייד אין די וואסער דער נאך וועט מען גענומען אנדערע וואסער דיא זעלבינע מאס אונ מען וועט אין איר אריין גיסען אפערטיל לוג בלוט, אונ מען וועט זעהן אויב ביידע ערלייא וואסער זענען גלייך רויט, וועט מען וויסען אז אין די וואסער וואס מען האט דאס קלייד געוואשען איז אויך דא אפערטיל לוג בלוט טמאה איז אלץ וואס אין שטוב טמא ואם לאו אונ אויב די רויטקייט פון די וואסער איז ניט גלייך די וואסער וואס מען האט אין איר געוואשין דאס קלייד איז ניט אזוי רויט ווי די וואסער וואס מען האט אין איר אריין גיגאסין דעם קווארטערל בלוט איז דאך אין די וואסער פון קלייד ניטא אפערטיל לוג בלוט טהורה איז אלץ וואס אין שטוב טהור שכל הבלוע שאינו יכול לצאת טהור ווארום אלע טומאות וואס זענען איינגיזאפט אונ זיי קענען ניט ארויס גיין זענען טהור:

ג נשפך באויר אויב דיא בלוט פון אמת איז אויס גיגאסען געווארין אין אשטוב אדער אין אהויף וואס האבין קיין דאך [עיין תוי"ט] אם היה מקומו קטפרס אויב דער ארט וואו די בלוט פון דעם מת איז פארגאסין געווארין איז געווען בארג אראפ והאהיל על מקצתו אונ אמענטש האט זיך איין גיבויגען אונ האט באדעקט אביסעל פון דעם בלוט טהור איז דער מענטש טהור היה אשבורן אויב די בלוט איז געווען אין אגרוב או שקרש אדער די בלוט איז פאר גליווערט געווארין עס איז געווארין איין שטיק, אפילו דאס בלוט ליגט בארג אראפ אונ אמענטש האט זיך איין געבויגען איבער אביסעל פון די בלוט אונ האט זי באדעקט טמא איז דער מענטש טמא נשפך על אסקופה אויב די בלוט פון דעם מת איז אויס גיגאסען געווארין אויף די שוועל פון שטוב והיא קטפרס אונ די שוועל איז אויס גיבויגען בין מבפנים סיי זיא איז א״ס גיבויגען אינוויינייג אריין בין מבחוץ סיי זי איז אויס גיבויגען אויסווייניג ארויס והבית מאהיל עליו אונ דער דאך פון די שטוב בדעקט אויף אביסיל פון דעם בלוט, טהור אלץ ווס אין שטוב איז טהור היה אשבורן אוב די בלוט איז געווען פערזאמולט אין איין ארט או שקרש אדער די בלוט איז פאר גליווערט געווארען. עס איז

בכולה נמלא מקלתו תחת האהל ומקלתו חוץ לאהל הבית טהור דאין קטפרס חיבור: (ט) ואף דבבל נמי מחליף גו"מ כיכר בו חרין הי גומה נמי מבה"כ שבל ומיפכן: (י) ויד נמת יליף ליה בגמ'. ועתוי"ט: [ה] כשני כו'. וס"ל יס יד לפחות מכזית א"כ כעלם שיש בו מוח ומטוס כוזב. מהר"ם: [ט] דם תבוסה. הר"מ דם המת ברביעית והניח מגלת עליו והייבין עליו על מקדש וקדשיו ומד"ס הוסיפו דם תבוסה לטמא ונגע והאהליכד: [י] שמינית כו'. לאו לאפוקי רובו בחייו דלא נגזו בזה. לס"י: [כ] שדמו שותת. לאו דוקא כלוב שיהא דמו שותת. וכן אבר המת מטמא בדינו מגטף: (יא) דלא מיבטל הכולה דלאחר מיתה שהיה הרבה אבל ניטף קמא קמא בטל ואפי' הוא מרובה בטלה בלא נפל כימד. רש"י

מן השינים והשער והציפורן. ובשעת חבורו הכל טמא: (ד) כיצד. המת בחוץ ושערו בפנים. הבית טמא. עצם שיש עליו כזית בשר. הבנים מקצתו בפנים והבית מאהיל עליו טמא. שני עצמות ועליהם [ה] כשני חצאי זיתים בשר. הבנים מקצתם מבפנים. והבית מאהיל עליהם טמא. היו התחובים בידי אדם טהור. שאין חבורי אדם חבור: (ה) איזהו [ט]דם תבוסה. המת שיצא ממנו [י] שמינית בחייו ושמינית במותו דברי ר"ע ר' ישמעאל או' רביעית בחייו ורביעית במותו. ניטל מזה ומזה רביעית. ר"א ברבי יהודה אומר זה וזה כמים. איזהו דם תבוסה. צלוב [כ] שדמו שותת ונמצא תחתיו רביעית

חוץ מן השינים והשער והציפורן. דכתי' בעלם מה עלם שנברא עמו ואין גזעו מחליף אף כל שנברא עמו ואין גזעו מחליף יצאו שינים שלא נבראו עמו יצאו שער וציפורן שגזען מחליף (ט): (ד) הבית טמא. כל מה שבתוכו טמא שהרי מאהיל על השער המחובר למת: עצם שיש עליו כזית בשר. העלם נחשב יד לבשר (י): התחובים בידי אדם. שלא היה בשר מחובר לעלם מעיקרו אלא אדם תחבן לשם כדרך שתוחבים הבשר בשפוד: (ה) איזה דם תבוסה. המתני' דלעיל דפ"ב קאי דקתני רביעית דם תבוסה טמא וקמפרש הכא איזהו דם תבוסה: שמינית בחייו ושמינית במותו. מלטרפין לרביעית: רביעית בחייו ורביעית במותו. שנתערבו ונטל מן התערובות רביעית זהו דם תבוסה אבל שמינית בחייו ושמינית במותו לא: זה וזה. דר"ע ודרבי ישמעאל: במים. ואין מטמאין: ואיזהו דם תבוסה. טמא: צלוב שדמו שותת. ויורד בלא הפסק מפני שטיפה של מיתה מעורבת בו (יא) אבל נוטף שיורד טפה אחר טפה קמא קמא בטל וטהור: ור"י

גיווארען פון דעם בלוט איין שטיק, אפילו דאס ליגט בארג אראפ, אונ דער דאך פון דיא שטוב באדעקט אביסעל פון דעם בלוט טמא אלץ וואס אין שטוב איז טמא כל שבמת טמא אלע גלידער פון מת זענען טמא חוץ מן השנים נאר די ציין או זיי זענען ארויס גינומען פון מת והשער אונ די האר אז זיי זענען אפ געשארין פון מת והצפורן אונ די נעגיל אז זיי זענען אפ געשניטין פון מת זענען נים מטמא ובשעת חבורו אונ אז דיא ציין אדער דיא האר אדער דיא נעגיל זענען בהעפט צום מת הכל טמא איז אלץ טמא: ד כיצד ווי מיינט מען המת בחוץ אויב דער מת איז אויסוויינינג ושערו בפנים אונ דיא האר זיינע איז אינוויינינג אין שטוב הבית טמא אלץ וואס אין שטוב איז טמא עצם שיש עליו כזית בשר אויב עס איז דא אויף אביין פון א מת פלייש גרוים וויא א איילבירט הבנים מקצתו מבפנים אויב אשטיקול פון דעם ביין האט ער אריין געליינט אין שטוב והבית מאהיל עליו אונ די שטוב בדעקט אויף דעם שטיקול ביין טמא אלץ ווס אין שטוב איז טמא שני עצמות צוויי ביינער ועליהן אונ אויף זייא כשני חצאי זיתים בשר איז דא פלייש ווי צוויי האלבע איילבירטין, אויף דעם ביין איז דא פלייש גרוים ווי אהאלבער איילבירט, אונ אויף דעם אנדערין ביין איז אויך דא פלייש גרוים ווי אהאלבער איילבירט הבנים מקצתם מבפנים אונ אשטיקול פון דעם ביין אונ אשטיקול פון דעם אנדערין ביין האט ער אריין געליינט אין שטוב והבית מאהיל עליהם אונ דער דאך פון דיא שטוב בדעקט אויף דיא ביידע שטיקלאך ביינער טמא אלץ וואס אין שטוב איז טמא היו התחובים בידי אדם

אויב דיא פלייש איז אראפ גענומען גיווארען פון ביין פון מת, אונ ער האט דיא זעלביגע פלייש אדער ער האט גענומען פלייש פון איין אנדער ביין אונ האט ארויף גיזעצט אויף דעם ביין צוריק אונ אשטיקול פון דעם ביין אן דיא פלייש ליגט אין שטוב טהור אלץ וואס אין שטוב איז טהור שאין חבורי אדם חבור דאס בהעפטונג וואס א מענטש בהעפט די פלייש צום ביין איז קיין בהעפטונג: ה איזהו דם תבוסה וואס איז דם תבוסה וואס שטייט אין פרק ב' משנה ב' המת שיצא ממנו א מת וואס פון איהם איז ארויס געגאנגען בלוט שמינית בחייו אאכטיל לוג בלוט איז פון איהם ארויס גענאנגען ווען ער האט גילעבט ושמינית במותו אונ אאכטיל לוג בלוט איז פון איהם ארויס געגאנגען נאך זיין טויט, דאס הייסט דם התבוסה, אוים געמישט בלוט דברי רבי עקיבא אזויא זאגט רבי עקיבא רבי ישמעאל אומר רביעית בחייו רבי ישמעאל זאגט אויב אפערטיל לוג בלוט איז ארויס גיגאנגען פון דעם מענטש ווען ער האט גילעבט ורביעית במותו אונ אפערטיל לוג בלוט איז ארויס געגאנגען פון איהם נאך זיין טויט, אונ דיא בלוט איז אוים געמישט גיווארען ניטל מזה ומזה רביעית אונ איינער האט גענומען פון דיא אויסגעמישטע בלוט אפערטיל לוג, דאס הייסט דם התבוסה, רבי אליעזר ברבי יהודה אומר זה וזה כמים רבי אליעזר ברבי יהודה זאגט דיא דם התבוסה וואס רבי עקיבא זאגט אונ די דם התבוסה וואס רבי ישמעאל זאגט דאס איז נים טמא, עס איז גלייך ווי דאס וואלט גיוועזן וואסער איזה דם תבוסה וועלבע דם התבוסה איז טמא צלוב שדמו שותת אגעהאנגענער וואס דיא בלוט רינט

רביעית דם. טמא. אבל המת שדמו מנטף ונמצא תחתיו רביעית דם טהור. ר' יהודה אומר לא כי אלא השותת טהור והמנטף טמא: (ו) כזית מן המת פתחו בטפח והמת פתחו בד' טפחים להציל הטומאה על הפתחים אבל להוציא הטומא' בפותח טפח. גדול מכזית כמת. ר' יוסי אומר [ל] השדרה והגלגולת כמת: (ז) טפח על טפח על רום טפח מרובע. מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה

ר"י אומר לא כי. כלו' לא כן הדבר: אלא שותת טהור. שאני אומר אותה הטפה שהנשמה תלויה בה עמדה לה ע"ג העץ (יב) שהוא תלוי בה ואין בדם זה אותה טפה אחרונה של מיתה: והמנטף טמא. ולא אמרי' קמא קמא בטל דסבר ר' יהודה אין דם מבטל דם. והלכה כר"ע: (ו) כזית מן המת פתחו טפח. המת בבית ולו פתחים הרבה כל הכלים המונחים בחלל הפתחים תחת המשקוף של פתח מבחוץ אף ע"פ שהפתחים נעולים ויש הפסק בין אהל המת לאהל הכלים כולן טמאים דגזרו חכמים טומאה על המקום שהוא דרך יציאת טומאה שסופו של מת לצאת דרך שם וכשאין יודעין באיזה מקום יוציאוהו כולן טמאין ואם יש כזית מן המת בבית וחשב להוציאו בחלון שיש בו פותח טפח מציל על כל הפתחים הנעולים כיון שיודע המקום שסופה של טומאה לצאת דרך שם ואם הוא מת שלם וחשב להוציאו דרך הלון שיש בו ד' מציל על כל הפתחים הנעולים דבשיעור ד"ט שיערו חכמים שראוי להוצאת המת: אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח. אפי' מת שלם טומאה יוצאה דרך חלון כ"ז שהוא פתוח ומטמא הכלים שבבית שכנגדו (יג) אם יש בחלון פותח טפח: גדול מכזית כמת. דוקא כזית מגומלם פתחו בטפח אבל יותר מכזית דינו כאלו היה מת שלם ואין מציל על הפתחים הנעולים עד שיהא בו ד': רבי יוסי אומר השדרה והגלגלת. שבבית דינו כמת שלם ואם חשב להוציאן דרך חלון אין מציל על הפתחים הנעולים עד שיהא בו ד'. וכן הלכה (יד): (ז) טפח על טפח על רום טפח. דף שהוא רחב טפח על טפח וגבוה מן הארץ טפח (טו) ומאהיל על

רע"ב: (יב) אבל מת משמא במנספא אפי' מונח במטה דשאני ממס דהוא חלול והדם זוקף ויורד ומתאסף יחד. גמ': (יג) וה"ה דה"מ לפרש בכלים שמונחים בחלל החלון או הפתח: [ל] השדרה כו'. אע"פ שאין כזית בשר: (יד) אולי שסובר דר"י לא פליג אבל א"י מנ"ל. והר"מ כתב שאינו הלכה: (טו) וצריך שיהא החלל סנוי

כון איהם אין איבהערונג, פון לעבין ביז נאך דעם טויט ונמצא תחתיו רביעית דם אונ אונטער איהם איז גיוועזן אפערטיל לוג בלוט טמא אויב דיא בלוט איז אין שטוב, איז אלץ וואס איין שטוב טמא אבל המת שדמו מנטף אבער אמת וואס פון איהם גייט דיא בלוט טראפינסווייז, אונ אביסול בלוט איז ארויס געגאנגען ביי זיין לעבין אונ אביסול בלוט איז ארויס געגאנגען נאך זיין טויט ונמצא תחתיו רביעית דם אונ אונטער איהם איז גיפונען געווארין אפערטיל לוג בלוט אונ דיא בלוט איז אין אשטוב טהור אלץ וואס אין שטוב איז טהור רבי יהודה זאגט לא כי ניט אזוי אלא השותת טהור נאר די בלוט וואס רינט פון גיהאנגענעם איז טהור ווייל עס קען זיין דער טראפין בלוט וואס דיא נשמה איז דורך איהם ארויס געגאנגען, איז געבליבען אויף דעם בוים, אונ ער איז גאר ניט אריין געמישט אין די בלוט וואס אונטער איהם איז דריבער איז דיא בלוט טהור המנטף טמא אונ דיא בלוט וואס גייט טראפינווייז פון אמת איז טמא: ו כזית מן המת פתחו בטפח דער דין איז אויב אמת איז אין א שטוב, אונ אין שטוב איז דא עטליכע טירין, אפילו די טירין זענען צו געשלאסין, פון רעסט־ווענין אלע כלים וואס שטייען אויף דיא אנדערע זייט פון די טירען אונטער די אובערשטע שוועל פון טיר זענען טמא, ווייל מען ווייס ניט וועלכע טיר מען וועט עפענען ארויס צו טראגין דעם מת, דריבער האבין די חכמים גיזאגט אז אלע טירין זענען טמא, זאגט די משנה אויב אין אשטוב ליגט אשטיקעל פלייש פון אמת גרויס וויא אאיילבירט, אונ מען האט גיטראכט מען זאל ארויס טראגין דאס שטיקעל פלייש פון מת דורך אפענסטער וואס ער איז ברייט אטפח אונ הויך אטפח, ווערען שוין אלע כלים וואס בייא די טירין טהור, ווייל זייא ווערען שוין ניט גיעפונט ווערען צום ארויס טראגין דאס שטיקעל פלייש פון מת והמת אונ אויב אין שטוב ליגט אגאנצער מת פתחו בארבעה טפחים אויב מען האט גיטראכט ארויס צו טראגין דעם מת דורך אפענסטער (אדער אטיר) וואס איז ברייט פיר טפחים אונ הויך פיר טפחים להציל הטומאה על הפתחים איז דער פענסטער (אדער די טיר) מטהר אלע כלים וואס שטייען בייא אלע טירין, ווייל זייא וועלען שוין ניט גיעפונט ווערען פון וועגין דעם מת אבל להוציא הטומאה אבער די טומאה זאל ארויס גיין פון איין שטוב אין די אנדערע בפותח טפח אז אפענסטער וואס איז הויך אטפח אונ ברייט אטפח איז האפין פון דער שטוב וואס דער גאנצער מת ליגט אינווייניג ביז אין די אנדערע שטוב, זענען אלע כלים פון די אנדערע שטוב טמא גדול מכזית כמת אויב אשטיק פון אמת וואס איז גרעסער וויא אאיילבירט איז דא אין אשטוב וואס האט עטליכע טירין, די אלע כלים וואס זענען אויף די אנדערע זייט פון אלע טירין זענען טמא, סיידין דיא טיר וואס מען טראכט דורך איהר ארויס צו טראגין די שטיק פלייש פון מת איז ברייט אונ הויך פיר טפחים, אזוי וויא בייא אגאנצין מת, רבי יוסי זאגט השדרה והגלגלת כמת די פלייטצעס אדער די קאפ פון מת וואס ליגט אין אשטוב האט אויך דעם דין וויא אגאנצער מת: ז טפח על טפח על רום טפח מרובע אברעט וואס איז לאנג אטפח אונ ברייט אטפח פיר קאנטיג אונ הויך פון די ערד אטפח, אונ אויף די ערד אונטער די ברעט ליגט אשטיק פון אמת

כזית מן המת ועל הכלים: מביא את הטומאה. על הכלים: מרובע. שאם היה רחבו פחות מטפח אע"פ שהיה ארכו שני טפחים לא אמרי' שם מה שיתר על ארכו ברחבו ירבעהו להכי קתני מרובע שצריך שיהא ברחבו טפח ובארכו טפח: כיצד. כלו' כיצד חוצץ בפני הטומאה: ביב שהוא קמור. חפירה בקרקע מקורה והיינו קמור ושם יורדים שופכים שבבית ומשם יוצאים לרה"ר: יש בו פותח טפח. דהיינו טפח על טפח ברום טפח בביב עצמו: וביציאתו.

הטומאה. כיצד ביב שהוא קמור תחת הבית. יש בו פותח טפח ויש ביציאתו פותח טפח. טומאה בתוכו. הבית טהור. טומאה בבית. מה שבתוכו טהור. שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס. יש בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח. הטומאה בתוכו הבית טמא. טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס. אין בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טמא. טומאה בבית מה שבתוכו טמא. אחד חור שחררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת. וכן מרבך של אבנים וכן

בפתח הביב שממנו יוצאין מים לרה"ר: טומאה בתוכו. כזית מן המת בתוך הביב דכזית מן המת פתחו בטפח: הבית טהור. שהטומאה יוצאה דרך פתח הביב היוצאת לרה"ר והיינו דקתני חוצץ בפני הטומאה: טומאה בבית מה שבתוך הביב טהור. דאין דרך טומאה להכנסה דרך פתח הביב שדרך הטומאה להוציאה דרך פתח הביב ולא להכניסה לביב: ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טמא. דטומאה עולה מן הביב לבית כיון שאין לה דרך לצאת דרך פתח הביב היוצא לרה"ר דכל פחות מטפח אין הטומאה יוצאה: אין בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח. לחוס נקט ואין ביציאתו פותח טפח דכיון דאין בו פותח טפח על יציאתו לא הייטי' דכאלו אין שם חלל כלל דמי והרי הביב נחשב כקרקע הבית ואמרו חכמים וכל אשר באהל יטמא לרבות קרקעיתו של בית כמותו עד התהום (טז): אחד חור שחררוהו מים. האי פותח טפח שמביא את הטומאה (יז) לא שנא אם נעשה החור הזה ע"י מים או שנקבוהו שרצים: או שאכלתהו מלחת. ל' ארץ מלחה כמין עפר לבן דומה למלה ומתאכל ונופל ונעשה חור מאליו: מרבך של אבנים. אבנים גדולות ערוכות וסדורות זו על זו ופעמים שהאו' סדורה ע"ג שתים והתחתונות מפורדות

טפח שאל"כ והטומאה ממעט את החלל טומאה רצוצה היא: (טז) פי' הטמון בתוך הקרקע. ועי' תוי"ט: (יז) הר"מ וא"ש דמפרש כמי למביא את הטומאה והר"ש שמפרש כיצד אחוצץ ולא אמביא כו' לא שייך כאן למביא כו'. והר"ב הרכיב ב' הפי'

גרוים וויא אַאיילבּירט און כֵּלִים לִיגְען אויף דָארְט, און די בְּרֶעט דֶעקְט אִיבֶּער אויף דִי שְׁטִיקְעל פוּן מֵת און אויף דִי כֵּלִים מֵבִיא אֶת הַטוּמְאָה בְּרֵיינְגְט דִי בְּרֶעט דִי טוּמְאָה פוּן מֵת אויף דִי כֵּלִים וְחוֹצֵץ בִּפְנֵי הַטוּמְאָה און דָאס פַאר שְׁטֶעלְט אַז דִי טוּמְאָה זָאל נִיט קֶענֶען דוּרְךְ גֵיין כֵּיצַד וְוִיא אַזוֹי בִּיב אַרִינְגֶע שֶׁהוּא קָמוּר וָואס אִיז צוּ גִידֶעקְט תַּחַת הַבַּיִת און דִיא רִינְגֶע אִיז אוּנְטֶער דִי שְׁטוּבּ, אִין דִי שְׁטוּבּ גֵייט אַרִינְגֶע וָואס זִיא אִיז בֶּדֶעקְט פוּן הויבִּין און מֶען גִיסְט אִין אִיהר אַרַיין וַואסֶער פוּן שְׁטוּבּ, און פוּן דֶער רִינְגֶע גֵייט דִי וַואסֶער אִין גַאס יֵשׁ בּוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח אויבּ דִי טִיף פוּן דִי רִינְגֶע און דִי בְּרֵייט אִיז אַטֶפַח וְיֵשׁ בִּיצִיאָתוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח און דִי עֶפֶענוּנְג וָואו דִי וַואסֶער גֵייט אַרוֹיס פוּן דִי רִינְגֶע אִין גַאס אִיז אויךְ בְּרֵייט אַטֶפַח און הויךְ אַטֶפַח טוּמְאָה בְּתוֹכוֹ אויבּ אַטוּמְאָה לִיגְט אִין דִי רִינְגֶע הַבַּיִת טָהוֹר אַלְץ וָואס אִין שְׁטוּבּ אִיז טָהוֹר וָוארוּם דִי טוּמְאָה גֵייט אַרוֹיס פוּן דִי רִינְגֶע אִין גַאס אַזוֹי וְוִיא דִי וַואסֶער גֵייט פוּן דִי רִינְגֶע אִין גַאס טוּמְאָה בְּבַיִת און אויבּ אַטוּמְאָה לִיגְט אִין שְׁטוּבּ מַה שֶׁבְּתוֹכוֹ טָהוֹר וָואס עֶס לִיגְט אִין דִי רִינְגֶע אִיז טָהוֹר שֶׁדֶּרֶךְ הַטּוּמְאָה לָצֵאת דֶער שְׁטֵיינֶער פוּן אַטוּמְאָה אִיז זִיא זָאל אַרוֹיס גֵיין דוּרְךְ דִיא טִיר פוּן שְׁטוּבּ וְאֵין דַּרְכָּהּ לְהִכָּנֵס אָבֶּער עֶס אִיז נִיט אִיהר שְׁטֵיינֶער זִיא זָאל אַרַיין גֵיין אִין דִי רִינְגֶע יֵשׁ בּוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח אָבֶּער אַז דִי בְּרֵייט פוּן דִי רִינְגֶע און דִי טִיף אִיז אַטֶפַח וְאֵין בִּיצִיאָתוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח נָאר דִי עֶפֶענוּנְג וָואו דִי וַואסֶער גֵייט אַרוֹיס אִיז נִיט בְּרֵייט אָדֶער עֶס אִיז נִיט הויךְ אַ טֶפַח הַטּוּמְאָה בְּתוֹכוֹ אויבּ אַטוּמְאָה

לִיגְט אִין דִי רִינְגֶע הַבַּיִת טָמֵא וֶוערְן אַלֶע כֵּלִים וָואס אִין דִי שְׁטוּבּ טָמֵא וָוארוּם אַטוּמְאָה אַרוֹיס צוּ גֵיין מוּז הָאבֶּן אַאֶפֶענוּנְג בְּרֵייט און הויךְ אַטֶפַח טוּמְאָה בְּבַיִת אויבּ אַטוּמְאָה לִיגְט אִין שְׁטוּבּ מַה שֶׁבְּתוֹכוֹ טָהוֹר וָואס עֶס לִיגְט אִין דִי רִינְגֶע אִיז טָהוֹר שֶׁדֶּרֶךְ הַטּוּמְאָה לָצֵאת דֶער שְׁטֵיינֶער פוּן אַטוּמְאָה אִיז זִיא זָאל אַרוֹיס גֵיין דוּרְךְ דִי טִיר פוּן שְׁטוּבּ וְאֵין דַּרְכָּהּ לְהִכָּנֵס אָבֶּער עֶס אִיז נִיט אִיהר שְׁטֵיינֶער זִיא זָאל אַרַיין גֵיין אִין דִי רִינְגֶע אֵין בּוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח אָבֶּער אַז אִין דִי בְּרֵייט פוּן דִי רִינְגֶע אָדֶער אִין דִי טִיף אִיז נִיטָא אַ טֶפַח וְאֵין בִּיצִיאָתוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח און אִין דִיא עֶפֶענוּנְג וָואו דִיא וַואסֶער גֵייט אַרוֹיס אִיז אויךְ נִיטָא אַ טֶפַח טוּמְאָה בְּתוֹכוֹ אויבּ אִין דִי רִינְגֶע לִיגְט אַטוּמְאָה הַבַּיִת טָמֵא אַלְץ וָואס אִין שְׁטוּבּ אִיז טָמֵא טוּמְאָה בְּבַיִת אויבּ אַטוּמְאָה לִיגְט אִין שְׁטוּבּ מַה שֶׁבְּתוֹכוֹ טָמֵא אַלְץ וָואס לִיגְט אִין דִי רִינְגֶע אִיז טָמֵא וָוארוּם אַז דִיא רִינְגֶע אִיז נִיט טִיף אַטֶפַח אָדֶער נִיט בְּרֵייט אַטֶפַח אִיז זִיא גְלֵייךְ וְוִיא דִיא עֶרְד [וְוִיא דִיא פָאדְלָאגֶע] פוּן שְׁטוּבּ] אֶחָד חוֹר שֶׁחֲרָרוּהוּ מַיִם סַיי אַלָאךְ וָואס וַואסֶער הָאט דוּרְךְ גִיגְרָאבִּין אוֹ שְׁרָצִים אָדֶער שְׁרָצִים הָאבִּין דוּרְךְ גִיגְרָאבִּין אוֹ שֶׁאֲכָלַתּוּ מְלַחַת אָדֶער אַשְׁטִיק עֶרְד אִיז דוּרְךְ גִיפַאלִין און עֶס אִיז גִיוָוארִין אַלָאךְ, אויבּ דֶער עֶפֶענוּנְג אִיז גְרוֹיס אַטֶפַח קֶען דוּרְךְ גֵיין אַטוּמְאָה דוּרְךְ דֶעם עֶפֶענוּנְג פוּן אֵיין אָרְט צוּם אַנְדֶערֶען וְכֵן מְרַבֵּךְ שֶׁל אֲבָנִים שְׁטֵיינֶער וָואס לִיגְען אֵיינֶס אויף דָאס אַנְדֶערֶע, און אַמָאהְל לִיגְט אֵיין שְׁטֵיין אויף צְוֵויא, און דִי צְוֵויא שְׁטֵיינֶער זֶענֶען אָפּ גִירוּקְט אֵיינֶער פוּן אַנְדֶערֶען, אִיז דָא אַעֶפֶענוּנְג

ז מזו ויש שם אהל טפח: סואר של קורות. ערוכות זו על זו ועומדות לבנין ופעמים שיש ביניהם אהל טפח: כל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל. דיליף אהל אהל ממשכן (יח) מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם: בשקיפים. תרגום סעיפי הסלעים שקיפי כפיות: בסלעים. בנקיקי הסלעים ושקיפי ונקיקי הסלעים א' הן אלא שזה נעשה ע"י מטר וזה נעשה מאליו ואע"ג דלא נעשו בידי אדם מודה בהם ר' יהודה דלא יליף ג"ש דאהל אהל ממשכן אלא לפותח טפח בלבד אבל ביותר מטפח כגון אלא אגרוף אמרי' בסוכה פ' הישן דמודה ר' יהודה שאפי' נעשה מאליו מביא את הטומאה וכן בשקיפים ובסלעים (יט). ואין הלכה כר' יהודה:

וכן סואר של קורות ר"י אומר כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל ומודה בשקיפים ובסלעים:

ולא דק: (יח) סוכה רפ"ב וע"ש בתוס': (יט) כלו' שיש בהם חור גדול. גמלא:

אויף אטפח וכן סואר של קורות אונ אזוי אז עס ליגט באלקינס איינער אויף דעם אנדערען אונ צווישין איז דא אעפענונג גרויס אטפח, דורך דעם עפענונג קען דורך גיין אטומאה פון איין ארט צום אנדערען, רבי יהודה זאגט כל אהל שאינו עשוי בידי אדם יעדער אהל [געצעלט] וואס איז גרויס אטפח אונ איז ניט גימאכט גיווארין דורך די הענט פון אמענטש אינו אהל איז דאס קיין גיצעלט ומודה אונ רבי יהודה איז מודה בשקיפים בייא דיא לעבער וואס זענען גיווארין פון זיך אליין אין די שטיינער ובסלעים אונ בייא דיא לעבער וואס זענען גיווארין אין דיא שטיינער פון רעגין, אויב דיא לעבער זענען גרעסער וויא אטפח, אפילו זיי זענען ניט גימאכט פון אמענטש, פון דעסטוועגין קען דורך גיין די טומאה פון איין ארט צום אנדערען ארט דורך דיא לעבער:

גמרא נדה דף כ ע"א אחרי יום ז רש"י

רבי חנינא פלי קורטא דגרגשתא ובדיק ביה לייט עליה ר' ישמעאל בר' יוסי באסכרא ר' חנינא הוא דחכים כ"ע לאו חכימי הכי א"ר יוחנן חכמתא דר' חנינא גרמה לי דלא אחזי דמא מטמינא מטהר מטהרנא מטמא אמר ר"א ענוותנותא דר' חנינא גרמא לי דחזאי דמא ומה ר' חנינא דענוותן הוא מחית נפשיה לספק וחזי אנא לא אחזי. א"ר זירא טבעא דבבל גרמה לי דלא חזאי דמא. דאמינא בטבעא לא ידענא ברמא ידענא. למימרא דבטבעא תליא מילתא והא רבה הוא דידע בטבעא ולא ידע בדמא. כ"ש קאמר ומה רבה דידע

פלי. מבקע: ובדיק ביה. בגא מים: לייט עליה ר"י. אההר שיעש' כן באסכרה: דר' חנינא הוא דחכים. ומלי בדיק אהי גוונא: דהא רבה דידע. רבה גרס דרבא היה בקי כדמוכח בסמוך גבי דאפרא הורמיז. ורש"י פי' בסמוך דאיתרחיש ליה ניסא ואין נראה דדוקא בסוף הוא דאיתרחיש ליה ניסא כדמוכח בסמוך:

רבי חנינא פלי קורטא דגרגשתא ובדיק ביה רבי חנינא האט אויפגעשפאלטין אשטיק ערד אונ האט געפרובט דאס בלוט פון אנדה אויב די קאלאר איז גלייך צו די ערד אדער ניין לייט עליה רבי ישמעאל ברבי יוסי באסכרא רבי ישמעאל ברבי יוסי האט גישאלטן מיט אסכרא דעם מענטש וואס וועט פרובין דיא בלוט פון אנדה ווי רבי חנינא האט געפרובט, פרעגט די גמרא רבי חנינא הוא דחכים נאר רבי חנינא איז קלוג צו פרובין די בלוט פון אנדה כולי עלמא לא חכימי די גאנצע וועלט זענען ניט קלוג, פאר וואס האט רבי ישמעאל זיי געשאלטן, ענטפערט די גמרא הכי אמר רבי יוחנן אזוי האט רבי יוחנן געזאגט חכמתא דרבי חנינא גרמה לי דלא אחזי דמא דורך די חכמה פון רבי חנינא וויל איך ניט זעהן די בלוט פון אנדה מטמינא מטהר האב איך געזאגט עס איז טמא, האט רבי חנינא געזאגט עס איז טהור מטהרנא מטמא האב איך געזאגט עס איז טהור, האט רבי חנינא געזאגט עס איז טמא אמר רבי אלעזר רבי אלעזר האט געזאגט ענותנותו דרבי חנינא גרמה לי דחזאי דמא די ענוות פון רבי חנינא האט מיך געברייננט איך זאל זעהן די בלוט פון אנדה אויב עס איז טהור אדער טמא, ווארום איך האב געזאגט ומה רבי חנינא דענותן הוא מחית נפשית לספק וחזי מאדאך רבי חנינא וואס ער איז גאנץ נידעריג ביי זיך, ווייל ער איז שטארק פרום, פון דעסטוועגין גייט ער אריין אין אספק אונ זעהט די בלוט פון אנדה, אונ זאגט טמא אדער טהור, ווי עס גיפעלט אים נאך זיין מיינונג אנא לא אחזי זאל איך ניט זעהן די בלוט פון אנדה צו זאגין טהור אדער טמא, פאר וואס ניט אמר רבי זירא טבעא דבבל גרמה לי דלא חזאי דמא רבי זירא זאגט די נאטור פון בבל האט מיך געברייננט אז איך זאל ניט זעהן די בלוט פון אנדה דאמינא וואררום איך האב גיזאגט בטבעא לא ידענא די נאטור ווייס איך ניט בדמא ידענא וועל איך וויסען וואס בלוט איז, פרעגט די גמרא למימרא דבטבעא תליא מלתא וועלין מיר דען זאגין אז די בלוט פון אנדה ווענדט זיך אן נאטור והא רבה הוא דידע בטבעא ולא ידע בדמא רבה דאס דאך געוואסט נאטור זאכין, פון דעסטוועגן האט ער ניט גיוואוסט צו דערקענען די קאלערין פון די בלוטין, ענטפערט די גמרא כל שכן קאמר ער זאגט איך געוויס ניט ומה רבה דידע בטבעא מאדאך רבה וואס ער האט גיוואוסט די נאטור פון דעסטוועגין ולא חזי דמא האט ער ניט

אחרי יום ו גמרא

בטבעא לא חזי דמא ואנא אחוי :

גיוואלט זעהן די בלוט פון אנדה צו זאגין וואס די בלוט איז, טהור אדער טמא אנא אחוי זאל איך זעהן די בלוט פון אנדה, וואס איך ווייס די נאטור אויך ניט, דריבער וויל איך ניט זעהן די בלוט פון נדות אונ וויל ניט פסקנן איין דין, ניט זאגין טהור אונ ניט זאגין טמא :

זוהר (יתרו דף צב ע״א)

תא חזי ביומא דשבתא בשעתא דאתקדש יומא נפקין נשמתין מגו אילנא דחיי ומכשבין אינון נשמתין קדישין לתתאי וניייחין בהו כל יומא דשבתא ולבתר דנפיק שבתא סלקין כלהו נשמתין ומתעטרין בעטרין קדישין לעילא וככל מתעטרן בההוא טבא אלין אינון בעלין דההוא טיבו והאי) אוף הכי קב״ה אזמין לההוא בר נש ודא הוא נשמתא אחרא ואע״ג דלא זמינא ליה נשמתא דהו״ל בקדמיתא אחרה דקדמיתא כסותה ועונתה לא יגרע כמה דאתמר :

יוסף לחק

מוסר

משערי תשובה לר״י דף ו׳ ע״ג

מעיקרי התשובה להיטיב פעליו בדבר אשר זדה עליו. אם הסתכל בעריות יתנהג בשחות עינים אם חטא בלה״ר יעסוק בתורה ובכל האיברים אשר חטא ישתדל לקיים בהם מצות. וכן אז״ל צדיקים באותו דבר שחוטאים בו מתרצים. עוד אמרו אם עשית חבילות של עבירות עשה כנגדן חבילות חבילות של מצות. רגלים מטהרות לרוץ לרעה יהיו רצין לדבר מצוה. לשון שקר אמת יהגה חכו ופיו יפתח בחכמה ותורת חסד על לשונו. ידים שופכות דם פתוח יפתח את ידו לאחיו לעניו.

הלכה פסוקה

הרמב״ם הלכות שבת פרק ה

(א) החורש כל שהוא חייב המנכש בעיקרי האילנות והמקרסם עשבים או המזרד את השריגים כדי ליפות את הקרקע הרי זו תולדות חורש ומשיעשה כל שהוא חייב, וכן המשוה פני השדה כגון שהשפיל התל ורדדו או מלא הגיא חייב משום חורש ושיעורו כל שהוא וכן כל המשוה גומות שיעורו כ״ש : (ב) הזורע כל שהוא חייב הזומר את האילן כדי שיצמח ה״ז מעין זורע

מעקרי התשובה להטיב פעליו בדבר אשר זדה עליו פון די עיקר זאכין וואס געהער צו תשובה איז, ער זאל פארבעסערן זיינע מעשים אין די זעלבינע זאך וואס ער האט געזינדיגט אם הסתכל בעריות אויב ער האט געקוקט אויף ווייבער וואס זענען אסור צו אים יתנהג בשחות עינים זאל ער היינט גיין אראפ געבויגין די אויגין אם חטא בלשון הרע אויב ער האט געזינדיגט וואס ער האט גירעט לשון הרע יעסוק בתורה זאל ער לערנען תורה ובכל האברים אשר חטא מיט די אלע גלידער וואס ער האט מיט זיי געזינדיגט ישתדל לקיים בהם המצות זאל ער זעהן ער זאל מיט זיי מקיים זיין מצות וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה אונ אזוי האבין די רבנן געזאגט הצדיקים באותו דבר שחוטאים בו מתרצים די צדיקים טוען אזוי, מיט דער זאך וואס זיי זינדיגען, מיט דער זאך בעזוילינען זיי זיך פאר גאט עוד אמרו נאך האט מען געזאגט אם עשית חבילות של עבירות אויב דו האסט גיטאן בינטלאך עבירות עשה כנגדן חבילות חבילות של מצות טוה אנטקעגין פיל בינטלאך מצות רגלים מטהרות לרוץ לרעה די פיס וואס האבין געאיילט לויפין צו אעבירה יהיו רצין לדבר מצות זאלין זיי לויפין טאן מצות לשון שקר ער האט גירעט מיט דעם צונג פאלשקייט אמת יהגה חכו זאל זיין גומען ריידען נאר אמת ופיו יפתח בחכמה אונ זיין מויל זאל ער עפענען מיט חכמה ותורת חסד על לשונו אונ אויף זיין צונג זאל זיין תורה מיט חסד (ער זאל לערנען תורה מיט תלמידים אומזיסט, איז דאס תורה מיט חסד) ידים שופכות דם די הענט וואס האבין פאר גאסין בלוט פתוח יפתח את ידו לאחיו לעניו זאל ער עפענען זיין האנט צו געבין צדקה צו זיינע ארעמע ברידער עינים רמות,

(חק לישראל ע״ט) ח״ג

(א) החורש כל שהוא חייב אז איינער אקערט אום שבת וויא פיל ער אקערט, אפילו נאר ווייניג, איז ער חייב המנכש בעיקרי האילנות אז ער רייסט אוים די שלעכטע גראז וואס וואקסט אויף דיא ווארצלען פון דיא בוימער והמקרסם עשבים ער רייסט אוים די פארטריקענטע גראז או המזרד את השריגים ער האקט אפ די יונגע צווייגין פון בוים וויל עס איז צו געדיכט כדי ליפות את הקרקע ווייל ער וויל שיין מאכין די ערד הרי זה תולדות חורש איז דאס אהולדה פון אקערין ומשיעשה כל שהוא חייב אונ אז ער טוהט נאר אביסול פון די מלאכה איז ער חייב וכן המשוה פני השדה אונ אז ער פארגלייכט דיא ערד פון פעלד כגון שהשפיל התל ורדדו עס איז גיוועזן אבארג אין פעלד האט ער אראפ גענומען די ערד פון בארג אונ האט זיי פארשפרייט אויף די פעלד אונ האט גלייך געמאכט די ערד או מלא הגיא אדער עס איז גיוועזן אטאהל אין פעלד האט ער אן געשאטין ערד אין דעם טאהל אונ האט די פעלד פארגלייכט חייב משום חורש איז ער חייב ווייל ער האט גיאקערט ושיעורו כל שהוא אונ ווי גרויס דר בארג אדר דער טאהל איז גיוועזן אפילו גאר ווייניג איז ער חייב וכן כל המשוה גומות שיעורו כל שהוא אונ אז ער פאר גלייכט אין פעלד די גריבלאך, אפילו ער האט נאר עפעס פארגלייכט, איז ער שוין חייב : (ב) הזורע כל שהוא חייב אז ער זייט אין פעלד, ווי פיל ער האט גיזייט אפילו נאר איין קערנדיל, איז ער חייב הזומר את האילן כדי שיצמח אז ער שנידט אוים די צווייגין פון בוים די איבעריגע צווייגין זאלין בעסער וואקסין הרי זה מעין זורע דאס איז גלייך ווי ער וואלט געזייט אבל

אבל המשקה צמחים ואילנות בשבת ה"ז תולדות זורע וחייב בכל שהוא. וכן השורה חטין ושעורין וכיוצא בהם במים ה"ז תולדות זורע וחייב בכל שהוא: (ג) הקוצר כגרוגרת חייב ותולש תולדת קוצר הוא וכל העוקר דבר מגדולו חייב משום קוצר לפיכך צרור שעלו בו עשבים וכשות שעלה בסנה ועשבים שצמחו ע"ג ההבית התולש מהן חייב שזה הוא מקום גדולן. אבל התולש מעציץ שאינו נקוב פטור מפני שאין זה מקום גדולו ועציץ נקוב בבדי שורש קטן הרי הוא כארץ והתולש ממנו חייב:

המשקה צמחין ואילנות בשבת אבער אז ער בעגיסט אום שבת די געוויקסען אדער די ביימער הרי זה תולדות זורע וחייב בכל שהוא איז דאס אתולדה פון זייען, איז ער חייב אויף ווי פיל ער האט גיגאסין, אפילו נאר אביסיל וכן השורה חטין ושעורין וכיוצא בהן במים אונ אז ער ווייקט אין וואסער ווייץ אדער גערשטין אדער אנדערע קערנער הרי זה תולדת זורע איז דאס אתולדה פון זייען וחייב בכל שהוא ווי פיל קערנער ער האט געווייקט, אפילו נאר ווייניג, איז ער אויך חייב: הקוצר כגרוגרת חייב אז ער שניידט אפ פון פעלד אזוי פיל ווי אגעטריקנטער פייג איז ער חייב והתולש תולדת קוצר הוא אונ אז ער רייסט מיט די הענט איז דאס אתולדה פון שניידן וכל העוקר דבר מגדולו אז ער רייסט אוים אזאך וואס וואקסט חייב משום קוצר איז ער חייב גלייך ווי ער וואלט געשניטען התבואה פון פעלד לפיכך צרור שעלו בו עשבים אויב עס האט געוואקסין גראז אויף אשפאן וכשות שעלה בסנה אונ די האפען וואס וואקסט אויף אדארן ועשבים שצמחו על גבי החבית אונ די גראז וואס האט געוואקסין אויף אפאס התולש מהן חייב אז מען רייסט אפ אום שבת פון איינע פון די זאכין איז מען חייב שזה הוא מקום גדולן ווייל דאס איז דער ארט פון זייער וואקסונג אבל התולש מעציץ שאינו נקוב פטור אבער אז ער רייסט אוים אזאך וואס וואקסט אין אמולטער וואס איז ניט גילעבערט, איז מען פטור מפני שאין זה מקום גדולו ווייל דאס איז ניט דער ארט פון זיין וואקסונג ועציץ נקוב בכדי שורש קטן אז אמולטער שטייט אויף די ערד אונ אין איר וואקסין וואס עס וואקסט אונ אין דעק פון מולטער איז דא אלאך אפילו נאר איין לאך וואס איז גרויס דורך צו שטעקין אקליינעם ווארציל הרי הוא כארץ וואס עס וואקסט אין די מולטער איז גלייך ווי עס וואלט גיוואקסין אויף די ערד והתולש ממנו חייב אז ער רייסט אוים פון די מולטער אום שבת איז ער חייב:

עינים רמות יהי דכא ושח עינים. לב חורש מחשבות און כלבו יצפון אמרי התורה ויהי הגות לבו תבונות. משלח מדנים בין אחים יבקש שלום וירדפהו. וצריך לחפש דרכיו כענין שנאמר נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה אל ה' ויעשה כן לשלשה דברים כאחד למען יזכור כל הדברים שחטא עליהם ויתודה על כולן כי הוידוי מעיקרי הכפרה והשני למען ידע כמה לו עונות וחטאים ויוסיף להכנע והשלישי כי אע"פ שהוא מקבל עליו לעזוב כל חטא צריך שידע הדברי' שחטא עליה' כדי לעשות בהם גדרים ולהשמר מאד לנפשו בהן מאחר כי"ל כי נפשו עלולה בהן אחרי אשר נקלו בעיניו ושלט יצרו בהם והנה נפשו חולה מהמעשים ההם והחולה כאשר יחל להבריא צריך להזהר מהרבה ענינים שלא יחזירוהו לחוליו:

אז ער האט געהאט דיא אויגן אין דערהייך אונ געקוקט מיט גרויסקייט יהי דכא ושח עינים זאל ער זיין ביי זיך צו שטויסין אונ זאל אראפ בייגין די אויגין לב חורש מחשבות און אז די הארץ זיינע האט גיטראכט אומרעכט צו טאן בלבו יצפון דברי תורה זאל ער בע־האלטין אין הארצין די רייד פון די תורה ויהי הגות לבו תבונות די טראכטונג פון זיין הארץ זאל זיין פאר־שטאנדיגע זאכין משלח מדנים בין אחים אז ער פלעגט מאכין קריג צווישען ברידער אונ גוטע פריינד יבקש שלום וירדפהו זאל ער נאכיאגין צו מאכין שלום צוויי־שען די מענטשין וואס קריגען זיך וצריך לחפש דרכיו ער דארף זוכען די וועגין אונ קלערין אין וועלכע וועג ער זאל גיין ווי אזוי זיין פירונג זאל זיין עס זאל אין די וועג קיין עבירה זיין כענין שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק נחפשה דרכינו ונחקורה מיר וועלין זוכען אונזערע וועגין אונ מיר וועלין פארשטין, מיר וועלין פרעגין אין וועלכע וועג איז גוט צו גיין ונשובה אל ה' אונ מיר וועלין צוריק קערין צו גאט ויעשה כן לשלשה דברים ער זאל אזוי טאהן וועגין דריי זאכין האחד למען יזכור כל הדברים שחטא עליהם איינס איז וועגין ער זאל גערדיינקען די אלע זאכין וואס ער האט אויף זיי גענזינדיגט ויתודה על כולם וועט ער זיך מתודה זיין אויף אלע עבירות זיינע כי הודוי מעקרי הכפרה ווארום דער ודוי זאגין דאס איז איינס פון די זאכין וואס זענען דער עיקר צו מכפר זיין זיינע עבירות והשני דאס צווייטע איז למען ידע כמה לו עונות וחטאים ער זאל וויסען ווי פיל זינד ער האט גיטאהן במזיד אונ ווי פיל זינד ער האט גיטאהן בשוגג ויוסיף להכנע וועט ער מער אונטערטעניג ווערין והשלישי דאס דריטע איז כי אף על פי שהוא מקבל עליו לעזוב כל חטא אפילו ער נעמט אויף זיך ער זאל פארלאזין אלע זינד פון דעסטוועגין צריך שידע הדברים שחטא עליהם דארף ער וויסען די זאכין וואס ער האט אויף זיי גענזינדיגט כדי לעשות בהם גדרים ער זאל מאכין ביי זיי אפצאמונגען ער זאל ניט קענען נאך אמאל זינדיגען דיא זעלביגע זינד ולהשמר מאד לנפשו בהם כי מארב היצר אונ ער זאל זיך שטארק היטען ביי די עבירות פון דעם יצר הרע ווס ער לויערט אויף אים ער זאל אים אין די עבירות ניט נאך אמאל מאכן זינדיגען כי נפשו עלולה בהן ווייל ער איז שוין געוואהנט אין די עבירות אחרי אשר נקלו בעיניו ווייל דיא עבירות זענען שוין גרינג גיווען ביי אים ושלט יצרו בהם אונ דער יצר הרע האט שוין גיוועלטיגט אויף די זינד והנה נפשו חולה מהמעשים ההם אונ זיין נשמה איז שוין קראנק פון דיא עבירות והחולה כאשר יחל להבריא אונ אז אקראנקער הייבט אן געזונד צו ווערין צריך להזהר מהרבה ענינים שלא יחזירוהו לחליו דארף ער זיך היטען פון פיל זאכין ער זאל ניט צוריק קראנק ווערין:

נעתק מספה"ק עבודת הקודש ח"א

למרן החיד"א זללה"ה

אחר תפלה ישתדל ללמוד סדר היום בסדר חק לישראל כי הוא סדר נאה דרך קצרה וכשרה וזוכה במעט זמן לקרית תנ"ך ולשנות משנה וגמרא וזהר והאיש הירא ה"ק נתן ולא יעבור כי הוא תועלת עצום לנפשו קרי"ה נאמנה בזאת נעמי וגם ילמוד תנ"ך בתרגום כמ"ש האר"י ז"ל ושם ימצא הכל מוכן אמנם יש בו טעויות הרבה וצריך להבין ולהרגיש הטעות ובנביאים וכתובים ילמוד פעם אחת מקרא ופעם תרגום ולא יכוין בכונות הכתובים שם כי הם מלאי השגיאה גם לא יאמר התפלות שבראש הס' (ועתה נדפס חק לישראל בסדר יפה ונחמד):

נעתק מספה"ק שארית ישראל המיוחד שבתלמידי הגה"ק מוהר' ר' מרדכי מטשארנאביל זצוק"ל.

שער השובבים דרוש א

והנה הרואה יראה בספר הקדוש שנקרא חק לישראל שהוא תיקון לפגם הברית. ככה קבלתי מרבותי שתיקון האמיתי הוא ע"י התחברות תורה שבכתב עם תורה שבע"פ ע"י חק לישראל. ורמז לזה וחוק בשארו שם וכו'. ע"כ בעקבות משיחא אלו יצא לאור ספר „יוסף לחק" מהצדיק הגדול רבי חיד"א תלמידו של ר' חיים אבן עטר בעל האור החיים שיש בו שני אורות תרין משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף בסוד צדיק הכולל המתקן פגם של כל ישראל. הרואה יראה כי בימים האלו בימי שובבי"ם ת"ת תיקונים גדולים לפגם ברית המעור והלשון כנ"ל ויש בהם רזין עילאין רזין דרזין כו'.